Muzeul Digital al Romanului Românesc
digitarom.ro/mdr/1933-1947

CAMIL PETRESCU

413
Fcb. ziua 16
1933

PATUL LUI PROCUST

ROMAN

BIBLIOTECA „ASTREI"
(Asociațiunea pentru lit. rom. și cultura poporului român)
Centrala Sibiiu.
Nr. 54566

EDITURA
„NAȚIONALA-CIORNEI" S. A. R.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir1933-1947

TREI SCRISORI ALE DOAMNEI T.

I.

Mustrările d-tale sunt fără utilitate ca mânia cuiva care bate la uşa vecină închisă, în loc de aceea pe care o caută, dar, şi în scrisoarea trecută, ca şi acum aproape, mi-a slăbit voinţa de a face efortul unei explicaţii, gândul că şi lămuririle sunt de obicei zadarnice [1]).

---

[1]) Aceste „mustrări", făcute numai din prietenie, n'aveau nici un accent deosebit şi erau mai mult efectul unei nedumeriri, pe care scrisorile care urmează e drept că au împrăştiat-o ; dar e şi mai drept că au înlocuit-o cu altele noui, cu totul neaşteptate, care au dus la alcătuirea acestui „dosar de existenţe" pe care-l înfăţişăm cititorilor.

De altfel pentru înţelegerea câtorva referinţe din aceste scrisori sunt negreşit necesare câteva lămuriri, fie şi cu preţul unui ocol chiar de la început. Am sugerat, ba chiar am propus doamnei T. mai întâi să apară pe scenă. Am avut întotdeauna convingerea — şi azi mai înrădăcinată decât oricând — că „meseria", „meşteşugul" sunt potrivnice artei. In cronicele mele de teatru, de pildă, am cerut adesea, gândind că numai astfel se va regenera arta actoricească la noi, ca directorii de teatru să încerce să-şi recruteze interpreţii principali, nu dintre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1935-1947

Veneam în ziua aceea cu braţul plin de flori... Nu mă aşteptase... Nu dorisem decât să retrăiesc o clipă... ceva din trecut şi mă supuneam acestui demers cum primeşti un singur pahar de vin, ştiind

---

ucenicii care au făcut conservatoarele, cât mai ales atrăgând în lumina rampei, dintre personalităţile care şi în alte regiuni şi-au dovedit capacitatea de creaţie. Să aducă pe scenă complexe de experienţă din viaţa reală, aşa cum au procedat câţiva mari regizori streini. Cum se gândeşte, cum se iubeşte, cum se suferă nu se poate învăţa în orele de curs şi nici atesta prin certificat de absolvire. Elementele modeste, educate cu îngrijire şi discernământ îşi pot valorifica prin lecţii însuşirile, de rând, obţinând acea capacitate standard, care face ca majoritatea elevilor intraţi într'o şcoală, fie ea militară, liceu, de belearte sau de silvicultură să termine aproape toţi, promovând an cu an, automat şi cu răbdare. Dar teatrul nu poate fi decât, intens, al personalităţilor puternice şi al dislocărilor de conştiinţă (restul e distracţie sau „instituţie culturală" de provincie). Nu are deci nici o valabilitate obiecţia care mi s'a adus: că în artă e de la sine înţeles că firile excepţionale n'au nevoie de conservator, însă această şcoală este absolut necesară, pentru temperamentele modeste. Acest răspuns înseamnă, cred, o contradicţie în esenţă. Căci arta nu are ce face cu aceste temperaturi modeste (care sunt bune cel mult pentru rolurile secundare şi ca să furnizeze scenelor periferice, còpii după actorii zilei). Arta teatrului are nevoie tocmai de firi de structură excepţională. Din păcate, e ştiut că tocmai acestea sunt excluse iniţial, prin însuşi caracterul conservatorului. In definitiv după ce criterii îşi aleg profesorii acestor şcoli elevii? Mai întâiu „după fizic". Există aberaţia „fizicului în teatru" înţeles ca fizic frumos. Când arta cere un fizic apropiat rolului: mare pentru Danton, Othelo, Holofern, diform pentru Richard III, Smerdiacoff şi bufonii din toate piesele, tânăr şi frumos pentru Romeo, potrivit şi nervos pentru amantul „modern", burtos pentru comic, când, în sfârşit, arta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1933-1947

că mai multe nu ai putea suporta.. Dar servitorul mi-a remis un bilet când am sunat. Un plic odios, de un albastru pal, aproape alb. Par'că un gând otrăvit mi s'a împrăştiat în sânge şi mi-a uscat

---

cere în fizicul actorului tot atâta variaţie câtă a creat viaţa, comisia profesorilor admite cu preferinţă un fel de tip care „are fizic" adică nu e nici mare, nici mic, nici gras, nici slab, nici frumos, nici urât, nici alb, nici negru, în sfârşit ceva desăvârşit mediocru, incolor şi neexpresiv, un fel de domn cumsecade de 20 de ani, care nu sugerează nimic şi pe care ori când l-ai lua mai curând drept funcţionar comercial, de cât slujitor al artei.

Altă aberaţie este aceea a „vocii". Atâţi tineri fără ocupaţie devin actori pentru că au voce, când ar trebui, tocmai pentru acest motiv să fie eliminaţi de la clasele de dramă şi comedie. O „voce muzicală" cu o sonoritate independentă de conţinutul frazei, e totdeauna, patognomonic, o dovadă de lipsă de inteligenţă, de absenţă a temperamentului şi a virilităţii. Tenorii au o reputaţie bine stabilită de sărăcie cu duhul, iar până la începutul veacului trecut, cântăreţii aleşi pentru anumite mari cariere muzicale erau castraţi, pentru ca vocile să le devină şi mai frumoase. Autentica frumuseţe a glasului e însă cu totul de ordin interior. Ea implică o corespondenţă (şi de aci neregularitatea ei) ca înseşi străfundurile emotivităţii. O femee — observaţi în jurul d-voastră — are o voce frumoasă, când vorbeşte cu cel pe care-l iubeşte, şi voce urâtă, albă, când porunceşte servitoarei să aducă apă sau să spele vasele.

Adăogaţi la aceste criterii de ordin fizic vechea prejudecată a talentului. Talentul se descoperă, conform celor ştiute în modul următor: în faţa comisiei aşezate la o masă lungă, un băetan, sau o fetiţă sufocată de trac, spune, fie „Latina Gintă", fie „Duşmancele" şi după asta domnii examinatori descoperă talentul, cum medicii de pe vremea lui Molière, aflau de ce suferă un bolnav pipăind piciorul patului.

In modul acesta clasele se populează cu numeroşi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
vistorians.canvas.ro/mdrr/1933-1947

pielea. Nu știam ce să răspund, nici n'am citit biletul, pentru că acum conținutul lui mi-era indiferent. Altădată mă adânceam în cercetarea motivelor, cum ai căuta isvorul apei neregulat subte-

---

elevi, dintre care unii încă ar mai avea șansa, datorită neprevăzutului desvoltării ulterioare, să poată creea în artă dacă n'ar fi obligați de maeștrii lor să-i imite, după geniala metodă didactică: „fă ca mine".

Eu credeam însă că doamna T. ar fi putut arăta posibilități de mare artistă și aș fi fost bucuros să apară în „Act Venețian", de pildă. Dificultatea era că pe oricare dintre scene s'ar fi găsit vreo „maestră" care s'o oblige să joace „cum îi arată ea". Dacă omenește e de înțeles sinceritatea acestei severe cenzuri — căci e de presupus că maestra nu concepe nimic superior mijloacelor ei — riscam pe de altă parte să ajungem tocmai la o anulare a intențiilor dintâiu, pentrucă de vreme ce maestra exista nu mai aveam nevoie s'o dublăm cu concursul doamnei T. Nu mai vorbim că un spirit critic, chiar mediocru exigent, ar fi găsit de prisos și pe maestră, originalul însuși. Găsisem și aci soluția unui teatru particular, condus de un strălucit tânăr comic, foarte înțelegător, care admitea spectacolul ca „lever de rideau" al unei comedii jucate de el, fără nici un alt amestec. Cred că acest spectacol ar fi fost un început frumos în teatrul românesc.

Nu înaltă, și înșelător slabă, palidă și cu un păr bogat de culoarea castanei (când cădea lumina pe el părea ruginiu) și mai ales extrem de emotivă, alternând o sprinteneală nervoasă, cu lungi tăceri melancolice (având, pe deasupra, un comerț, la propriu și la figurat intens cu arta și cetitul) doamna T. ar fi dat o viață neobicinuită rolurilor de femee adevărată. Ca fizic, era poate prea personală ca să fie frumoasă în sensul obicinuit al cuvântului. Avea orbitele puțin neregulate, ușor apropiate, pronunțate, cu ochii albaștri ca platina, lucind, fremătând de viață, care când se fixau asupra unui obiect îl creeau parcă. Bărbia feminină, delicată, dar prelungirea ei, întinsă frumos

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramanului.ro/mdr 1933-1947

rane, într'o grotă. Mi-era acum numai o milă imensă de bucuria mea și de florile pe care le aveam în brațe. Am regretat pe urmă brusc că am dat drumul trăsurii — din superstiție — căci eram atât

---

până sub ureche, cam aparentă căci era lipsită de orice grăsime. Gura, foarte mobilă, vie ca o floare, plină. Gâtul lung, robust, cu tendoane lămurite la orice întoarcere a capului. E știut de altfel că marile actrițe au fost totdeauna de un soiu de frumusețe incertă, am spune „pe muche de cuțit", (cum sunt de altfel și astăzi vreo câteva dintre cele mai reputate interprete ale ecranului ca Elisabeta Bergner sau Ioan Crawford, de pildă). De o tulburătoare feminitate uneori. avea ades o voce scăzută, seacă, dar alte ori cu mângâieri de violoncel, care veneau nu — sonor — din cutia de rezonanță a maxilarelor, ca la primadone, ci din piept, și mai de jos încă, din tot corpul, din adâncurile fiziologice, o voce cu inflexiuni sexuale, care dau unui bărbat amețeli calde și reci.

Firul care mă duse la gândul spectatorului era că realiza două dintre indicațiile pe care în paranteză, le indicam eroinei din „Act Venețian", și pe care eu le socot, în afară de inteligență și cultură, ca adevăratele criterii care ar trebui să înlocuiască examenul de admitere în școlile teatrale. Vorbea adică „repede, cu pauze inteligente între propozițiunile frazei", nu cu acele penibile pauze între silabe, care constitue ceeace se chiamă în lumea teatrală „dicțiunea" și care au aerul unor pronunțări respicate pentru cretinii din sală. Doamna T. vorbea foarte repede, păstrând rostirea rărită, ca o subliniere, numai pentru esențial, când vocea scădea brusc, lungind, adânc tulburător, vocalele. Atunci privirea ei, vie ca a unui hipnotizator liniștit, spunea mai întâiu singură fraza, în așa mod că vorbele „nu făceau parcă de cât să repete ce au spus ochii" chiar cum ceream eu în cealaltă indicație care păruse, mi-am dat seama mai târziu, în timpul repetițiilor, cu altă interpretă, de neînțeles.

Până la capăt însă, doamna T. n'a primit. Poate nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaferis.ro/anuario/indir.1933_1947

de obosită că mai nu puteam merge pe jos și par'că din senin am început să sufăr în tot corpul, cum revin durerile dacă a trecut prea repede anestezicul. Mă strângeau pantofii, mi se lipeau nădușite,

---

atât dintr'un sentiment de neîncredere în ea, cât dintr'un fel de oroare de exibiția pe care o implică scena cu rampa ei, și care o făcea, după amânări, să-mi spuie cu o resfrângere cald interioară :

— Lasă-mă te rog, în magazinul meu de mobile... N'am nimic în mine de arătat de pe scenă, lumii.

Mai târziu, după lungi convorbiri, după amiaza între trei și cinci, în refugiul acela cu mobilier geometric și lăcuit de la „Arta Decorativă", am avut de multe ori sentimentul, că prin refuzul de expresie al acestei femei, care prefera în orele pe care le avea libere, numai să citească, sau „să trăiască" de altfel liniștit, pentru ea însăși, se pierde un complex de experiență și frumusețe, inutilă în inefabilul ei voit. Am îndemnat-o atunci să scrie, și cum, întâmplător, aveam posibilitatea, m'am oferit, gata, să înlesnesc apariția oricărei încercări pe care ar fi făcut-o.

Mă privea uimită, și cu un văl de neîncredere în ochii cu albastrul cald.

— Dar e cu neputință ceeace-mi spui... glumești.

— De ce ?

Și isbucnind într'un surâs, căci nu râdea aproape niciodată, și încă, întotdeauna, oricât de vesel surâsul ei avea în el un reziduu de tristețe.

— Dar eu nu știu să scriu... Mă întreb dacă n'aș face chiar greșeli de ortografie ?

— Arta n'are de-aface cu ortografia... Scrisul corect e pâinea profesorilor de limba română. Nu e obligatoriu de cât pentru cei care nu sunt scriitori și trebue să scrie. Marii creatori sunt mai abundenți în greșeli de ortografie de cât bancherii. Eminescu a scris mai puțin ortografic decât oricare dintre poeții care l-au urmat și l-au imitat... E îndreptat, când e tipărit, de editorii lui critici. Ortografia o poate cunoaște orice elev premiat în clasa cincea de liceu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1933-1947

de-alungul piciorului, jaretierele. Nu știu de ce mi-a fost rușine să mă vadă servitoarea că aduc flori neprimite acasă și asta era fără temei, pentru că de obiceiu îmi cumpăr singură flori pe care le

---

Se juca, mângâind stofa ripsată, a fotoliului cubic.

— Ei, nu zău, cum o să scriu?

Am simțit nevoia să devin categoric.

— Luând tocul în mână, în fața unui caiet, și fiind sinceră cu d-ta însăți până la confesiune.

S'a gândit o clipă și, ca și când nu putea asimila ideea, a respins-o:

— Nu pot... Cum o să scriu?... N'am talent.

— Dacă aș vrea să fac o glumă ieftină, aș răspunde: tocmai de aceea... Dar îți spun serios: Nici unul dintre marii scriitori n'a avut talent.

— !?...

— E purul adevăr... Să zicem că a fost o excepție, Flaubert. Poate și Maupassant. Să adăogăm fără îndoială pe Anatole France. Dar nici nu sunt chiar dintre cei mai mari.

Parcă i-am tulburat puțin limpezimea convingerii... Acum șovăie îngândurată.

— Un scriitor fără stil frumos... fără nimic?

— Stilul frumos doamnă e opus artei... E ca dicțiunea în teatru, ca scrisul caligrafic în știință.

Acum e revoltată.

Albastrul cald al privirei a devenit de platină, fixându-mă.

— Atunci ce e un scriitor?

— Un scriitor e un om care exprimă în scris cu o liminară sinceritate, ceeace a simțit, ceeace a gândit, ceeace i s'a întâmplat în viață, lui și celor pe care i-a cunoscut, sau chiar obiectelor neînsuflețite. Fără ortografie, fără compoziție, fără stil, și chiar fără caligrafie.

Surâde, așezându-și puloverul bleumarin, cu porțiuni geometrice albăstrii.

— Atunci, dacă înțeleg bine, oricine e sincer, poate fi scriitor?

Foarte grav:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

aduc și le risipesc în vasele smălțuite. Dar gândirea mi-era atât de dezorientată, și mă puteam folosi de o logică jignită tot atât de puțin cât te poți sprijini pe un picior bandajat. Încruntasem sprâncenile ca să nu-mi dea lăcrămile și regretam stupid pe un singur ton, cum, îți aduci aminte când ai fost la noi la vie, cânta neîntrerupt din fluier aceeași măsură nebunul care se întorcea cu vacile. De ce a făcut asta? Singur m'a chemat și eu am venit să fac un lucru drăguț, nerefuzând să retrăim o oră dintr'un trecut atât de plin de bucurii neclasate încă.

Acasă l-am găsit pe D. stând pe divan și citind. Cred însă că a luat cartea în mână numai când mi-a auzit pașii în vestibul. M'a scos din sărite

---

— Nu, dar d-voastră da.

Îi strălucea ochii ironic și puțin cochet.

— Asta ai mai spus-o, probabil, și altor femei?

— Da, la vreo câteva...

— Al căror nas sau pantof ți-au plăcut?

— Nas și pantof, ca al lor, și chiar mai frumos mai întâlnisem... Nasul și pantofii lor, de altfel acceptabili, îmi plăceau, însă consecutiv faptului că gândeam că aceste femei ar avea de exprimat o bogăție lăuntrică, o înflorire a sensibilității lor. Doamnă trebue să scrie numai acei care au ceva de spus.

I s'a înegurat privirea, i s'au imobilizat toate gesturile și pe urmă mi-a spus cu acea voce adâncă și tulburătoare, cu un soiu de închidere de iris peste tot ce e în interior. Răspicat și trist.

— Eu n'am nimic de spus.

Nici chiar brutalitea cu care eu mai târziu, am publicat — cu mici modificări — fără știrea și învoirea ei, într'o revistă puțin răspândită, scrisorile acestea, care altfel aveau o destinație strict personală, și le primisem cu câteva luni înainte, nici buna înțelegere pe care le-au arătat-o câțiva critici, n'au înduplecat-o. Oroarea ei de exibiționism fie și psichologic, fusese mai tare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cvestitorii.romania.ro/mdr1933_1947

și cred că în privire îmi apăruse, ca un câine la poarta ogrăzii, toată indignarea de care eram capabilă. Mi-a fost însă milă de el... Era palid, mai urât ca de obiceiu, cu ochii tulburi și gura informă, uscată ca o smochină. Aș fi vrut să-i pun din nou în vedere că nu trebuie să intre și să rămână la mine când nu sunt acasă, dar mi s'a părut că mânia mea i-ar sfarâma nervii, că l-ar deprima ca o insultă nemeritată. De aceea am zâmbit oportun și i-am dat mâna... Mi-a sărutat-o intimidat și a căutat să-mi definească parfumul. Intâia oară mă parfumasem din nou — tot din superstiție — cu parfumul care făcea parte din vechea mea dragoste. ca mirosul dintr'o grădină.

Pe urmă a întrebat stângaci și penibil: „Te superi că te-am așteptat"? Intrebarea lui, care nu avea de cât un răspuns, m'a crispat din nou, m'a enervat mai mult de cât așteptarea însăși și n'am răspuns. Firește că oricare altul ar fi plecat imediat, jignit, el însă a rămas umilit și cu sufletul ghemuit. Intr'o clipă mi-a părut rău de brutalitatea mea și am căutat acum, după ce mi se părea că pusesem lucrurile la punct și stabilisem o înțelegere tăcută între noi, că nu trebue să mai vie altădată, — să repar puțin din răul pe care-l făcusem acestui trup cu nervii roși de suferință, ca un lemn de cari — și am chemat servitoarea, spunând să prepare de ceai. Din tot corpul i s'a ridicat în privire o strălucire, ca untdelemnul care se înalță din fundul apei. Și-am fost mulțumită de mine.

Mă iubea de cincisprezece sau șaisprezece ani. Știam că sunt pasiunea lui rămasă din adolescență cum rămâne puțin ilogică și copilăroasă mintea bolnavilor după meningită. Acum cinsprezece ani eram, mi se spune și astăzi, cea mai frumoasă fată din orășelul nostru. E foarte important acest „cea mai" în orășelele mici. Mi-e greu să-ți explic de ce. Dar pentrucă te-am văzut iubitor de curse de cai, ca și mine, dă-mi voie să fac o com-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/nr/1933-1947

paraţie care are să-ţi dovedească definitiv, dacă mai era nevoie, că nu aşi putea deveni niciodată scriitoare şi te va face, sper, să renunţi la insistenţele d-tale. Simt însă că numai aşa aş putea spune exact ceeace gândesc. Ştii că sunt, în general luate, două categorii de cai. Cei pretendenţi la marile premii clasice şi cei care se mulţumesc să-şi încerce norocul numai în handicapuri modeste. Se întâmplă însă în unii ani, că se găseşte pe hipodrom câte un cal cu sânge foarte aristocratic şi cu toţi muşchii necontenit gata de întrecere, care câştigă toate premiile mari, nelăsând celor care sunt abia cu puţin inferiori lui, nici unul. Fiecare dintre aceşti cai nenorocoşi ar putea câştiga orice handicap, rareori însă, sau din pricina regulamentelor sau a mândriei proprietarilor, aleargă în aceste curse. Aşa că ei nu se aleg în unii ani cu niciun premiu. Ei bine, într'un orăşel de provincie toate fetele frumoase sunt faţă de cea mai frumoasă — chiar când deosebirea e tot aşa de mică — în situaţia acestor nenorocoşi candidaţi. Cea mai frumoasă recoltează toate visurile, toate ambiţiile adolescenţilor din oraş. Aşi vrea să-ţi spun că şi mai târziu, şi într'altă parte, am văzut că lucrurile se întâmplă tot aşa, dar ar fi nevoie de oarecari precizări şi simt că nu mi-ar mai ajunge respiraţia, că aşi ocoli prea mult. Eram deci în strâmtul şi proaspătul nostru orăşel de munte, cea mai frumoasă fată, iubită de elevii liceului, curtată de tinerii magistraţi şi obiectul cavalerismului ofiţerilor din garnizoană.

Fără să fim vecini, casa judecătorului D. tatăl, era în apropierea noastră, pe o stradă bolovănoasă, care urca spre coastă, în pădure, la stânga. Grădinile noastre însă comunicau una cu alta şi un pârleaz scurta drumul noaptea, vecinilor noştri, când se întorceau dela noi dela cărţi, acasă. Oarecare dificultate era pentru că d-na D. era destul de durdulie şi cu greutate, de aceea, ziua, prefera înconjurul, pe cele două străzi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramaniei.ro/nr1933-1947

E de prisos să-ți mai spun că D. era mai toată ziua la noi. Știam dela o soră a lui — erau două — cât mă iubește, și poate că iubirea lor pentru mine venea și din faptul că era alimentată de pasiunea importantă a fratelui lor pentru mine. Ceeace am știut mai târziu, — după ce m'am măritat am aflat dela un coleg al lui, — e că D. era invidiat de tot liceul, că avea un fel de nevăzută și emoțională aureolă, pentrucă toți colegii lui îl vedeau pe stradă, la tenis, la conferințele Cercului militaro-civil, în apropierea și tovărășia mea și a lor. Ele erau însă urâte. E adevărat că plătea destul de scump această distincție. Îl puneam să-mi scrie lecțiile, să-mi rețină bilete de teatru, să ducă scrisorile direct la gară și să ia răspunderea tuturor lucrurilor sparte prin casă, căci mama era cu mine foarte severă.

Mai târziu a venit în orășelul nostru, întors din Germania, un tânăr inginer cu care după câteva luni m'am măritat. Aveam optsprezece ani și D. nouăsprezece. Când a auzit că s'a hotărît logodna mea, a venit și mi-a spus întâia oară ceeace știam dela sora lui, că mă iubește și că are să se omoare. Am fost mirată când am aflat câtă poezie făcusem până atunci fără să știu, m'a mișcat durerea lui, am plâns amândoi, dar m'am măritat cu celălalt care, după cum îmi explica mama, avea o frumoasă carieră. D. însă nu s'a omorît și deși mi-a trimis în ajunul zilei de nuntă o poezie tradusă din nemțește de Iosif — ah, nu mai stau acum să-mi amintesc autorul, Heine nu ? — n'a venit la nuntă în giulgiu de strigoi, ci într'un smoking nou, din garderoba pe care ai lui i-o dăduseră și cadou, și pentru că îi era necesară la terminarea liceului. N'ași fi vrut să se omoare, o, de loc, dar m'am gândit uneori ce impresie ar fi făcut în orășelul nostru sinuciderea lui din cauza mea.

Eu am plecat cu soțul meu în Germania, D. s'a dus să-și facă dreptul la București. Din când în când mama îmi transmitea în postscriptumuri de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr/1933-1947

scrisori, ecouri din necazurile familiei D. Fetele s'au măritat prost și vechiul meu tovarăș din vremea cozilor pe spate, nu-și dădea examenele la Universitate, își petrecea timpul prin cafenele și lucra noaptea la o gazetă. Acasă, în timpul acesta bătrânul D. își părăsise nevasta și avea o amantă tânără, cu care își cheltuia în escapade amoroase la București, tot ce câștiga, ba chiar rupea și din mica avere pe care o agonisise până atunci, din care însă apucase să dea zestre fetelor. A urmat o afacere nelămurită, bătrânul a murit, dar să trecem peste asta.

Multe s'au întâmplat dela divorț și dela întoarcerea mea din Germania. Într'o zi de primăvară, eșiam pe strada uscată de vântul nou și inundată alb de lumina proaspătă. Era plină de o lume bucuroasă că a părăsit paltoanele și blănile ca niște șopârle cu piele nouă. Se purtau buchete de violete și toate privirile erau vii. Coboram pe bulevard spre Cismigiu, ușoară, cercetând interesată rochiile deschise ale femeilor, în tonuri îndrăsnețe, așa cum nu eram obicinuită să văd în Germania. Moda cerea mult un galben de culoarea lămâii, care la început mă jignea, dar când îl vedeam purtat de mai toate femeile frumoase, lăudam croitoreasa care-mi impusese culoarea. In dreptul hotelului Palace văd că la doi pași înaintea mea, se oprește cineva împetrit și atât de brusc că m'am oprit și eu în loc, ca un răspuns reflex. Aveam dinainte un tânăr într'un palton prea mare, cu buzunarele roase și lăbărțate, cu gulerul soios și decolorat. Avea maxilare aproape dreptunghiulare, neras de multe zile, gura stearsă și uscată dispărea în figura palidă și brăzdată, cum dispar desenurile pe o batistă murdară. Dar când i-am întâlnit ochii i-am recunoscut, nu pe ei, ci privirea.

Era D. devenit bărbat și precoce îmbătrânit. Își frământa figura, își trecea limba peste buze ca să și le umezească, dar nu putea articula nici o vorbă. M'am apropiat și i-am luat mâna, atunci l-am au-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1933-1947

zit pronunțând, mai mult gâfâit : „Tu“ ! Dar mâna nu mi-a strâns-o, și a lui rămăsese inertă într'a mea ca și când toată puterea din ea se consuma în respirația sacadată și în privire. Își trecea mereu limba peste buzele uscate ca să poată spune : „Tu“ !

La doi pași de noi se opriseră doi domni cărora primăvara le oferea prilejul să apară în sacouri tăiate după noua modă, cu talie strânsă. O doamnă care aștepta lângă trotuar o trăsură, întorsese și ea capul. Nu știu dacă ai să mă înțelegi, și poate că ai să mă certi și pentru asta, explicându-mi-o cu severitate ; însă nu-mi place să fiu văzută în tovărășia unor bărbați mizeri ca înfățișare, cu gâtele scâlciate și cu mâinile neîngrijite. Dar îmi părea bine că îl văd și poate, și ca să mă pedepsesc puțin, așa cum nu știu care general își pedepsea corpul fricos, i-am luat brațul, am traversat bulevardul și ne-am trezit pe cheiul Dâmboviței, și el cu pavajul uscat de vânt, cu iarba malurilor convalescentă.

Am aflat atunci, și mai târziu după asta, că m'a iubit necontenit. Că i-am zădărnicit viața.

Intr'o zi am fost până la el. Locuia pe calea Moșilor într'o curte lungă, mărginită de o parte și de alta de căsuțe mici și dărăpănate, ca o stradelă. Intrarea mea acolo a fost un prilej de uimire : ovreici diformate de maternitate eșiseră în prag, fetele mă priveau de după perdele, iar copiii își întrerupseseră jocul și se luaseră după mine. D. mă aștepta în fața ușii. Asta mi-a displăcut violent. Era ceva grotesc, prin exces.

Am petrecut aproape două ceasuri într'o cămăruță mirosind a umezeală, cu o masă cu picior în mijloc, cu oglindă de perete pistruiată de rugină, cu un pat cu așternutul lăsat la mijloc și înspre margine, din pricină că slujea și de scaun, cu cearșaful atârnat mai jos decât un soiu de cuvertură. Mi-a fost imposibil să refuz ceaiul pe care mi l-a dat, dar n'am putut să mănânc niște bomboane

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaniamare.ro/mdrr1933-1947

săpunoase, cumpărate dela o fostă cofetărie de mare lux, dela care totuși cei care cumpără des bomboane știu că nu trebue să mai târguiești. Mi-a arătat însă lucruri care m'au făcut să retrăiesc clipe din trecut și m'au impresionat. Caiete de ale mele din școală cu margine albă de două degete, cu scrisul ascuțit și neglijent, pentru care eram necontenit pedepsită, o fotografie luată de primul fotograf ambulant venit în orășelul nostru. Eram un grup care ne întorceam dela tenis, și în dreptul pavilionului „ne-am pozat", făcând năzbâtii. Și mai erau într'un sertar de șifonier, jos, singurul sertar din casă, o mulțime de alte lucruri de ale mele : batiste, bilețele trimise prin care îi ordonam să-mi reție locuri la conferințe, un volum de Lamartine cu versuri subliniate și comentate de mine, o altă carte, de germană, pe care eu scrisesem, Dumnezeu știe de ce acolo, din Sully Prudhomme :

Ici bas tous les hommes pleurent
Leurs amitiés ou leurs amours
Je rêve aux couples qui demeurent
Toujours.

Mi-a vorbit mult, neîntrerupt, cu febră. Și pentru a doua oară descopeream la omul acesta ceva neobișnuit și eram înspăimântată mai mult decât măgulită, ca de o rană care ți se descopere treptat de sub bandaj.

Nu m'am mai dus niciodată în cămăruța din calea Moșilor, dar a fost nelipsit el dela mine. Necontenit intimidat, gata să se facă oricând de folos. Am fost într'un rând rău bolnavă și el era disperat. Mă plictisea pentru că niciodată nu înțelegea ce-i spun, încurca totul din exces de zel. Imi făcea din când în când cadouri care depășeau evident resursele lui obicinuite, de corector de gazetă. Nu puteam să mai vorbesc despre nevoile mele față de el, că mă surprindea cu servicii. Intimidat ca de obicei, într'o zi mi-a rupt umbreluța și până seara disperat mi-a adus alta și cu un mâner mai scump

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evsteteris.ranla.ro/mdr1933-1947

decât cel vechi. Îi interziceam cu înverşunare aceste apucături, dar era zadarnic. De la o vreme, mi-era teamă să nu fure de undeva şi, nenorocindu-se să nu mă compromită şi pe mine. Aş fi preferat nesfârşit mai mult ca tot ce cheltuia aşa, să cheltuiască mai bine schimbându-şi înfăţişarea şi hainele, dar nu ştiu de ce, niciodată nu m'a ascultat şi continua să mă facă să privesc în jurul meu, decâteori mă oprea pe stradă.

Acasă deasemeni nu-mi convenea totdeauna când venea. Eu îl primeam bucuroasă când eram singură, dar când se întâmpla să am lume la ceai, era atât de deplasat între cei câţiva bărbaţi eleganţi, femeile îl evitau atât, că mi-era milă de el. De multe ori mă gândeam să nu-l primesc sau să-i spun să mă aştepte într'o odăiţă pe care o am sus la etaj. Dar imediat mi-era ruşine de mine însumi că am avut acest gând.

Am încercat să-l fac să-şi schimbe viaţa, să-l transform aşa cum spălăcita Thea transformase pe Löwborg, dar n'am isbutit. E iremediabil ratat şi cred, într'adevăr mediocru. Multă vreme am crezut că numai din cauză că eu îl intimidez, e aşa, dar pe urmă am citit câteva poezii dedicate iniţialelor mele, într'o revistă de mâna şaptea, curente şi patetice ca nişte sorcove.

Ţi-aduci aminte că m'ai privit surprins când te-am întrebat despre el chiar din ziua când te-am cunoscut şi când de altfel, te-am întrebat atât de multe... Dar cândva am să-ţi povestesc mai multe întâmplări din vremea asta. In timpul pasiunii mele pentru *** a trebuit, şi ce greu mi-a venit, să-i interzic să mai vină la mine. *** îmi spunea „că-l plictiseşte". Mi-a trimis scrisori disperate şi fără înţeles, flori puţine în fiecare zi, căci era singurul lucru pe care îi mai îngăduisem să mi-l trimită, îl ghiceam la colţul străzii şi mă pândea noaptea când veneam acasă. Dela o vreme i-am permis din nou să vină, dar atrăgându-i luarea aminte să evite să întâlnească pe ***.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ro/rmdr/1933/1947

N'am văzut însă niciodată pe cineva mai „malencontreux" decât el. E adevărat că și eu uitam uneori că trebuie să vie, dar de cele mai adese ori tocmai când veneam cu prietenul meu acasă, îl găseam așteptându-mă. Evident că ar fi putut spune că mi-a adus o carte sau că a venit să-mi facă un comision, dar nu spunea nimic. Avea un aer speriat, bâlbâia lucruri neînțelese, se ascundea când era inutil, compromițător și ridicol. Și el făcea asta ca să-mi evite mie nemulțumirile, căci gândul că e incomod, mai târziu am știut, îl durea.

Ca și acum când mă întreba dacă mă supără că a așteptat în salonaș.

Când am cerut de ceai toată figura lui îmbătrânită s'a iluminat de bucurie ca o mobilă veche pe care cade soarele. Se învârtea în jurul meu împiedecându-mă, îmi ajuta să prepar ceaiul, zăpăcit. Ne așezasem pe treptele divanului, care face colț, dinainte cu cestile tăiate'n felii alb și albastru — nu scosesem pentru el cești japoneze — pe tava mare de aramă veche bătută, care e transformată'n măsuță.

Îi râdeau ochii:

— Ce bine îmi pare că nu l-ai găsit acasă.

Am încremenit cu ceașca 'n mână.

— De unde știi că am fost la el?

— Deși n'ați vorbit de aproape o jumătate de an, știu că azi ai fost la el...

Îl întrebam cu ochii mari și buzele oprite.

S'a dus la biroul mic, la miniatura de birou de domn care ți-a plăcut atât de mult, și dintr'un sertar mi-a scos o scrisoare a mea neterminată. Toată dimineața mă întrebasem dacă să mă duc sau nu, la ***. In mine lupta dorința de a-mi da, numai, întârziind o oră în garsoniera care m'a văzut de atâtea ori înflorită de bucurie, prilej de amintiri mai precise, așa cum unii iau opium, știind că își procură doar o iluzie trecătoare, dar căutând ca măcar în vis să se simtă aproape de cineva dorit, și între teama că are să fie o greșală, că el,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramo.ro.ro/mdr1933-1947

lipsind cum de atâtea ori a făcut-o, ar putea transforma acest proect într'o întâmplare dezagreabilă. Ii scrisesem deci : „Prietene, iartă-mă dacă nu voi veni. După amiază va trebui să mă duc neapărat...“ Şi aci ezitasem : Să-i pui un motiv serios ca să fie o adevărată justificare, sau să pun dinadins unul fără însemnătate, ca să-i dau impresia că acum, pentru mine, a mă duce să-l văd, are mai puţină importanţă decât o probă la croitoreasă, un ceai la o prietenă „care nu poate fi refuzată“ sau altceva în felul acesta ? Nehotărîtă, m'am întrerupt şi am lăsat scrisoarea pe masă. Am ocolit-o toată ziua, iar pe le patru, când m'am hotărât s'o complectez, mi-am spus că acum e prea târziu ca s'o mai trimet. N'am putut măcar să respect nici o altă hotărâre pe care o luasem, aceea de a mă duce cu întârziere, ca să-l fac să mă aştepte, dovedindu-i că-i fac o concesie acceptând invitaţia.

In mine totul se accelera însă, mai întâi domol, dar odată coborâtă în stradă, atât de violent, că mi se părea că trăsura merge prea încet, numai la gândul că voi fi acolo.

D. mă privea îmărmurit acum, pironit de ochii mei, aşteptând pentru întâia dată dela mine, vorba tăioasă de mânie.

— Ai umblat în hârtiile mele ? .

Mi se părea că nu mi se poate aduce o jignire mai gravă... că omul acesta abuza de delicateţa mea. E adevărat că era atât de alarmat că nu mai îndrăznea nici să respire, că îşi trecea numai limba peste buzele uscate ca să şi le umezească.

M'am sculat de jos înfuriată şi m'am dus la sertar, în care am recunoscut, cu un capăt de dovadă în mâni, că umblase la toate scrisorile.

— „Să plec ?“ Atât a putut articula scos din tiparele lui.

Nu m'am mai putut stăpâni, căci gândul că libertatea mea, la care am ţinut atât, e în joc, mă scotea din sărite.

— Da, şi imediat !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.stefanis.ro/muro/mdrr1933-1947

Din ochii care nu puteau fixa nici un gând, s'a lăsat pe pleoapele înroşite o rouă de lacrimi, pe urmă două şiroaie s'au scurs de-alungul nasului osos, pe gura fără sânge şi fără contur ca o floare veche. de cârpă decolorată.

Am simţit un val de căldură în piept, în obraji, n'am mai putut respira nici eu, şi mi s'au mărit şi îngreuiat ochii. Pe urmă am simţit că gura mi se strâmba într'un surâs involuntar şi trist. M'am apropiat de el şi i-am luat mâna, spunându-i pe nume. Din tot corpul acela îmbătrânit înainte de vreme, răsucit în el însuşi ca o foaie veştedă, s'a pornit un plâns sguduitor, de parcă toată viaţa din el s'ar fi rezolvat lichidă, în lacrimi. Ochii inundaţi nu i se mai vedeau, doar sprâncenele îmbinate acum într'un unghiu uşor, accentuau că acolo s'a concentrat totul.

L-am luat în braţe şi, plângând mereu, s'a lipit de mine ca un înecat de cel care vrea să-l salveze. Pe braţul gol simţeam acum şi gura lui, şi lacrimile ferbinţi. L-am sărutat pe ochi, i-am spus vorbe de mângâiere, mă înlănţuia tot mai strâns şi cum eram acum amândoi pe divan, el mi-a răspuns lipindu-şi gura de gâtul meu, de obrajii mei.

Atâta suferinţă, prin simpatie, ca acele forţe recent descoperite, a înmuiat în mine tot scheletul mândriei. Şi mai ales era un gând care acum mi se întindea în sânge, treptat cum se întinde culoarea vărsată în apă :

Când eu am suferit atât, când eu am fost îndurerată că *** n'a putut face un gest de prietenie şi loialitate, cum pot eu lăsa lângă mine, atâta desnădăjduită durere, din cauza mea ?

M'am desmeticit târziu. Eram pe jumătate goală, dar puţin îmi păsa de asta. El aştepta alături de mine şi am simţit deschizând ochii, că nu m'a acoperit pentru ca, odată revenită, să nu trec peste un fapt evident împlinit, să se creeze între noi o realitate, care să-şi caute continuarea. In orice caz îi era teamă să nu regret, considerând totul ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cvestitorii.ranla.ro/mdr1933_1947

o uitare de o clipă, care nici odată nu va reveni. I-am zâmbit însă fără să fac un gest măcar și atunci, în lumina slabă pe care o trimetea prin fereastră un bec din stradă, l-am simțit mai mult decât l-am văzut, cutremurat de bucurie. Mi-a vorbit mult, tot mai încălzit, de această realizare a visului lui, de zig-zagul cumplit al zilei acestea după cincisprezece ani. S'a întrerupt din povestire, adică din această descărcare de gânduri, ca să-și muște pumnul încremenit: „Dacă n'aș fi venit astăzi?"... Și numai gândul ăsta l-a împietrit de groază, de părea în lumina slabă o coloană de lavă stinsă.

Simțeam o mulțumire potolită că am făcut o faptă bună. Mi-a fost milă de el și i-am luat obrajii în palme: O să rămânem împreună toată noaptea. S'a lipit de mine, înlănțuitor, recunoscător.

Am trecut apoi în camera de baie și apropierea unei deprinderi igienice m'a străbătut toată cu un fior, ca un pumnal înfipt în cel mai ascuns colț al trupului meu: Dacă ași rămâne mamă? Eu, mama unui copil al acestui om? Și am simțit că mă doare capul, că mi-e rău ca după desmeticirea dureroasă din visul dat de cocaină. Am întârziat mult, căutând să înlătur orice posibilitate.

Când am revenit am reaprins lumina, pentru că în întunerec omul acesta căruia mă dădusem, lua contururi de moluscă uriașă. A venit și m'a luat lângă el, sărutându-mi brațele, în timp ce eu, regretând cumplit ușurința cu care-i promisesem noaptea, mă gândeam cum să-mi reiau făgăduința.

„Știam cât ești de bună. Intotdeauna am gândit că ești bună și cred că este ceeace am iubit în tine... nesfârșita ta bunătate".

N'am mai căutat să născocesc nimic, căci simțeam că n'aș fi avut curajul să i-o spui.

Dar toată noaptea n'am avut decât un singur gând. Să-mi feresc gura de a lui. La început n'a observat, pentrucă făceam aceasta cu oarecare abilitate. Dar mai târziu n'am mai putut ascunde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
colectiamihaiera.ro/mdir1933-1947

nimic. Îi simțeam buzele și calde și cleioase, ca un corp de melc târându-se dealungul corpului meu... pe gât în sus. Nu știu dacă mă lăsasem cu totul desbrăcată, dintr'o inconștientă cochetărie, — cei doi bărbați îmi spuseseră că am un corp „neasemănat" de „fausse maigre", ca și prietenele mele care mă vedeau uneori goală, sau pentru că el mă rugase asta, lipindu-și obrajii de pulpele mele: „Ah, dacă ai ști cum mi-am ars timp de cinsprezece ani închipuirea ca să mi te văd în minte, în toată intimitatea ta de femee! Cum nimic, nimic pe lume nu mi se părea mai de neajuns!" Dar poate că era și nădejdea că se va mulțumi cu atât. Într'un târziu, sărutările lui au devenit mai stăruitoare și gura lui lipicioasă și moale îmi căuta buzele. Am avut o crispare a întregului corp. I-am respins toată fața punându-i mâinile parapet în dreptul gâtului. Din nou am crezut că se rupe ceva în el, o arteră, un organ vital. S'a oprit uimit: „De ce? de ce asta?"

Și iar n'am avut tăria să i-o spun. Am mințit: „Am o respirație îmbibată de acid fenic. Am fost azi la dentist". Și încă odată, la o nouă încercare, mi-a simțit brațul oprindu-i gâtul. Atunci s'a mulțumit cu corpul. Dar eu simțeam că tot ce eram „eu" mi se refugiase în ochi, în obraji; în linia strânsă a gurii, cum se refugiază cineva dintr'o cameră inundată, într'un colț oarecare, pe o mobilă mai ridicată. Îl priveam, simțeam sgâriindu-mi peptul hainele lui care încă mă desgustau, și atunci nădăjduind prin absurd că poate gol îmi va stârni prin deviere un interes oarecare, i-am spus să se desbrace. Dar am făcut mai rău. Avea toată pielea palidă și neagră de-am înghețat.

Tot corpul mi-a înțepenit, refuzându-se. Dificultățile pe care le spoream cu atât desgust, îl făceau penibil de stângaci și, fără să vrea, brutal. Un cot rău plasat îmi tăia respirația, un genunchi îmi zgâria pielea. Extenuat, s'a ridicat târziu și și-a apropiat figura de a mea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1933-1947

— Nu mă iubești ?

Atunci, ca unui frate, cu vocea îndurerată, cu o sinceritate de început de viață, i-am răspuns: nu.

Abia când l-am văzut devenit galben și cu gura întredeschisă, am înțeles că el mă întrebase cu nădejdea unei protestări de negație din partea mea. Dar simțeam că n'aș putea reveni, și el s'a ridicat amețit. S'a aranjat în grabă și a plecat, după ce cu privirea mi-a cerut, din ușe, un vag da. I-am răspuns cu un surâs dezolat, rigid ca de lemn.

A revenit după trei zile într'un hal de nedescris. Era dimineață.eram în pat încă și a îngenunchiat lângă căpătâiul meu. M'așteptam să se plângă, să amenințe, deși mă rugase să-l primesc, spunând că va fi cuminte. Mi-a spus cu vocea potolită, ca o lumină egală, cu o privire frumoasă cum n'a avut el niciodată, că înțelege că nu pot să-l iubesc, că niciodată n'are să uite cât am fost de bună cu el. Simțeam în mine un suflet de soră. I-am luat mâinele și i le-am mângâiat. Râdea mai pe urmă trumos, dar am simțit cum mâna lui mă căuta, sub cuvertura de lână moale și fină, ca un șarpe care-și joacă limbile. Simțeam că sunt limite peste cari n'aș putea trece. Nu mi-am putut feri decât capul, căci am înțeles că toată liniștea lui este liniștea care precede un eveniment neobicinuit, moartea sau nebunia.

Și el a frământat, exasperat, în brațe un trup a cărui inerție îi înebunea simțurile, voluptate cumplită pe care și eu de atâtea ori am cunoscut-o.

Peste câteva zile înfrânt, umilit, mi-a eșit înainte jos, în stradă, căci spusesem servitoarei să-i spună că nu sunt acasă.

— Știam că ești acasă și că trebue să ești. Aseară am văzut lumină în cameră la tine și nu m'am mișcat dela poartă ! Nu m'aș fi mișcat niciodată înainte de a te vedea, căci mă asigurasem că ești sus și că trebue odată și odată să cobori.

De ce nu mă primești ca mai înainte sus ?... numai să stau acolo să te privesc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/indir1933-1947

M'a înfiorat o tresărire de indignare ca și când mi-ar fi trecut dealungul șirei spinării un postav aspru. Cererea asta în rate și perfidă m'a revoltat.

— Pentru că sus n'ai să te mulțumești cu atât...

M'a privit cu ochii albi.

— Te desgust atât de mult ?

Am simțit din nou că mă întreabă cu nădejdea absurdă că-i voi răspunde tăgăduind. Dar nici n'am putut să-i confirm brutal primul răspuns. Alături de noi, locuia o vecină greu bolnavă de tuberculoză care întreba pe toată lumea cum o găsește, dar toți primiseră cuvânt dela doctor să nu-i spue adevărul, căci asta ar fi omorât-o.

Dar am obosit azi, altă dată am să-ți scriu mai mult.

T[1]).

II.

Să-ți mai scriu despre D. mi-ar fi greu, căci îți mărturisesc că el nu formează nici pe departe centrul preocupărilor mele de acum, iar efortul la care mă supui este asemeni acelui care e impus unui convoi, obligat să se abată ca să ia un trecător izolat. De altminteri nici n'a mai venit la mine decât de puține ori. Ne-am întâlnit multă vreme numai pe stradă și am făcut totdeauna așa, că deși i-am răspuns cu amabilitate la salut, să nu mă poată opri să stăm de vorbă. Când mi s'a părut că sentimentele și mai ales dorințele lui și-au pierdut din acuitate, i-am făcut din nou posibilă veni-

[1]) Acest T. nu este o inițială cum s'ar părea, căci a devenit un adevărat nume, și nu știu dacă n'ar fi trebuit să fie scris Te. Mi-a lămurit surâzând, când am întrebat-o, că în aceeași clasă a liceului de fete erau două colege cu numele de Maria Mănescu, de altfel verișoare amândouă, și atunci fetele le deosebeau numai după inițialele părintești. V. și T. au rămas domnișoarele Maria Mănescu și după ce au sfârșit liceul, ba pentru intimi chiar după ce s'au măritat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1933-1947

rea în salonașul cu divan care face colț, cu birou în miniatură și mese din tipsii de aramă bătută.

E adevărat că de când intra, chiar dela ușe, căuta să-mi surprindă privirea ca să vadă ce intenții am. Și pe urmă, punându-mi întrebări obicinuite, mă supraveghea încontinuu, ca un judecător de instrucție care fumând amabil cu cel bănuit, îl examinează atent. Vream să plec îndată, dar gestul mi se părea prea brutal și atunci exageram în întrebări binevoitoare, al căror răspuns nu-l așteptam niciodată. Până când în cele din urmă el mă întreba vrând să pară degajat: „Vrei să pleci" ? și așteptând răspunsul meu pe care îl știa inevitabil și penibil prietenos : „Trebue să mă duc să încerc o rochie, însă n'are decât să mai aștepte croitoreasa". Dar abia acum plecarea era hotărîtă, căci peste câteva momente, după ce îl mai întrebam ceva fără rost, îmi puneam pălăria : „Mă conduci până la o trăsură" ? Conștiința mea era acum împăcată, căci aveam chiar aerul — și asta era important — că am făcut un sacrificiu pentru el, întârziind.

Intr'o zi, într'o dimineață luminoasă, cum citeam leneșe încă în pat. a venit și a intrat, profitând că era deschis. Am încremenit și, ca într'un film american din Far-West, privirile a doi dușmani care se examinează brusc din prima clipă ca să-și cunoască intențiile, iar pe urmă își dau familiar mâna, ochii noștri s'au întâlnit. M'am liniștit însă imediat. D. era trist și transfigurat. Ochii mici aveau o lumină vagă, iar gura veștedă, un surâs care cobora colțul stâng al buzelor. Nu era liniștea imobilă despre care ți-am scris. A așteptat să mă liniștesc și când a văzut că sunt dispusă să stau de vorbă cu el, și-a adus un taburet lângă căpătâiul meu, și mi-a spus că afară e o vreme de primăvară frumoasă, că toată lumea e pe stradă și că sunt o leneșe dacă sunt în pat la o asemenea oră.

Era simpatic și-i vorbeam cu plăcere. Invârtea în mână gânditor o foaie de hârtie, în timp ce-mi răspundea. I-am cerut să văd ce e, și mi-a ară-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

tat-o bucuros. Era o romanță din cele pe care le vând colportorii prin cafenele, prost tipărită, cu notele greșite și versurile anapoda. Dar era vorba acolo, de un bărbat care spunea unei femei — chipurile în versuri — „o, te-am iubit în totdeauna și tu n'ai prețuit cum se cuvine dragostea mea, dar vei îmbătrâni, toate farmecile se vor duce și atunci vei regăsi, părăsită de toți, pe cel care te-a iubit de când era copil și te va iubi până la moarte".

— Am auzit-o aseară cântată într'o familie (cred că într'o familie de funcționari dela poștă, cu fete, unde el se ducea de obiceiu) și azi am cumpărat-o.

Era plin de cântecul acesta și simțeam bine că venise să mi-l aducă, nu ca o pledoarie pentru cauza lui, cât ca să închee firesc o stare sufletească, stăruitoare în el, ca o lumină într'un interior confortabil. Venise la mine mai mult pentru el însuși, ca să bea tot paharul de vin al coincidenței plăcute.

Din cauză că am înțeles asta, nu i-am spus: „dar eu nu sunt o femee iubită de toată lumea", ci așa vag: „or fi femei iubite de toată lumea?"

El s'a uitat, surâzând mirat, în ochii mei: „Tu". Am primit însă răspunsul acesta măgulitor cu conștiința tulbure cu care desfaci un plic care nu ți-e adresat decât din greșală. M'am întrebat dacă e exact ce spune sau dacă i se pare lui asta, cum ni se pare tuturor că obiectul pe care-l dorim noi, și ne e refuzat, e dorit de toată lumea. I-am spus îngândurată: „Ți se pare". M'a privit surprins, cu colțul gurii fixat într'un surâs, stabilind parcă o concluzie unei lungi discuții care n'a avut loc: „E îngrozitor câți bărbați sunt îndrăgostiți de tine"...

N'am răspuns nimic, pentrucă argumentele lui nu m'ar fi convins. De unde să știe el că acei bărbați, și încă atâți, mă iubesc cu adevărat, când eu nu pot să știu despre unul singur, de *** dacă mă iubește sau nu. Am devenit tristă, căci din tot corpul mi s'a adunat un nod, ca un nucleu în inimă. Am auzit de multe ori spunându-mi-se că sunt iubită

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelers.ieanaro/mdr.1933_1947

în taină de bărbaţi şi am fost invidiată de asta, ca şi când ar fi fost o realitate pentru mine această iubire de a cărei existenţă nu ştiu, cum nu ştiu să deslușesc realitatea unui singur personaj în toată populaţia Guatemalei. Dar ştiu un lucru că * * * nu mă iubeşte, că am suferit din cauza lui aproape mortal. Dacă sunt într'adevăr excepţională, cum de îmi poate prefera pe alta? E numai joc al întâmplării toată iubirea ? Şi dacă într'adevăr el mă preţueşte ca pe singura femee al cărei suflet a stat faţă'n faţă cu al lui, atunci pentru ce acum e în braţele alteia, pentru ce mie mi se întâmplă ceeace mi se întâmplă, pentru ce el şi cu trăim în medii străine, jucând acolo o viaţă defintivă, când avem intens şi nevăzut acelaşi suflet ca doi fraţi siamezi acelaş pântec ? El are metresă, trăcşte o viaţă complectă fără mine, apare cu femei care joacă rolul de soţie, dela masa luată în restaurant până la camera de dormit ; asta poate până la moarte, în orice caz acum când tinereţea trece. Ochii mi s'au îngreuiat din nou de tristeţe, dinţii au prins buza de jos şi pe urmă am unit sprâncenele în unghi ridicat ca să nu-mi dea lacrimile. O, imposibilă dragoste, suflet fermentat de îndoială, descurajare de „femee iubită de toţi bărbaţii".

Aşi fi vrut ca D. să plece, ca să pot sări din pat şi să mă plimb agitată prin casă... Dar dacă toţi se înşală ? Oare nu i se spune oricărei femei acelaşi lucru ? Sau dacă mi se spune numai mie, nu-i poate un malentendu general ? S'ar putea să nu fie vorba decât despre o simpatie anume, nu neapărat erotică, şi în privinţa asta mi-am adus aminte cât de mult m'a neliniştit faptul că, atunci chiar, când toţi bărbaţii musafiri, în aceeaşi casă cu mine, îmi arătau stăruitoarea şi indiscreta lor preferinţă, până la complimentul definitiv şi brutal, nevestele lor nu erau geloase. Pe urmă mi se atribue anumite „succese" pe care nu le-am avut. Nu cumva tot ce mi se atribue e de aceeaşi natură ? Aş vrea să fiu însă iubită, dorită definitiv şi nu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

mai eu, în toate privinţele, de toţi bărbaţii, numai ca să fiu şi mai preţuită de *** şi ca să fiu sigură că nu e nimic din tot ce oferă celelalte, pe care să nu-l pot oferi şi eu.

Timp îndelungat am rămas pe gânduri, abătută, uitând de el, cu sufletul ciugulit din când în când de câte o întrebare ca de ciocul unei păsări cenuşii. Pe urmă, ochii împăienjeniţi pe care îi întorsesem cum întorci o scrisoare ca să nu-ţi citească vecinul în ea, au rămas ca fixaţi de roşul viu al unor maci de Luchian. E tabloul despre care ţi-am spus că l-am primit dar de ziua mea şi pe care n'am vrut să ţi-l arăt ca să fac un act de voinţă. Cu chenar de lemn negru, l-am fixat pe peretele din faţa patului pentru că roşul fraged şi catifelat al petalelor, îmi limpezeşte privirea somnoroasă dimineaţa când mă scol, de pot ceti ora la ceasornicul de alături de el. Ţi-am spus, de altfel, că în odaia de dormit, văruită alb şi cu vreo două dungi aurii, nu e de cât, divanul alb, scăzut şi vast, tabloul de Luchian, ceasornicul şi, la căpătâi, o măsuţă albă pentru becul cu abatjour de faianţă ca să pot ceti seara. In colo nimic. Nici covoare pe parchetul lucios ca o oglindă de stejar, nici o mobilă, de-alungul pereţilor goi de se vede şipca de stejar care măsoară lungimea podelei jos, nici draperii la fereastră — nu e nici un pericol de vecini — de poate năvăli lumina prin amândouă ferestrele aşa că, dimineaţa, înainte de a trece în camera de baie, iau mai întâi, respirând puternic, o adevărată baie de lumină.

Când mi-a întâlnit privirea, pe care o spiona probabil, D. mi-a surâs scuzându-mă cu indulgenţă. I-am cerut voie să mă îmbrac şi s'a grăbit să-mi dea dreptate, tresărind. Şi-a luat apoi notele şi s'a îndreptat spre uşe : „Trec în salonaş pe divan şi te aştept, până te îmbraci". Aştepta cu privirea întrebătoare.

— Dar îmi iau întâi baia ! ?

I s'au strâns trăsăturile feţei, iar ochii şi-au pierdut lumina egală pe care o aveau.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.stefanmoraru.eu/mdrr1933-1947

— Te aştept oricât vrei, citesc ceva, şi brusc, ca şi când ar fi călcat strâmb „sau poate trebue să vie cineva ?"...

Intrebarea era stupidă şi-mi dovedea că D. iar, s'a tulburat, că e un aparat care funcţionează anormal.

— Nu, n'aştept pe nimeni, dar dimineaţa îmi place să fiu singură în toată casa, să trec în voie dintr'o cameră într'alta, să am astfel impresia că m'am închis ca să nu fiu tulburată.

Exact aş fi vrut să-i spun că vreau să am impresia că e o zonă în care sunt inaccesibilă celorlalţi.

— „Uite, plec imediat, nu te speria că nu rămân să te văd goală" şi spunând asta era din nou vulgar şi în intenţie şi în glas. Dar în cadrul uşei albe s'a oprit, şi-a frământat buzele ca şi când ar fi luat o hotărîre definitivă şi pe urmă a revenit lângă căpătâiul meu. Mi-a pronunţat numele cu o voce muzicală şi înmuiată în lacrimi : „Nu e nimic pe lume, nu pot face nimic ca să mă poţi iubi puţin ? E cu adevărat imposibil ?" Intrebarea lui mi s'a părut frumoasă ca un sbor de pasăre şi i-am zâmbit. A zâmbit şi el ca un pacient care zâmbeşte unui doctor. Am întors faţa spre perete însă ca să evit un răspuns. Când mi-a luat mâna să mi-o sărute a lui era leşinată şi călduţă ca a unui bolnav de anemie.

T.

III.

...Luni de zile n'am mai ştiut nimic despre el. Mă întrebam uneori ce s'a făcut — mi se pare că te-am întrebat şi pe d-ta despre el — cred că pe jumătate bucuroasă că nu mă mai sâcâie cu stăruinţele sale, pe jumătate oarecum neliniştită că s'ar putea să fiu uitată de cineva pentru care ani de zile am fost sensul vieţii lui, devenită acum indiferentă ca un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

astru care s'a răcit. Mi se părea că asta ar fi pentru mine însămi o dovadă, că într'adevăr poate înceta cineva să mă iubească și că deci ar putea veni o zi, când pentru *** aș fi o femee ca oricare alta, pe care o lași pe stradă, să treacă fără s'o oprești, adică fără să socoți întâlnirea cu ea un mic eveniment.

Intr'o seară, la Teatrul Național, venisem înadins s'o văd pe Lucile jucând și-mi era ciudă pe d-ta că ai refuzat să vii s'o asculți, pretextând că te îndispun actrițele care debutează în piesele în versuri. Ea, săraca, stăruise să te fac să asiști la spectacol și cred că a considerat ca un eșec al meu, faptul că nu te-am putut convinge să vii, dar refuzul d-tale n'a fost fără un soi de epilog. Alături de mine, câteva fotolii mai la dreapta, era D. întovărășit de o fată drăguță dacă vrei, dar amândoi deplasați parcă la fotoliu de orchestră, ca doi eroi din teatru, care trebue să ia din sală parte la acțiune. Nu părea de loc surprins când m'a văzut, și asta m'a enervat puțin, pe urmă, am observat că vorbea cu insistență și cu o falsă căldură cu prietena lui. După un timp ca și când s'ar fi topit în mine o poșghiță sufletească, m'am simțit ușor înduioșată, și m'am hotărît să fac un foarte ciudat soiu de serviciu amicului meu. L'am chemat — și a încremenit când a văzut semnul mic pe care i l'am făcut — iar pentru că a trebuit să aștept puțin până să mă poată asculta, căci după privire simțiam că îi vâjâie urechile, l-am certat, cu intenție tare, ca să audă fata care îl întovărășea, că m'a uitat cu desăvârșire și că nu a venit să mă vadă. Cu coada ochiului am căutat să știu dacă ea ascultă și am văzut-o urmărindu-ne uimită. Aș fi vrut cu stăruință ca această atenție a mea să-i ridice lui acțiunile de cuceritor asupra ei, căci cu sinceritate aș fi fost mulțumită ca o femee să-i iubească, să-i dea ceeace nu-i pot da eu, dar asupra iubirii lor, acomodată în lumea posibilităților, să planeze, superioară ca un vis irealizabil, pasiu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdn/1933-1947

nea lui pentru mine. D. era atât de fericit că toate sbârciturile feţii îi dispăruseră, întinse de un val de sânge, gura i se umezise şi ochii îi râdeau mai înviorați. In antractul următor am primit însă prin omul de serviciu un bileţel al Lucilei prin care remarca mirată lipsa d-tale, îmi închipuisem eu că ai ei erau ochii care cercetau neliniştiţi prin gaura practicată în cortină, şi declarându-se mulţumită că D. e în sală, mă ruga stăruitor să-i cer lui, să scrie câteva rânduri despre debutul ei la gazetă, căci se vede că ea îl crede gazetar influent. Mi s'a oprit o clipă sângele sub piele ; am avut pentru mine însămi un gest de dezolare. Mi-am spus, vorbind în gând ca un desen pe aceiaşi culoare, că pentru nimic în lume nu aş putea să cer lui D. un serviciu, acum după ce fusesem prietenoasă cu el. Un surâs dăruit e un lucru prea frumos ca să fie măsurat cu vre-un echivalent şi eu îngheţ uneori, chiar când constatarea e ulterioară, la gândul că ar fi bănuit cineva că un zâmbet al meu e interesat, deşi, e timpul să-ţi spun, mi se pare că din diferite motive lumea mă crede altfel. Cu mândria sufocată ca într'o agonie l-am chemat din nou, la sfârşit, pe D. cerându-i, cu glasul dezarticulat, să scrie câteva rânduri. Intr'o gazetă fără tiraj a apărut un articol ditirambic, dar Lucilei nu i-am mai vorbit luni de zile.

Indispoziţia acestei întâmplări, insensibilitatea mea faţă de D. chiar acum, când era întovărăşit de o femee, a fost apoi, după ce şi-a pierdut din acuitate, pentru gândurile care m'au frământat pe drum spre casă, ca o injecţe care prepară un corp pentru operaţie. Era în mine o durere amorţită, la constatarea pe care o făceam acum că nici gelozia, că nimic nu poate stimula o dragoste inexistentă, că nici mijlocul acesta recomandat de atâţi autori de maxime şi de piese de teatru, nu mi-ar putea fi de nici un folos, dacă aş încerca vreodată să-mi recâştig preţul în ochii lui ***.

Intr'o zi, D. s'a achitat însă de serviciul pe care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.ro/mc?1933-1947

am încercat să i-l fac, și încă în mod princiar, deși fără să știe. Înainte de Paște plecam cu acceleratul la mătușa mea. Știu că ține mult să mă aibă de sărbători, pentru că venirea mea e un adevărat eveniment în orășelul lor. Casa mătușii-mi capătă o deosebită importanță, devine centrul vizitelor pascale și mai toate familiile își dau întâlnire în casa în care mergem noi. Cum mătușă-mea este o nevinovată cochetă a primirilor gospodărești, e fericită când mă duc la ei. Mă așezasem deci confortabil pe locul meu, lângă fereastră cu pardesiul încheiat și o tocă ușoară de drum trasă aproape pe ochi. Examinam curioasă pe tovarășii de compartiment, când a apărut în ușe, chemând că a găsit loc, recenta metresă a lui ***. Am încremenit cu buzele întredeschise și inima îmi palpita ca o pasăre ce se sbate ca să sboare, în mâna cuiva și nu isbutește. Crisparea gâtului îmi împiedica respirația. M'am ghemuit mai mult ca să nu fiu recunoscută și mi-am întors cu totul privirea pe fereastră. El a apărut primăvăratec — l-am simțit fără să-l văd pe când așeza geamantanul în plasă, pe urmă s'au așezat alături și atunci am întors și eu capul. M'a salutat surprins și amabil, dar era o amabilitate evident voită. Am înțeles mai târziu că mergeau să facă Paștele la Sinaia, am înțeles din întrebările ei nerăbdătoare, dar și din geamantanul care dusese cândva și sărmanele mele cămășuțe la Sighișoara, tot de Paște. Era o durere pe care nu o mai puteam stăpâni, care îmi măcina corpul ca un voltaj prea mare, un aparat. La fel mergea acum cu o altă femee, reedita funcțional ca un conductor, un drum, care în amintirea mea era un refugiu unic de bucurie trecută, căci socoteam cele trei zile petrecute la începutul dragostei noastre, în orășelul săsesc cu aspect medieval și cu cetate, incomparabile în viața lui și a mea. După o examinare amănunțită, în care desprinsesem acest episod de tot ceeace în București fostul meu prieten putea reedita cu alte femei, alesesem din trecut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

accastă călătorie, cum ai alege o mobilă care a mai rămas bună printre ruinele lăsate de un incendiu. Am simțit zădărnicia oricărei iluzii, dar abia târziu am putut să surâd pentru mine însămi și surâsul acesta m'a liniștit cum trebue să-l liniștească pe oratorul care și-a pierdut penibil șirul, o întorsătură de frază fericită, bună de final. Liniștea mi-a fost însă de foarte scurtă durată, căci peste câteva clipe s'a mai urcat în compartimntul nostru un domn care ți-e prieten și d-tale și lui *** și mie, dar care are un oribil aer de mizantrop, cu ochelarii care îi cad atât de des pe nas în jos, că a ajuns să aibă un adevărat tic al gurii. Ei bine, când l-am văzut, când am înțeles că studiază penibila întâlnire ca o vulgară dramă, și că face în gând ipoteza asupra sentimentelor mele, m'am simțit într'adevăr părăsită și mizerabilă. Cu puțin înainte de plecarea trenului a intrat însă în compartiment un comisioner, cărunt, înalt și cu mustața tunsă pe gura cocoloșită, pe care-l cunoșteam de când îmi aducea flori dela D. Avea acum în brațe un vas, un fel de strachină înțesată de viorele, ca o floarea soarelui albastră închisă în smalț verde. Pe un carton alb D. îmi scria că socoate că-mi va fi călătoria mai plăcută dacă voi avea dinainte grămada de flori. Un domn de vis-a-vis a și fixat orizontala mescioară a compartimentului, de am pus pe ea vasul cu minunea de fraged albastru care îți împrospăta respirația, ca și privirea, ca și gândurile. Pe urmă darul venea, aparent, din lumea tuturor posibilităților și făcea impresie. Cel puțin știam acum că nu mai sunt compătimită.

T.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.ansamblu.ro/romdr1933-1947

INTR'O DUPĂ AMIAZĂ DE AUGUST.

Luasem masa la restaurantul de pe strada Regală, în grădină, cu doi scriitori [1]). Am mâncat tot timpul, enervat, feluri de mâncare sălcie, am băut apă călduță și leșioasă, vin cu gust de limonadă. Toate acestea, pentru că n'am avut curajul să declar celor doi scriitori, cu care sunt

[1]) Dacă m'am convins că într'adevăr D. „nu forma nici pe departe centrul preocupărilor" corespondentei mele, n'aș putea tăgădui că acel enigmatic *** nu îmi atâta curiozitatea într'un mod aproape de neîngăduit. Cu scuza vagă a unui interes scriitoricesc, nu m'am lăsat până când, nu numai că l-am identificat, dar l-am cunoscut chiar personal, ba încă, după cum se va vedea, curând am devenit și prieteni. Era fiul unui mare industriaș pe care l-am numit convențional în romanul meu „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război" Tănase Vasilescu. Avea acel timbru deosebit, acea vibrație melodioasă calmă, pe care o au toți oamenii, fruntași adevărați în activitatea lor, ori care ar fi ea: artă, politică, militărie, acrobație, dans modern, destin de don juan sau box.

De multe ori am stăruit pe lângă el să scrie, fiindcă nu numai că da în convorbire, acea impresie unică de trăire adevărată, dar și din ceeace știam despre viața lui, despre legăturile lui, despre ceeace făcea din el un adevărat exponent al societății românești de azi, mi se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evoistorii.ranla.ro/mdr1933-1947

prieten de altfel, că eu nu pot sta la altă masă decât la cea la care sunt obicinuit, că nu mă pot înțelege cu alt chelner decât cu cel care mă slujește de obicciu. Unii cred că asta e un început de manie (cum mi se spune), oricum mi-a

---

părea că ar da la iveală lucruri de un interes documentar puțin obicinuit... I s'a părut atât de absurdă propunerea mea, făcută cu aceleași argumente ca și cea adresată doamnei T. că nici n'a vrut să stea măcar de vorbă. „Eu, și scriitor? De ce glumești în modul acesta?"

Într'o zi însă, pe când eram amândoi prin fața Cercului Militar, a trecut pe lângă noi o fostă artistă a Teatrului Național, o stagiară angajată aproape în fiecare an, căci exaspera pe directori prin tot soiul de intervenții, și tot în fiecare an, sistematic, eliminată, căci într'adevăr n'avea aproape nimic comun cu arta, și nu îndeplinea măcar nici acel minimum social, care îngăduie menținerea în cadrele acestei instituții chiar fără talent.

A devenit livid.

— O vezi pe asta, pe femeea aceasta, cu rochia roșcată? Și s'a întors făcându-mă și pe mine să mă întorc.

Am ridicat din umeri a nedumerire, dar n'am spus că o cunosc, ca să aflu vreo taină, care altfel nu mi-ar fi fost poate mărturisită.

— Nu, dar ce e cu ea?

A rămas îngândurat, tulburat, și nu mi-a răspuns nici când am repetat întrebarea, mereu frământat de amintirea lui... A reluat abia când trecusem de Teatrul Național, ca să ocolească orice lămurire.

— E prea lung și prea complicat.

Am crezut că mi se oferă prilejul căutat de multă vreme.

— E ceva așa de extraordinar, într'adevăr?

— Poate că nu, poate că da, nu știu... Sunt ca și bolnav, din asta, de o lună de zile. Un adevărat subiect de roman... S'a întors brusc spre mine: ai iubit vreodată? Și fără să mai aștepte răspunsul, frângând

Muzeul Digital al Romanului Românesc

fost frică să le spun celor doi că nu-mi place să schimb masa la restaurant, căci ar fi zâmbit indulgent şi zâmbetul acesta indulgent mi-ar fi tăiat toată pofta de mâncare. Ei sunt doi scriitori cunoscuţi tuturor celor care călătoresc

---

ceva în el: Patru generaţii dintr'ai mei n'au gândit cât mă frământ eu de o lună.

Am căutat să exercit asupra lui presiunea care mai nici odată nu dă greş în lumea profană.

— Poate că m'ar ispiti să-l scriu eu — romanul ăsta — dacă-l socoţi atât de interesant.

— Haide atunci la Şosea, (era prin Septembrie) să luăm masa şi să-ţi povestesc toată întâmplarea.

Am refuzat molatec.

— Nu, dacă mi-o povesteşti, nu mi-e de nici un folos. Subiecte mi se oferă toată ziua. Nu e scriitor căruia să nu i se ofere aproape cotidian subiecte: „Extraordinar. Am să-ţi povestesc cazul meu !... să vezi !... Ai putea să scoţi un roman !..." Dacă vrei să-mi fii cu adevărat de folos, povesteşte-mi totul în scris. Mai mult de cât întâmplarea însăşi, care nu poate fi mai extraordinară, orice ai spune, decât un război, m'ar interesa amănuntele, mai ales cadrul, atmosfera şi materialul întâmplării... Firește că nu-ţi cer de cât o redare, însă e nevoe să fie cât mai amănunţită... Pe urmă eu voiu preface totul într'un roman. (Şi spunând asta minţeam, căci nu mă gândeam chiar, să scriu un roman).

Era mereu frământat de vederea lui dinăuntru.

— Ai să fii foarte surprins...

— Nu ştiu, să vedem... Vrei să-mi faci acest mare serviciu ? Povesteşte net, la întâmplare, totul ca într'un proces-verbal. (Căci, cu adevărat, bănuiam mai interesante decât întâmplarea, alunecuşurile din condei, digresiile).

A surâs pe gânduri, descurajat, dar era atât de prins de împrejurare că pe urmă m'a luat de braţ.

— Ascultă, am să fac şi asta... Deşi mă întreb, dacă nu ai să arunci ce scriu eu la gunoi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

cu trenul și profesorilor de limba română, au un fel de certitudine în calmul și în politețea lor indiferentă și comodă, care contrastează cu graba și excesul de zel pe care-l vădesc eu în fiecare gest când vorbesc cu ei. Imi spun cu un ton îndepărtat și deferent : „Diplomatule", „Aviatorule". Știu că și ei sunt măguliți să stea la masă cu mine, din cauza numelui și a situației mele în ministerul de externe, dar e în asta ceva gratuit, așa cum cei care îm-

---

— Imi vei fi de folos numai dacă îmi vei da material, cât mai mult, chiar când ți-ar pare încărcat și de prisos, fii prolix, cât mai prolix. Folosește, când vrei să te explici, comparația. Incolo nimic.

— Bine, într'o săptămână am să-ți aduc un caet întreg.

Nu mi l-a adus peste o săptămână, nici peste două, ci abia peste o lună... Ceeace nădăjduiam, s'a realizat. Fred Vasilescu s'a „ambalat" și întâmplarea a luat proporții. Mărturisesc că n'am avut nevoe de prea multe modificări, abia ici colo de am simțit obligația unor deslușiri, a câtorva întăriri de imagini, de corijat unele lipsuri (căci multe altele or mai fi rămas) și mai ales am schimbat câteva nume și date, complicând puțin lucrurile nude, pe care bănuesc că el însuși le mai complicase de asemeni, ca să evit indiscrețiile.

Abia când l-am cunoscut mai de aproape, am înțeles de ce doamna T. l-a iubit atât, de ce a suferit așa de mult din cauza lui. Nu numai datorită frumuseții lui bărbătești, sportive, cât mai ales pentru un soiu de loialitate și delicatețe, un mod de sinceritate a vieții, care nu seducea numai femeile, ci câștiga și prietenia bărbaților lor, căci puteau să sufere din pricina lui, ca și ele, dar nu-l urau. Nu jignea niciodată, nici măcar pe cel căruia îi lua nevasta. Cam prea echilibrat, vorbind rar, dar nu fără o privire stăpână pe sine și ades ironică.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafrancisvera.ro/mdr1933-1947

bracă un frac de închiriat, îl disprețuesc și îl afișează totuși. La rândul meu, am pentru ei stima pe care o ai pentru lucrurile pe care n'ai să le poți face. Admiram pe cei care joacă tenis și cu destulă trudă am devenit campion regional de tenis, am ținut să se vorbească, să se amestece în convorbire, fraze despre modul în care dansez, iar azi fetele mă anunță la telefon să viu negreșit la bal „și să dansez numai cu ele". Fac box. am trei cai de curse dintre care unul a luat premiul Solon, premiu fără însemnătate bănească prea mare desigur, dar pe care îl ambiționează toți proprietarii, din cauză că a fost cucerit de cai iluștri în trecut. Cu atât mai mare e meritul meu că l-am putut cuceri cu un grajd de trei cai numai. Am avut două accidente de automobil despre care a vorbit toată presa și în deosebi „Le Progres" la cronica mondenă. Am încercat trei recorduri cu avionul, numai după doi ani de pilotaj, căci abia de atunci încoace m'am decis, cu toate că aș fi avut prilejul încă din timpul războiului, când am fost cerut la un centru de aviație, dar era tocmai în timpul unor lupte grele de cavalerie la Sticlărie și când colonelul mi-a arătat, zâmbind cu dispreț perfect ascuns, ordinul marelui cartier, parcă ar fi plouat cenușe pe mine, așa mă simțeam de prost :

— Du-te, te mai odihnește la popota Cartierului, că de sburat nu prea se sboară acolo. Aci e greu... mâine divizionul d-tale trebue să atace Coșna.

Am rămas la escadron spre marele necaz al ordonanței care se vedea restabilit la oraș, dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1933-1947/

și spre bucuria roșiorilor mei care mă iubeau ca pe un frate. Toate le-am făcut în viață, și tot ce mi-a stârnit amorul propriu e trecut în activitatea mea ca într'un memoriu de carieră. Numai scriitor știu că oricât aș vrea, orice aș face și oricât m'aș stoarce, n'aș putea deveni niciodată, și deaceea stau cu sfială alături de cei doi prieteni, căci zâmbetele lor mă umilesc puțin, nu mult, așa cât s'ar apleca o trestie sub apăsarea vântului.

Au bunăvoința să se întrerupă din când în când, dintr'o convorbire ale cărei date elementare nu le cunosc și care tocmai de aceea îmi pare nesfârșit de interesantă, cum erau convorbirile din biroul tatălui meu, când se rosteau familiar și ca în continuare, nume care mi se păreau toi așa frumoase ca Trebizonda sau Valdemar, sau Casablanca, numele misterioase ale copilăriei mele. Tovarășii mei de masă pronunțau când cu indignare, când cu „nu e rău" sau „îmi pare că are culoare" nume de scriitori și reviste, toate cu nume de flori și elemente dela țară care mă fascinau ca toate lucrurile inabordabile. Aș fi vrut detalii dar nu îndrăzneam să le cer, căci nu mi le-ar fi dat, zâmbind cu indulgență, și mă mulțumeam cu sonorități muzicale care mă limitau și mă sileau să-mi recunosc o reală, netăgăduibilă inferioritate.

Eram strâmtorat, eu atât de sigur de mine deobicciu, eram ne la locul meu, nu izbuteam să fiu eu, cum nu isbutești să ai mersul și silueta ta, dacă ți-a intrat o petricică în pantof. Am mâncat în silă o farfurie de salată de vinete cu gust de dovleci tocați și cu untde-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeuromanului.ro/mdrr1933-1947

lemn unsuros, pentrucă tovarășii mei de masă mâncau cu prea multă poftă, și mi s'ar fi părut inconvenabil ca eu să declar că un fel atât de apreciat de ei, nu e comestibil. Au cerut apoi varză cu carne, dar prudent am așteptat să le-o aducă întâi lor ca să văd despre ce e vorba. N'am regretat această prudență, când am văzut farfuria cu marginile pătate de sos gălbui (cred că din pricină că, grăbit, chelnerul aduce mai multe farfurii odată, puindu-le unele într'altele ca la pension, și de aceea uneori, fundul farfuriei intră în sosul celei de dedesubt. când nu și degetele celui grăbit). De altfel am făcut rău că am acceptat să mănânc în grădină. Intâi că umbra era călduță și iradia, dar mai ales, fiindcă la amiază e totdeauna mai cald afară, chelnerul străbate astfel o porțiune de grădină prin soarele dogoritor, — și din pricina asta nădușește de-i curg mici șiroae pe tâmple și la rădăcina nasului. In deosebi sosurile, sub proiectorul arzător al nămiczii, devin vii și calde, capătă un fel de materialitate fiartă care te desgustă. Caut un refugiu de proaspăt și răcoritor în ape minerale. Dar mai ales varza cu carne de acum mi se pare o monstruozitate culinară: de obicei se face cu carne de purcel mai grasă ca să fie fragedă sau cu piept de văcuță în cazul cel mai rău. Ori cum, sosul trebue să fie scăzut, nu ca în cazul de acum, apos și revărsat, de pare mai curând o ciorbă leșioasă de varză, în care au căzut la întâmplare bucăți de mușchi cu fibre lungi, ca niște sfori roșcate, roșii numai într'o parte și vinete spre negru, cu poșghiță albă pe cealaltă parte. Prietenii mei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1933-1947

mâncau însă cu poftă, îmi adresau întrebări binevoitoare, cu surâsuri protectoare şi mă îndemnau să beau din vinul cald, pe care chelnerul, neobicinuit cu preferinţele mele, nu-l adusese în baterie cu ghiaţă, iar eu acum nu mai aveam curajul să poruncesc îndreptarea lucrurilor. Eram sincer necăjit că nu pot să beau, când eram îndemnat cu atâta cordialitate, mai ales că aveam pentru unul dintre comeseni nu numai o admiraţie extraordinară, dar şi amintiri frumoase din vremea războiului. După ce luptasem călare în tot timpul retragerii, regimentul nostru, în a doua parte a campaniei, a fost băgat în foc descălecat, la Sticlărie pe valea Oituzului unde am luptat o bucată de vreme. Rănit, am fost evacuat într'un spital dinapoia frontului, într'un târg moldovenesc. Ofiţer intendent al spitalului era tocmai cel care acum era în dreapta mea la masă. Băiat de petrecere, harnic la treabă, după câte se spunea, luptând voinicește cu damigeana cu vin, dar şi isbutind să obţie totul dela centrele de aprovizionare, aşa încât spitalul nostru nu ducea lipsă de nimic. Toată lumea era încântată de el, şi mai ales noi, ofiţerii răniţi care puteam părăsi patul. Intr'un pavilion din fund, unde ocupa două încăperi ofiţerul intendent, se încingeau nişte grandioase partide de poeker, care ţineau uneori, dela trei după amiază până a doua zi dimineaţa. Era un bun camarad cu un limbaj anume al lui, poetic, care de atunci mă umplea de admiraţie şi pe care, umilit de mărginirea mea, l-am regăsit pe urmă în volumele lui de proză. Dar iată că acum începe o adevă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuru.md/?p=1933-1947

rată dramă pentru mine. In sosul, sau mai bine zeama din farfuria celuilalt scriitor, puțin ascunsă de tăițeii de varză, doarme cu aripele strânse, înecată în grăsime, o muscă. Niciodată, nici chiar în război, când am comandat patrule tari de cavalerie, nici când am fost însărcinat, ca de atâtea ori, cu misiunea de a conduce prin țară diferiți oaspeți de marcă, nu mi s'a pus o problemă atât de alarmant imediată și atât de insolubilă parcă. Să atrag luarea aminte a domnului, tot atât de reputat scriitor, dar pe care eu îl cunoșteam mai de puțin timp, și care tocmai explica un manifest literar, era oarecum prea târziu, căci și mâncase jumătate din farfurie. Și pe urmă din acelaș fel de mâncare îmbuca (acesta e cuvântul) și vechiul meu prieten. Ar fi trebuit deci să renunțe amândoi la resturile din farfurie și să caute să-și împace în stomac cum vor putea: mâncarea consumată, structura și imaginea mușteî. De altfel aveam impresia că, deși mi-ar mulțumi, ar fi totuși enervați și, așa ca în nu știu care filosofie unde realitatea se creează prin însuși faptul cunoașterii, m'ar fi făcut pe mine — care prea văd toate — răspunzător de existența micei vietăți, decedate în grăsimea din farfurie. Mă simțeam intimidat ca un elev de școală care n'ar îndrăsni să atragă luarea aminte profesorului că i se vede rupt ciorapul, deasupra pantofului la călcâi. M'am hotărît să aștept cu nădejdea că ei nu vor mânca totul din farfurii, și că o întâmplare fericită va face să rămâe, în restul din zeama picolului, tocmai porțiunea cu cadavrul mușteî. Așa aș-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

ieptam să se apropie ziua de examen când eram mic, sau inspecția însărcinatului de afaceri când eram detașat. Nervos, nehotărît, obsedat de imagine. Iar când am înțeles că voi asista la clipa inevitabilă, când tovarășul meu va înghiți musca, am devenit palid, cred că mi s'au albit buzele. Întrerupându-se atunci din pasionata lor discuție despre programul grupării lor, scriitorul bălaiu, voinic și plin de voie bună m'a întrebat dacă nu cumva mi-e rău. Abia am putut să șoptesc arătând extenuat, cu un vârf de cuțit spre muscă. A surâs și cu un gest secundar, de părănteză, a scos cu furculița musca, a aruncat-o jos și i-a spus prietenului meu, așa în treacăt, cu binevoitoare ironie: „E gingaș domnul", pe urmă a propus ca manifestul să fie tipărit pe hârtie mai luxoasă, cu desene moderne. Mai târziu a trebuit să ne retragem, cu masă cu tot, mai înspre salonul cel mare, căci cortul întins deasupra se încinsese de tot. Mărturisesc că am recurs la un procedeu destul de inelegant, dar am toate scuzele. Când am propus, prevăzător, schimbarea mesei, bănuiam că prietenii scriitori vor accepta bucuros propunerea mea. Și iată de ce: cam pe la sfârșit, când se goliseră cea mai mare parte dintre mese, veneau să dejuneze președintele Camerii și cu fata lui, una dintre cele mai frumoase fete din societatea bucureșteană. Când m'au văzut salutând, cei doi scriitori m'au întrebat în grabă și cu o mimică extrem de indiscretă, ca și când ar fi fost vorba de o pensionară a localului, cine e domnișoara. Nu puteam nici să nu răspund, căci ei nu și-ar fi explicat purtarea mea, și nici să răspund, pentru că domni-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaroemania.ro/ro/1935-1947

şoara observase întrebarea simultană a celor doi şi ar fi ghicit după mişcarea buzelor răspunsul meu. Deabia am aşteptat plecarea.

Ne-am despărţit foarte cordial în faţa restaurantului, rugându-i să-mi trimită şi mie revista pe care voiau s'o scoată. Cred că am făcut şi o supremă impoliteţă, întrebând cum pot plăti abonamentul, ba încă ducând şi mâna la portvizit. A fost numai o precipitare mintală. Eu, care sunt dat în cercurile noaste drept model de atitudine degajată şi linişte de spirit (pentrucă totdeauna mă consider cel puţin egalul celor cu care vorbesc, dacă nu în orice caz din acecaşi lume cu ei) sunt timid şi îmbrăcat în haine prea strâmte, în faţa celor pe care-i admir. Acum de pildă, dacă aş fi început aşa: Vă rog să mă consideraţi şi pe mine abonat la revistă, nu m'aş mai fi simţit obligat să schiţez un gest precis, ducând vag mâna la portvizit. Dar pentrucă începusem numai aşa: „Vă rog să-mi trimiteţi şi mie revista" mi-era teamă ca ei să nu înţeleagă cumva că doresc să mi se trimită revista gratuit, mai ales că, deşi mai puţin prieten cu unul dintre ei, îmi permisesem totuşi să achit eu toată socoteala. A trebuit să fac un gest care să arate cum vreau şi am ţinut să mă explic, repede. Dar e ceva atât de încurcat, că toate probabilităţile astea mă enervau tot mai mult, tocmai pentrucă nu puteam exprima nimic, erau fără coadă şi cap, înghesuite în câteva clipe, cum ai vârî cu sila şi ai înghemui pe cineva, care s'ar sbate, într'un sac. Nu ştii dacă nu-i apeşi genunchiul pe gât, nu ştii unde-i e capul, nu ştii să dai formă unitară sacu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista ansiva a romînilor 1933-1947

lui în sfârşit. Şi eu, când sunt nelalocul meu, stau în clipă (aruncat în grabă), ca vârît în sac. Nu găsesc nici explicaţia pe care o caut disperat şi nici echilibrul după care mă chinuesc cu îndârjire. Am fost aproape recunoscător scriitorului voinic şi bălan, care m'a bătut pe umăr şi mi-a explicat că voi plăti mai târziu. Mi-a însemnat apoi adresa în carnet.

Am luat-o în jos, spre dreapta, cu toată căldura, să văd cum se dărâmă casele pentru deschiderea bulevardului Brătianu. Eram nerăbdător, căci nu fusesem pe acolo din ajun. Casei din dreptul străzii Regale, îi ridicaseră acoperişul şi rămăsese acum, aşa, cu pereţii tapetaţi între care fusese viaţa de familie, de s'ar fi putut uita cineva dela etajul casei Visante să vadă înăuntru, ca într'un corp omenesc, deschis pe masa de operaţie. Negreşit, mobilier nu mai era, dar albastrul tapetului închisese scene de viaţă: iubire, necazuri, naşteri, visite; era întreagă soba la gura căreia stătuse desigur, vre-o femee gânditoare, alăturea era soneria mică în perete. Şi acum era un gol de nămiază până în adâncurile luminoase, arzătoare ale cerului.

O casă fără acoperiş, vara, nu e o casă din care chiriaşii se mută ca să vie alţi chiriaşi. E ca o violare. Nu ar trebui să se permită oricui să vadă o casă căreia i se ridică acoperişul, cum metresa care iubeşte nu lasă slugilor să facă patul în care au fost îmbrăţişările ei, ci îl strânge şi-l aranjează singură, în clipa plecării.

Făcuseră un scoc şi coborau pe el cărămizile roase şi uruitoare ca buştenii pe şghiabul de munte. Din cauza prafului şi molozului toţi

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistafrontiera.ro/index1933-1947

trecătorii se lipeau cât mai mult de gardul de fier al caselor de vis-à-vis (strada veche nu avea mai mult de șapte metri lățime) și își țineau cât puteau respirația. Dărâmăturile acestea de case au fost calamitatea Bucureștilor după război, ca și construcțiile, neîngrădite de scânduri protectoare măcar. In dreptul unei clădiri, descompusă în zidărie veche, bârne și fier, trotuarul era desfăcut, trăsurile și automobilele intrau unele într'altele, de nu mai conteneau claxoanele și înjurăturile șoferilor. Eu veneam însă în fiecare zi. Mă duc oriunde se deschide o stradă nouă. Aștept perspectiva viitoare cu pasiunea cu care jucătorul filează cartea. Intâi nu se vede nimic și deaceea în fiecare zi nu întârzii prea mult. E mai mult o enervare că lucrurile merg prea încet. Dacă urmează o Duminică sau o zi de sărbătoare, mi se pare că un proces de naștere s'a suspendat. Mă opresc și fac tot soiul de ipoteze asupra aspectului pe care îl va avea noua stradă după reconstituirea pavajului. Știu bine că un moment nou se va crea. Dar va dispare unul vechi, iar această tranziție n'am putut s'o prind niciodată, cum, când eram mic nu pricepeam cum din hârtie și boabe negre pe ea, ieșea când un cântec sprinten, când un oftat lung, când o grindină de sunete. Mă ascundeam după ușe și ascultam cum cânta mama la pian. Toată casa era p'ină de sunete ca un clopot și eu știam că ea cântă privind, dar cum din boabe negre ca piperul poate să iasă sunet n'am priceput niciodată. In viața mea am rămas cu pasiunea și neliniștea schimbărilor, a trecerilor. Știam deci că acum va fi o stradă nouă, desi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

gur ca orice altă stradă nouă, dar atunci nu va mai fi și cea veche, ca să le poți compara, pentru că ar trebui să fie chiar în locul acesteia ; iar imaginile, ca și obiectele, sunt impenetrabile. Și noutatea, momentul inedit, ar fi tocmai în examinarea comparativă a celor două imagini simultane. Mai bate un vag vânt de mijloc de August, liniștit și fierbinte parcă, asemeni „porumbelului fierbinte" pe care o țigancă îl oferă oamenilor care dărâmă casa, într'o copae, în care desigur au fost culcați copiii (după ce a fost fiert, neîndoios în cazanul cu rufe). Mă acoperă praful, când mă îndrept spre strada Batiște. Încet, trebue să ocolesc, căci într'o curte e un depozit improvizat de benzină : „Forduri" vechi de tinichea, jerpelite ca niște haine de salahori, modele aproape comice, revândute șoferilor, vin să se aprovizioneze, căci parcă ele singure (cele de lux fac siestă) mai lucrează în nămiaza asta de August, împreună cu acei paria care asfaltează, între dogoarea cazanului cu smoală și a cerului arzător albastru. Strada e pustie și înaintea mea e un singur drumeț, o foae albă de hârtie, care luată de vânt, se târăște cu pași mărunți de șoarece, încercând întâiu parcă să traverseze, dar se lovește de muchea trotuarului, cu care aleargă apoi paralel departe, pe urmă spre capăt, unde strada ocolește puțin, saltă ca o gâscă, încercând să sboare. Dintr'acolo vine cu grabă întinsă un automobil cu geamantane așezate ca niște turnuri oblice alături de șofer, altele turtind genunchii domnului și doamnei; care mai vor, cine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
culturaromaneasca.ro/mdir1933-1947

ştie, să prindă trenul de Sinaia sau de Constanţa.

Şi nici prietenii mei nu sunt acasă. Ferestrele au hârtie albastră şi pe uşă este scris cu creionul, un bilet. Urc trei trepte ca să-l descifrez : „omul care vine din partea d-lui Vasiliu să intrebe, la uşa din dos la bucătărie că are un pachet şi o scrisoare". Nu ţineam prea mult să-i văd, deşi femeca e agreabilă când e familiară, după masă, veneam numai, aşa, ca să am ce face, dar faptul că găsesc acum uşa închisă, mă scade sufleteşte ca o părăsire, ca o neşansă disproporţionată. Prezenţa lor deabia acum îmi devine necesară. La întoarcere, puţin amărât, descoper şi reţin toate casele care au geamurile astupate cu hârtie albastră. Casa din colţ are obloane moderne cu lame paralele, care se ridică şi se lasă ca la birourile americane. Ca să apuc pe strada Enei, căci viu spre Capşa, ocolesc un hotel, în etajele căruia sexualitatea e condensată şi toropită în după amiaza asta de vară, ca gazele care se târăsc în fundul unei mine. Iată după un croitor sărac o legătorie de cărţi. Vitrina e prea sus, ca pe un podium, dar tot disting neverosimilele adunături de poze. Un portret al arhiducelui Rudolf, rupt din vreo revistă ilustrată, veche, din vremea când se încerca la ilustrate, desenul imitând fotografia, trei caricaturi colorate de Jiquidi: un cap mare de general cu mustăţi enorme pe un trup cât un deget, alta cu un cap cât un măr pe un trup tot cât arătătorul : Eugen Stătescu şi nu mai ştiu cine. Cărţi poştale gălbejite, înşirate pe sfoară ca mânătărcile, cu muzicieni celebri : Chopin, Schumann, Bizet,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Wagner. Câteva femei goale. Una — din ce vreme? cu fusta ridicată în față, dansează cancanul îndoind picioarele cu pulpe, excitante între jartiere, asvârlite din maldărul de dantelărie albă a „dessous-urilor". E blondă, grăsuță, cu sânii prezentați pe dantelă, ca perele mari de lux în cutii cu vată. Trebue să fie faimoasa „La Goulue" sau vreuna din școala ei. E cald și după amiaza asta de August e calmă și îmbâcsită ca în orele de siestă un harem adormit. Incep să-mi simt corpul, aș mânca piersici și aș vrea să văd o coapsă de femeie frumos arcuită, cu pielița albă ca să ți se lipească de podul palmei. Opresc o trăsură cu cai deșirați și osoși.

Pe lângă strada Plevnei și Bulevard e o curte lungă cât o stradelă și acoperită, cu etaje adăogate, cârpit fiecare cu scărițe de lemn strâmbe. Sunt locuințe studențești și menajuri boeme. La cișmeaua din curte e noroiu pentru că toată ziua trebue să vie lumea să ia apă. Cutia cu gunoae, enormă, e în față și alături de ea câteva căruțe de lemne, așa că toată casa pare un tren de marfă cu tenderul înainte.

Mă gândeam cu enervare că s'ar putea ca ușa, de lemn toată, a Emiliei, către care mă duceam, să fie închisă cu cheea, iar la repetatele mele bătăi, întărite, ușa aceasta să rămâe definitiv calmă, egală ca o barieră între mine, cel de afară, și interiorul baricadat.

Totul în trupul meu era pregătit încă de pe drum și se accentua intens, pentru ce avea să vie. Mâna desfăcută ca să-și mărească suprafața de pipăit, se încolăcise de pe acum în jurul brațului alb, plinuț al fetei, ochiul juca încă de pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.romanulromanesc.ro/mdrr1933-1947

drum comedia enervantă a sânilor, care pe jumătate văzuți, nu rămân așa etern, ca într'un tablou, căci cămașa, prinsă încă la mijlocul trupului, cade de pe ei, desvelindu-l pe unul complect iar pe altul de jumătate, sâni a căror vagă moliciune e parcă provocată de greutatea senzualității, dizolvante, leneșe și lenevitoare ca aerul cald. Cutele pe care le face cămășuța, ocolindu-le rotunjimile de fructe, sunt tot atât de molatice și încolăcite ca și linia lor sinuoasă. Genunchiul încă de pe drum se simte potrivit prin rochie deasupra genunchiului ei, în primitoarea adâncitură cu care începe coapsa. Mâinile-mi coboară apoi îmbrățișând femeea cu coatele îndoite și sprijinite în șoldurile ei, cu fața de dinăuntru a brațelor și avantbrațelor, cuprinzându-i și simțindu-i talia, ca niște sepale vii.

Am bătut în ușe, și sunt surprins de sunetul bătăii auzit înăuntru, de parcă am trimis un sol. Nu va răspunde nimeni; sunetul acesta trimis de mine va fi singurul semn de viață. Se aud pași înăbușiți însă, cineva topindu-se cu restul lumii a mișcat nevăzut clanța, în fața mea la un pas. Sora Emiliei, fără să aștepte să-i dau bună ziua, s'a întors câțiva pași și, din pragul micului vestibul întunecat ca o magazie, de unde o scară duce sus, a strigat-o, fără să-mi spună numele, cum se anunță fetele la bordel: Emilia.

Jucau se pare cărți, căci văd pe masă un pachet mic, unsuros, care ar putea să fie și pentru ghicit însă, și acum totul e întrerupt, iar tânărul care e cu ele e nedumerit. E ca o catastrofă liniștit convenită, care în loc să mă măgulea-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.stefanmihailuro/mdrr1933-1947

scă, mă stânjenește, căci deschide ca un hiatus, între cceace se întâmpla până acum în această sufragerie cu mobile vechi și între cele ce se vor întâmpla, în și prin prezența mea... Trebue să găsesc o introducere oricum. Dar tânărul, după ce a ezitat câteva clipe, neștiind ce să facă, sau poate la un semn, neobservat de mine, al vreuneia dintre femei, se decide și după ce bălăbănește puțin mâinile, se strecoară prin ușa deschisă în vestibul fără să salute, ca o vietate domestică. E ca de douăzeci și cinci de ani, cu o figură de lăutar, oacheș de tot, ras, îmbrăcat în haine negre.

Toată mișcarea asta produsă de venirea mea mă stingherește și mă întristează, căci știu bine că prestigiul meu de om n'a câștigat nimic, dar mi-a descoperit, jignind ceva în mine, că există straturi de viață normală, mult mai jos decât mine. De ce a plecat tânărul acesta ? ce inferioritate își simte și acceptă față de mine chiar, care sunt așa cum sunt, care de atâtea ori mă simt mărunt, inferior, îmbrăcat ca în haine streine, de căpătat, cu toată aparența mea de monden. El e poate cel care o conduce pe Emilia în oraș, îi sărută respectuos mâna în stradă, așteaptă îngrijorat să fie invitat, consideră că a fi primit de ea e un semn de importanță în viață, ori ca o Duminică. Fac desigur revelionul împreună și când își lasă genunchiul prea descoperit, ea se acoperă, sau îl poftește afară, când se îmbracă cu rochia. Emilia aceasta, pe care am avut-o din noaptea când m'a dus un prieten la Luzana, pe care am chemat-o la mine când am vrut, și pe care totuși,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafrancmasonica.ro/rdr1933-1947

în trei ani, am venit cel mult de trei ori s'o am, care de câte ori a fost singură cu mine, n'a întârziat, ca să rămâe în cămaşe, cu coapsele goale, un sfert de oră, fata asta blondă sau mai mult spălăcită, grăsuţă şi vulgară, pe care au avut-o toţi prietenii mei, ca şi mine (căpitanul Ştefănescu, în tren, fără ca ea să-şi scoată chiloţii).

Căci e într'adevăr gravă, impozantă în atitudine, nu ştiu cum să spun, are ceva de profesoară, un fel de aer sărac cu duhul şi sigur de el. Priveşte serios, aprobător sau desaprobător, se plictiseşte, are veleităţi să conducă discuţia, crede în sfârşit că discută. De aci e poate toată drama ei, căci dela înălţimea asta, trebue să treacă la atitudinea femeii pe care o aşezi pe pat, dar, fără resurse sufleteşti, ea nu poate găsi transiţia necesară... Poate că acei din jurul ei nu pot s'o aibă numai din cauza asta (dar nici nu e obligată faţă de ei) când însă e nevoită de interes, sau din dorinţă pur şi simplu, să se dea, atunci între femeea îmbrăcată şi cea goală e o succesiune de momente neangrenate, precipitate, indiscrete pentru deficienţa raportului sufletesc dintre cei care vor fi împreună în pat. Totul apare ca un şir de concesii şi abandonări al căror *mobil adevărat* se iveşte indiscret, jignitor şi urât. De aci şi dispreţul cu care vorbesc cele ca ea de *act*.

— N'aţi mai fost de mult pe la noi ? întrebă sora Emiliei, o femeie ca de patruzeci de ani, căci poate nici nu ştie numele celui pentru care s'a revoluţionat toată casa.

— Valeria, fă nişte cafele, domnului îi place

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

cafeaua dulce și bine fiartă. Ține minte din seara restaurantului în grădină. Dacă o femee care m'ar iubi ar ține minte un amănunt ca acesta, aș fi cald măgulit, dar la Emilia n'are nici o semnificație, ca un accident de memorie, sau ca o bună organizație practică. Îi explic că am impresia că „am deranjat-o", că am provocat prin venirea mea neașteptată o reală perturbare.

— O, nu deloc. Imi face plăcere.

Spune asta rece și plat din lipsă de vocabular analitic. Eu știu bine că e încântată (aș spune, dar Emilia nu poate fi chiar „încântată", căci asta presupune o anumită fluiditate interioară). E satisfăcută, cu un foarte înainte, ar fi mai exactă expresia. E satisfăcută întâiu pentru că știe că mâine mă va conduce abil, atât cât poate ea să fie abilă, să-i achit o pereche de pantofi sau cine știe, se va găsi o formulă să-i las, ca rândul trecut, două mii de lei pe mescioară. De altfel, și în afară de asta, Emilia caută contactul — e un cuvânt din vocabularul ei — cu băeți din lumea bună. Căci ei „lansează" femeile, adică le duc la petreceri unde au șansa să dea peste bancherul bătrân și decrepit care le va subvenționa apoi lunar. Am un coleg care face, oarecum cu metodă, astfel de aranjamente, și e plătit în natură, de fetele recunoscătoare.

— Nu știu, mi s'a părut că tânărul fusese cam stingherit puțin? Emilia mă lămuri cu oarecare grabă, atât cât poate ea să se grăbească, dar mai ales cu importanță, ca să înlăture un moment mai degrabă posibilitatea de a fi bănuită, că ar putea fi a celui plecat...

— A, nu, e un coleg...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Texte și arhive literare românești 1933-1947

...şi spunea asta ca şi cum coleg ar fi însemnat un eunuc sau un servitor, la care o femee ca ea nu se poate coborî.

— ...mi-a adus o piesă de cetit. L-am rugat pe el să-mi caute ceva, că anul acesta nu mai merge. Dacă nu mi-o da un rol îi las şi plec. Cu şase mii de lei ai lor pe lună deabia îmi plătesc pantofii pe care-i stric ducându-mă la repetiţie. Băiatul ăsta citeşte cărţi, că e şi pe la o gazetă, nu ştiu care...

Nu cunosc, nu pricep prea mult teatrul, deşi e una din pasiunile mele, prin culisele lui, dar Emilia spunea firesc şi detaşat de obiect „l-am rugat pe el să-mi caute ceva" cum ne spunea odată un suplinitor rătăcit la liceu: „Napoleon este foarte important fiindcă a avut mai multe războae", sau plutonierul major, când era escadronul în marş: „Cântaţi cântecul ăla, cum îi spune, cu soldatul, sau ăla cum îi spune, cu doamna învăţătoare. Hai cântaţi!" Teatrul e pentru ea ceva necunoscut, întâmplător, de unde îţi vin aplauze, flori şi automobil, în care „dacă ai noroc" ai şi succes, că piesele ţi le aduc, aşa, prietenii, cum ţi-aduc ciorapi dela Paris. „N'ai auzit de-o piesă... aşa, pentru mine?" Ea spunea, că „aşa nu mai merge" pentru că se socotea mereu nedreptăţită, că directorii teatrului şi regizorii o persecutau, nerecunoscându-i meritele. Ea aştepta să i se dea un rol, în realitate prin rol ea înţelegea un succes, căci roluri i se dăduseră câteva, dar fusese dezastruoasă ca o bucătăreasă patetică. Nimic în lume n'ar fi făcut-o să convie că ea n'a priceput cumva rolul, că era vulgară în el, ci dimpotrivă că „ce,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1933-1947

ăla era rol?" Acum așteaptă întâmplarea dela „băiatul" de adineaori. Cred că în realitate Emilia nu citea nici gazeta cu anunțuri.

— Toate rolurile mele le dă Marioarei S...

Marioara S... era o actriță destul de tânără, care trecea drept foarte frumoasă când privea languros, căci își „făcea" bine capul. N'avea nici un fel de feminitate, oricum însă era și mai vioae și mai subțire decât Emilia. Nu era lipsită iarăși (când nu vorbea) de o grație reală. Numai faptul că femeea din fața mea nu-și dădea seama ce deosebire e între ea și Marioara S. și tot devenea concludent pentru lipsa ei de bun simț, pentru incapacitatea ei de a avea impresii cât de puțin întemeiate, de a descoperi nuanțe.

— Crezi că ți-ar fi convenit rolurile Marioarei S?... am întrebat-o înmuiat și din cauza căldurii, deși ferestrele erau în umbră căci soarele trecuse în spre dreapta, dar moleșit mai ales din cauza descurajării de a găsi vreo dată vreun punct de înțelegere cu femeea asta.

Sora Emiliei tocmai intrase cu o tavă pirogravată pe care erau două cești de cafea, una verde și alta albă, cu dungi aurite, iar alături de ele două dulcețuri, pe farfurioare în formă de frunză de vie.

— Cum, n'ați auzit-o pe Emilia niciodată ?... Aaa !... Te face să plângi. N'ați fost la teatru ? Ia spune Emilio scena din „Modelul".

Era totuși cald, iar sufrageria asta săracă, veche, cu fața de masă cu patrate albe roșii, cu un bufet de stejar cu florile sculptate, desghiocate, cu ușile fixate, ca să nu se deschidă singure, prin bucăți de hârtie vârîte subt ele, cu po-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista-ansiune.ro/mdrl/1933-1947

miere cu mere noduroase, oricum nu te predispune să asculți scene declamate. In colț, un patefon de lemn, model vechi, lângă un divan deșelat, acoperit cu velințe românești, mă îndemna să mă trântesc pe el, deși perinele, una pictată avea culoarea cojită acum, alta deformată și cu conținutul grămădit într'un colț, arătând că gazdele nu sunt numai neatente cu nimicurile materiale ale existenței, dar și că destulă lume se mai trântise pe acest divan. Am rămas deci pe scaun, și-am îngânat vag în contrast cu preciziunea invitației...

— A nu! Nu am auzit-o niciodată în „Modelul". Era să adaog „deși mă duc des la teatru", numai așa dintr'o nevoe de reacțiune ironică la intrebarea Valeriei care bănuia că nu merg la teatru, dacă n'am văzut-o pe soră-sa în „Modelul".

— A eșit acum cinci ani, la producție cu ea... Emilia, haide, fă scena cu prințesa.

După ezitări și surplus de invitații, dealtfel destul de reci, Emilia s'a ridicat în picioare, a dat scaunul la o parte, a lipit coatele de corp strângând pumnii, a făcut o grimasă de durere și dispreț, și aruncând energic capul în profil, pe când corpul era cu fața la noi, a început :

„Nu, doamnă, este amantul meu... amantul meu, — o, cât am suferit pentru el... Aa! Ce știi d-ta ? In timp ce d-voastră, femeile de lume, trăiați în vârtej (Emilia ezită), vârtejul luxului amețitor, eu petreceam nopți întregi deasupra mașinei de cusut, ca să poată cumpăra el a doua zi pânză și vopsele pentru tablouri... (Și din gât, sec) Ce știi d-ta, doamnă, ce e amorul ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1933-1947

S'a oprit şi s'a aşezat scurt şi liniştit la masă.
— Nu sunt în nervi azi.
Am început să mint gratuit şi neconvins.
— Dar nu, dar nu, era foarte bine...
Valeria, corpolentă şi cu sânii aproape turtiţi unul de altul în strânsoarea brasierei, s'a grăbit, luând notă de aprobarea mea oarecum.
— A, păcat că n'ai auzit-o... a fost aplaudată mai mult decât celelalte şi i-au aruncat flori pe scenă.

Acest „i-au" care ar corespunde anonimului „on", etc. nu era totuşi chiar atât de anonim, căci am fost şi eu odată la o producţie, cu prietenul R., şef de cabinet al Teatrului şi ştiu că fetele şi prietenele lor îşi aruncau flori din sală una alteia, dar nu e mai puţin adevărat că şi aci era un soiu de ierarhie : cantitatea era în raport, oricum şi cu meritul celei omagiate, căci chiar manifestările acestea au limite. Cinematografiştii, de pildă, ştiu că nu pot face reclamă mare oricărui film. Dealtfel, cred că multă lume socoate că Emilia are talent. Ba mulţi o cred şi frumoasă. Are capul rotund de tot, ceeace e încă mai subliniat fiindcă poartă părul pieptenat lipit şi despărţit în două printr'o cărare din creştet până în mijlocul frunţii. La spate e răsucit puternic într'un coc mare, ceeace înseamnă că e deci o coafură grecească. Fruntea ei, fragment de sferă, e aşa de limpede, de parcă nici unul dintre milioanele ei de strămoşi n'a încreţit-o vreodată din cauza vreunui gând.

Jos e mărginită de arcade inginereşti de liniare, mai ales că sprâncenele smulse cu trudă sunt trase ca de un penel sigur. Orbitele nete,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

desăvârșite și ele, ca niște scheme de peștișori cărora li s'au retezat capetele, și sunt puse frumos față 'n față, nu s'au adâncit nici odată de suferință. Ochiul verzui, mare, le umple perfect. Pleoapa de jos, cu genele făcute cu rimel, se pierde aproape imediat în obrazul plin, iar cea de sus e foarte apropiată de sprâncene, ceeace dă impresia că Emilia e mereu încruntată (fără nici o dungă totuși). Nasul e oarecare, dar buza de sus subțire, cu tot șănțulețul ei, pare că e într'o piele prea scurtă; din pricina asta, se vede, Emilia nu poate surâde. De altfel toată fața îi e parcă îmbrăcată într'o piele albă, frumoasă, dar mult prea scurtă și numai de aceea stă întinsă. Imi aduc aminte că se spunea despre o fostă „demimondenă" că și-a injectat în obraji, parafină, ca să-i dispară cutele. Așa parcă a făcut și Emilia. In orice caz seamănă mult în privința aceasta cu acele capete cu pielea întinsă, cu roșu în obraji, din cărțile poștale ilustrate pe care scrie într'un colț „Souvenir".

— Dar cum se face că n'ați plecat nicăeri ? mă întreabă „ca să întreție conversația". Valeria.

Ii explic că n'am avut concediu (deși dela minister, decând cu șborurile, sunt într'un soiu de disponibilitate) încă și nu-l voiu avea decât așa, cum l-am cerut, între 1 și 30 Septembrie.

— N'ați fost nici la moșie ? Cu căldurile astea...

Valeria asta simte nevoia să mă scuze cu orice preț, față de concepția ei de eleganță și „lume bună" că n'am plecat. In sufletul ei, e probabil, o luptă între noțiunea de om elegant pe care o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramanului.ro/mdr/1933_1937

are ea, şi aceea pe care i-o ofer eu. Toată „lumea bună", aşa cum o concepe ea, îşi face un punct de demnitate din a părăsi Bucureştii vara; dar pe de altă parte ştie, oricât de vag, că „eu sunt primit în cele mai bune familii". Ştie că „am şi parale". E aci una din acele tranziţii care mă pasionează. Pe viitor, Valeria care are acum patruzeci de ani, sau va renunţa să mai judece eleganţa lumii după criteriul de până acum — unul dintre atâtea multele câte o fi avut — sau nu mă va socoti pe mine elegant. Pentru moment e într'un soiu de expectativă indulgentă.

Dar Emilia care se aşezase la masă şi părea că ia parte la convorbirea începută, se ridică precis, dând din nou scaunul la o parte şi, tot cu capul în profil, cu coatele lipite de corp şi cu pumnii strânşi, începe dintr'odată, ca şi când i-ar fi venit din senin, din nou:

„Doamnă, sunteţi o mizerabilă...

O ...cât l-am iubit.

E viaţa... viaţa mea, doamnă".

Din ochii mari, verzui, prinşi molatec cu pleoapele lor grăsuţe în orbitele geometrice, tot timpul îi curgeau două mici fire de lacrimi, nu atât de puternice ca să ajungă la rădăcina nasului, dar destul de adevărate ca să trezească acelaşi fenomen şi în ochii Valeriei.

Prietenii mei cred sincer că n'am inimă... Şi citează cazuri de autentică insensibilitate pe care aşi fi dovedit-o adeseori, refuzând de a crede celor în nenorocire. Partea de adevăr e însă că plânsul provoacă în mine o reacţiune de mânie şi desgust... De atâtea ori am fost în pragul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr/1933-1947

morții (de două ori rănit, două accidente de automobil, unul de avion), am fost îngrozitor nedreptățit, totuși știu bine că nimic nu justifică plânsul demonstrativ. Nu corespunde — și m'am gândit mult la asta — nici unui sentiment, nu dovedește nimic. Nu e nici o legătură între el și sinceritatea emoției, sau mai bine între el și valoarea simțirei. Emoțiile mortale sunt intense, palide și egale. Cei cu adevărat în stare să sufere sufletește au și orgoliul de a refula totul, au și durerea inferiorității lor de o clipă — și poate că tocmai această comprimare mistue și doare mai mult, și deci e de presupus că tocmai cei mândri, care își ascund simțirea, sunt cei care mai ales prin asta suferă cu adevărat.

Plânsul demonstrativ mie îmi amintește de o femeie care și-ar schimba bandajul igienic în public.

Și, în genere, plânsul după „fericire", orice s'ar spune, nu mă impresionează, pentrucă cei care-și clamează aprig și humos „dreptul lor la fericire", și-l doresc mai totdeauna, lovind necruțător în alții.

Emilia pretinde însă dela mine un cuvânt, un semn de admirație. S'a așezat din nou la masă, se sprijină în coate și privește aiurea, așteptând. Valeria e deasemeni surprinsă de tăcerea mea prelungită, dar când observă că gândesc, deduce, pare-se, că sunt tulburat. Eu simt una dintre acele impulsii irezistibile de a face ceva inconvenabil și absurd, ca de pildă de a mângâia barba mare și mătăsoasă a unui domn grav ; sau de a turti cu o palmă scurtă și apăsată, cilindrul mătăsos al unui personaj măr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

ginit și important, în sfârșit ceva analog acelui procedeu de cinematograf de a trânti un castron de cremă în obrazul unei profesoare urîte și solemne. Acum când am văzut sentimentul Emiliei, când, potolită și pătrunsă de importanța talentului ei, așteaptă un cuvânt dela mine, eu să-i spun de pildă, calm și firesc, că ar fi bine să se lase de teatru și să se apuce de croitorie, însă nu de croitorie fină sau, și mai bine, să se facă vânzătoare de cămăși gata și gulere de cauciuc. Dar e prea cald și la urma urmelor nici nu merită sforțarea unei articulări. Fără voia mea, cu aceeași gratuitate cu care mă pregăteam de ținută, mă trezesc zâmbind admirativ: „Foarte emoționant".

Valeria are ochii cei mai dulci din lume :

— N'ai cumva pe cineva la Teatrul Național?

Dar sora-sa protestează, desamăgită desigur de nenumăratele încercări infructuoase.

— Valeria, domnul... nu se ocupă cu teatru.

Mă conving tot mai mult că Valeria, datorită și corpolenței și vârstei, s'a confirmat în funcțiunea de manager artistic al surorii ei.

— Taci din gură că știu ce spun... și întorcându-se spre mine mai direct: Poți să ai talent cu carul, că dacă n'ai un pic de protecție e tot degeaba. Când te uiți la alea dela Național... că toate au ajuns. Vezi una, trăește cu directorul, alta cu regisorul... Valeria se întrerupe, căci surprinde strecurarea unui gând pe figura mea... Rechemat, îmi opresc privirea pe rochia ei albastră cu puncte negre, sub care apar bretelele subțiri, ca niște șireturi, ale brasierei. Cum stă puțin aplecată deasupra mea îi văd sânii. In loc să fie între ei o vâlcelușe de carne albă și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.stefanmc.ro/muzeu/mdrr1933-1947

fragedă, nu e decât o cută întunecată, care e singurul hotar între burdufioarele lor molatece, lăptoşi cum sunt, şi lipiţi unul de altul ca două emisfere cerebrale. Totuşi îmi vine să întreb: Dar în definitiv, Emilia de ce nu se culcă şi ea cu directorul sau cu regisorul, dacă n'o fi făcut-o încă? Imi dau seama că, chiar în după amiaza asta îmbâcsită de August, întrebarea e oarecum nepotrivită într'o casă care îţi oferă cafea şi dulceaţă şi spun deci, senin şi degajat, privind umărul Valeriei :

— Frumoasă rochie....

Mint serios şi indiferent, căci am pierdut toate punctele de contact logic cu aceste două femei... Într'o convorbire, replicele se angrenează. au corespondenţe îndepărtate, şi desigur un convenţionalism care presupune că anumite adevăruri şi preciziuni sunt câştigate pentru discuţie, din însuşi faptul că trăim în aceleaşi oraşe, în aceleaşi zile, că ne îmbrăcăm nemţeşte. Ceeace numesc eu dreptate, sinceritate, adevăr, frumos, e însă atât de departe de ceeace corespunde la ele acestor noţiuni, încât niciodată nu vom isbuti să ne înţelegem. O convorbire e aşa, ca jocul acela al figurii de pe dosul oglinjoarei : când nu isbuteşti să potriveşti cele cinci mărgeluşe albe în gura turcului, dacă eşti înţelept începi să-i admiri mustăţile... sau faci din oglinjoară sfârleză. Deci, ca să accentuez admiraţia, pipăi puţin rochia Valeriei :

— Este eponj, nu ?

Femeea o clipă nu ştie ce să creadă, pe urmă are aerul să gândească „eu totdeauna am ştiut că mă îmbrac bine, dar iată numai el, că e bă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

iat subțire, își dă seama de asta". Desigur o gândește. Toate femeile cred totdeauna chiar cel mai absurd și mai gratuit dintre gesturile de admirație, dacă vine serios, dela cineva care nu e din cercul lor obicinuit. Vai, dacă eu însumi, atunci când nu văd intenția de glumă, sunt înclinat să cred tot binele care se spune despre mine! E ca un omagiu, o recunoaștere necunoscutului. Nimic nu garantează valorile curente, deci noi toți, chiar atunci când gustul și educația noastră, ne spun altfel, ne putem permite să credem complimentul care ni se face serios (ceeace desigur nu exclude minciuna totuși) ca hotărîrea unei Casații, pe care profităm de ocazie ca s'o admitem infailibilă.

Cu toate că e măgulită că-i admir rochia, Valeria nu uită însă că n'am fost în stare să-i ascult tirada începută despre stelele care trăesc cu directorul... In aerul închis al sufrageriei se mai adaogă și golul unei tăceri. Aș vrea să spun ceva, dar gândurile s'au depărtat de mine că trebue să le trag înapoi ca pe niște balonașe captive, cărora dându-le liberă sfoară s'au ridicat și s'au lipit de tavan. Sunt aci lipite de tavan, politeța și gândurile mele, dar ca să le pun în frază trebue să le scurtez sfoara și să le mânuesc cu interes. Și n'am nici un mobil să fac asta. E acum o tăcere nemișcată, de care Valeria profită să aducă întreaga atmosferă la punctul inițial, ca desbaterile unei comisii după o frivolă degresie... Prin urmare se scoală ridicând tot trunchiul în brasieră și centură, lat, întărit ca un sac plin :

— Mă duc la bucătărie să-mi văd de dulcea-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ţă... că am luat nişte caise, o frumuseţe... Tot ce am găsit mai bun în piaţă...

Nu mă costă nimic să întreb...

— Dar vă pricepeţi să faceţi dulceaţă ? Naivitatea întrebării mele amuză sincer pe Valeria.

— Vai de mine... dulceaţă...? păi asta, pe care aţi luat-o, nu-i făcută de mine?... şi ducându-se la bufet, scoate foaia de hârtie îndoită de sub micile uşi care, amândouă, se desfac brusc ca nişte aripi de lemn, lăsând să se vadă înăuntru, aliniate ca la cofetărie, o serie de borcane, roşii, galbene, roze, toate etichetate. „Să-ţi fac eu dulceaţă... Ia uite ici“... şi Valeria le prezintă, ca un căpitan al dulceţurilor pe fiecare muşchetar în parte, după ce mai întâi le citeşte etichitele. Desigur că ea le cunoaşte şi pe dinafară, dar mai mult ca să-mi arate mie că e vorba de ceva sistematic şi destul de preţios. „Uite aici dulceaţă de cireşi amare... şi citeşte, asta-i de vişini... borcanele astea sunt de caise crude.

— Dar astea care le faceţi acum ?

Valeria e mai amuzată de naivitatea mea, iar Emilia intervine doctoral :

— Or fi de caise coapte... Astea-s de caise crude... E foarte pricepută Valeria la gospodărie... şi fără să ia notă de aprecierea mea elogioasă : A, să fi văzut la Bârlad ce cămară, ce casă aveam. Acum sunt sincer surprins, şi cum Emilia a trecut alăturea, unde ştiu că e camera de dormit.

— Sunteţi din Bârlad ?

Valeria îmi explică aşezat şi cu oarecare dichis în frază.

— Dela Bârlad chiar nu... De pe lângă Te-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

cuci... dar bărbatul meu era la prefectură la Bârlad.

Sunt bucuros, căci dela Bârlad e prietenul meu, scriitorul.

— Atunci îl cunoaşteţi pe G...?

— Cum să nu ?... Cum să nu ? Doar eram prieteni, buni vecini... Şi cu conu Nicolăiţă şi cu coana Verona... A, parcă-l aud pe conu Nicolăiţă...: Duducă Valeria, mă rog, matali să ne trimiţi şi nouă din cozonacii matali... că madam G... aşa-i zicea el neveste-si, madam G... niciodată nu mi-i rumeneşte aşa. Că aşa cum îi potriveam eu din făină şi aluat, cum presăram stafidele grase şi aurii... nu orice stafide... Pe urmă cozonacii trebue să ştii...

Şi uitând că se întorsese la punctul iniţial al vizitei, răpită de timp şi de amintiri, duduca Valeria, tot în picioare, a devenit foarte mobilă.

— A, odată de Sfântul Grigore... ziua lui bărbatu-meu... Ce-a fost la noi... Dascăli, ofiţeri... judecătorul... că toată lumea venea bucuroasă... că ni se dusese vestea. Mă rog matale... să mănânci ghiveci făcut de mine... că îl făceam scăzut în oală de pământ. Numai aşa merge ghiveciul. Şi trebue să pui de toate... Unele fac ghiveciul numai cu piept de vacă, dar nu iese bun. Nu-nu-nu. Trebue să adaogi şi o jumătate de carne de berbec, vreun chilogram de momiţe, daa !... altfel iese fără grăsime... Nu mai spun că nu trebue să lipsească nici un fel de legumă şi zarzavat!... firește... şi dacă crezi matale că ajunge ! Aşi... Trebue să ştii să-l potriveşti din foc... Dacă-l pui pe un foc prea iute s'a isprăvit, iese fiertură... Trebue un foc domol ca să pă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1933-1947

trundă bine și lași patru cinci ceasuri, ca să scadă de tot, că ghiveciul care are zeamă, nu mai e ghiveciu.

Competința cu care Valeria vorbește de arta culinară nu e de disprețuit, și dacă nu isbutește să mă convingă despre personalitatea ei (mai e și divanul acesta deșelat), bănuesc aci în ecuație o necunoscută pe care nu o găsesc și las totul nerezolvat, cum facem poate de atâtea ori în viață.

Când Emilia s'a întors, Valeria care (numai mi se păruse mie), nu uitase să plece, nu iese totuși până nu mă invită din prag, să vin la ea la masă odată.

Am rămas singur cu Emilia și simt că, în trei capete, în casa asta, e, neprecisă, cam aceiași preocupare. Afară trebuie să fie mereu tare cald. căci soarele e încă foarte sus, trotuarele sunt încinse de dogoare, iar zidurile fierte încă în aer toropitor... Ar trebui să deschidă puțin ferestrele, căci mobila și aerul au ceva de apă încropită... Dar Emilia se gândește la altceva acum...

E un fel de impresie evidentă că toată conversația de până acum a fost doar un epifenomen, iar acum venim la obiect. Gravă, actrița mai încearcă un capăt de convorbire. Acum înțeleg cât de lipsită de resurse e... Nimic n'ar fi mai ușor decât o introducere... O glumă, o amenințare șăgalnică, un surâs, ar fi ca un fir, după care luându-ne, am ajunge până la pat. Nimic nu mi-ar fi mai ușor decât să fac eu această tranziție, dar nu vreau... ca un examinator rău, care nu vrea să ajute pe candida-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir1933-1947

tul încurcat... Emilia nu ştie să glumească sau, ceeace e şi mai deplorabil, trebue să aibă gluma atât de vulgară încât intimidată de aşa zisa mea situaţie mondenă nici nu îndrăzneşte să fie ea însăşi... De surâs, Emilia nu surâde căci e prea gravă. Frumuseţea ei caligrafică e, hotărît, injectată să rămâie tare. Intr'un anumit sens, e dezarmată, căci nu are nici una dintre acele arme ale feminităţii, menite să mascheze intenţii materiale şi să coloreze situaţii delicate. Sau, nu, desigur că le are, însă brutalitatea cu care eu îi îngreuez situaţia, cruzimea cu care m'am agăţat, în gând, de masca ei gravă şi de sentimentul ei de adineaori, mă fac să rămân amorf, silind-o pe ea, să fie ea, adevărata ea, aceea care se dă fără nici o justificare sufletească... din mobile cu totul streine iubirii.

Mai încearcă vreo două întrebări, care nu duc la nimic.

— L-ai mai văzut pe Vasiliu ?

Mă joc cu cărţile de joc (şi ea ar putea porni de aci) răspunzând calm :

— Nu.

— Nici eu... şi acum mă fixează. Nu numai capul, ci toată e alcătuită din rotunjimi ca o pisică mare, plină şi bălană, dar fără graţia pisicii, căci e prea gravă. Umerii îi sunt şi ei frumos arcuiţi în jos. Poartă o rochie cafenie decoltată la gât în formă de elipsă. mare, croială chimono. Insă pe spinarea umerilor şi a braţelor e tăiată din mâneci o fâşie longitudinală, iar marginile sunt prinse numai prin câteva şuviţe transversale. Aşa că petece de carne rotundă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramanie.ro/ro/1933-1947

din gât, umăr și braț încadrate lung, sunt oferite ca mostre din trupul ei îmbelșugat. Hai s'o ajut.

— Când începeți repetițiile ?

Ar putea răspunde cu frază răsturnată și provocătoare, cum răstorni o femeie cu poalele în sus, dar Emilia e normală ca un scris de dictando.

— La 15...

Mai tace puțin... eu mai privesc capacul dela sobă, „covorul" de pe divan...

S'a sculat de pe scaun, a rânjit puțin, căci vrând să zâmbească, pielea scurtă de deasupra buzei nu i-a permis, nu mai găsește nimic, și mi s'a trântit pe genunchi, îndesat ca să-i simt toată greutatea feselor, în cupa coapselor... Vrea să fie șăgalnică se pare, și simțindu-mă excitat, după ce se convinge, cuprinzând cu mâna, se întoarce, atingându-mi cu bărbia obrazul și îmi dă o palmă de profesor, care glumește cu elevul lui, prins în flagrant delict. Mereu cu schema de surâs.

Asta e Emilia.

E în mine o lămurire mare și egală ca într'o sală vastă de muzeu. Imi arată spre camera de dormit de alături, îi răspund cu un gest din aceiași gamă, arătând cam înspre bucătărie... (oricum e acolo soră-sa, probabil atentă), ridică din umeri și mi se scoală de pe genunchi, întâi cu un picior și, întârziat, apoi cu celălalt.

Situația e atât de brutală, atât de desbrăcată de orice convenție, că mă jignește. Sunt mai întâi stingherit ca om, căci nu vreau să mi se știe momentul exact când sunt cu o femee, când sunt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

trei ani, în care am căutat consolare şi pretexte, înverşunându-mă să pătrund în viaţa actriţelor, şi deci să cunosc şi teatrul, am înţeles însă că libertatea de a folosi un limbaj verde era proporţionată oarecum cu importanţa fiecăruia. In plină scenă de pildă, aveau dreptul acesta — ştiu dela repetiţie — numai regisorii şi vedetele. Aşa cum elevii din şcoala militară îşi fac un ideal din locotenentul instructor, şi-l imită în oraş cu orice prilej, cu convingerea că în modul acesta dovedesc o reală superioritate, toate actriţele şi mai toţi actorii necunoscuţi, căutau să-şi dovedească în cercul cunoscuţilor lor „cachet-ul profesional" printr'un limbaj degajat. E adevărat, trebue să spui, că libertatea cuvântului şi a gestului nu erau mai niciodată jignitoare la marea comediană. Dar asta are nevoie de o explicaţie. Un cuvânt sau un gest pot să jignească sau nu, după felul sufletesc al celui care-l face.

Gest trivial, propriu zis, nu există, există numai feluri de a fi triviale. O întâmplare mi-a limpezit cu totul această presupunere... Pe la sfârşitul lui April într'o seară călduroasă ca de vară, m'am dus cu prietenul R. (şeful de cabinet al Naţionalului) în cabină să luăm la masă, căci vream să mergem cu maşina, la o grădină afară, la Şosea, pe Miţi Mărculeanu şi pe o camaradă a ei. Jucau amândouă în ultimile zile ale stagiunii, la un teatru particular. N'aveam subiect de vorbă, sosisem prea devreme, şi în timp ce se îmbrăcau pentru ultimul act, cele două actriţe, care aveau aceeaş cabină, „ne dădeau o şuetă de bârfeală" după cum declarau ele înseşi. In timp ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista ansiva ro/romdri1933-1947

colega făcea glume cu o invidie vulgară (glume care întâlnind acelaș fond de invidie vulgară la auditor, aveau totdeauna succes). pe socoteala unei colege, Miți Mărculeanu a scos de sub masă un soi de cutie de tinichea (ca aceea din care se dă de băut la rațe) și ne-a invitat net : Eșiți afară că vreau să mă... Și spuse cuvântul pe nume, așa cum eu nici între prieteni la vespasiană nu-l pot spune. E adevărat că și marea comediană, într'altă împrejurare, tot la acest teatru, ba când, afară de noi mai era în cabina ei directorială, și Miți Mărculeanu — venită aici, dela ea ca în salonul de musafiri al cabinelor — ne invitase afară pe toți, îmi amintesc că aproape cu aceeași frază. Dar gestul ei se integra unui alt fel, de cât aceluia al unei actrițe imitatoare... Pe ea o știam, e drept, familiară și amatoare de expresii neocolite, dar mai știam și cât de mult suferise din cauza unei iubiri desinteresate, în care jucase totul, carieră și mijloace materiale; știam că de multe ori punea în situații disperate pe directorul teatrului, anunțând că nu joacă din motive ridicule (ca să facă o escapadă sentimentală, într'un rând, invocase o indispoziție strict femeiască) dar mai știam că, fără urmă de rivalitate, își sprijinea camaradele, le obținea roluri, că un mic roiu de fete se foloseau de garderoba ei, dela ciorapii de mătase, până la mantoul de blană, că într'un rând, ca acei comandanți de vas care se salvează la urmă, deși nu era obligată, nici măcar moralmente, acceptase să nu fie plătită ea, ca să-și primească salariul actorii din trupă — deși circula pe seama ei anecdota că în ziua când un extrem de înalt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cvstelliteris-romania.ro/mdr1933-1947

personagiu nu i-a trimis cadoul, bizuindu-se pe extrem de înalta lui situaţie, care ar fi trebuit s'o măgulească pe strălucita comediană, ea îl silise cu ajutorul unei fotografii dedicate, să se execute numaidecât. Ceeace n'a împiedicat-o odată să-şi vânză casa aproape pe nimic, dacă nu chiar pe nimic, unei rude sărace. Pe când felul Miţi Mărculeanu era altul ; ştiam că acasă îşi controlează servitoarea, acru, până la centimă, ca în vremea dela începutul crizei monetare, îşi alegea amanţii după capacitatea lor de a-i da indicaţii la Bursă. (Drept e că după ce făcuse vreo două milioane din joc, dar mai ales din afaceri soluţionate în dormitorul ei, pierduse tot, absolut tot, ca şi Emilia, am aflat mai târziu, în falimentul unei bănci mici, ale cărei dobânzi mari le tentaseră lăcomia), că luase amantul unei prietene prin intrigi şi lămuriri de amănunte fizice, care îl despărţiseră de iubita lui. Cât despre condiţiile de plată, atât de incerte la micile trupe neconsolidate, se spunea despre ea că e plătită întotdeauna, înaintea servitorilor şi a maşiniştilor chiar, că e singura pe care „n'o păcăleşte nimeni" din cauza îndârjirei plate cu care obţine tot ce i se cuvine.

Toate astea n'o împiedicau să fie pentru Emilia un fel de ideal, căci şi idealurile sunt ierarhizate pe o adevărată scară a valorilor. Fără îndoială însă că Emilia ar fi putut să nu aleagă indicele abia superior ei. ci un altul mai înalt — sărind în modul acesta câteva trepte ; dar inteligenţa ei era prea mărginită, nu vedea nimic mai departe decât vecinătatea şi pe Miţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
istoriiliteraturiiromane.ro/index1933-1947

Dar lunga mea absență, deși subt pretextul fumatului, o neliniștește. Nu mai are curajul, după insuccesul frazei de adineaori, să mai spue ceva și simt, așa cum stau cu fața în sus, cu mâinile sub cap, că mă spionează... Că urmărește în fixitatea privirii mele, în jocul imperceptibil al mimicei să ghicească la ce gândesc. Intorc privirea și-i surîd binevoitor, dezolat parcă de caracterul definitiv și aproape involuntar al disprețului meu, cum medicul zâmbește în treacăt unui bolnav incurabil. Apoi revin la marea comediană, și prin asociație de idei, la alte întâmplări în apa gândurilor mele...

Emilia încearcă din nou seducția fizică. Se lipește de mine, dar fără să vreau, fac o bruscă mișcare într'o parte ; nu s'a șters bine după paravan și cămașa pe care a pus-o îi e udă de apă, la mijlocul corpului...

Se apropie de urechea mea, e caldă și hotărîtă, dar tot fără simțul realității, fără ocol, ca în teatru când joacă.

— Nu mai vrei?

Nu pot spune: nu; ar fi o brutalitate, nu prea dureroasă pentru ea, dar pentru felul meu de a fi obicinuit... A început să se dea unui calcul vulgar de excitare metodică, îmi gâdilă sfârcul cât o boabă de linte al pieptului, și nu simte că ori dela cine ar veni — și mai ales dela ea — mi-e dezagreabilă această mângâere. Nu i-o spun însă, ea deasemeni nu simte, nu pricepe, și repetarea acestei neplăceri, mă face să-mi simt toată pielea corpului, din picioare până la rădăcina părului, streină de această femeie greoaie de lângă mine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1933-1947

Ca să creeze un fel de alibi, sau mai curând ca să devieze într'o justificare tăcerea mea, Emilia ia de pe mescioara de lângă căpătâiu două ţigări, din care una mi-o potriveşte mie între buze, deşi abia aruncai ţigarea, iar alta o aprinde pentru ea... Acum cel puţin tac pentrucă fumez, deci demnitatea Emiliei e relativ împăcată.

Ţigarea e plăcută, în căldura după amiezii mă simt încă bine, gol şi lungit în patul ăsta foarte comod, care se bucură de atenţia deosebită a stăpânei casei, ca o sculă profesională, deşi cearşafurile streine mă enervează. E larg, conjugal, cu tablii gălbui, imitaţie de palisandru. Trebue să-i spun ceva plăcut femeii de lângă mine... Examinez puţin odaia... In dreptul patului e un şifonier mare, tot gălbui, cu oglindă. Dealungul marginei din stânga între cadru, şi oglindă, câteva fotografii : o actriţă prietenă, deasupra un actor de cinematograf, a treia e un domn cu mustăţi gen sergent major, scrie pe ea câteva rânduri, de dedicaţie, greu de descifrat de aci. Ultima, sepia, e o femeie, pe care nu o pot recunoaşte din cauză că nu-i văd decât jumătatea de sus a capului, restul e acoperit, ca şi jumătatea oglinzii, de tăblia gălbuie a patului... Imi ridic ochii spre abajurul din colţ, suspendat pe un picior, mare, aproape cât o umbrelă de soare. E de mătase galbenă, pictată, şi seara când e aprinsă lumina, trebue să cadă într'o difuziune conică, pe o parte din cameră şi pe covor, dând musafirilor culcaţi ai Emiliei, impresia unui interior poetic. Mint dintr'o inexplicabilă perversitate (nu cumva e acea eşire din personalitate pusă în contul vi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir/1935-1947

ţiului meu, care zăpăceşte totul, şi nu cumva sunt şi eu tot atât de incapabil ca şi Emilia în felul ei, de a găsi unitatea de simţire salvatoare ?).

— Foarte elegant abajour... Trebue să fie o frumuseţe, seara, când se aprinde becul şi se văd picturile de el.

Deşi era un paravan în genul unei mode perimate, Emilia fu foarte mulţumită că am găsit ceva care să-mi placă în casa ei.

O privesc cu indiferenţa degajată cu care priveşti de sus, o omidă mişcându-se pe potecă. Un reflex, numai din simpla constatare a situaţiei, mă îndeamnă să-i mai spun ceva agreabil şi gratuit de stupid :

— Ia uite câte cărţi ai... Le-ai citit pe toate?

Şi mă întind peste largul patului până la noptiera gălbuie dela căpătâi, care formează garnitură cu patul: „Jertfa" de Bolintineanu în ediţia „Biblioteca pentru toţi". Emilia e mereu satisfăcută că mă interesează lucruri din dormitorul ei, şi mă lămureşte cu o importanţă neglijentă: „Jertfa" — o citeşte Valeria, eu am citit-o... Cobor până la etajera cu cărţi, şi uitând că sunt gol din pricină că femeia de lângă mine mi se pare atât de puţin femeie, caut să descifrez broşurile care stau strâmb, într'o rână, din cauză că nu sunt destule ca să umple îndest rafturile.

Două feerii, desigur dela clasă : Trandafirii roşii şi Înşirăte Mărgărite, două volume din Anna Karenin în traducere de d. Brateş... Un roman moldovenesc, din biblioteca Minerva, „Farmecul iubirii", versuri de Orthansa Constantinescu, Ce este Monismul de dr. Leon, „Pro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanaro/mdr1933_967

ducţia Petroliferă în anii 1922—23", Românii la Mărăşeşti de Gh. Ştefănescu... şi încă altele la fel.

Anna Karenin ajunsă până în dormitorul Emiliei... Privesc din nou din pat, acum cu o melancolie uscată, neangajată cu nimic, volumul fără copertă, numai cu pagina de faţă, îndoită la colţuri, de parcă ar fi uscată de singurătate.

— Ţi-a plăcut ?

Emilia stă rezemată într'un cot cu sânii întinzându-i cămaşa ca nişte punguţe albe în care ai turnat apă, are, grav, o grimasă :

— Are sfârşitul trist, nu-mi plac cărţile care se sfârşesc rău...

Când luasem cărţile, smulsesem şi fotografia tipului brun cu mustăţi războinice din marginea oglinzii, ca să citesc dedicaţia... Cu cerneală violetă, pe partea mai albă, dedicaţia are patru rânduri cursive, aproape caligrafice, dar repede scris, şi relativ mare: „drăgălaşei domnişoare Emilia Răchitaru în semn de simpatie din partea mea, V. Constantinescu". Toate majusculele sunt bogate în curbe şi ochiuri ca la dictando, iar parafa e atât de abil întortochiată, încât îţi face impresia că autorului i-a fost frică să nu i se imite iscălitura, chiar pe o fotografie dedicată.

Privesc fotografia, o fixez şi pe ea.

Stă într'o rână, voinică şi cu piciorul dedesubt îndoit în aşa fel, încât nu-l mai încape cămaşa care s'a ridicat întinsă deasupra lui, cam până în dreptul unde vine de obiceiu prins ciorapul de jartiere. Impins spre mine, genunchiul apare gol, formând cu piciorul de deasu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
exclusiv.ro/?p=1033_947

pra lui lungit şi descoperit şi el de sub cămaşe, dar mai puţin, un culcuş triunghiular de carne bogată, albă şi molatecă. Solicitată de privirea mea, Emilia îmi dă lămuriri cu grija cu care ar face o prezentare : „E logodnicul meu".

Sunt într'o clipă năpădit de un sentiment uitat, care mă pătrunde tot, ca o erupţie pe întreaga piele... Imi amintesc de când cu confraţii mei liceani, frecventam bordelurile cele mai mizere, aşa cum numai într'o capitală orientală pot fi murdare şi mizere, nişte bordele.

Căsuţe mici cu porţi de lemn întredeschise, prin faţa cărora treceam de câte cinci şase ori până când mă decideam să intru, ca să nu fiu văzut, nu de vreun cunoscut, dar nici măcar de trecătorii necunoscuţi şi indiferenţi... In casele astea nu atingeam niciun obiect, căci toate îmi dădeau aceiaşi impresie pe care de copil o aveam, când mi se spunea despre carnea de cal că e spurcată. Imbrăcat, şi femeia deasemenea îmbrăcată în capot, ritualul amorului venal se reducea la gesturile şi vorbele strict necesare. Ei bine, adeseori întâlneam în aceste odăi, cărţi poştale ilustrate şi fotografii, pe care multă vreme leam crezut aşa, adunate de pe stradă, răpite destinatarilor, numai ca să împodobească odaia femeii dându-i iluzia vieţii de familie. Dar într'o zi am descoperit că aceste ilustrate erau adresate chiar femeilor la care veneam, cuprinzând date autentice de familie; „Să trăeşti şi să-ţi dea Dumnezeu sănătate şi ţie şi lui Costică", sau agramat şi insistent; „salutări dela Galaţi, ce-ai făcut cu ce-am vorbit...; despre haine nu spune nimic... eu cum iau concediu vin acolo,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/ndr_1933_1927

vezi de trimite vorbă Marii". Era o lume care nu numai că nu intra stânjenită pe poartă, dar care scria, avea legături de viaţă normală, cu aceste femei şi aceste camere; atâţia, nu numai că nu căutau să distrugă orice urmă că au trecut pe acolo, dar se recunoşteau prieteni sau rude în scris. Aveam impresia că descopăr un tărâm nou al simţirii. Fotografia cu dedicaţie a logodnicului îmi amintea de toată această lume, cu femei care, dacă, extrem de rar ziua, treceau în trăsuri şi le cunoşteai, nu numai că nu le salutai, firește, dar le priveai strein, de parcă ar fi fost deţinute plimbate sub excortă la tribunal.

— Şi unde e acum logodnicul tău ? Aţi rupt cumva ?...

Emilia e extrem de sigură de ea, încât uitând că e în cămaşe udă, are o privire orgolioasă: „E acum detaşat în Ardeal la o administraţie financiară... dar ne scrie foarte des". Tresar, căci aud că a intrat cineva alături în sufragerie, însă numai mi s'a părut. O privesc pe femeea de lângă mine şi mă întreb ce fel de cap şi simţire ar putea avea un om care o iubeşte... cum ar putea fi construit... dacă atunci când scrie pe o carte poştală, stă la masă, palid, dacă zâmbeşte, ce sens are la el „bună ziua", sau „la revedere"? Gândirea îmi relaxează trăsăturile şi femeia mă crede mai abordabil. Începe să-mi sărute adâncitura molatecă dintre umăr şi muşchii pieptului.

Intreb cu o nuanţă de uimire, căci îmi e peste putinţă să cred că Emilia poate fi iubită, convins de altfel că are să-mi dea, chiar ea, un răspuns abil, ocolit.

— Logodnicul tău te iubeşte ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Te cred... Imi scrie mereu de acolo... Şi e de o gelozie teribilă. Când ies cu el pe stradă, se uită bănuitor la toată lumea... e mereu pornit pe ceartă.

Ascult cu interes de poveste americană şi Emilia e foarte sigură că mă interesează în ipoteza de femeie iubită... Se încălzeşte puţin, descoperă că mă impresionează şi pe mine mai mult succesele ei de femeie cu alţii, decât săruturile de bumbac, pe umeri.

— Şi te iubeşte cu adevărat ?

— Parcă e singurul... Pe mine m'a iubit foarte mulţi. Spune asta fără nici o emfază... Şi cred că e sinceră din cauza greşelii de gramatică...

Observă cineva că evreii au accent numai când se înfurie... Emilia, care de obicei vorbeşte corect, greşeşte se vede, când e mai cu plenitudine ea însăşi.

— Şi cum te-au iubit ?

Nu înţelege şi mă priveşte mirată, fără să încrunte sprâncenele desenate, cu ochii mari, verzi... Dar e bucuroasă că mă interesează ceva.

— Aşa cum se iubeşte, cum să mă iubească?...

Incearcă acum, când vede că a găsit ceva care să mă intereseze, să mă sărute din nou... Sunt mai răbdător, căci vreau să ştiu cu adevărat cum poate fi iubită Emilia... Ii mângâi culcuşul frământat ca o gutuie, de carne, pe care-l face genunchiul mare al piciorului ei stâng îndoit subt ea.

Are ca o lucire bucuroasă de explorator... A găsit ce poate trezi în mine dorinţa. Căci e ceva care depăşeşte bunăvoinţa mea. Oricât de mult aş fi aţâţat şi tulburat venind pe drum, a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

doua oară, parcă trezit, desmeticit, simt că n'aşi putea-o avea. Fără îndoială că ea speră însă că un fel de gelozie bărbătească m'ar putea face s'o doresc din nou... Cu destul dispreţ, dealtfel, căci socot că Emilia, nu preţueşte pe nimeni, însă, fiindcă are nevoie se pretează la ce e necesar, îmi spune că logodnicul ei „nici n'a atins-o" fără să-şi dea seama că expresia asta circulă înzestrată cu anume sens, căci ea îi dă înţelesul nefigurat : că o adoră ca pe o icoană. Asta mă uimeşte şi mai mult... I-am spus într'o seară când mă conducea acasă... dela cinematograf lămurit...

— ...Mai întâi pe la biserică... O sărutare, două acolo, treacă meargă...

Parcă aş descoperi o lume nouă... Această delimitare... această măsurare în pasiune... mă uimeşte... Cum o acceptă el ? Ce crede ? O socoate pe Emilia fată ?... Mi-e cu neputinţă să cred... Toată sensibilitatea mea se cabrează.

Până la capăt o asemenea presupunere mi se pare de necrezut... Trebue s'o întreb...

— Ascultă, Emilia, el crede, şi aici şovăi în glas puţin, că eşti fată ?

— Treaba lui... Puţin îmi pasă... I-a lăsat Valeria să înţeleagă că directorul Teatrului m'a necinstit... Dacă-i place... Dacă nu...

Ea păstrează gravă, academică, un desăvârşit echilibru, şi nu-l ţine, inutil, la curent cu întâmplările ei sentimentale.

— Nu e bine să spui tot bărbaţilor... Treaba lor dacă află... Eu tăgăduesc totdeauna... Nu mă costă nimic... Dacă se supără, pleacă... şi cu o metodică filosofie : Ce vrei să le fac ?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ro/ro/index.php/revista/ansiversarie.ro/ro/dir1933-1947/

Incep să am un fel de sensibilizare a propriei mele puteri... Femeea aceasta care minte pe toţi bărbaţii... e sinceră cu mine, vreau să zic indiscretă, palavrăgeşte numai din cauză că nepăsarea mea a scos-o din făgaşul ei... Altfel dispreţul ei pentru ceilalţi oameni trebue să fie nemărginit, căci e aşa de convenabil voinică şi grea, că pare nutrită cu dispreţ pentru lume... Pe mescioara-toaletă, din faţa oglinzii mari (tot garnitură cu patul, alături de periuţa de rimmel, de pensă, de maşina de ras, de cutioara cu roş de obraz, o sticlă de origan Coti, şi apa de colonia, toate aliniate, e şi purgativul „Grain de Vals" ţinut acolo căci Emilia nu concepe că poate fi ceva de dispreţuit la ea... De altfel e convinsă că numai „intrigile" o împiedică să fie cea mai mare artistă a României.

E adevărat că instictul ei nu se înşeală... E în mine un început de dorinţă, o vagă sensibilizare.

Din cauza căldurii suntem năduşiţi amândoi... Când a vrut să mă îmbrăţişeze, grea şi udă, s'a frecat de piciorul meu de am crezut că-mi juleşte pielea... Asta m'a potolit iară... căci senzaţiile nu erau de acelaşi fel.

Dar acum ştie care e coarda sensibilă.

— E unul care m'a iubit îngrozitor săracul... Am zâmbit mirat şi ea a crezut că zâmbesc numai neîncrezător... Pe urmă s'a ridicat în genunchii, plini şi cărnoşi când erau îndoiţi, şi care împreună cu pântecele plat, cu încă un pântec turtit de grăsime tânără, suprapus în mijlocul celuilalt de parcă ar avea un mic început de sarcină, erau tot ce-mi plăcea la Emilia. Stând

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramanieromana1933-1947

pe brânci, fără să se dea jos din pat, s'a întins cât mai mult, şi a tras sertarul de sus al toaletei, arătându-şi şoldurile pline şi sănătoase, pe care nu le mai ajungea cămăşuţa moale, care spânzura de ele, la întâmplare. Cutia pe care a scos-o era plină de scrisori şi amintiri de tot soiul... tăeturi din ziare şi alte mărunţişuri.

— Valeria are grije să le strângă toate... Spune că trebue păstrate...

Emilia are insensibilitatea leneşe, puţin lălâe, pe când Valeria e foarte pedantă şi atentă la anumite, dar numai la anumite detalii.

Cronicile, mi-am aruncat ochii peste ele, erau din diferite ziare. Unele cu litere şi hârtia cunoscută a marilor cotidiane... altele cu o hârtie mai scorţoasă şi litere mai mari... foile mici, probabil, necunoscute... In cele mari, totdeauna numele Emiliei era subliniat cu roşu, într'o listă de alte nume, din interpretarea pomenită în treacăt... In celelalte, care păreau în întregime dedicate Emiliei, se vorbea de o mare artistă care *„In Legea Iertării* a sguduit sala, şi a emoţionat-o, impresionând-o profund" „E una din nădejdile teatrului românesc prin vocea ei clară şi puternică, prin gesturile ei elegante"...

Imi amintesc că am fost şi eu la teatru odată când Emilia dubla un rol într'o piesă originală, căci interpreta se îmbolnăvise... Ea voia să dea „celor dela Naţional" pe semne „o lecţie de ce înseamnă teatru adevărat"... Articula fiecare silabă, făcând-o să vibreze ca un bob de fier într'o nucă de tablă... Tinea umerii drept... şi nu ridica braţul decât până la înălţimea lor... Se mişca foarte încet şi majestos... Rolul era însă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
patrimoniu.ro/mdr/1933-1947

al unei sărmane croitorese, care părăsită de iubitul ei cu un copil, căuta sfioasă de lucru... Din tot rolul Emiliei nu se mai pricepea astfel nici un cuvânt, şi aproape nimic din tot actul acela... căci nimeni nu înţelegea de ce doamna solicitată, nu dădea afară pe scară, o solicitatoare atât de băţoasă şi arţăgoasă... şi cu o durere atât de cruntă.

Mai era un program dela spectacolele Ema Gramatica şi, în regulă, diploma de absolvenţă a Conservatorului, împreună cu certificatul claselor primare... o pipă... Intr'un loc erau cărţi de vizită, trimise probabil cu flori...

După ce m'a lăsat câtva timp să admir cutia... Emilia a scos ea singură un pachet de scrisori, mai gros, legat în cruce cu o panglică roză... Deasupra avea pusă sistematic o fotografie, ca un indiciu despre conţinut, cum se pune la pachetele de pesmeţi pe deasupra, imprimatul reclamă...

— Sunt tot dela logodnicul tău ? (şi deabia mă reţineam să nu pun logodnicul între ghilemele).

— Dar nu e logodnicul meu...

Am privit mai cu luare-aminte şi am îngheţat, căci deşi semăna în mod surprinzător cu logodnicul ei, chipul din fotografie îmi părea acum cunoscut... Dar cum nu-mi venea a crede, întreb cu jumătate de glas :

— Cine e ?

Şi-a aşezat puţin o perină subt ea... Intoarsă spre mine, cu mijlocul sucit, accentua o cută de carne plină, obilcă peste coaste, în dreptul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

coatelor, căci șiretul cămășuței îi lunecase de pe umăr, până jos, pe braț.

— Un tip, pe care nu-l cunoști... Era puțin cam haloimăs, dar era simpatic.

— Ce e aia haloimăs ?...

Surâde strâmt.

— Nu știi... serios?...

— Spune-mi!...

— Nu știu cum să-ți spun... Dar se zice de cineva care e așa... Și gândindu-se, cu buza scurtă: Cum să-ți spun? și hotărît: haloimăs!... așa cu figuri...

— Parcă l-am văzut undeva, am spus înmuiat cu nădejdea contractată, că totuși mă înșel.

Ridicând sprâncenile subțiate, prea puțin arcuite, pe orbita desăvârșit geometrică.

— E unul Ladima... a murit.

Priveam fotografia cu uimirea și groaza cu care se examinează foaia venită dela un examen — pozitiv — al sângelui.

— Semăna cu logodnicul meu, dar era blond și foarte înalt... Pe urmă nu avea mustățile așa în sus, decât rare ori... Săracul era mereu necăjit, și atunci mustața îi cădea pe gură... Nu cred că l-ai văzut vreodată... Când s'a întors, șiretul cămășii, întins de braț s'a rupt și cămașa i-a căzut toată într'o parte pe coapse.

Are pântecul prins sus într'un corset de grăsime robustă, ca Venus a lui Rubens, și care numai când e culcată se lărgește puțin.

Ladima să o fi iubit pe femeea cu respirația groasă de lângă mine, de care mă încălzesc acum, ca de o pernă prea îndesată ? Era el în fo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cvstoltarsikara.ro/mdr/1933-1947

tografie, așa cum îl întâlnisem la Movilă... Inalt, slab, cu ochi rotunzi și orbitele mari, adâncite... cu o mustață de sergent major și cărare de frizer, cu haina lui neagră, de alpaca, iar cămașa albă, și gulerul totdeauna prea larg, scrobită, cu manșetele mari rotunde ca niște burlane, prinse cu butoni roz de cămașă, pe când ceilalți butoni erau mici bețigașe, desigur de aur, — cine știe ce amintire... Ar fi fost un cap frumos, de n'ar fi fost atât de demodat... Nu cred că avea mai mult de 35—40 de ani... dar la vârsta asta câțiva negustori mari știu să fie aproape la modă, cu fața complect rasă, cu cămașe de mătase, cu manșetele moi strânse pe încheetură, cu cravate tinerești, strict înodate, sus subt gușe, iar părul pieptănat lipit, pe spate și totdeauna tuns cu grije ca să le dea un aer sprinten.

Acum îl vedeam în fotografia veche, deși murise numai acum trei luni, ca pe o cruce de marmoră încadrată în ramă de sârmă galbenă. Dar tot nu-mi vine să cred că dedesubt în pachet e cu adevărat îngropat misterul lui, căci a fi iubit pe femeea de lângă mine, e a fi îngropat sufletește. Poate că Emilia exagerează, cine știe.

Ea desface funda roză cu oarecare grije.

— Valeriei nu-i place neregula... Le-a aranjat cu grije, în ordine, după date... Spune că o femeie trebue să păstreze totul...

E cu adevărat scrisul știut... Mare, aplecat spre dreapta, cu literele subțiate puțin ca să încapă mai multe. Literele mari sunt făcute din linii trase lung, dar fără colaci. Cozile termină mereu spre dreapta apăsat, de parcă fiecare rând ar sfârși într'o parafă. Imi dă o impresie de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1933-1947

halucinant acest scris subţire, aplecat mult spre dreapta, aproape foarte mare şi în acelaşi timp cu literile foarte înghesuite... E cele mai adesea scris cu cerneală violetă.

Mă uit peste tot teancul mare, gânditor. Emilia vrea acum să le dea la o parte.

— Pierdem timpul... Lasă-le...

A întins mâna şi când s'a aplecat, sânul mic, atârnă sub braţ ca o gutuie molatecă.

Imi aprind, pe gânduri, căutând să nu răsară deasupra cât sunt de abătut, o ţigară şi zâmbesc fals, de teamă să nu trădez un prea mare interes.

Intreb nemişcat, ironic, punând între ghilemele :

— Sunt „pasionate ?"

— Te cred, numai citeşte una dintre ele...

— Da' spuneai că eşti grăbit ?

Sunt gol, lungit pe spate... Ea e lângă mine, aproape de tot, întreagă, mai sus, ca să-şi poată petrece mâna în jurul gâtului meu... Sânii i se apropie acum voinici, fără să se diformeze prea mult... Banul cel mare, cafeniu, uşor bulbucat din jurul sfârcului drept e pe dindouă tăiat de marginea de sus a cămăşii pe care a ridicat-o, din nou, doar într'o parte. E în jurul cafeniului, ca o aureolă alburie, vizibilă numai când priveşti atent, irizată mai în alb încă decât restul pielii.

Scot teancul de scrisori surâzând.

Le măsor cu privirea, le resfir ca pe un pachet de cărţi de joc, jucând teatru.

— Multe sunt dragă... n'ai pierdut din ele ?

Emilia e flatată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdr/1933-1947

— Era cam aiurea, scria mereu...

Am desfăcut panglica, gânditor, cu teama că voiu face o greşeală, dar cu dorinţa abia stăpânită de a ceti.

— Dă-mi să-ţi dau eu dacă vrei să citeşti, una... de pe la mijloc.

Tresar în mine, şi îi fac semn gânditor.

— Lasă că citesc vreo două... dela început. Una... două ?... Le voiu ceti absolut pe toate, cu pasiunea cu care surprinzi prin fereastra de vis-à-vis, o discuţie mută fireşte, între vecina aproape goală şi amantul ei. Nu vrei să pierzi nimic. Dar acum, când o lume nebănuită mi se va desvălui ?...

Domnişoară,

Ştiam că primăvara asta o să-mi aducă numai bucurii... M'aţi căutat eri şi alaltăeri la redacţie... Înşelat acum o săptămână de soarele prea timpuriu al acestui început de Martie, eşisem din casă fără palton (nu pot să-l sufer mai ales că e cam vechiu). M'a surprins însă zăpada moale de alaltăeri şi am răcit, a trebuit să stau în casă... Am fost destul de pedepsit, pentru că nu v'am putut admira la noi în redacţie... şi nu m'am putut ameţi de parfumul...

Fumează dintr'un porţigaret lung de două palme de baga, roşiatic şi mă lămureşte grav :

— Era un Coty... îl primisem cadou dela Zăgănescu.

...atât de rar al mânilor d-voastră... Tot zâmbetul de azi nu mă poate consola de surâsul d-voastră pierdut....

Imi scrieţi că v'ar fi de folos, la clasă, piesa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Intre Amor și Prietenie... Că ați vrea să dați producția cu ea... Nu-mi spuneți însă autorul... Și, cum probabil e tradusă... titlul exact în franțuzește...

Dacă s'a publicat... e posibil s'o găsim sau la Fundație, deși acum cu greva studenților mi-e teamă că e închisă, sau la Academie... Mâine voiu fi de pe la 10 la redacție... Nu îndrăsnesc să vă deranjez acasă. Dacă veți trece pe la ora 1 să mă luați... am putea lua aperitivul împreună la vreuna dintre bodegi".

Să sper ? cu respectoase sărutări de mâni

G. D. Ladima

— Când era asta ?

A întors spre mine ochii mari verzoși, care nu spun, din pricina gurii de manechin, nimic.

— Acum doi ani, când am dat producția.

Așez scrisoarea pe noptieră și parcă-mi rămâne pe degete o pulbere ca dela cadavru de fluturi. Sunt nerăbdător să iau alta, căci vreau să știu ce-i putea scrie Emiliei, dar nu trebue să mă trădez și ocolind mai fac gesturi gratuite. Apoi :

Domnișoară,

A plouat întreaga săptămână și n'am ieșit din casă... Când plouă zile întregi, e ceva întunecat și humos în mine de parcă îmi umblă râme pe tot corpul... Firește că v'am tradus actul pe care mi l-ați cerut... Emile Fabre nu e un autor care să-mi placă, dar gândul că textul acesta va fi interpretat de d-voastră, a mai luminat pentru mine pustiul ceasurilor de ploaie. (Din păcate stau cu camera și prea sus, subt streașină, văd cum se scurge apa). La redacție n'am fost decât câte o jumătate de oră pe zi să-mi scriu articolul, deși mi-e silă să scriu cu picioarele înfășurate în ghetele pline de noroi, ca în bandaje ude.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

V'am văzut eri trecând cu o mașină mare, albastră pe Calea Victoriei. Ați ocolit-o pe strada Regală... Era o mașină de casă, albastră și v'am făcut semne disperate ca să vă atrag luare aminte, dar nu m'ați văzut.

Cu oarecare dispreț domestic :

— Il văzusem, dar am întors capul, că eram grăbită... Era mașina lui Berdiceanu, trimisese să mă ia și el mă aștepta.

...Mi-a părut grozav de rău că nu m'ați văzut. Era o bucurie care a trecut pe lângă mine, cât să întind mâna, dar fără s'o pot opri în loc...

Mâine viu să vă aduc piesa... In Calea Plevnei nu ? Sunt atât de curios să vă văd locuința... Am emoție... Vreau să mergem pe urmă la cinematograf. Un coleg entuziast îmi spune de o actriță tânără din Gösta Berling, la Lipscani. Zice, că tot filmul e admirabil. Am oprit biletele.

G. D. Ladima.

Intorc capul spre ea, care e rezemată în cot, într'o rână, aproape cu fața'n jos. Acum burta cea mică i se lasă ușor spre cearșaf. Nu trage din țigare. Pun și foaia asta pe noptieră... frunzăresc scrisorile din cutia pitită între trupurile noastre, așa de formă că le iau tot la rând.

E un bilet scurt, cu creionul.

Mi-a părut rău că nu v'am găsit acasă... Mi-a spus doamna, sora d-voastră că ați fost chemată de profesor acasă, în vederea producției... Am făcut însă o cunoștință prețioasă, în persoana Doamnei Valeria, care e o admirabilă gazdă și o încântătoare moldoveancă. Am gustat cel mai bun șerbet din viața mea... Am râs... am glumit... Ce bine ar fi fost să fiți și d-voastră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/dtr1933-1947

— Şerbet făcut de Valeria...

Scrisoarea care vine, pe hârtie gălbue are rândurile mai neregulate pe patru pagini.

Scumpă domnişoară şi prietenă,

Cât de greşită eşti... Dar n'am fost de loc supărat... Sau în sfârşit... dacă vrei... am fost puţin îndurerat... A fost atât de minunată masa noastră în doi la grădina aceea de pe Ştefan cel Mare pe care numai gustul d-tale ales a putut-o descoperi... Toată seara am avut impresia că sunt ameţit de atâta frumos. După filmul cu Iannings, care mie mi-a plăcut foarte mult, şi el şi Lya de Puti... boschetele acelea de trandafiri mici sunt o invenţie de poet... Să trăiască... Ura... Năşicu... De vreme ce aşa îl chiamă...

— Mergeam câteodată, acolo, cu un avocat... E foarte frumos... E aşa cu boschete şi cu lăutari... Nu e lume multă niciodată.

...Nu mai văd de aseară, în toată viaţa mea, decât seara asta de Mai, cu boschet de trandafiri de primăvară, cu pui fripţi, cu brânză nouă, cu vin şi lăutari...

Poate că ar fi fost mai bine să rămânem acolo... Cu toate că plimbarea la şosea, singuri, pe sub teii înfloriţi, a fost încă una din puţinele bucurii ale vieţii mele îngrozitoare... De altfel totul a pornit de la mine... Eu am avut ideea nefericită să propun să luăm îngheţată la Flora. Acesta mi-a fost totdeauna norocul. Excesul de fericire mă face nerod...

Ridică din umerii arcuiţi în jos, care după ceafă sunt legaţi ocolit, în grumazul lucios.

— Recunoştea singur că spunea prostii câte odată...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933_947

D-ta ai refuzat recunosc... şi politeţa d-tale m'a impresionat şi m'a îndârjit... Dar, de ce n'aşi spune? mi s'a părut penibil că prin lumea aceea de snobi ai cunoştinţe de care te fereşti.... Un copil ca d-ta... în localul acela.

Ciudat era că totuşi el stăruise să meargă acolo... crezând probabil că o iniţiază... Bietul Ladima.

Am văzut că asta te-a indispus... Dar n'am fost supărat... Sau, Doamne, poate că mai bine a fost aşa... Preţul împăcării a fost un dar dumnezeesc care răscumpără totul, chiar şi necazurile unui biet scrib urgisit.

Devotatul
G. D. L.

— L-am sărutat, nu-i aşa, ce era să fac ? — când veneam pe jos, pe alee, la întoarcere... Mi s'a părut că e supărat din cauza tipilor dela masă... Căci nici nu-i cunoşteam măcar... Dar mi s'a părut unul foarte bine şi mă uitam la el... Ladima era cam ameţit, însă a simţit ceva... A cerut să plătească şi am plecat repede.

Totuşi parcă Emilia exagerează... Chiar aşa de pasionat nu e... Scrisorile sunt, aşa cu întorsături de scriitor... Are un aer degajat de om care nu prea pune la inimă. M'aşi fi mirat. Sunt probabil scrisori obicinuite, pe care ea şi Valeria, din politică, le-au transformat în amor mare... Pe o hârtie de un mov aproape alb, tot cu cerneală violetă :

Prietenă scumpă,

Te-am aşteptat să vii până la 1½... Înţeleg cât de preocupată eşti şi cât de agitată din cauza pro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaraza.ro/mdrr1933-1947

ducției... Doamna Valeria spunea că de două zile nu mai mănânci de îngrijorare... Ne-am închipuit că din cauza ploii ăștia, care n'a încetat o clipă de azi dimineață, n'ai mai venit... Noi numai despre producție am vorbit. Dacă ți-aș spune că numai când am dat bacalaureatul am mai fost atât de emotionat, n'ai crede... Sâmbătă la ora 6½ se joacă nu numai cariera d-tale ci și norocul meu... Am dat eri în gazetă o notă despre d-ta... M'a tulburat dragostea cu care a tăiat-o d-na Valeria ca s'o păstreze. Sunt atât de fericit să-ți văd numele *tipărit*... Tot atât, crede-mă, ca atunci, când mi-a apărut întâia poezie semnată... Aș vrea să fac totul pentru d-ta. Am o încredere nemărginită în talentul d-tale și o teamă vagă că nu vei fi înțeleasă... E așa de greu să faci artă adevărată la noi în țară... Stai măine liniștită în casă până după amiază... Voiu veni și eu, dar te vom lăsa să te odihnești singură în dormitor... Voiu juca tablinet cu d-na Valeria... Și vom străjui lângă d-ta... Ași vrea să fii aclamată, să fii acoperită de flori...

G. D. L.

P. S. Domnul acela mărunt și bătrâior cu care ți-am făcut cunoștință eri la Salonul Oficial...

— Începuse să mă poarte pe la expoziții... Spunea că „e neapărată nevoie pentru un artist". Și Emilia are pentru pictură, ea care seamănă cu modelele voinice ale moderniștilor fără să știe, disprețul unui bucătar pentru prăjituri. Cred chiar că am venit la ea și mai vin, nu știu cum, și dintr'un soiu de curiozitate provocată de faptul excitant că seamănă, cu nudurile pline, făloase, ale unor pictori pe care un coleg dela Quai d'Orsey mi le arăta la expozițiile de scandal ale pictorilor noui. Mă gândesc la Picasso și mai ales la Favory.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cristeiantiverne.com/1933-1947

...m'a întâlnit eri la cafenea și mi-a spus surâzând cu pretenie, afecțioasă... Foarte drăguță prietena d-tale... Mi-au dat lacrimile de bucurie Emy (Uite, e stupid să spun, dar sunt *fericit* Emy). Prietena mea... Prietena mea... L-am rugat să dea o notă și la ei în gazetă... Mi-a spus s'o scriu singur că o dă el... Inchipue-ți cu ce grabă am scris-o.

Diseară (ah, dacă ai ști cum aștept să se facă nouă seara ca să viu la d-ta).

G. D. L.

Emilia mă lămurește cu oarecare pedanterie căci a observat că o ascult cu interes.

— Incepusem pe vremea aceea cu „unchiul". Nu venea decât între 5—7 așa că aveam serile libere și stăteam cu Ladima, care venea în fiecare seară după masă... Lua de multe ori bilete de cinematograf dela gazetă. Sau ieșiam să ne plimbăm în trei cu Valeria pe Bulevard, prin dreptul Pompierilor. Asta îi făcea mare plăcere...

Vineri ora 6.

Mâine (mai sunt din „azi" șase ore grele, astă-seară... Pe urmă, de la 2—8, alte șase mai ușoare căci vor fi de somn, dacă voi putea dormi) și pe urmă toată ziua de mâine, paralizantă de emoție...

Pe diseară... G. D. L.

P. S. Cu I. N. am vorbit eri la Capșa... A surîs cu mutra lui de tătar cumsecade și mi-a promis că va fi foarte atent... Ce admirabil prieten este acest N. Pe Ștefănescu nu-l cunosc... dar va vorbi cu el un coleg de redacție... Imi spui că ești îngrijată de cronica Scenei ?... Voiu căuta chiar mâine să reiau cunoștința cu criticul ei... De altfel voi vorbi și cu directorul ei, care mi-a cerut colaborarea... Am făcut toate acestea pentru că mi le-ai cerut tu... Dar crede mai bine în steaua și talentul tău...

G.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1935-1947

Intind mâna obosit, îmi trag piciorul de sub genunchiul greu al Emiliei aşezat pe coapsa mea şi spun aşa în glumă :

— Dar ăsta a luat-o în tragic ! căci într'adevăr Ladima se autosugestionează, într'un mod întristător.

Ea are aerul să-mi spue : Nu-ţi spuneam !

— Stai să-ţi arăt eu una... şi încercă să caute în cutie.

Tot indiferent, întinzându-mă.

— Lasă că o s'o citesc... că am timp... tot e cald afară... E plăcut aci la tine... Imi place şifonierul mult, de unde ai luat mobila ?

E mulţumită de asta şi mă lămureşte cu importanţă.

Din scrisori lipseşte ceva... Nu e clar... I-a fost sau nu amantă? Imi vine s'o întreb, dar ştiu că întrebările acestea n'au sens, pentru că adevărul nu se spune, iar dacă provoci o minciună, se falsifică una dintr'alta tot ce urmează, ca un calcul în care s'a greşit, la început, o cifră. Poate să aflu mai jos, poate să surprind lenea Emiliei cu vreo mărturisire.

Dragă, scumpă Emilia

Bine că s'a terminat... Eram intoxicat... eram paralizat eri în întunericul sălii... Când a bătut gongul pentru „Casa de lut", când s'a făcut întuneric în sală de a rămas numai cortina tivită pe jos cu lumină... mi se uscase gâtul... Mi-era frică să nu se întâmple ceva... să nu ia foc teatru... Nu ştiu de ce ai întârziat intrarea în scenă... In clipa aceea mi s'a dilatat tot sufletul de emoţie...

Toţi recunosc că ai fost admirabilă... Pe mine m'ai emoţionat până la lacrimi... Păcat că n'ai avut parteneri demni de tine... Tânărul acela... Deme-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

triu... cum D-zeu îl chiamă... parcă are bragă în vine... Ai fost tot atât de aplaudată ca și băiețașul acela Rosen, care a jucat pe Smerdiacoff din Frații Karamazov.

E așa de frumos azi, s'a înseninat după atâtea zile de ploaie, că te implor să mergem diseară la o grădină să mâncăm... Am impresia că toată lumea te va privi, biruitoare. Și dacă vrei, biruitor și eu... Să săruți seara, pe aleea întunecată a unui parc o gură, care a înfiorat o sală de spectatori...

Abia aștept cronicile, care însă nu vor apărea decât mâine luni, fiindcă se publică numai a treia zi... Azi a apărut numai a noastră, căci m'am dus în cursul nopții la tipografie și am scos un articol economic, ca să-i dau drumul...

Trec azi pe la voi.

G. D. L.

Trecerea asta dela d-voastră, d-ta, la tu, înseamnă că au devenit amanți ? Emilia se dă atât de ușor, că mi se pare ciudat atâta literatură. ca să stea cineva cu ea în pat.

E aproape insuportabil ca un om atât de serios, un profesor ca înfățișare, care făcea oricui. chiar așa demodat, o impresie de reală distincție, cu care nu se putea glumi, niciodată, să se ducă la tipografie, ca un funcționar mărunt amorezat, numai ca să facă un serviciu unei eleve de conservator.

Deabia mă reținn să întreb pe Emilia, dacă i s'a dat... Știu că e de prisos.

Scumpă, neasemănată prietenă,

E o copilărie... să plângi pentru asta... Căci aproape era să plângi... Dragă îți spun că nici o cronică n'are cea mai mică importanță... Ascultămă, e o copilărie... De altfel nici eu nu pricep ni-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramanaro/mdr 1933-1947

mic... Toți mi-au promis... In sfârșit, n'are nici o importanță... Totul e însă angajamentul... Am aproape certitudinea că vei fi angajată... Directorul s'a uitat în program, când ai terminat tirada... Sunt sigur că a vrut să-ți reție numele... Dacă te-ași fi găsit acasă... Mi-e dor... trebue neapărat să te văd... Azi... până mâine e o imensitate.

Dezolat
G. D. L.

Omul acesta așa de grav, pedant de bine crescut și atât de lipsit de orice familiaritate, că se ridica în picioare la masă, de teamă ca musafirul venit să-i vorbească, să nu ceară loc să stea jos, a putut să fie atât de copilăros ? Parcă nu mai e el.

Scumpa mea,

Cum s'au schimbat toate... Trebue să te văd... Imi lipsești ca lumina unui neurastenic... De o săptămână nu putem sta ca lumea de vorbă... In fiecare zi te-am așteptat... Noroc că sora ta e atât de bună... Ii sunt nesfârșit recunoscător... Lămurește-mă ce e cu plecarea asta la Bârlad... Simt că înebunesc... Nu, nu... Vom face tot posibilul să mergem la Tekirghiol... Eu am nevoe de băi calde pentru reumatismele mele... Sper că voiu aranja ceva. Și în sat e bine... Am auzit că la Movila sunt curenți... Pe urmă poți merge cu bacul de la sat la mare oricând vrei... Gândul despărțirii mi-e absolut imposibil de realizat, cum nu pot gândi un cerc pătrat... Vom avea atâtea de lămurit... Nu ca femee, nu de corpul tău duc lipsă, Emilia. Prezența ta sufletească îmi e necesară... Trebue să fim împreună... E foarte frumos acolo... Un prieten care a fost la sat, mi-a spus că vine acolo foarte multă lume bună... Trebue să vii Emy. De la 1 la 30 Iulie... e cel mai frumos sezon.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdr/1933-1947

Eri m'am întâlnit cu amicul, știi care, cel cu cronica din Dimineața și aștepta să-l salut... M'am făcut că nu-l văd... La gazetă am o mulțime de plictiseli... Aș vrea să plec... Totul mă desgustă... Aș vrea să fim amândoi într'un oraș strein, mare, curat... Eri când am fost la voi te căuta și Gina... Nu știu ce vrea să-ți spună... E foarte drăguță și cred că te iubește mult. Ea ți-a aruncat flori pe scenă... E drept că și tu i-ai svârlit un braț de garoafe... Prietenia asta mă înduioșează... E așa de rar lucru...

Scrie-mi două rânduri

G. D. L.

Trebue s'o iau prin surprindere pe Emilia, mai ales că mi se pare că afirmația din scrisoare mă ajută. Spun deci o enormitate :

— In definitiv, tot i te-ai dat, de ce nu te-ai fi măritat cu el ?

Imi răspunde cu mimică, apăsând în jos buza de sus, depărtând-o de nas, a nedumerire.

— Așa odată... treacă meargă... S'a înfruptat el... Pe urmă mă plictisea... Nu era om de înțeles, cum era să mi-l iau pe cap ?

Ingheț de nedumerire. Parcă pipăi stofe proaste. „S'a înfruptat el odată". Mă uit lung la ea. Emilia are conștiința, deci, că reprezintă un ospăț de carne ? Are conștiința valorii animalității ei... exploatează totul rece, cu rânduială și socoteală ; gândește vulgar și grijuliu despre sexul ei, ca un țăran despre marfă și hambar.

Chiar dacă n'a iubit-o, ceeace e penibil, e că un om ca Ladima, poate să scrie unei astfel de femei, fără să se gândească, nici o clipă, că faptul acesta, dacă s'ar afla, l-ar compromite... Aci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1933-1947

vii, dar după ce termini, pui o monedă sub scrumieră, pe noptieră, și pleci, cu grija să nu lași nimic compromițător la fața locului.

— Nu mai citești ?

— M'am plictisit, mint și mă întind... Mai sunt țigări ? Fumez, mult îngândurat. Se deșteaptă în mine, chemată de asta, cum se chiamă stațiile, viața mea proprie pe care o comprim greu, îndurerat. Când Emilia, încearcă să mă sărute pe gură, deși nu i-am îngăduit asta niciodată, reiau lectura.

Scumpo.

Sunt mulțumit că te simți atât de bine acolo la Bârlad... Trebue să luăm bucuriile așa cum sunt... Mi-e totuși atât de greu să-mi închipui că te poți simți bine într'un oraș în care nu sunt eu. Pentru că mi-e totul fără nici un Dumnezeu, când știu că nu ești în același oraș cu mine... Nu știu... ai să zâmbești poate... dar mi se pare îngrozitoare fraza ta... „Aici petrecem admirabil... Ziua, într'o familie unde e mult tineret... Dansăm, jucăm tot felul de gajuri. Seara ne plimbăm prin grădina publică și mergem des la Cinematograf..." Dar eu... eu Emy... unde sunt în toate astea ?

Sunt obosit, sunt disperat... N'am putut să plec la întâi... am avut neplăceri la ziar... Nu s'au plătit chenzinele, dar până acum eu nu eram lăsat printre întârziații care pot să aștepte, pentru că eventuala lor plecare nu ar însemna o pagubă... Directorul, sau mai bine zis proprietarul politic al gazetei, s'a supărat zilele trecute de un articol al meu prin care ceream să se mute Capitala în Ardeal... Însă articolul a avut ecou și un inginer mi-a trimis o broșură a lui, prin care arăta posibilitățile tehnice ale strămutării. A fost un succes personal mare. Ți-l trimit, articolul pe care l-au reprodus vreo două gazete să-l citești... Țin foarte mult la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaraza.ro/mdrr1933-1947

părerea ta... Arată-l și Valericei. Am fost încă de joi la adresa dată de tine dar n'am găsit pe nimeni... Am fost din nou, după ce am primit cartea poștală... Pachetul era pe numele meu (?) mi l-a dat un fecior... L-am dus și-am avut plictiseli mari la poștă... Mi-a spus că nu e bine împachetat că trebue desfăcut... In carton, nu e admis împachetajul decât dacă e flexibil și bine legat în sfori ca într'o plasă... Că e preferabil în pânză... mi l-a făcut însă, pentru un bacșiș, fără să-l mai desfacă, un om de serviciu de acolo. Am rămas surprins de acest exces de precauții [1]).

G. D. L.

— Zău, a fost o adevărată nebunie din partea mea... In pachet erau jartierele și combinezonul. Îi venise lui Zăgănescu, dama dela cinema. N'am avut timp decât să pun ciorapii, pantofii și rochia; combinezonul și jartierele le-am lăsat acolo, în grabă, că nu le găseam... Dacă desfăcea ! Mai ales că era și o scrisoare, și ce scrisoare, a lui Zăgănescu.

Acum patru pagini, fără titlu.

Aici e cald și urât Emy... Singura bucurie sunt scrisorile tale. Sunt destrămat sufletește... Dement din cauza lor... De câte ori vin spre casă am obsesia lor... Mă întreb : Mi-o fi pus-o coana Maritza pe masă ? Sau poate o găsesc pe noptieră ? Săptămâna trecută a fost ceva nemai pomenit... Deschisesem ușa gâfâind... Nu m'am uitat direct la masă, de frică să n'o văd goală... Am întors capul încet și totuși pe jurnalul care acopere fața de masă nimic... Mai aveam o șansă... pe mescioara de la căpătâi... Mi se strângea pieptul de parcă nu mai

[1]) Pentru cetitorii care au mai mult timp liber, urmează, aci în notă, și articolul lui Ladima. Are ceva de om înăcrit și privește Capitala de atunci, evident.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ev.starmoldavia.ro/mdr1933-1947

făcea parte de mine... Era un animal viu deosebit... Nimic... A fost pe urmă o stare de prostație... Totul era pustiu și cu miros de leșie... Am încercat să citesc și tocmai când îmi trecuse durerea și-mi erau gândurile într'o amorțeală împăcată, am văzut jos pe dușumea... la două palme de ușă, așezat piezîș acolo pe linoleum, plicul dreptunghiular alb, atât de așteptat... Am sărit nebun de bucurie... Întâmplarea m'a amuzat enorm... Parcă era o glumă... Un joc de-a surpriza... Era așa de plăcută această farsă de nesfârșită grație. Întâmplarea n'o poate realiza singură... E o mână mai înaltă care angrenează toate... Știu, postașul negăsind pe nimeni, a vârât scrisoarea pe subt ușe... Totuș scrie-mi mai des... Scrie-mi mult Emy... Scrie-mi ce-ți trece prin cap...

E trist fără tine
G. D. L.

P. S. Am citit scrisoarea pe care i-ai trimis-o Ginei... Mi se pare atât de straniu că o întrebi dacă se mai află în București și ce fac, dacă-i vede pe atâția domni pe care eu nu i-am cunoscut... Cum să-ți explic? Am avut impresia dureroasă, pe care o ai, când cineva vorbește prin semne din spatele tău...

„La suflet nou ne trebue casă nouă... E neapărat nevoe să mutăm Capitala... Trebue să nu mai fie nimic tot cum a fost. Cine vrea să înțeleagă, să înțeleagă.

Argumentele faptice sunt și ele nenumărate.

Din motive de igienă, București e un oraș cu ierni cumplite și veri care descompun, de căldură. Canalizarea e primitivă și complicată, pentru că urmează străzi sucite. Vecinic, reparații vor împiedeca prin tranșee, circulația. Imprejurimile sunt mocirle și praf. Nu e loc de recreație și înviorare. In afară de frumusețea cerului, înalt, totul terfelește imaginația... Dâmbovița e meschină ca un șanț cu lături... Din Iunie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

Iar trebue să mă întrerup. Mă trag gândurile ca o apă. E ceva care răspunde din mine. Propria mea viață, și toate întâmplările pe care le știu trecute, se desfac din nou ca un strigoi care ar ridica o lespede pusă deasupra lui. O lacrimă adevărată provoacă totdeauna alta, în alți ochi.

---

până în Septembrie orașul acesta miroase ca o ladă de gunoiu. Apa de băut, îi vine de departe iar uzinele electrice vor trebui să întindă cabluri de sute de chilometri, peste munți și dealuri. In treizeci de ani circulația va deveni atât de complicată, încât străzile actuale vor mai putea sluji numai pietonilor. Cincizeci de ani de aci încolo, cetățenii vor fi robii exproprierilor comercializate și scandaloase... Panamalele acestor îndeletniciri vor desonora orașul neîntrerupt, vreme de o jumătate de veac. Calea Victoriei ale cărei case sunt în interior ruine mucigăite, igrasioase, întunecoase, puturoase și pline de șobolani cât cățeii (i-am văzut de atâtea ori eu cu ochii mei) va costa budgetul unui stat întreg. Fiecare metru se va plăti cu sute de mii de lei.

Visez o capitală ca o inimă nouă... Pe undeva pe Olt, în Ardeal, să zicem la o poștă de Brașov, la Feldioara... Adăpostită de viscole, cu verile plăcute ca într'o stație climaterică... Totul se poate începe din nou acolo. Restaurantele nu vor avea bucătăriile în grajduri cu rândași bolnavi de râe. ci laboratorii de faianță și nichel... Iar sălile de mâncare, aerisite, căci nu vor fi cu ferestrele spre canal... Se vor lăsa locuri pentru grădini, parcuri și piețe mari. Imprejurimile vor fi dealuri cu vile, sau înspre Brașov, câmpii cu iarene și stadioane, un hipodrom al frumuseței... Toată zona apropiată la 30—40 de kilometri, brâul verde și cărunt, sus, a Bucegilor... Se va lucra tot anul în cântec și bucurie în această cetate a sănătății...

Și poate că,... nu poate... sigur..., arhitecții și edilii de acolo vor găsi posibilitatea să facă bulevardele, străzile și piețile așa de frumoase, ca oamenii săraci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

pe deasupra raţiunei instinctele se chiamă şi înţeleg acum că şi amintirile altora şi ale tale îşi răspund din inconştient, cum îşi răspund paznicii sau câinii din noapte. In camera asta ca o insulă în căldura zilei, gol, aşi vrea să fumez mereu şi să gândesc, cu o voluptate de neîntrerupt. În 1926... în 1926... Dar nu, trebue să citesc mai departe.

---

să aibă şi ei momente când să uite de urâţenia vieţii. (Aci în Bucureşti este prea mare deosebirea între plăcerea pe care şi-o pot procura cei bogaţi şi înăbuşitoarea atmosferă în care trăesc săracii, fără nimic oferit ochilor lor).

In zece ani, până în 1936, e de presupus că se vor tripla prin construcţii moderne şi mari, numărul şi volumul caselor din Bucureşti... Să le construim aceste vile şi palate, deadreptul acolo, şi în zece ani vom avea un oraş de trei sute de mii de locuitori, asemănător oricăror oraşe din Elveţia şi Germania, care ar îmbogăţi frumuseţea acestui mare regat... Musolini vrea să facă nu numai un suflet nou ci şi alt fizic italienilor lui... Nu mai îngăduе nici să se vorbească de măreţia Romei vechi... Vrea o Italie şi italieni noi... Ce avem noi de păstrat din acest Bucureşti, cerut de Turci la îndemâna lor? Mormintele noastre sunt la Argeş, la Târgovişte, la Suceava... De ce să ne învinuiască mereu cei desrobiţi, că sunt robii balcanicilor de la Bucureşti?

Şi din punct de vedere ostăşesc această mutare se impune... Acolo la Feldioara ar sta între Capitală şi oricare eventual duşman, zidul înalt al munţilor... Administrativ? Nu mai încape îndoială că da... Capitala s'ar găsi chiar în mijlocul ţării... Tunelul, început la Vama Buzăului, ar pune Brăila şi Galaţii mai aproape de cât sunt azi de Capitală cu câteva poşte.

Dar nimic nu se va face, cu oameni care nu văd dincolo de botul ghetei lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/ndr.1933_1947

Iți scriu dragă, scumpă Emy de la Tekerghiol... N'am putut pleca decât la 5 Iulie... Aveam neapărat nevoe... Mi-au dat chenzinele amândouă și pe cea trecută... dar am plecat... Timp de trei zile mi-au amânat un articol... Am crezut că e o întâmplare... Am cerut lămuriri secretarului de redacție... care mi-a spus că are ordinul direcției să nu-l pue deloc... Mi-am dat în acceaș clipă, demisia de la gazetă... am pus o singură condiție... Să mi se dea și pe trecut tot ce am de luat... Am încasat deci trei chenzine... Una am dat-o la chirie... Cu alte două fac băi de putină la Tekerghiol... N'așî spune că spectacolul bolnavilor în putini sau pe lacul, abia adânc la mal ca o mocirlă, e încântător. Ține de scalda bivolilor și de baia morților. Este ciudat că m'am obișnuit și cu mirosul de ou clocit, care crește în timpul căldurii, scăzând spre seară, puțin... E un miros nefățarnic, ca un miros de grajd... Perfect acceptabil în felul lui... Infame sunt mirosurile de trezit, de canal, de closet, pe care le degajează străzile Capitalei.

Mi-am găsit aci prieteni: un profesor, invalid din război, care face băi calde, ca să-și întindă piciorul și un inginer bătrân, care a căpătat reumatism pe șantier. Și el și nevastă-sa fac băi calde... După ce facem câte două ore sudație, ne întâlnim la plimbare pe cheiul lacului ca să zic așa, care e promenada locală. Are galantare instalate în dughene, cu toate mărfurile sezonului, fotograf, frizer etc. Mâncăm într'o baracă mare verde, asortată ca orice restaurant mare din București. Un lăutar și un tambalagiu ne cântă și la prânz și seara.

Pe la șase, cei care n'am plecat la mare cu bacul, jucăm table în fața cafenelei, sau șah...

De ce nu ești aicea Emilia? Singura mângâiere a absenței tale e că lucrez puțin... Am scris o poezie, la care așî vrea să mai cizelez încă. Ți-o trimit totuși. Așî fi bucuros să știu părerea ta... Dacă ai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

fi aci, îți jur că aș lucra de două ori mai mult [1]).
Cu oboseala mistuitoare de a nu te avea aci.
G. D. L.

Am rămas iar pe gânduri. cu ochii ficși, cu brațul încordat, uitând în mână scrisoarea... Emilia îmi flutură mâna grăsuță în fața frunții,

---

[1]) O trecem jos în notă pentru cetitorii care, vor s'o cunoască.

PATUL LUI PROCUST.

Felie de noroi e ciclul meu,
La capătul carent ajung cu greu,
Fuiorul tors al cretei mi-e povară,
Și de mă apără, mă și măsoară.

Triunghiul Tău înscrie albatroșii,
Și doare mlaștina cu viermii roșii,
Mirajul frumuseței nevalente,
Când ochiul meu spre cruguri, sus, atent e.

Hrăniți cu putrezime, de asemeni,
Se 'ngrașe nuferii suavi și gemeni,
Eu, plin de bale și vâscos, greu lupt
Alăturea, din soare să mă 'nfrupt.

Cu burtă flască, la urechi rubin,
Cu clopoței de slavă și venin,
Vecin cu mine se tărăște, totuși
Impărătește balta, albii lotuși.

Dar ochii mei în mine se întorc,
Să mă cuprind, alt fir încep să torc.
Mai mare sunt, de cât ce mari, și mai
Frumos, de cât un crin în miez de Mai.

Spre Tine, Doamne, gândul îmi înalț...
Nici flori, nici aur, nu mi-ai pus în smalț,
Nici ghiare, Tu mi-ai dat în loc de ele
Doar conștiința mișeliei mele...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cvasilefteris.ranla.ro/mdr1933-1947

ca să-mi readucă privirea acasă... În după amiaza asta caldă, se adună în mine durerea ca un cheag strein în inimă... Zâmbesc Emiliei, ca să-mi dea voie să gândesc... Am intrat acum în propria mea viață.

— La ce te gândești ?

Aprind o țigare ca să pot spune, când mă întreabă iarăși :

— La nimic; fumez. E plăcut la tine aici.

Nu mint când spun că e plăcut. Sunt bătăi care aduc cu masagiile și sunt desgusturi care atrag irezistibil, ca vederea unui șarpe mare, te apasă tristeți la care n'ai renunța. Nu mă mai obosește nici Emilia care e încântată când îi spun că-mi place la ea...

— Vrei să mai luăm câte o cafea cu apă rece ?

Ideia cade la timp ca un minutar, mă voiu putea părăsi în voia gândurilor, dar nu văd cum o să avem cafeaua.

— Ai tu aici... mașină și spirt ?

Imi spune firesc și masiv :

— Nu... O face Valeria...

— Atunci trebue să ne îmbrăcăm ?

— De ce ? Nu e prea cald? E mai bine așa... Mă duc eu să-i spun.

Mărturisesc, bănuiam, că Valeria nu e într'adevăr plecată... dar cel puțin se convenea că ignorează că suntem goi în dormitor... E un minimum pe care-l puteam închipui pentru a salva pudoarea ei de soră. Deci... Spun așa, fără rost, nu știu de unde, rărit, ca un actor : Bietul Ladima.

Ea s'a dat jos, a îmbrăcat peste șoldurile doldora care se prelungesc cu coapsele, voinicește

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir/1935-1947

într'un spate rotund ca o pâine dublă, şi care tremură în întregime, când calcă apăsat, pătruns, cu un chimono de satin lucios roşu, imprimat cu flori galbene; şi chiar înainte de a-şi petrece în faţă, o pulpană peste alta, ca să-l înoade în şold, a ieşit în sufragerie.

In anul acesta 1926, în luna aceasta, l-am cunoscut, ca să zic aşa, pe Ladima, într'o seară, către miezul nopţii, la hotelul Popovici, dela Movilă... Aci se aduna seara tot tineretul, care se prăjea ziua pe plaja îngustă... Femeile, aproape anonime în lumină când dormitau lungite lânced pe cearşafuri albe, în costume de bae, oarecum toate la fel ca nişte oi într'un obor sau, dacă vreţi, unele ca nişte flăcăi la recrutare, altele, ca nişte „girls" de operetă, deveneau seara „doamne". Imbrăcate, căpătau siluete proprii, o biografie şi un nume de obiceiu foarte cunoscut, căci pe vremea aceea veneau la Movilă mai toţi cei care alcătuiau buna stare şi mondenitatea bucureşteană... Ograda selectă, mărginită spre maidanul şoselii de un gard viu, cam sălbăticit, avea, la marginea bătăturei, dela intrarea hotelului cu aspect de han de munte. alt gard de copaci rari şi şezlonguri de nuia, dincolo de care era spre stânga, grădina oarecum ţărănesc de neîngrijită, cu mesele restaurantului. Un fel de umbrar-pavilion, şi mai spre stânga încă, adăpostind într'un colţ jazz-ul, slujea seara pentru dans. Situat ceva mai sus decât mesele din grădină, era ca o scenă de vară; iar în vreme de ploaie, era la rândul său transformat în restaurant... Erarhia socială, după anarhia şi comunismul sensual de pe nisip, se restabilea aci...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Numele cu patină aristocratică, și uneori princiară, se adunau la o parte. Domnii și doamnele care după siestă, jucaseră întreaga după amiază bridge în costume albe sau pullovere colorate, după ce terminau masa începută de vreme, se retrăgeau, unii în șezlonguri, alții plecau să facă plimbări cu mașina, iar câteva cucoane apăreau la ferestrele deschise ale hanului-vilă, căci toți erau pensionarii lui, cu camerile reținute cu un an înainte, și priveau ca la teatru. Consideram toți cu aceiași curiozitate în fiecare seară, pe cei care veneau după masă, să ia desert, cafele sau vin; să danseze sau să privească, și ei, pe dansatori... Între nouă și jumătate, și zece și jumătate, toate celelalte restaurante se goleau, dar grădina „Popovici" era tixită, căci se adăogau mese pretutindeni, iar când nu se mai putea nici așa, cunoscuții își cereau îngăduința să se așeze de nevoie la mesele celor sosiți mai din vreme. Ba unii priveau și de afară, peste gardul viu. Mai ales că în vara asta venea uneori seara, dela Constanța să ia masa, aci, și uneori, dansa, principele Nicolae.

Sâmbăta, ca și Duminica de altfel, se mai făcea o nouă schimbare... Toți cei care aveau mașini, plecau în diverse excursii, pentru o zi două, și apăreau democratic cei dela sat, încât o actriță — căci erau aci vreo cinci șase—vorbea cu dispreț de „publicul de Sâmbătă și Duminică", asemănător pare-se celui dela teatru... Noi plecasem în Sâmbăta asta, un grup întreg, încărcat în Austro-Daimlerul meu... rabla, cum era poreclită, de băieți și fete din spirit de antiteză, căci altminteri, cu cei opt cilindri ai lui, era o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

torpilă mare, botoasă, de nichel alb, albastru și piele cafenie. Aveam în față, alături de mine o fetiță a unui petrolist american, foarte dulce, foarte descreerată, care bea mai mult cointreau și wisky într'o seară decât toți membrii unui echipaj la un loc. (Noi am crezut multă vreme că e o femeiușcă neastâmpărată de 21 — 22 de ani, înnotătoare și „nudistă" pasionată, căci atât ne spunea ea că are, dar târziu am aflat dela un servitor că nu a împlinit decât 15 ani). Tot în față, lângă Mouthy, era actrița șatenă — grecoaica — pe care nu putea s'o sufere Emilia în ruptul capului... In spate erau înghesuiți trei inși din cei cinci, care alcătuiau „banda noastră", „băieții teribili" ai Movilei.... Un fel de gasconi, dansatorii cei mai buni, cu corpuri elastice de atleți ușori, băutori strajnici și destul de scandalagii. (Dar văd că iau lucrurile în serios... Știi că a început să-mi placă să scriu?... Voi fi păcătuind cumva împotriva gramaticei, probabil că folosesc mereu unele cuvinte, cum mi se spune că fac și când vorbesc, dar altfel nu e greu. Vreau acum să știi totul. Povestind în scris retrăești din nou aceleași întâmplări și bucurii, întocmai, dar parcă le simți altfel, apar acum luminate de alt înțeles, care le face și mai vii, pentrucă știi și ce s'a întâmplat în urmă). Plecaserăm pe la șase după amiază, după ce făcusem de dimineață plaje, iar după masă flirt, toți șase grămadă. Mouthy vrea să vadă cămile, pentrucă auzise că într'un sat, în jos, țăranii ară în loc de cai și vite, cu cămile... Luasem și două sticle de wisky, căci sifoane găsiam pe drum la cârciumi, câteva pa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista ansiva a românilor 1933-1947

chete de ţigări „caporal", fiindcă nu fumam toţi, decât din astea şi o pornisem rasna, nebuneşte, dând drumul eşapamentului de înfioram văile moi şi largi, şi mai ales, asta vrea Mouthy, stricam siesta burghezilor... N'am găsit satul cu cămile, de altminteri dela o vreme nici nu mai ştiam pe unde mergem. Luam până la 100 pe oră, treceam vâjâind, urlând, înjuraţi de cei cu căruţe care abia aveau timp să tragă în şanţ... Opream numai la umbrare de cârciumi de ceream sifoane... Inghesuiala ne încălzea plăcut, căci eram toţi în haine uşoare. Aşi fi preferat să am lângă mine pe actriţa şatenă care era foarte frumoasă deşi nici Mouthy nu era mai urîtă, dar prea o cunoşteam bine, chiar dormiscm de câteva ori împreună... Gândesc că aşi fi iubit-o poate, dacă nu era atât de nebună, dacă n'ar fi plictisit-o cred, să fie iubită şi dacă nu ar fi fost în viaţa mea, întâmplarea care a fost. Poate din politeţă faţă de Mouthy, poate din timiditate, poate fiindcă vrea să evite familiaritatea înghesuelii căci ne cunoşteam abia de câteva zile, Lena Coremati întârziase să se sue în maşină, iar americanca pentru că ţinea să fie lângă volan, se grăbise să se urce lângă mine, făcând loc, lângă ea, pentru actriţă.

Pe drum, mai ales după ce mai băuserăm puţin, se deda unui fel de aţâţare nebunesc... Avea un trup durduliu de mică bacantă, cu picioarele puţin cam groscioare, sus, căci glezna jos era foarte fină, dar tocmai din cauza asta parcă mai pline de poftă, cu talia lungă şi sânul mic... Şedea sprijinită de cotul meu şi potrivită aşa, că de câte ori întorceam volanul, să-i isbesc de sus în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

jos sânul, care, elastic scăpa totuşi svâcnind în sus şi păstra un fel de mişcare vibratorie... Când întorceam la loc volanul, isbeam iar sânul tare şi gol subt cămăşuţa şi rochiţa de pânză liliachie, acum de jos în sus, şi iar vibra... Corpul şi-l ţinea puţin arcuit şi îndepărtat cu socoteală pentru ca toată senzaţia să aibă un punct de centrare... Mergeam nebuneşte şi aşteptam cu un fel de panică, prilejurile să întorc volanul... Când a simţit că mă tulbură nebuneasca ei ispravă, mi-a aruncat după gât, braţul gol, şi ars de soare până devenise din înegreală, auriu, de părea de bronz ca o cariatidă de lampă aurie, aşa cum era toată din cap până în picioare. Incercam diferenţe de căldură, căci braţul ei îmi acoperea ceafa, şi simţeam de unde, sfârşind rochia, începe pieliţa fierbinte. Eram parcă îmbătat de viteză, de trepidaţiile ritmice nervoase ale maşinei, şi mai ales de fluidul acela care se strângea în sânul stâng al femeii, după ce parcurgea ca într'un circuit amândouă corpurile... Deşi ameţiţi, băeţii alarmaţi, au început să protesteze... Didi Ghenovicescu, foarte îndrăsneţ la vorbă, dar uluitor de prudent la fapt, a început să strige în ton mârîit şi să întindă de jacheţica de jersey pe care o luase cu ea şi o purta pe umăr, ţinând-o cu un deget de agăţătoare.

— A nu se vorbi cu conducătorul... Strict interzis pipăitul în timpul mersului, în persoana şoferului...

Pe urmă era un adevărat haiu :

— Mouthy ai înebunit ?... Lasă băiatul în pace...

Şi o trăgea de moţul bascei albe, care la tru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeuliteraturii.ro/mdlr1933-1947

pul ei de bacantă mică îi dădea un cap de gheişă de 6 ani. L. C. era palidă şi surâdea nervos ca să arate că nu-i e teamă, dar buzele îi deveniseră subţiri... Părea un căţeluş sprinten, într'o rochie de olandă albă, tunsă absolut băeţeşte, cu ochii castanii, obrajii albi, tari. Avea jumătatea feţii înguste, ieşită puţin în afară, odată cu nasul acvilin, ca un botişor aristocratic. Era o frumuseţe proaspătă şi sfioasă, care contrasta cu tunsul ei de licean, mai ales când surâdea dulce, şi făcea gropiţe în obrajii frumos arcuiţi, căci avea gura mare. Acum nu privea decât înainte. Aprinsă, învăpăiată Mouthy se agăţa mai puternic de gâtul meu..., deşi Ghenovicescu căuta să-i desprindă braţul.

Din când în când şoseaua şerpuia ca să urce vre-o coastă, dulce de altfel, dar oricât, mai ales din cauza grămezilor de petriş, menite reparatului, era cu adevărat pericol să ne răsturnăm sau să derapăm... La întoarcere, în dreapta şi pe stânga mea, nu mai vedeam dela o vreme decât linii de întuneric. Deschisesem iar eşapamentul pentru ca bubuiturile lui de mitralieră să ne facă drumul liber. Farurile foarte puternice, de maşină cu pretenţii, luminau trei sute de metri înaintea noastră... Dar dacă în stânga şi în dreapta, dacă înaintea mea chiar, la zece metri nu mai vedeam nimic, îndelunga obicinuinţă cu maşina ţinea treze reflexele şi deprinderile strict necesare... Putea Mouthy să se atârne greuşoară de gâtul meu, să-şi apese sânii de mine, privirea îmi era fixată la două sute de metri înainte... piciorul pe frână, chiar dacă era strâns între genunchii rotunzi, plinuţi ai ei... Mâna urmărea strâns

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

volanul, chiar dacă ea îl isbea din când în când.

Eram parcă o rachetă lansată, trepidând în noapte.

Ghenovicescu se trezise de groază... se ridicase spre spătarul fotoliului nostru şi căuta să ţie pe Mouthy care întărîtată şi îndrăcită, se întindea ca un şarpe încolăcitor, să-mi ajungă la gură...

Pietrele de pe şosea trosneau în jerbe, de subt roate, de parcă ar fi fost simplu noroi. Mărginoiu care era mult mai curagios decât Ghenovicescu îl consola:

— Lasă dragă, că-ţi plăteşte petroliferul picioarele, dacă ţi le rupi, în dolari.

Malatu, care moţăia în fundul maşinii, cu pardesiul pus şi gulerul ridicat până la urechi, Dumnezeu ştie de ce, a întărit părerea.

— Dacă-ţi rupi picioarele, dai lovitura... te ia Mouthy de bărbat. Unsprezece milioane şi un fotoliu, cu motor, ca să te plimbi singur prin grădină.

Dar Mouthy cu capul rotund şi obrajii bucălaţi sub ochii oblici puţin, cu breton până la sprâncene ceeace o face să semene uimitor a păpuşe, a întors capul, placidă şi cu accent:

— Dragă, din partea mea nu căuta să faci pe interesantul... că nu te iau, nici cu picioare, nici fără picioare... Ghenovicescu, exasperat şi înfuriat, căutând să-şi păstreze rolul de conducător şi umorist, cu tot caraghioslâcul fricei lui, schiţă gestul s'o strângă de gât.

— Lighioană erotică, şi întorcându-se revoltat:

Jur că în viaţa mea nu mai merg cu proştii

Muzeul Digital al Romanului Românesc

la drum... Îi luase basca și o trăgea de păr : De gâtul unuia inteligent nu te-ai agăța, așa.

Știu că lumea și prietenii chiar, mă cred prost... Bine înțeles că nimeni nu mi-o spune în față... Singur Ghenovicescu, care, pentru că e spiritual, își permite orice, mă apostrofează așa, uneori, dar firește că nimeni nu-i ia în serios, și nu am de ce să mă supăr.

Acum e furios.

— Dacă n'ai fi atât de prost, aș suferi grozav când văd femeile murind după tine... Dar așa nu contează... E ca și când m'ar înșela nevastă-mea cu lacheul dansator.

Iar Mouthy îmi șuera cald atingându-mi lobul urechii. „Săraca dama ta... Să poată sta, așa, ce fericită ar fi"... M'am supărat și i-am spus că e o glumă de prost gust să mi se vorbească de femeia aceea care mă plictisește înfricoșător.

Ghenovicescu făcea de obicei pe socoteala acestei doamne, dimineața pe plaje, glume răutăcioase : „Mă Fred, ca să scapi de asta trebuia să-ți aduci aeroplanul. Nu-i chip să te slăbească așa cu una cu două... Uite-o că vine iar".

Crispat însă încearcă, acum, s'o reție din când în când pe Mouthy, dar își dă seama că orice mișcare a lui, ar putea tulbura reflexele mele.

Descreerata mi se atârnase, dela un timp de gât, însinuantă, cu ceafa ușor sprijinită pe dosul palmei mele cu care țineam volanul și, cu fața în sus, îmi sorbea buzele... Trebuia să țiu gâtul înțepenit, ca să-i susțin greutatea ; și ca să-mi păstrez privirea în conul de lumină la două sute de metri, pe șosea.

— Ascultă Fred, sar jos... să știi m'arunc jos...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramana.ro/mdrr/1933-1947

In sfârşit Mouthy s'a potolit puţin... Ghenovicescu o supraveghia însă, iar când a văzut că are de gând să reia, a apucat-o de gât şi paralizându-i astfel mişcările, a tras-o, cu genunchii ei goi şi rotunzi, cu şoldurile plinuţe, peste grămada din dos... Nu i-au mai dat drumul, deşi se sbătea, dar cred că ea exagera mişcările tocmai pentru că-i plăcea lupta asta. Eu am fost mai mulţumit deoarece L. C. a venit aproape de mine... Vorbea foarte aşezat, fără gesturi, privea mereu înainte şi-mi arăta astfel profilul ei cu botişor aristocratic. Am domolit mersul şi am discutat tot drumul despre teatru.

Din când în când întorcându-se surâdea pe gânduri; obrajii înalţi se arcuiau frumos schiţând doi vagi S de o parte şi de alta a gurii, făceau gropiţe şi i se vedeau dinţii albi din faţă. Mi-a spus că m'a văzut uneori chiar la repetiţii şi i-am explicat că sunt prieten cu şeful de cabinet al Teatrului Naţional. Rochiţa de olandă albă, cu ţesutul ei de minuscule pătrăţele, îi închidea, cum era moda, într'o elipsă mică, tăiată de roşul şiragului de coral gâtul lung şi vânjos de fată. Aş fi vrut s'o sărut acolo unde ceafa se topeşte în umăr, aşa era de cuminte şi de serioasă...

Cu toate astea, când am început să intrăm în jocul prăfuit al luminilor, din faţa prăvăliilor de fructe şi mărunţişuri balneare, în hărmălaia de lângă hotelul băilor, mi-a spus:

— Ştiu că toată lumea o găseşte ridiculă pe doamna aceea care caută mereu să fie lângă d-ta, mie mi se pare însă foarte interesantă şi aş vrea s'o cunosc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Bibliotheca Karina.ro/1933-1947

— Dacă aş vorbi cu ea, aş fi bucuros d-ră să vă fac această plăcere... Şi întunecat: Dar mă agasează...

— E aşa de singură şi tăcută... E numai între cucoane bătrâne.

Ghenovicescu, suit deasupra ca să facă loc pentru Mouthy, acum potolită a devenit rău.

— E logodnica lui fără speranţă... A visat la cinci ani, de Bobotează un cap de viţel distins, iar acum are impresia că şi-a descoperit destinul.

Era atâta praf şi larmă, pe şosea, mai ales că maşini treceau necontenit, încât nu auzeam şi nu vedeam nimic, ca într'o ceaţă deasă străbătută de fâşii de lumină opace... Aproape să dau din pricina asta într'o căruţă cu pepeni, pe care n'o văzusem... Am virat brusc şi am intrat în şanţ... Noroc că mergeam la pas... Maşina nu s'a răsturnat, dar oprindu-se prea brusc înclinată, dintre cei care erau îngrămădiţi la spate, Ghenovicescu şi Mouthy s'au rostogolit în şanţ, aproape unul în braţele altuia. Mouthy a început să-l pălmuiască orbeşte, pe amicul nostru, care, revenit din spaimă, a spus rar, ca un doctor, care ştie ce spune :

— Te-am supra-evaluat Mouthy. Tu răsturnată pe volan n'ai putut să-l zăpăceşti atât, cât a făcut-o d-ra Coremati, stând ca o fetiţă cu mâinile pe genunchi. Şi cu un dispreţ nemărginit : N'am să-mi iert niciodată că te-am crezut periculoasă...

Am intrat în staţiune pe la primărie, ocolind după hotel movilă, la stânga, făcând nebunii. Luminam brusc, cu farurile, aleele în sus şi în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

jos, ca să denunţăm pe îndrăgostiţii care profitau de economia de lumină, a primăriei, sau perechile ascunse în automobile.

La Popovici, plecase lumea streină şi rămăseseră, umplând pentru a treia oară grădina, mai mult obicinuiţii... încât veneam acum, ca în familie şi toţi ne priveau ca pe întârziaţi. Era la o masă o frumoasă doamnă, soţia unui avocat bătrân şi tare cum se cade din Bucureşti... La început fusese mereu singură, dar cum aci singurătatea era socotită ca un semn de lipsă de aptitudini de seducţie (încât o femeie singură era totdeauna socotită ca bolnavă sau ca ocolită de ceilalţi), sfârşise prin aş face un menaj de băi, cu trei engleji dela o societate petroliferă de pe la Moreni, bărbaţi tineri, colţuroşi şi plini de manii, dintre care cea mai surprinzătoare pentru cei care umblau toată ziua în halate, iar seara dansau în cămăşi albe, cu mânecile îndoite la jumătatea braţului, era că, oricât ar fi fost căldura de mare, cei trei apăreau seara în smokinguri negre cu rever lucios, ceeace făcea ca d-na R. să apară şi ea în toaletă de scară...

La o altă masă mare erau vreo două familii cu fete frumoase, îmbrăcate înadins fără pretenţii, numai în jerseuri sau fulare colorate, una din ele aproape băcţeşte, şi care totuşi din cauza tinereţii lor nu erau anonime nici pe plaje, nici aci... Chiar printre celelalte, erau câteva care găseau mijlocul să fie deopotrivă de cochete şi pe plaje şi la restaurant... Aceste câteva erau probabil singurele care ştiau, că un costum de bae nu se ia la întâmplare din întâiul magazin, ci se studi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ază din vreme, ca o rochie, după revistele de modă... Halatul de asemeni nu-l luau „de-a gata", aproape bărbătesc, ci îşi alegeau cu o lună două înainte şi culoarea şi croiala... De altfel le cunoşteai pe cele câteva femei care făceau un fel de francmasonerie a eleganţei, pentru că în anul acela erau singure, care aveau în loc de halat, un fel de pelerine de culori vii (de pildă Mouthy, L. C. chiar d-na care mă urmăria) cu gulere mari ca în picturile flamande, şi care le ţineau capetele ca în vaze smălţuite, pelerine pe care le lăsau să fâlfâe libere de tot în jurul corpului, pentruca astfel să iasă şi mai mult în relief plinul subţire şi robust al trupurilor tinere. Şi acum chiar, de îndată ce am sosit, fetele noastre s'au dus sus în camerele lor, să-şi schimbe rochiile... Eu de asemeni cu toate protestările băeţilor m'am dus şi am pus un sacou de flanelă cenuşie, la care purtam cravată roşie, sau neagră, pieptănându-mă cu grije, pentrucă mai ales aveam oroare să-mi fie părul în dezordine...

Când am coborît, băeţii aleseseră o masă de nuele spre colţul dela intrare, instalaseră pe ea o sticlă mare de wisky şi câteva sifoane... Pe urmă porniseră la dans, căci intrarea lor fusese salutată cu priviri strălucitoare de toate fetele şi urmată de invitaţii prin semne... Intr'o gheretă-fotoliu de nuele, cam cât o cabină telefonică, căci erau vreo cinci-şase pe de margine, Mouthy, care se scoborîse cea dintâi, fuma ascunsă de nu i se vedeau decât picioarele grăsuţe foarte tulburătoare, fără ciorapi, şi mai ales genunchii goi şi molateci ca o îndoitură de trup de şarpe gros, auriu, şi ca şi şarpele, erau mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista ramuri 1933-1947

negri pe spinare deasupra şi mai aurii, mai moi dedesubt.

Mă făcuse să-i promit că nu voi dansa decât cu ea, toată seara şi acum mă aştepta... E adevărat că ne şi potriveam foarte bine... Se spunea de altfel şi aci că dansez deosebit de frumos... Dansam foarte liniştit, puţin absent, dar aplecat uşor deasupra femeii, fără nici o mişcare inutilă şi fără nici o strâmbătură de gigolo. Ea privea atentă de tot, înălţată în vârful picioarelor, spre faţa mea ; îi împingeam puţin braţul drept, ca să-i vie cotul mult înapoi şi în felul acesta umărul gol venea, căutându-mă, spre mine, plin de o viaţă nemişcată... Femeilor le stă bine să aibă un aer puţin afectat în timpul dansului, căci asta face parcă să circule în ele un fluid de sensibilitate dirijat. Alunecam aşa amândoi, fără mişcări, dar ritmic, pentru că Mouthy deşi delicios ismenită, cu capul ei de gheişă, era de o pasiune concentrată şi plină de linişte.

Nu vorbeam niciodată bine înţeles în timpul dansului, şi nici chiar Mouthy, oricât de vorbăreaţă, uneori numai, că alteori sta, tăcută ca un şarpe, ore întregi pe plaje, fără să privească pe nimeni, dospindu-se în soarele fierbinte de amiază, nu vorbea. De data asta însă mi-a şoptit, glumind cu un ton fals, teatral diabolic :

— Platonica „d-tale" te înşeală... Uite-o dansează cu un tip.

Doamna aceasta T. despre care toţi spuneau că a venit după mine la Tekerghiol, fusese până acum foarte retrasă. Până la amiază sta de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

obiceiu jos în nisip s'o ardă soarele ca pe o plantă, singură aproape, dindos de Popovici, unde plaja e mai mare, dar mai puțin căutată, căci e cam pustie. Seara cu o eșarfă triunghiulară de batic asortat pe umeri, în rochie de-cacha verzue, jad degradat în pătrate întretăiate, spre alb, sau dimpotrivă de culoarea fragilor degradată, lua masa împreună cu o doamnă bătrână, vecină de cameră, prietenă de aci dela Popovici, și pe urmă, stau amândouă în șezlonguri ca să privească dansul și lumea care venea. Astăseară dansa însă, iar americanca mi-a strâns mâna cu unghile tari.

— Ce e ? Ți-a venit rău...? Te vaiți că se ține după tine și acum cazi din aeroplan pentru că o vezi dansând cu altul? și Mouthy făcea un cap de copil cu breton, mirat.

N'am spus nimic... Când a încetat muzica, iar perechile s'au desfăcut brusc, așa ca niște jucării demontate, Mouthy, întorcându-se dela jumătatea drumului spre gheretele noastre de plaje, și văzând că nu sunt în spatele ei, a început să mă strige... Credea că am greșit drumul... Simțeam însă nevoia să știu la ce masă se duce d-na T. O perdusem din privire în înghesuiala în care coborau perechile și acum o căutam cu ochii la toate mesele, mereu recunoscând cunoscuți, pe care fără să vreau trebuia să-i salut... Nu știu de ce, parcă mi se înfipsese o ghiară în inimă și îmi simțeam gura strâmbată de un surâs.

N'am putut-o descoperi, iar pentru că Mouthy mă striga prea tare m'am întors. E iritant

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1933-1947

de indiscret şi inelegant să-ţi azi numele strigat într'un restaurant.

Triumfând în mod comic, ismenită, s'a instalat în ghereta ca un tron de nuia, şi-a vestit pe ceilalţi :

— A văzut-o pe damă dansând... şi şi-a pierdut globulele roşii din obraz.

Au început să facă toţi glume de prost gust, care îmi erau penibile, dar nu erau nici atât de precise, sau triviale, ca să justifice o isbucnire de sportiv, prea violentă. Simţeam însă acum că dacă nu mă stăpânesc cu totul, provoc un scandal, care mă îngrozea dinainte, căci nu sunt în stare de un simplu duel de spirite şi înţepături ca Ghenovicescu de pildă.

Puseseră mese în toate părţile grădinii, adică până în fundul ei, spre căsuţele cu pridvor, printre salcâmi şi lilieci... Unele din ele nu le puteam vedea, şi m'am sculat, dând o raită să văd dacă nu cumva d-na T. este la vre-o masă după colţ, în spatele orchestrei.

Totul era răsturnat şi voia bună din maşină, era acum ca o intoxicare a sufletului. Abia când m'am întors am văzut-o. Era la o masă aproape vecină cu noi, tot în marginea dinspre faţada de châlet a hotelului.

Era, în afară de doamna bătrână cu care lua masa de obiceiu, împreună cu trei domni pe care îi cunoşteam de altfel. Unul, un deputat oltean, cu o mutră rotundă de amorez de mahala, blond, cu o mustăcioară mică tunsă şi cu ochi puţin cam copilăroşi, altul, un economist şi dansator monden cam în vârstă, cu cioc mic şi mustaţă arcuită, mătăsoasă, de dandy demo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/indir 1933 1947

dat, iar cel de al treilea, un advocat voluminos și amabil din București, care poate era soțul doamnei bătrâne.

Stătea cu spatele la noi și nu avea scaunul cel mai bun, împotriva obiceiului deci, căci politețea bărbaților la masă nu se arată față de doamna în vârstă, ci față de cea frumoasă, care dacă ar pleca, reuniunea n'ar mai avea rost pentru ei... E de mirat că femeile în vârstă acceptă această capitulare... sau cine știe, le e teamă că, altfel, nu ar mai fi scoase în lume. Dacă d-na T. era cu spatele la noi, așa încât era cu profilul spre grădină și nu putea să privească în toate părțile, și mai ales, ceeace voiau frumoasele, să fie privită din toate părțile, însemna că ori refuzase cu delicatețe locul, ori vrusese anume să stea cu spatele la noi...

M'am întors la masă și mi-am turnat din sticla de whisky cât să fac două pahare... Lipsea sifonul și asta m'a înfuriat arzător. Simțeam că dacă nu fac gestul de a turna sifon, orice alt gest ași face, m'ași trăda...

— Dragă, e ridicul să fii atât de enervat din pricina unei femei pe care nu o cunoști măcar... și despre care recunoști că te plictisește cu insistențele ei.

Tânăra actriță care se gătise cu multă grije — și asta mi-a făcut mare plăcere — îmbrăcase o rochie de mătase albă înflorată verde pal, cu mânecuțe care-i măsurau rotunjimea fragedă a brațului, ceva mai jos de umăr. S'a interesat, atentă, dar pudrându-se, despre ce e vorba ?

Mouthy a lămurit-o, lăsând paiul din gură, încovoiată însă asupra mesei...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

— „Suferă" din pricină că l-a trădat Platonica.

L. C. m'a întrebat uimită.

— Poţi fi atât de vanitos încât să suferi fiindcă o femeie care te adoră şi se ţine după d-ta ca o umbră, îşi permite să danseze şi să stea la masă cu altul ?... şi sincer, profund uimită: Sunt îngrozitori bărbaţii. Mouthy era desgustată, însă şi din alte motive.

— Mâine îţi fac cunoştinţă cu ea... Să se termine comedia asta.

Am protestat aproape speriat.

— Nu... nu... Nici nu mă gândesc... Mă plictiseşte cu insistenţele ei... înţelegi ?

L. C. frământându-şi buzele puţin, mă priveşte ironic şi drăguţ ca un băeţaş, dar făcând numai pentru atâta, gropiţe în obrajii înalţi :

— Înţeleg deocamdată că te plictiseşte că... nu mai insistă...

Mărginoiu, lungan, cu faţa rasă brăzdată de cute ca un actor, venise dela o altă masă, aducând paharul, ca să-şi toarne din sticla de whisky. Deobiceiu băeţii, îşi stabileau un soiu de domiciliu teoretic la masa noastră, şi pe urmă colindau mesele burgheze, familiale, venind numai să-şi umple paharul, dar unii veneau pentru asta, chiar când erau ei înşişi cu familia ,ştiind că pe masa noastră e totdeauna o sticlă de whisky sau cruşoane. Asculta, şi în timp ce-şi turna, lung, negricios şi îngâmfat :

— Mă duc s'o invit la dans.

După războiu, până anul acesta, „moda" permitea să inviţi la dans o femee, fără s'o cunoşti, chiar atunci când era cu bărbatul ei, pe care, nici pe el, nu-l cunoşteai.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ro/1933-1947

Mouthy, mirată și sincer binevoitoare cu gura cât un bănuț :

— Știi că a mai refuzat pe alții în alte seri, să nu te întorci cu steagul plecat?...

— Se păstrează pentru vițelul de aur... a întrerupt acru Ghenovicescu care nu uita spaima și enervarea de pe drum.

Am devenit mai palid, dar nu pentru că insulta lui... m'ar fi atins... Asta era genul lui și nimeni nu-l lua în serios. Uneori era în insultele lui, chiar un ton de admirație ca în înjurăturile dintre prieteni. „Vițelul de aur" era firește aluzie la bogăția mea și dacă vrei și la pretinsa mea frumusețe; în realitate mi-a fulgerat prin minte o bănuială, răspândită apoi în sânge ca un lichid de injecție. Am închis ochii căci mi s'au crispat mâinile.

Mărginoiu se aplecase ceremonios în fața doamnei T. încât Mouthy a încremenit, sorbind din pahar. Așa, cu coatele pe masă, acum, și cu pumnii grăsuți sprijinind căpșorul cu fața încadrată de breton până la sprâncene și buclele negre care-i cădeau în jos arcuite peste urechi, acoperindu-i-le.

— ...„tâmpit mai e... Vrea să-l turtească mai în plin refuzul. Putea să încerce mai discret"...

Dar d-na T. a răspuns surâzând cu toată figura, puțin grăbită și absentă, încât toți am rămas mirați... E o femee frumoasă deși poate, fără stilul modei, dar când e serioasă are trăsăturile cam tari puțin, încât uneori pare urîtă... Când surîde însă — vag îndurerat totdeauna — trece, parcă la o altă extremitate și devine de o feminitate fără pereche. Ochii albaștri aproape

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1933-1947

violeți, când e veselă, de culoarea prunei brumate, alteori, și apropiați puțin, strălucesc dintr'o dată, împreună cu albul dinților de sus, căci gura îi e mai mult mare. Toată fața i se colorează brusc încât până și părul puțin cam uscat și des, ca de negresă, devine dintr'odată parcă, mătăsos și viu. Are un surâs care se vede departe în mulțime și individualizează.

Când dansa cu deputatul blond și cu mustăcioară, făceau o pereche puțin cam provincială... Mărginoiu e însă un dansator desăvârșit, înalt, se apleacă ușor deasupra femeii, parcă s'o protejeze în timpul dansului. D-na T. nu avea aerul acela afectat, și nu era îmbrăcată și nici pieptănată ca femeile mondene — părul lins, cârlionți mici răsuciți ascuțit pe obraz, în dreptul urechii, ca dansatoarele spaniole, așa cum cerea moda, sau „bubikopf" ca Mouthy, sau băețește ca L. C. Nu avea aerul acela nervos, că e strânsă prea de aproape și vrea să se depărteze dând umerii înapoi, creind o linie oblică de la umăr la strâmtura taliei, atunci când dansa cu deputatul. Mărginoiu, ținând însă brațul stâng îndoit dela cot, și de acolo perfect paralel cu pământul, împins și puțin în față ca să ducă mult înapoi cotul ei, îi punea în relief frumos, bustul și talia lungă. Desigur era bine dispusă, ochi îi străluceau, avea un aer binevoitor și feminin de tot acum, care îi ședea de minune, mai ales că îi venea bine tulpanul alb cu care își făcuse un fel de turban în loc de pălărie. Ii îndulcea mult fața, i-o împlinea, feminizându-i-o. Toată lumea îi căuta cu privirea.

Orchestra cânta un tango argentinian, la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

modă, de o pasiune molatecă, de tenorino vag sentimental, al cărui farmec era tocmai în această destindere voită, care dădea legănării muzicale ceva din grația mișcărilor de pisică și un mister, cam ieftin, de lampă scăzută.

Gâlcojanu, altul din bandă, care urmărea perechea împreună cu toți cei dela masa noastră, și-a aprins țigara, și a privit-o lung ca un cunoscător.

— Ești un dobitoc, dacă eviți să cunoști o femec ca asta... și observând că-mi caut o țigare nervos, s'a grăbit să-mi dea tabachera din dreptul lui.

Când s'a sfârșit dansul Mărginoiu a condus-o, flatat puțin, la locul ei... I-a mulțumit cu un surâs cald care m'a enervat iar.

Mouthy și-a țuguiat buzele, privind spre ea, și pe urmă s'a întors concludent și disprețuitor :

— Are un surîs absent și binevoitor de regină care vrea să se facă populară...

Și-a turnat whisky și mi-a turnat și mie din nou...

Am dansat pe urmă cu ea, numai pentrucă la întoarcere să-mi schimb locul, și să iau un scaun de unde să văd mai bine pe d-na T... Americanca a înțeles, și m'a privit mirat și compătimitor cu mimică, făcând ochii frumoși și oblici, mici, strângând buzele intenționat și ermetic... cu umerii arcuiți în față. Intorsesem scaunul și încălecasem pe el, cu coatele pe spătar și obrazul culcat pe brațe. D-na T. era mereu cu spatele la mine.

De multă vreme curioșii de pe la gard plecaseră să se culce, unele mese erau acum goale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Mouthy m'a întrebat, ismenindu-şi căpşorul, sprijinit în mâna de madonă grăsuţă, peste buclele căzătoare în pătrat:

— De ce nu te duci dragă s'o inviţi la dans?

L. C. care se instalase mai de mult în ghereta jilţ, însă, m'a sfătuit să nu fac asta, dacă n'o cunosc, căci pentru mine ar fi mai grav să fiu refuzat.

Mouthy uimită.

— Să-l refuze scumpo ? dar ea moare după el... De asta a venit să-l caute la Movilă... Ar fi o fericire pentru ea s'o lanseze.

Peste câtva timp, bănuesc că deputatul a propus o plimbare pe malul mării, căci au plecat excortaţi şi de economistul brun...

Gâlcojanu, grav, a făcut propunerea să mergem şi noi pe malul mării.

— Pe cuvântul meu, ai neapărat nevoe de o bae rece...

Mouthy a sărit în sus bătând din palme:

— Hai cu barca ! Hai la turc.

Spre indignarea lui Ghenovicescu.

— Aţi înnebunit ? în halul ăsta ? Nu vedeţi că sunteţi toţi beţi ca nişte cismari Sâmbătă seara ? Nu merg nici dacă ştiu că stai goală la proră, subt lună.

Mouthy, tot mai excitată s'a arătat încântată s'o facă şi pe asta... Câteva clipe Ghenovicescu m'a examinat cu intenţie şi milă şi m'a ameninţat apoi că dacă mă mai frământ atât mă domoleşte, stropindu-mă cu sifon.

Lumea dela mesele vecine ne privea amuzată şi indulgentă, bucuroasă probabil că mâine poate povesti pe plajă, „alta" cu banda beată a lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistarrom.ro.ro/mdr1933-1947

Fred Vasilescu (sau dacă vreţi „Lumânăraru") convinsă desigur că asemenea petreceri nu sunt lipsite de eleganţă. Dar eu sufeream.

Peste câtva timp au reintrat pe poarta de lemn cu zăbrele vechi a grădinii, cei trei. Când s'au aşezat din nou la masă, foarte mulţumiţi şi bine dispuşi, d-na T. s'a aşezat cu faţa la mine... Am privit-o furios în ochi şi atunci a băut ostentativ, ciocnind paharul cu toţi... Nu-mi scăpa nici o mişcare. Ei, în orice caz, erau mai beţi decât noi... Cum muzica era în pauză, deputatul după obiceiul cârciumilor a cerut să vie un lăutar să cânte la masa lor... A fost refuzat politicos de către maître d'hotel.

Toată lumea observase acum modul sfidător în care, călare pe scaun, cu coatele pe spătar priveam pe cei dela masă. Aşi fi vrut să fie cât de puţin obraznic vreunul dintre bărbaţi ca să-l pălmuesc... Dela un timp deputatul aproape se lipise de d-na T... şi când luau obiecte de pe masă, braţele lor se împleteau parcă în treacăt. Surâdea mereu, cu buzele umede, cu ochii vioii, mari strălucitori, cu toată faţa minunat încadrată de acel turban alb.

M'am uitat furios la ea, m'a privit dispreţuitoare, în timp ce el îi aşeza eşarfa de batic pe umeri, pretext ca să-i cuprindă uşor în podul palmelor. Am băut, iar, până când n'a mai fost nimic în sticle şi am cerut altele. Urmăream aşa de hotărît ce se petrece la masa aceea că toţi dela noi văzuseră că nu mai e glumă şi mă priveau tăcuţi cu destulă nedumerire şi aşteptare.

Doamna T. era viu ameţită, când însă deputatul a voit să-i dea să bea din paharul lui,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

nu m'am mai putut stăpâni, şi cam împleticindu-mă, m'am dus acolo, am bătut cu pumnul în masă, strigând indignat :

— Doamnă, eşti o nerușinată.

S'a ridicat în picioare cu faţa puţin lungită de uimire, cu ochii mai mari... deabia mai respira... îşi frământa degetele lungi parcă puţin uscate, vii.

— Cine eşti d-ta ? Ce vrei ?

Parcă m'ar fi pălmuit.

— Cine sunt ? ce vreau ?... Ai uitat când frământam cu d-ta droturile divanului meu ? (şi stam gata să lovesc în oricine).

Toată grădina încremenise... Multă lume se sculase în picioare... Cei trei însă nu mişcau nici unul, reputaţia mea de boxeur şi bun scrimeur îi înghețase pe scaune... D-na T. a închis ochii şi toate trăsăturile feţii i s'au frânt, doar dunga uşoară dintre sprâncene s'a înălţat... Avea gura îndurerată întredeschisă... de i se vedeau puţin dinţii frumoşi de deasupra. Pe urmă a deschis ochii, plini de lumină, lichizi, înlăcrimaţi.

Atunci s'a sculat dela o masă un tip de lăutar sau doctor, aşa ceva, cu mustaţa de plotonier, cu manşete scrobite ca două burlane pe care nu-l mai văzusem niciodată, s'a oprit în faţa mea, m'a privit în ochi, aprig, şi mi-a spus şuerat, tare, amenințându-mă cu arătătorul:

— Domnule, eşti un gujat... Şi dacă n'ai fi beat, te-aşi pălmui.

Am vrut să ridic mâna... Mi-era moale... am vrut să înjur, dar i-am întâlnit ochii, am început să-mi plimb limba uscată peste buzele arse, nu puteam articula o vorbă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Se aşezase iar jos, când m'am desmeticit puţin, şi am făcut doi paşi până la masa lui, bâlbâindu-mă.

— Te rog... să-mi dai adresa d-tale.

M'a privit cu acelaşi aer de matador.

— Vila Victoria... Tekerghiol-Sat.

D-na T. s'a sculat dela masă şi fără să privească pe nimeni, cu ochii duşi, a dat bună seara şi, împreună cu d-na bătrână, s'au urcat în hotel.

A doua zi, Duminică Mărginoiu şi Costescu s'au dus cu maşina mea şi i-au cerut să constitue cartelul... Au luat apoi contact cu un căpitan de infanterie şi un profesor de liceu. Au căzut de acord asupra pistolului, şi toată după amiaza Mărginoiu a cutreerat Constanţa ca să găsească arme. S'au întâlnit, din nou şi au convenit să se amâne o zi eşirea pe teren, iar Mărginoiu s'a dus seara la Bucureşti de unde a adus pistoale. Miercuri, după ce am încercat vreo două terenuri fiindcă întâlneam mereu oameni, la muncă, pe ogoare, urmărindu-ne în două maşini, am luat-o pe după hotelul băilor, în sus, ocolind în faţa bisericii la dreapta, apoi pe un drum de care, în marginea unei tarlale de porumb... am ieşit într'o câmpie dela capătul lacului.

Am schimbat trei focuri, eu trăgând în sus şi cred că la fel a făcut şi Ladima.

Mărginoiu mi-a mărturisit mai târziu că a doua zi d-na T. i-a cerut stăruitor o întrevedere şi i-a spus că acest duel nu trebue să aibă loc... Pe urmă când el i-a explicat că e inevitabil, l-a implorat să facă aşa ca să nu existe victime... A

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

stăruit atât, a plâns aproape — mi-a spus el uimit — încât și-a dat cuvântul de onoare, că armele vor avea încărcătură insuficientă... N'a fost greu, mi-a spus, să-i convingă și pe ceilalți trei, nici unul dintre ei nedorind să-și provoace complicații în caz când unul dintre noi ar fi fost ucis.

Așa l-am cunoscut pe George Demetru Ladima despre care am aflat tot atunci că e ziarist în București, și acum, subt fotografia asta legată cu panglică deasupra unui teanc de scrisori, îl descoper parcă într'un mormânt. Să gândesc că a iubit-o pe Emilia, să-i gândesc alături mi-e așa de greu cât îmi venea în școală să adun caii cu gâștele.

Când am venit în București, îl vedeam adesea pe stradă... Intr'o zi, îmi aduc aminte, că în față la Capșa, ne-am salutat, am vrut să-l opresc.

Emilia s'a întors, își scoate chimonoul, căci e cald. O așteptam, căci îmi dam seama că scrisorile își capătă înțelesul, numai când ea le comentează, și opune și punctul ei de vedere.

— Vine Valeria cu cafelele, numaidecât... Ai dormit ?... De ce nu te odihnești puțin ?

— Nu... mă simt bine și așa... Mai bine mai cetim scrisori.

Se sue lângă mine, de trosnește patul când pune pe el, întâi genunchiul voinic... Pe urmă se ridică mult spre căpătâiu.

Iau o nouă scrisoare, cu cerneală violetă (probabil o luase cu el la Tekerghiol, scriitor cu tot felul de manii).

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1933-1947

„Nu mai înțeleg nimic pentru D-zeu... Aștept de două săptămâni o scrisoare de la tine... Eu plec de aci la sfârșitul lunii... Trebue să vii și tu neapărat la 15 August. Căci atunci încep repetițiile la National... A fost pe aci un poet, cunoscut al meu și bun prieten cu directorul... Am vorbit în treacăt cu el... Are o piesă în versuri, frumoasă, și l-am rugat, în cazul când vei fi angajată, ceeace crede și el, că vom obține de la V. care e foarte simpatic, să-ți dea un rol în piesa lui... Eu poate să plec și mai de vreme, căci am cheltuit mai repede de cât credeam banii... Tot H. crede că va obține pentru mine o traducere în versuri de la Teatru. Aștept toamna asta... Iți spun drept ca pe o primăvară a vieței mele... Vino Emy dragă în str. Plevnei mai curând să învingem amândoi. Iți trimit și vreo două poezii pe care le-am scris aci... M'ar bucura mult să le găsești pe gustul tău...

G. D. L.

Foarte târziu am aflat că Demetru Ladima a fost poet... Pot spune că abia când s'a sinucis, de am cetit vreo două necroloage, pe care le-am înregistrat cu o adevărată uimire (mai ales că vorbeau despre el, ca despre un geniu neînțeles).

E puțin probabil însă că au fost pe gustul Emiliei, căci văd că nu le-a păstrat.

Acum fumează privind fix, dar nu-mi vine să cred că gândește, nici că se plictisește, pentru că știu că planurile ei sunt satisfăcute de vreme ce găsesc măcar aceste scrisori interesante, în casa ei. Stă așa, cum ar sta un pește în borcanul cu apă, fără nici o nevoie de gândire sau mișcare, cu fața în sus... Sânii i s'au revărsat ușor în spre coaste cu banii arămii, moi, lățiți.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.ramr.ro/ro/1933-1947

Dragă Emy,

Speram să te mai găsesc acasă... Vin direct de la Teatru. Am stat până la 2½. Valeria îmi spune că ești invitată la masă la Enescu de către un unchiu al tău, și că ea n'a vrut să meargă... N'am putut face nimic, căci aștepta o lume imensă iar directorul a venit de la minister abia pe la 12½... Și biroul șefului de cabinet și biroul de așteptare erau înțesate... Cei mai mulți erau nervoși, parcă erau la un doctor de boale nervoase... Am întâlnit vreo doi scriitori, multe actrițe tinere, care povesteau fel de fel de lucruri, cum au petrecut la băi... Era și directorul unui teatru particular, căruia vream chiar să-i vorbesc despre tine, dar m'am răsgândit căci cred că e mai bine pentru tine la Național... Emy am cunoscut un bătrân admirabil, cu care am petrecut o oră aproape, plină de farmec... După ce ne-am cunoscut în mod foarte simplu de altminteri, căci m'a văzut că privesc atent, în biroul șefului de cabinet, un tablou alcătuit de el din fotografii de ale actrițelor celor mai mari care au ilustrat Teatrul Național, Eufrosina Popescu, Aristizza Romanescu, Maria Ciucurescu, Tina Barbu, Lucia Sturza și altele. Un tablou foarte interesant, pentru că e neașteptat de variat și bogat, dar puțin cam comic pentru că unele din actualele stele sunt acolo îmbrăcate după moda de la 1906 cu mâneci cu bufanți, cu părul clae, peste care e pusă, cam spre creștet, piezișă o pălărie de fetru bărbătească, prinsă cu un ac, în cât cred că — vorbesc de cele care trăesc — bucuroase ar renunța la cinstea unui astfel de tablou istoric. M'a invitat când a văzut că mă interesează sus la bibliotecă să-mi arate alte lucruri colecționate de dânsul... Afișe de la premiera Fântâna Blanduziei, fotografii de ale lui Pascaly, Grigore Manolescu în Hamlet, Matei Millo în Lipitorile Satului... Un adevărat muzeu adunat de acest domn mărunt cocoșat puțin, și cu fața sbârcită ca a lui Voltaire... La plecare, după ce mi-a povestit o mulțime de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.stefans.ro/uro/mdr1933-1947

întâmplări, d-l Basarabeanu — așa se numește — mi-a cerut și fotografia ta, căci, încântat de cordialitatea lui, i-am mărturisit ce caut la teatru, ca s'o pue în tabloul istoric. Emy... Emy sunt sigur că va fi bine...

G. D. L.

Emilia ridică din umeri cu o nedumerire dispreţuitoare.

— Acum înțelegi ? Se dusese la Național, și în loc să caute să vorbească cu directorul și-a găsit tocmai pe Basarabeanu ca să discute... Seara i-am spus-o... și mi-a promis că a doua zi vorbește neapărat cu directorul. Eram necăjită căci tocmai atunci venise în București un fost deputat dela Bârlad, care nu-mi lăsa un minut liber. Vreo trei zile a trebuit să iau masa și la prânz și seara, cu el.

Haide, încă una pe hârtie luată dela tutungerie.

Scumpa mea.

Scumpa mea... scumpa mea... Veste bună... vei fi angajată sigur... Când ți-am spus că mă duc... Am fost... Azi era lume tot atât de multă, ca eri. Directorul a venit tocmai pe la 1 și un sfert... A primit întâiu pe directorul teatrului particular, în urmă a intrat regizorul la el și a stat până pe la 2. După asta a primit pe d-na M. R. pe care șeful de cabinet a chemat-o la telefon de acasă... Începusem să deviu nervos... Toată lumea se înăcrise de așteptare... Unele doamne rugau stăruitor pe șeful de cabinet, un tânăr blond și foarte amabil să aminteáscă lui V. că sunt acolo... Ba încă un domn a început să mârîe că s'a plictisit, că asta nu se face... Dar V. a fost foarte amabil. Cu toate că se făcuse ora două și ceva... a renunțat și la masă și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramanoramdr1933-1947

la tot, a dat ordin să fie introdusă toată lumea... Ne-am aliniat în cabinetul lui ca soldații la raport. Chiar ca la raport a început cu cel din dreapta... Mărturisesc că ași fi vrut să-i vorbesc între patru ochi. Așteptam destul de stânjenit să-mi vie rândul... Era cât pe aci să-i vorbesc despre altceva, mai ales că vreo două fete înaintea mea, absolvente, ceruseră să fie și ele angajate și abia după multă răzgândire le spuse să vie mâine [1]).

...M'a recunoscut, mi-a zâmbit foarte amabil cu figura lui de mandarin chinez, dar când i-am spus ce vreau s'a cam întunecat. I-am explicat că e vorba desigur de unul dintre cele mai mari talente ale teatrului nostru. S'a întors zâmbind către Horia Dumbravă care era și el de față, dar se vede intrase pe altă ușe, că eu nu l-am văzut când a venit... A trecut pe urmă la cei din stânga mea. Horia mi-a făcut semn să aștept... Tot timpul directorul era gânditor și parcă mă uitase cu totul... Și-a luat pălăria și-a pus-o pe vârful capului, iar fără să scoată nici o vorbă... Dumbravă mi-a făcut semn să viu după el... Când m'au văzut plecând cu directorul, servitorii m'au salutat respectuos și parcă mirați. In stradă aștepta automobilul și înainte de a se urca V., care stătuse mereu pe gânduri, de era să plec fără să dau bună ziua, ca să nu-l mai trezesc din reveria lui, m'a întrebat, dintr'odată: Domnule Ladima, nu vrei să faci o traducere pentru Teatrul Național? Am rămas uimit... I-am explicat că ași face-o bucuros, că ași avea chiar nevoe... Atunci mi-a întins mâna și mi-a spus să trec mâine pe la teatru... L-am întrebat însă ce face cu tine... M'a privit mirat, pe urmă a clătinat din cap și mi-a spus: ..Spune-i domnișoarei să vie la Teatru la mine"

[1]) V. ca director al Teatrului Național practica anume sistemul audiențelor colective pentru ca solicitatorii să se jeneze unii de alții și să poată el scăpa, astfel, mai ușor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.straturivaviana.ro/mcr/1933-1947

O întreb surâzând :

— Te-a angajat ?

— Până la angajament a mai trecut însă o lună... Mergeam în fiecare zi amândoi ca la școală, la director acasă — unde aștepta și mai multă lume, că era și advocat. Era însă un tip foarte bine și până la capăt tot m'a angajat.

Cât de neașteptată e toată străduința omului acesta, cu manșete rotunde ca niște burlane și mustața de notar. — Dacă n'aș ști că s'a sinucis, toate necazurile acestea ale lui mi s'ar părea comice.

— Tot mai citești ? mă întreabă Emilia.

— Cât e ceasul ?

Întinde mâna să ia brățara. Cum s'a întors cu fața în jos talia i s'a sucit pe șolduri. Sânul mic e ca un fruct mare, molatec între subsioara brațului întins și pântec...

— E patru și jumătate.

Iau un aer plictisit, ca și când m'aș întreba pe mine însumi, pe urmă așa, fără interes.

— Mai am timp, mai stau... Până la opt n'am ce face.

— Dece nu dormi puțin ?

Insistă atât să dorm și nu știu de ce... Ar fi o acceptare din partea mea, o găzduire care ar creea o situație de egalitate, sau are ceva de făcut ?

Pe un petec de hârtie cu creionul.

Dacă vii înainte de cinci acasă, treci pe la teatru... Am vorbit cu regizorul să-ți dea să dublezi pe Porția din Shylock. E, pe la șase, la teatru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evsteteris.ranla.ro/mdr1933-1947

— M'am dus în fugă și am căutat pretutindeni până l-am găsit pe Soare.

Mi-a spus că habar n'are... că și-a bătut cineva joc de mine.

Ce-am pățit până să mi se dea un debut. Imi venea să-mi dau dimisia... M'am dus la director și am vrut să-i arăt gazetele de producție... Nu le-a cetit și mi-a spus că are în cap o piesă de mare succes cu un rol pentru mine... Haloimăsuri!

Venise Sf. Dumitru și eu nici nu apărusem pe scenă la repetiție măcar.

„Sf. Dumitru"... Din nou se adună ca o figură de nori în mintea mea. Dacă ași gândi m'aș simți poate bine, ca după o lăsare de sânge.

Dar nu... alt bilet.

Dragă Emy, eri am întâlnit la teatru pe autorul „Sufletelor tari" care mi-a spus că nu te cunoaște, dar că în principiu nu are nimic de obiectat, dacă vrei să dublezi pe d-na Filotti... I-am cerut să-mi scrie două rânduri către regisor, să spună că el crede că ești indicată pentru rol. Știu că autorii au dreptul să-și aleagă interpreții... Prin urmare de Sf. Dumitru vei juca sigur [1]).

— A trecut și Sf. Dumitru și tot nu mi s'a dat rol, îmi explică Emilia care, sprijinită într'o rână, citește cu mine.

---

[1]) In realitate nici nu ne întâlnisem la Teatru, ci la Capșa, și mă rugase foarte stăruitor aproape umilitor, să accept dublura... De altfel nu mă interesează decât creatorii rolurilor, căci ei fixează momentul piesei... Restul interesează numai teatrul.. Știu că direcția n'a aprobat însă această dublură.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cvetelehoris.rania.ro/mdrr1933-1947

Se aud bătăi în uşe şi rămân încremenit, când aud glas îndreptat spre noi: „Emilia !"

Mă lămureşte în mod firesc... făcându-mi semn să stau liniştit.

— E Valeria care ne aduce cafeaua.

Aşi vrea să mă acoper. Mi se pare nemaipomenit... Ce gândeşte, exact, femeea aceea, despre ce e înăuntru? I se pare firească această situaţie? Ce crede ea despre gândurile mele? S'o fi întrebând asta ?

Emilia şi-a pus baboşii, a strâns în jurul şoldurilor doldora chimonoul roşu şi a întredeschis uşa. Mă acoperisem până la gât. A primit tava cu ceştile frunză şi pahare cu apă, pe urmă a eşit din nou. Am aprins ţigarea şi m'am gândit aşa în mod stupid, dacă Ladima o fi bănuit vreodată scenele acestea.

„Sfântul Dumitru"... L-am întâlnit iar, dar fără să ştiu nimic din ceeace ştiu azi. Ce ciudat mi se pare să leg, deodată, de viaţa mea trecută o altă dată... Ştii ce făceai acum un an la data cutare, pentru că viaţa ta trece, aşa ca un fir, şi prin data asta. Dar să descoperi că prin aceeaşi dată, altă viaţă trece cu firul ei, ţi se pare ceva din altă lume... Ai impresia asta, când citeşti în ziar despre o dramă recentă... „Se cunoscuseră anul trecut la curse... la Derby"... Şi numai decât... „Dar la curse la Derby anul trecut eram şi eu... Stai, ce făceam în ziua aceea ?"... „Au venit şi au luat masa la un restaurant de pe 11 Iunie"... Nu, eu am fost la masă într'o familie... Iată ce făcea deci Ladima, care-mi apărea din neant parcă, la 26

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Octombrie, când firele noastre s'au întretăiat iar: Alerga după regisorii Teatrului Național.

Eram cu „rabla" într'un șanț, în dreptul unui loc viran dinspre capătul parcului Filipescu, spre Calea Dorobanților, târziu de tot după miezul nopții... Fusese o zi călduroasă de toamnă, ca de vară... Pe la unele cafenele mai erau mese afară... Mâncasem la un restaurant dela șosea, unde stătusem până pe la patru, cu prieteni. Plângeam — cu cotul pe volan — cu capul întors pe spătarul fotoliului. Cineva s'a apropiat de mine și atunci m'am oprit din plâns, fără să ridic însă capul.

— Domnule, ce naiba ți s'a întâmplat?... Ești rănit ?... Sergent, ei sergent... Vino încoace.

Sergentul i-a strigat de departe...

— Lasă-l, domnule, că e beat...

Streinul, a cărui voce îmi era totuși cunoscută, dar n'o puteam identifica, a stăruit :

— Beat, beat... dar s'o fi rănit :

Sergentul a răspuns din nou :

— Lasă-l domnule... Asta e obiceiul lui... Nu e întâia oară... Lasă-l în pace...

Abia când mi-am dat seama cine e, în lumina lunei târzii, la ora aceea, m'am înfiorat. Era domnul dela Movilă cu care mă bătusem în duel... Parcă era un strigoi desprins, de cele pământești.

Am ridicat încet privirea.

— Bună seara, domnule... și deschizând portița mașinei.. nu vrei să stai puțin lângă mine ?

S'a urcat cu oarecare dificultate, căci mașina băgată în șanț, era destul de înclinată... N'aș putea să spun ce bucurie m'a cuprins, ca o în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
transilvania.roinfo.ro/mdr/1933-1947

seninare stelară, odată cu venirea omului acesta, care încă dela Movilă îmi dăduse o impresie de loialitate și bravură... Îl simțeam ca pe un frate bun.

L-am întrebat însă abia după un timp:

— De unde vii?...

— Umblu așa năuc... uneori noaptea... cutreer mahalalele, ca o stafie, când toți dorm... Stau tocmai pe Rahovei... D-ta ?

— Am umblat și eu cu mașina înspre Ploești... Veneam spre casă.

Mi-era teamă să nu mă întrebe de ce plângeam... dar mi se părea straniu, din punctul lui de vedere, că nu mă întreabă totuși... Calea Dorobanților la ora aceea era de obiceiu neumblată... însă de când se stricase șoseaua Jianu... multe mașni treceau pe acolo, spre oraș, clacsonând din pricina căruțelor care veneau cu alimente spre piață și luminând cu farurile. Noi eram însă cam la cincizeci de pași din drum.

M'a întrebat tăcut:

— Ai țigări ?

I-am întins tabachera și mi-am scos și eu una... Bricheta însă nu lua foc...

— Ai chibrituri ?

— Nu.

A venit sergentul care ne-a dat să aprindem, și, după ce și-a aprins și el țigarea oferită:

— Văd că sunteți cunoștințe ?...

— Da, ne cunoaștem.

— Bună seara... și s'a depărtat, călcând cu tocuri grele...

Ladima a fumat țigarea toată în tăcere, întors cu fața când înainte, când răsturnat, spre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index.php/1047

cer... Când trăgea îi vedeam faţa palidă cu orbitele adânci, cu mustaţa ridicată. Lumina lunii pline făcea ca formele să aibă oarecare limpezime, dar totul era scăldat ca într'o umbră cromo... A svârlit mucul de ţigare.

— Mai stai mult aici ?

— Nu ştiu...

A urmat iarăşi o lungă tăcere. Cum dincolo de şosea erau case mici de mahala, se auzeau din când în când lătrături de câine. De altfel e probabil că şi puţinele vile care se clădiseră aci, în plin câmp, după un plan de parcelare, pe care pentru moment nu-l puteai ghici, erau păzite de câini. Prea erau departe de oraş.

— Cum îţi convine... să plec? sau să mai stau?

— Dacă vrei, mai stai, până se stinge lumina dela fercastra aceea mare de colo.

— Aştepţi vreo femee ?...

— E acolo o femee... dar n'o aştept... E d-na dela Movilă pentru care ne-am bătut în duel".

N'am putut să-i văd faţa, dar am simţit că a tresărit, după cum şi-a încleştat mâna în spătarul gros al fotoliului.

— Cum ? o cunoşti ?

Am zâmbit şi am simţit ca o voluptate grea, cu gust de pelin şi doctorie, să-i spun omului acesta pe care-l ghiceam un suflet deosebit de al mulţimei, înţelegător ca un duhovnic lumesc, să-i afirm răspicat şi greu, cu ostentaţie.

— O iubesc de patru ani.

De când vreau să ajung odată aci, la această spovedanie, de aproape doi ani.

A rămas iarăşi îndelungă vreme pe gânduri... Atunci încercam să ghicesc, cam ce gândeşte,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/handle/123456789/...

cum aşi fi aşteptat, fără răsuflare, o sentinţă, dar azi, după aceste scrisori ştiu mai bine.

— De ce i-ai spus vorbe atât de grele la Movilă ?...

— Pentru că îmi era cu neputinţă să văd alţi bărbaţi ciocnind paharele cu ea, cu înţeles...

Aşi fi vrut din tot sufletul ca omul acesta să mă întrebe mai mult... Era singurul pe lume căruia i-aşi fi încredinţat taina, pe care n'o ştiu nici părinţii mei, faptul cumplit care e cancerul vieţii mele, care mă face să fug de o femee iubită. Posibilitatea de a povesti cuiva cât sufer m'ar fi uşurat poate ca filtrarea sângelui. Aş fi vrut să-i spun că de un an şi jumătatee viaţa mea e o viaţă de spion şi condamnat... Aşi fi vrut să-l rog eu să-mi ceară să-i povestesc, căci deşi era atât de tăcut şi îndepărtat, îl ghiceam în stare de o mare prietenie...

Mi-a spus rar, nedumerit :

— Mi s'a părut la Movilă, că nu vă cunoaşteţi.

— Ne cunoşteam, dar nu ne vorbeam... Pentru ea venisem acolo... Ca s'o supraveghez...

Imi venea să-i spun : Dar ca să înţelegi, ar trebui să-ţi povestesc multe... Ar trebui să ştii cutare şi cutare, lucru. Azi îmi dau seama că putea oarecum să mă înţeleagă şi fără să-i spun nimic...

Acum luna apusese şi era răcoare... Fereastra foarte mare, mai mult decât dublă, era mereu luminată. Vila, modernă de tot, se distingea albă, umbroasă, cu linii geometrice şi balcoane dreptunghiulare. Fereastra, era ca „un far" în noapte, spre câmpul dinspre Florească înspăi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
mântător de plină de viață, la etajul al doilea, ultimul, căci nu erau decât două.

— Crezi că e cineva înăuntru ?

— Nu știu, dar câtă vreme e lumina aprinsă nu-mi vine să plec... Poate că e un bărbat, poate că, singură, citește...

— Poate să fi uitat lampa aprinsă ?

— Poate și asta....

— De când ești aici ?

— De vreo două ceasuri.

— Și ai văzut mișcare în cameră ? Cred că s'ar vedea umbre mișcându-se pe perdea.

— Nu... n'am văzut nimic.

— Atunci nu e nici un bărbat... Dacă ar fi un bărbat înăuntru ar fi oarecare mișcare în cameră...

— Așa mi-am zis și eu... De dormit, chiar în doi — și mai ales — se doarme mai bine cu lumina stinsă...

Mărturisesc că și eu, singur, raționasem așa... dar nu-i spusesem lui Ladima, îmi era teamă că, dacă totuși ar fi altfel, dacă totuși ar fi fost un bărbat înăuntru, aș fi ridicol, așa în fața nimănui, a golului, dar aș fi fost.

— Are obiceiul să citească seara în pat... Așteptând aci îmi pare că sunt cu ea... Nu vorbim „din cauză că ea citește"... Vrei să mai stai cu mine ?...

— Mai ai țigări ?

In clipa aceea, s'a mișcat o umbră la fereastră... S'au ridicat storurile și a apărut ea... S'a rezemat în coate pe chenar, și-a aprins o țigare... Am tremurat de coincidența țigărilor, căci parcă ar fi știut ce vorbim noi, parcă ar fi continuat,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

apărând dintre culise, scena noastră... Era îmbrăcată într'un chimono alb, de mătase care lucea în lumină şi care-i înfăşa bustul oblic. Apusese luna... era în spre zori un întuneric pufos acum, ceţos... Era cu neputinţă ca ea să ne vadă în şanţ... Imi venea totuşi să urlu, exasperat, de acolo de jos: „te iubesc" şi să fug apoi în noapte... După ce a sfârşit ţigarea, a plecat dela fereastră, şi fără să lase storurile, a stins lampa.

Emilia, care se întorsese, mă întrebă uimită de ce nu beau cafeaua, că s'a răcit.

— O beau rece, îmi place să fumez aci la tine. In realitate am aşteptat-o, căci doream să citesc scrisorile neapărat împreună cu ea, ca s'o fac să-mi dea mereu amănunte fără să-şi dea seama, deşi altfel e de o şiretenie frustă.

Am întrebat pe Ladima dacă vrea să mergem până la Sinaia. Ştiam că a doua zi e Sf. Dumitru şi că nu are probabil, gazetă...

Mi-a spus că îi e indiferent... merge ori unde... Nădăjduiam, gândul meu intim era, că pe drum vom avea mai mult de vorbit... că are să mă întrebe, că va exista un om căruia să-i spun tot ce adunat, dospit în mine, îmi arde sufletul fără legătură cu nimeni, fără drept de vorbă... Dar nu m'a întrebat nimic. Toamna era bogată iar Sinaia l-a impresionat mult, căci despre ea devenise vorbăreţ.

— Ai avut o bună idee... E o melancolie limpede, regală, în aceste vile splendide şi goale, în soarele acesta care luminează viu, dar slab bulevardele. O mai fi vreo pereche întârziată pe aci, neîndurându-se să sfârşească o poveste

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

frumoasă? La București melancolia are ceva mizer. E cu ploaie, cu lemne în stradă și canale desfundate, cu ziduri leproase, cu trotuarul spart, care te stropește, cu străzile sucite...

Aș fi vrut să-l socotesc invitatul meu, cum era, dar mi-a fost cu neputință să plătesc pentru amândoi nota la masă... A plătit singur, trebuind să se deducă după listă... Avea ceva de „Monsieur". De atunci am mai fost de câteva ori în parcul Filipescu, și pe urmă aiurea, cu mașina.

Tresar, căci Emilia strânge pachetul de scrisori.

— Ce faci, de ce iei scrisorile ?

— Mai vrei să citești ? întrebă mirată și mulțumită, îți plac chestiile astea ? Parcă te gândeai la altceva.

— Ce vrei să facem? afară e prea cald...

Soarele deși a trecut spre apusul cardinal și deci a ajuns pieziș, spre ferestrele dormitorului, cum suntem în vară, e încă sus și pătrunde prin storurile de pânză gălbue.

Aleg o nouă scrisoare și întreb, ca să-mi creez o introducere.

— Asta când ți-a scris-o?

— Nu știu, să vedem ce e. Se apleacă pe mine, cu vârful sânului drept îmi atinge umărul... Și rămâne nedumerită căutând.

Scumpa, scumpa mea,

Am trecut pe la 11½ pe la voi și Valeria îmi spune că dormi încă... Am rugat-o să nu te deștepte, căci e un somn bine meritat. In stalul meu am fost fericit Emy, mai ales după emoțiile ultimelor zile. De două ori era să scoată piesa... Când am mai

revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

văzut aseară că din senin, după o zi de toamnă așa de frumoasă începe să ningă eram desnădăjduit... Mă întrebam ce vei face... ce enervată trebue să fii și tu... La început am crezut că fulgii mari și rari, au să se oprească... Pe urmă a început lapoviță, pe la 7 a înghețat și lapoviță, iar pe la 8 nu mai umblau nici tramvaiele nici automobilele... N'avem noroc Emy... Mă mir că au venit și cele cinci zeci șaizeci de persoane care au fost în sală. Dacă însă cu astfel de sală iei aplauze la scenă deschisă. înseamnă că ești o artistă excepțională... Toți ochii erau înlăcrimați când ai strigat cu fața contursionată de durere, cu pumnii strânși... cu pieptul scos afară....

Plină de importanță, dar potolită (și tocmai asta dă impresia de plin de sine), Emilia mă lămurește :

— Când am debutat la Național în „Secretul mamei".

— Daa ? și surîd prostește, cum cauți să fii la nivelul copiilor, pronunțând peltic când vorbești cu ei... Ei... nu, zău,.. ai avut succes ? mă îndoesc, așa, admirativ.

— N'a fost lume multă, dar am avut aplauze la scenă deschisă.

Goală, cu piciorul stâng adus subt cel drept, de-i îndoaie plinătatea coapsei, nu cred că minte.

...După teatru te-am așteptat, în berărie la Elveția, să te văd ieșind, așa cum ne fusese vorba... Un ceas am stat — până pe la 1½ — aproape lipit de geam.

Viscolul încetase și se vedea foarte bine... Ți-aș fi recunoscut imediat mantoul...

Aveam un mantou de vizon... îl știa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Emilia numește așa probabil vre-o imitație de câine, lucrat.

...Pe A. L. am văzut-o când a plecat, și pe Ciprian și pe ceilalți. Ași fi fost atât de fericit Emy să bem împreună un pahar de vin, ca să sărbătorim seara asta atât de așteptată... Atât de greu pregătită... Surâdeam singur, în gând, la nădejdea asta... Valeria îmi spune că erai obosită, și că te-ai culcat fără să mănânci chiar. Emy dragă, îți las aci un mic dar... E o cruciuliță pe care o am de la mama. Ași vrea să însemn cu ceva seara asta de succes din viața ta... Nici odată nu m'ași fi despărțit de ea... dar de gâtul tău își păstrează toată frumusețea gândului care mi-a dăruit-o. Mama ar fi bucuroasă s'o știe la tine.

Îți sărut de zeci de ori mânile

G. D. Ladima

Mi s'au umezit ochii... Sunt tot cutremurat. Dar ca în cazurile din război, când doi conaționali din misiune se întâlnesc, neașteptat, în teritoriu strein, însă ca să nu se trădeze, trebue să păstreze tăcere și anonimat, ignorându-se, caut să surâd indiferent, ca să nu trezesc bănuiala Emiliei. Am atâtea de aflat... Intreb căscând :

— Ce cruciuliță ?... o mai ai ?

— O cruciuliță de aur așaa... E la Valeria în scrin. Mi-a părut cam rău atunci că nu ne-am văzut... Dar eram invitată de către un cunoscut la un supeu... la Iordache, într'o cameră separată... Erau vreo trei fete, două dela alt teatru, cu prietenii lor... Când am ieșit dela Royal a doua zi, era 9 dimineața, și mi-era o teamă grozavă să nu mă întâlnesc cu el, căci pe acolo pe Sărindar sunt numai gazete și mereu întâlnești gazetari.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

Am văzut-o şi eu peste câteva zile în „Secretul Mamei". Mi-a făcut rău... Avea un fel de suferinţă aproape fizică, fără frunte, pe care Emilia o crede totul pe lume, cum boxeurul cu ceafa hypertrofiată de rezistenţă, crede că muşchii lui sunt deasupra, sunt idealul civilizaţiei întregi.

Trage încet din portigaretul de baga roşie.

— Am avut şi atunci o bătae de cap şi o grije... Nae Gheorghidiu mă anunţase că o să vie la mine între 6 şi 8 după ce iese dela Cameră... Rămân uimit, am o tresărire, când aud numele ăsta, dar mă opresc numai decât, căci altfel nu mai aflu nimic. Emilia poate fi sinceră, numai când e nevoită să palavrăgească pentru ca să poată reţine, din interes, vreun om care altfel n'o apreciază. De obicei Ladima (ea spunea pe nume la toţi şi familiaritatea ei cu numele lor social părea şi mai penibilă) nu venea pe înserate... Aşa... uneori dimineaţa, alteori imediat după masă... De cele mai multe ori venea seara şi apoi ieşeam la cinematograf sau stam acasă... Drept să-ţi spun, mie nu-mi prea place când mi se vâră cineva, aşa, în suflet. I-o tai scurt. Dar mi-era milă de el. Acum picase şi nu era chip să-l urnim din loc... Se făcuse şase şi eram disperată. Pentrucă ne aşteptam din clipă în clipă să vie Gheorghidiu. Am luat-o înainte şi i-am spus că aşteptăm pe un domn dela Bârlad, care e arendaşul moşioarei noastre... şi, mai scăzut, ca într'o paranteză şmecheră : i-am spus că avem o moşioară lângă Bârlad... Că trebue să discutăm contractul... Când a venit Gheorghidiu, era foarte necăjit că îl

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/dri1933-1947

găsește aci... dar l-am trecut numai decât în dormitor și el a rămas cu Valeria. Ușa vezi, e de lemn și nu se prea aude prin ea... Parcă aveam și ce vorbi. Că deobiceiu când venea la mine Gheorghidiu era grăbit și nu se desbrăca pentrucă poartă brâul lui Iov, și-i venea greu să-l pue la loc... Rămânea așa îmbrăcat în vestă și punea un șervet pe genunchi, ca să nu-și păteze pantalonii.

La început îl necăjise că întâlnește pe altcineva, dar i-am explicat eu că e o rudă a noastră, pe urmă a început chiar să-i placă... Il auzea vorbind încet cu Valeria, nu se înțelegea ce spune, dar vocile tot se auzeau... Gheorghidiu se oprea câteodată să asculte că era nebun și scârbos... La plecare mi-a dat 2000 lei: „Dă-i și omului care e în sufragerie 500 de lei"... I-am luat... dar cum era să-i dau lui Ladima ?...

De când povestește s'a ridicat drept. Capul rotund cu liniile caligrafiate e însă tot absent. Stă așezată. Piciorul dinspre mine e îndoit dela genunchi, și sprijină pieptul și sânul, celălalt, dreptul e lungit. Belșugul coapsei stângi, a căzut puțin arcuit, spre așezarea de carne care-i susține trunchiul, acoperind astfel ca un val cald, însăși feminitatea femeii, din care depășesc ușor vreo doi cârlionți aurii. Acolo, în spre această parte de „înfruptare", pielea pulpei struguroase, cu ochiuri alburii, se afumă parcă în partea dinăuntru a coapselor și fiindcă explicația spontană, a spălăturilor e absolut absurdă. mă gândesc deci la motivele atavice. Naiba mai știe! Sânul, de o greutate mică rotundă e turtit ca o minge caldă de genunchiul de care se sprijină

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.muzeulromanului.ro/mdr/1933-1947

nă. Genunchiul însuşi, neted şi lucios ca sideful deasupra, a căpătat într'o parte şi alta, deasupra subţioarei lui, două îndoituri de carne grasă, ca două toarte de vas. Celălalt picior e întins ca şi când ar măsura aşternutul. Picioarele înseşi nu le-ar avea Emilia urîte, dar degetele mari la fiecare, sunt puţin întoarse în sus, ca şi când ar ridica plictisite capul. Nu ştiu cum să spun, aşa anapoda, uite am impresia că Emilia n'a privit niciodată un răsărit de soare (şi poate că ar trebui să fac cu ea un sbor în zorii zilei) şi n'a privit cu ochii aceştia mari de tot; liniştiţi, niciodată, singură fiind, aşa fără motiv, o floare (mă întreb însă dacă eu însu-mi făcusem aceasta, înainte de a cunoaşte pe doamna T.).

O privesc şi o ascult.

— Tocmai când mi-era mai mare teamă să nu se întâlnească prea des cu Gheorghidiu, am avut noroc că s'a supărat.

— Pe Nae?

Mă priveşte solid.

— Nu... nici prin cap nu-i trecea. Nu bănuia nimic. Să vezi...

Venise să mă ia dela teatru şi tocmai atunci trecea pe acolo ajutorul de regisor, ăla care ne punea pe lista de figuraţie... Toate fetele sunt drăguţe cu el... Mimi Stoenescu s'a şi culcat cu el... Am rămas uimit... „Mimi Stoenescu ?“ Da dragă. Ce vrei să facă fata ? Mie îmi promisese... şi se ţinuse de cuvânt... dar înţelegi pentru viitor. Trebuia să fiu drăguţă cu el... Când a trecut pe lângă noi l-am oprit: „Ce mai face băiatul dulce ?... Să-ţi dea maica o pupi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

că..." Şi l-am pupat. Ladima s'a făcut vânăt... N'a scos o vorbă tot timpul pe drum, iar la plecare nu mi-a sărutat mâna... mi-a strâns-o... aşa... plictisit... N'a mai dat pe la noi vreo două săptămâni... Vrea să mă pedepsească, să mă facă să şufăr... Cum îmi convenea grozav... de parcă eu comandasem asta, l-am lăsat bineînţeles în pace... Dar când Gheorghidiu a plecat, nu ştiu unde, la o chestie de-ale lui, i-am trimis un bileţel: „Tot mai eşti supărat? De ce nu vrei, să înţelegi? Mi-e dor să te văd".

Mi-a răspuns cu biletul ăsta... Şi când a venit să mă ia la teatru, parcă fierbea de bucurie... atât suferise în două săptămâni. Avea în mână, mâna ei grăsuţă, un bilet cu litere mai culcate ca de obicei, pe care-l luase din cutie pe când povestea.

Numai d-tale crezi că-ţi este dor? Nouă, crezi că nu ne e dor de d-ta?... Şi ce dor...

— De ce i-ai scris?... De ce ai căutat să-l faci să se întoarcă?...

— Ne era uneori de folos... Şi puţin plictisită, ca pentru un lucru pe care în definitiv nu-l prea pricepea bine: Valeria spunea că să nu rup... că e o greşeală... Că e mai bine să-l duc aşa cu zăhărelul...

La întoarcerea lui Gheorghidiu... a fost însă un carambolaj ceva teribil. Intr'o seară deputatul a spus că vrea să vie la mine, după nouă seara. Mi-a dat şi un bilet de cinematograf pentru Valeria, aşa că ea după ce a pregătit câteva sticle de vin şi o gustare cu de toate, pe care le-a pus în dor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://cimec.ro/mdr/1933-1947

mitor, pe mescioara, aia joasă, a plecat... Din greşeală, când a venit Gheorghidiu, am uitat să închid uşa dela intrare... Noroc că el nu scoate nimic de pe el până în dormitor. Că, să vezi... Tocmai aproape de zece, aud sunând... Gheorghidiu a tresărit, dar i-am făcut semn să tacă... Am tăcut şi eu. A sunat aşa... poate zece minute, că se vedea lumina din antreu, pe urmă mi-am dat seama, pe subt uşe... Poate că a apăsat clanţa şi a găsit deschis... A intrat... mirat, se vede, că e deschis.. ce-o fi vrut nu ştiu... că odată i-am auzit paşii în sufragerie. Am sărit ca arsă... goală cum eram şi am tras zăvorul.. A simţit. A bătut furios în uşe... a sgălţănat-o... Lui Nae Gheorghidiu de groază îi curgeau balele... După câtva timp s'a potolit, dar n'a plecat... Parcă s'a culcat dincolo pe divan şi asculta. Drept să-ţi spun, m'am speriat şi eu. Il ştiam nervos, în stare de orice nebunie. Bătrânul îmi spunea mereu bâlbâind de spaimă: Poate că vrea parale...? Asta mă plictiseşte. Ţi-am spus... Cine e? Ce vrea? Mereu se scula şi se îmbrăca, punea brâul lui Iov — că acum seara, îl desbrăcase—şi iar îl scotea... Parcă nu ştia cum să se înfăţişeze, când celălalt o sparge uşa... După vreun ceas Ladima a plecat... A spart nişte ceşti cari erau aci... o fi înjurat şi a trântit uşa... Tot mi-a fost frică şi am ieşit cu băgare de seamă să văd... Plecase... Slavă domnului... M'am dus acum să închid uşa... Ce să vezi ? Scosese cheia, încuiase uşa pe dinafară şi luase cheia la el... Uimită: o luase la el! Eram acum închişi în casă... Nae spunea că în orice caz n'ar pleca, pentru că nu vrea să se întâlnească cu derbedeul, care zicea el, sigur, îl pândeşte în stradă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/muzeul-digital

Da' pe urmă... zău... ce să-ţi spun, chestia vedeam că-l excită... Mă întreba, când îi venea mai bine, gâfâind... aşa în şoaptă... aiurit... Te iubeşte ?... Spune... te iubeşte ?...

Ascult automat... S'a răsucit în mine, ceva, ca o foaie aprinsă, rănită, dar Emilia continuă senină.

...Mai greu a fost când s'a întors Valeria... Un ceas ne-am căsnit până să stricăm broasca... Azi îmi vine să râd, ce caraghioşi eram făcând amândoi pe lăcătuşii, cu securea de tăiat lemne, dar atunci i-aşi fi tocat capul, nebunului ăla. Şi Valeria care îngheţase la uşă... Tocmai la prânz mi-a trimis cheia, şi cu o scrisoare batjocoritoare, care n'o am aci, că am făcut-o bucăţele... Mă făcea ca pe o femeie de stradă... Spunea că niciodată nu m'a socotit altceva... că nu m'a iubit... că-i e silă de mine... Că ar vrea să nu mă mai întâlnească niciodată. Vreo două luni de zile, aşa... până la începutul lui Februarie, n'am vorbit. Ne-am întâlnit de câteva ori, dar a întors furios capul... Odată la cinematograf, din întâmplare am fost alături... Când m'a recunoscut în pauză, s'a sculat şi a plecat... Nu pot să spun că asta nu-mi cădea în vremea aia foarte bine... dar oricum, vorba Valeriei, era bine când venea că tot aveam nevoie de el... Tocmai, peste vre-o două luni, când ne-am împăcat i-am explicat, aşa pe larg, că din cauză că am fost singură în casă, m'am speriat, că eram goală, că nu am ştiut cine e... că am crezut că e vreun hoţ. M'a crezut. Şi tot el şi-a cerut iertare... Mi-a spus atunci cât a suferit... Pe divan a stat un ceas hotărît, că dacă se deschidea

Muzeul Digital al Romanului Românesc

uşa şi apărea un bărbat să mă strângă de gât... Lui, spunea că nu i-ar fi făcut nimic... I-ar fi strigat numai să iasă... Şi dacă n'ar fi ieşit, numai, atunci l-ar fi sugrumat. Zicea că a suferit ca un câine sângerat, că i-a fost teamă că o să înebunească şi a pornit, aşa cu ochii în foc, şi cu tâmplele pocnind... pe străzi... fără să ştie unde... Zicea că nu putea să respire, şi mai mult alerga... Pe urmă, după ce a obosit... s'a dus la femei în Crucea de Piatră unde a stat până aproape de prânz... când mi-a scris scrisoarea şi mi-a trimis cheia.

...Eu ştiam că el mai bine moare, dar nu face primul pas să ne împăcăm şi deaceea îi scrisesem eu : Domnule, deşi ştiu că ţi-e capul plin de toate aiurelile, găsesc că de două luni e prea de tot. Vino să-ţi explic ce a fost în seara aceea... Şi-a venit... Era săracu' aşa de emoţionat... Îi străluceau ochii, ba a şi plâns... Era cât pe aci să mă dau lui, dar Valeria mi-a spus să nu fac greşeala asta, că pe urmă se încurcă iar lucrurile şi se duce, de nu mai vine... dar l-am lăsat să mă sărute toată seara... căci Valeria ne-a lăsat singuri în dormitor... Toată noaptea mi-a vorbit... A plecat tocmai când se lumina de ziuă... Mi-a spus — zău — că e una dintre cele mai frumoase nopţi din viaţa lui... Din oraş mi-a trimis un buchet cu flori şi câteva rânduri... Trebue să fie acolo.

Da... Cu scrisul mai aplecat şi mai halucinat ca oricând :

Emy,

...Iţi repet şi acum : Iartă-mă ! Când mă gândesc ce drăguţă eşti tu — când nimeni nu te obligă

Muzeul Digital al Romanului Românesc

la asta, nu-i așa? — și ce grosolan, ce desgustător am fost eu... mi-e silă de mine... Aș vrea ca florile acestea să aducă o lumină și o bucurie care să acopere totul. Toate uriciunile vieții... și ale oamenilor... De altfel suferința mea atroce a fost un cancer în astea două luni, când te căutam de dimineața până seara, dar dacă te vedeam, mă ascundeam ca să te las să treci, nebănuit de tine... Te pândeam seara când ieșeai de la teatru, numai ca să te văd ducându-te cine știe unde... Emy, în clipa când am aflat că totul nu fusese de cât un rod bolnav al grabei și imaginației mele — căci trebuia să-mi treacă prin cap, că te-ai speriat... mi s'a părut că am reînviat. Eu când auzisem în seara aceea de demență pocnetul zăvorului, când am înțeles că în pustiul mut, în care nu era un semn de viață, era totuși cineva, dincolo de ușe, cineva fără chip... și mai erai încă tu, mi-am pierdut capul. Dacă nu ar fi fost sunetul sec al zăvorului, care m'a speriat Emilia... ăsta e cuvântul... m'a speriat... n'ar fi fost nimic. Am avut impresia unei catastrofe... Am încremenit câteva clipe înaintea ușei încuiate. M'am purtat atât de trivial cu tine Emilia, singura femee din orașul acesta, care găsește din când în când câteva clipe și pentru un nefericit ca mine, — fără nici un interes... Cu ce nerozii îți răspund? Buna mea, draga mea Emilia, iartă-l pe

George

— O ducea rău săracu pentrucă n'avea nici slujbă. Imi spunea — că față de noi n'avea secrete—cum era amânat mereu pe la gazete... de azi pe mâine. (Ce lipsă de experiență, ce naivitate, gândesc eu, să-ți iei confidentă a necazurilor materiale o femee ca Emilia. Nu era un mijloc mai sigur să piardă totul, decât solicitând compătimirea ei. In afară de cazuri rare, e tristă imprudență să inspiri — chiar și fără să vrei — mila

Muzeul Digital al Romanului Românesc

femeii pe care o iubești. Cum a putut fi atât de puțin înarmat, pentru asemenea luptă, un om atât de inteligent ? E drept că și credea prea mult în ele).

Prin Februarie găsise de făcut niște traduceri, la o librărie. Traducea un roman cu trei lei pagina... Uneori făcea până la patruzeci de pagini pe zi, dar mă rugase să nu afle nimeni. De Paște s'a terminat însă și cu romanul. Era foarte trist și-i plăcea să stea de vorbă cu noi, să-și spuie necazurile. Nouă ne părea rău.

Cred asta, căci răutatea Emiliei nu e agresivă, ci probabil, crâncen defensivă. Dacă nu-i sunt interesele în joc, e desigur miloasă.

Emy dragă,

N'am putut ieși din casă azi... Sunt răcit și ploaia asta rece care nu mai sfârșește mă descompune... Scara casei e udă și murdară... trotuarele sunt sparte... unde lipsesc lespezile sunt ochiuri de apă... unde e puțin loc, trebue să fie răsturnată o roabă de lemne, butoae goale sau cărămizi... E cu neputință să mergi pe jos în voia ta... lăsându-te gândurilor... Ghetele îți devin de două ori mai grele... Desgustător început de primăvară... Cât îți sunt de recunoscător Emy că dai un rost vieții mele, deși eu o merit atât de puțin... Când Capitala asta a tuturor vânzărilor, a tuturor compromisurilor, a tuturor transacțiilor oferă atâta femeilor frumoase, tu renunți la tot, ca să stai să asculți la bietele mele prostii. Aș vrea să fiu bogat Emy... Mă încălzește ca un vin fierbinte gândul, că aș putea veni să te iau de la teatru în automobil, că aș putea să te chem la mine într'un interior uscat, uscat Emy înțelegi tu, cu covoare groase pe jos, cu bae... cu baie Emy, cu fotolii adânci și lămpi regale, așa cum văd în interioarele luminate când trec seara pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

bulevard. Aș vrea să fiu bogat Emy azi când îndur mai multă mizerie ca oricând.

— Valeria bănuia, dar mie nu-mi venea să cred, că erau zile când nu mânca, mai ales acum când nu mai avea slujbă la gazetă... Totdeauna oprea câte ceva dulce la masă pentru el. La început nu lua, mai făcea nazuri, dar ea stăruia, câteodată îl amenința și îl făcea să mănânce.

...Să fiu, nu chiar bogat, Emy, aș vrea numai puținul luminos pe care l-am găsit la un confrate la Râmnicul Sărat, astă iarnă când m'a invitat pentru două zile la el. O casă mică, numai cu vreo patru odăi, luminoase toate, Emy, cu dușumele uscate, cu perdele albe la ferestre, cu un dormitor cu sofa mare, călduros, cu o cameră de musafiri — ba nu, pe asta aș desființa-o, dacă ești tu cu mine nu mai vreau pe nimeni — al cărei așternut seara era olandă și dantelă, cu o mescioară, și pe ea o lampă portativă să citești culcat... Biuroul lui simplu de tot, dar așa aș vrea unul pentru toată viața : o masă mare de stejar... Rafturi negre, până la jumătatea peretelui alb pentru cărți, un fotoliu adânc pentru fumat țigarea. Ah, și-o nevastă, o nevastă plinuță, albă ca tine, cu ochii mari verzi numai viață, strălucitoare de curățenie și sănătate... ca un model de Tițian, așa ca Lavinia, ca Emilia, ca să prepare ceaiul... Să ai papucii calzi... Asta... asta... visez.

Și știu că e imposibil, Emy... Numai dacă nu cumva voi fi numit sunlinitor într'un orășel din provincie... vream să nu-ți spun... dar gândul mă roade... Trebue să-l spun cu un ceas mai de vreme... Am vorbit cu Pillat, nepotul Brătienilor, și mi-a promis că mă va recomanda d-rului Angelescu.

Tristul tău George

Muzeul Digital al Romanului Românesc

P. S. Și o cameră de musafiri, Emy... Acolo va sta Valeria... scumpa Valeria pe care nici nu mă gândesc s'o las aci...

— Era atât de copilăros încât își închipuia că o să mă las de teatru ca să merg la... Râmnicul Sărat. S'a aplecat să examineze o cicatrice ca o aripioară albă pe care o am deasupra genunchiului.

— Când ai căzut cu aeroplanul?

— Nu, automobilul ; m'am răsturnat lângă Paris.

Emy dragă,

E o copilărie... Iată-te acum și geloasă... Dragă dar n'a fost nimic, absolut nimic... In antract stăteam de vorbă cu autorul, și când a trecut Lena Coremati pe lângă noi el a oprit-o și-a întrebat-o ce impresie are... Pe urmă m'a prezentat... Spre marea mea mirare mi-a spus că mă cunoaște din cetit... Și chiar mi-a spus titlul unei bucăți a mea, apărută acum vreo trei săptămâni... Iți spun drept asta m'a impresionat foarte mult și, om în toată firea, am început să mă bâlbâi... Pe urmă foarte drăguță ne-a invitat în loje pentru actul următor, căci se ridicase cortina... O găseam îți spun drept încântătoare dar cum se zice nu e genul meu... Genul meu e alcătuit dintr'un singur exemplar în lumea aceasta și acela ești tu Emy... Dacă vrei tu renunț și la ceaiul la care ne-a invitat pe mine și pe Horia Dumbravă.

— Dar ce-a fost asta? erai geloasă? (căci numai asta nu mi-o închipuiam).

Emilia a ridicat din umeri ca la o glumă nesărată... A întors capul spre mine cu exces de mimică, pentrucă fizionomia ei caligrafică nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1933-1947

funcţiona decât în mare, scoborînd gura mult în jos, cu buzele ca un cioc de raţă, dispreţuitor şi făcând oarecum cu ochiul... ceeace însemna : Crezi asta? făceam aşa pe nebuna... Nu, dar mă plictisea pramatia... de cataoancă, că-l invitase în loje. Aşa face cu toţi. Nu aveam eu chef ca el să stea în loje cu ea... Şi pe urmă, lui, eu îi spusesem mai mult în glumă, aşa haloimăs... ca să am ce spune, dar el o luase în serios, şi sfârşind iar cu mimică, batjocoritor: Săracu... îi era frică să nu sufer...

— Ascultă Emilia, tu ştiai că suferă din cauza ta ?

— Aşa sunt bărbaţii, îşi fac idei... Desigur că suferea... Dar era mândru, nu arăta totdeauna... Şi pe urmă îi plăcea să vie la noi... De multe ori când nu eram acasă, venea şi mă aştepta. Sta de vorbă cu Valeria... ceasuri întregi... discutau... făccau planuri. Era pentru el foarte bine... Dar ce puteam face ? Aveam atâtea pe cap. Uneori mă mai supăram. Şi, cu o mândrie groasă : Ştii... pe mine să nu mă plictisească cineva prea mult...

Acum o nouă scrisoare pe hârtie de caiet.

— Asta e scrisă la noi, când mă aştepta, e hârtie dela rol.

Emy,

Te-am aşteptat până la 12½... Imi tot ziceam că vii şi aşa a trecut de miezul nopţii... Valeria spune că ai fost să repeţi la o camaradă acasă, şi bănueşte că întârziind şi prinsă de ploae ai rămas să dormi acolo.. Am jucat amândoi tablinet. I-am luat două part'de dosi am prins-o trişând.. ne-am certat. Era să ne luăm la bătae... Pe urmă ne-am împă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdr/1933-1947

cat... în jurul unor linguriţe de şerbet şi cafele... Ce bine era să fii şi tu acasă Emy... Serile în care te văd sunt singurele în care nu mă simt un ocnaş al vieţii. Mă odihneşte, un calm, o sensaţie de împăcare ca o morfină, în interiorul acesta al tău. Privesc în dormitor. Uşa e deschisă şi lasă să treacă din sufragerie, o fâşie lată de lumină care cade transversal pe patul atât de alb, larg, curat, neatins; în fund luna bate prin fereastră luminând pe dinafară abajurul galben.

Patul Emiliei într'adevăr e foarte curat, aşternutul extrem de fin şi alb, pentru că aşa cer interesele ei. E poate obiectul cel mai îngrijit şi mai luxos din casă, aşa cum vânătorii serioşi dau cea mai mare grije şi fac mari sacrificii pentru obiectele de vânat... Ştiu de asemeni că actorii când vorbesc de garderoba lor, nu o consideră ca pe un lux, ci ca pe un utilaj profesional.

...In oraşul acesta putred în care totul e de vânzare... interiorul acesta e un refugiu de frumuseţe şi curăţenie... Mă ridic să plec, Emilia, nu fără să sărut cald mâinile Valeriei, duhul îngrijitor, protector, organizator al acestui locaş de vis. Te văd în patul acesta alb ca zăpada, cu braţele goale, cetind la lampă. Cu imaginea aceasta în minte, cu sufletul plutitor, cobor în strada cu trotuarul spart, cu ceaţă ploioasă... ca să străbat Bucureştii în lat, cu norocul meu.

George

P. S. Mă duc să-ţi aduc mâine biletele... cred că le-a oprit Găiceanu.

— Nimeni nu putea să-l mai înţeleagă... Uneori se supăra din nimic, era bănuitor, îl vedeam nu ştiu cum pripit, amărât, plecând îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.stefanmihaileanu.ro/mdrr1933-1947

bufnat. Şi tocmai atunci n'avea dreptate. Alte ori era aşa de blând şi de cumsecade. Uite, timp de o săptămână n'am dormit, acasă, eram cu unul... Valeriei, îi era urît singură acasă, sta cu el de vorbă, şi-i spunea că repet pentru un turneu... După aceea am plecat, cu tipul la Braşov, iar Valeria i-a spus că am plecat în turneul Teatrului Naţional...

— N'a bănuit nimic ?

— Pe urmă, după ce m'am întors a mirosit el ceva.

Emy,

Imi e peste putinţă să pricep ceva... Cum poţi să faci asemenea copilării ?... Eram ieri seară la Giordache, într'o cameră separată de sus, când ieşind pe culoar, la plecare spre miezul nopţii, te-am văzut prin uşa deschisă de chelner, pe tine într'un grup de cheflii... Am crezut că-mi vine rău... Credeam că sunt beat, era să viu înăuntru... Am stat multă vreme în loc ascultând... Vorbeai, închinai, făceai propuneri, ce enormităţi n'ai spus. Erai desigur beată... N'am stat până la ziuă la uşe de ruşine, dar eram în stare să te aştept în stradă... Emy, tu eşti un copil, nu-ţi dai seama, ce groaznic lucru e să primeşti o invitaţie într'o cameră separată cu divanuri murdare şi oglinzi zgâriate cu pornografii... Dacă se află ceva eşti compromisă pentru totdeauna... Dragă, nu te lua după colegele tale... pentru că ele sunt nişte desmăţate... Dar tu, Emy, gândeşte-te la Valeria, gândeşte-te la toţi cei care văd în tine o artistă mare... Sunt sigur că n'ai ştiut despre ce e vorba... Mi-e gura coclită... Mă simt bolnav, Emy.

G.

Am rămas cu hârtia întepenită în mână... Ea se sprijinise cu umărul de mine şi sânul ei se instalase ca într'un culcuş, în îndoitura braţului

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaferis.ro/anale/mdr_1933_1947

meu, îl simţeam cu coastele. Întorc apoi capul într'o lungă mirare.

— La Giordache ?

— Ah ! ce a mai fost şi atunci... Ce motiv de ceartă, două săptămâni. De obiceiu n'aveam nici o grije seara când mergeam în vreun local că eram aproape sigură că nu-l întâlnesc... Totdeauna el mânca în birturi şi prin bodegi. In seara aceea se înfiinţa un club, nu ştiu ce spunea el, al scriitorilor. Şi aveau o masă a lor într'un salon. Noi eram un grup de şase-şapte inşi mi se pare că era şi Gina, Lenţa şi pe urmă şeful de cabinet cu doi prieteni ai lui... Parcă trebuia să vii şi tu în seara asta ? Da, da... Parcă aşa spunea Mărginoiu ? Noi fetele ne cam trecusem şi spuneam tot felul de prostii... Ne stropeam cu sifon, ne păcăleam unii pe alţii. Şi el era la uşe dragă... închipuie-ţi !...

In chipul acesta am înţeles oarecum cauza tragediei lui Ladima... Din pricina sărăciei nu putea să meargă în acecaşi lume cu femeea pe care (oribil cuvânt) o iubea, şi atunci era cu neputinţă să exercite vreun control... Toate datele îi scăpau... Ea, care era totul pentru el, pleca gătită şi venea din oraş, cum ar fi mers într'o cetate nepermisă lui, de unde s'ar fi întors spunând ce vrea şi cât vrea să spue... El era nevoit să creadă şi imaginaţia lui, necontrazisă de nici un incident al realităţii, putea să vadă o Emilie ideală, bună, suavă. Şi mai ales o Emilie plină de mister. Dacă nu vezi cotidianul unui om, ci numai aşa cum apare pe catedră, nu poţi niciodată să-l cunoşti. Construeşti numai o figură de profesor... Cotidianul Emiliei, nu era cum, s'ar părea,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1935-1947

sufrageria cu Valeria, unde ea cobora oarecum ca o prințesă, ci patul ei plin de atâtea mistere, după amiezile și serile cu supeuri, o lume cu care el nu avea mai mult contact, decât are călătorul de pe scara vagonului de clasa treia, cu vagonul restaurant, sclipitor de lumină și tacâmuri, în cuprinsul de lemn lăcuit al căruia evoluiază (deși doar la al șaptelea vagon) o lume absolut inaccesibilă, mai distanțată decât toate distanțele de parcurs în clasa treia, în cuprinsul întregii țări.

— A venit să se plângă Valeriei... I-a bătut și ei capul ca să-i explice ce „imprudență" am făcut :

— Dacă e posibil, copilăria asta Valeria?... în cameră separată la Giordache ?...

I-am spus cu jurăminte, bine înțeles, că n'am știut de ce e vorba... că am crezut că mergeam în restaurant... că era ziua de naștere a Ginei... mai știu eu ce ?... Două săptămâni a suferit îngrozitor... Nu mă mai săruta..., ca să mă pedepsească, „să mă facă să sufer..." era mereu gânditor, devenise mai bănuitor ca oricând. Mă plictisea nu-i vorbă puțin, căci firește știa tot teatrul că e amorezat de mine, dar nimeni nu credea că trăesc cu el, căci toți știau că sunt cu Traian...

— Care Traian ?... e vreun actor ?...

— Ești nebun?... Și a făcut o strâmbătură de silă, dar la ea nu cred că era o silă fizică, ci una morală, însă mimica ei era nediferențiată. Nu m'am culcat niciodată cu vreunul din teatru... E o prostie... Intâiu că se află și pe urmă încep invidiile, de nu te mai descurci : Așa ?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaraisilvania.ro/it21933-1947

te-ai culcat cu ăla și cu mine nu?.. Sunt foarte drăguță cu ei și atâta tot... Ce rost ar avea să mă culc cu Băltățeanu, să zic așa?... Colegi...

— Dar Traian cine era ?

— Un inginer dela Căile Ferate... Venea cu mașina să mă ia... Tot teatrul știa că suntem împreună...

— Și Ladima n'a știut nimic ?

— La început n'a știut... pe urmă a aflat ceva... Dar am tăgăduit... spunând că așa vorbește lumea... că Traian nu vine pentru mine... ci pentru Gina... A mers cam greu, dar până la urmă tot a crezut.

Stai că-ți arăt acum, că sunt câteva scrisori din vremea aia...

Intervin grăbit speriat.

— Lasă-le la rând... și surîd... Dar văd că tot ții minte?

Bună, indulgentă.

— Cum o să uit câte încurcături îmi făcea? Eu mă întreb dacă nu le-or mai fi cetit și alții, așa cum am făcut eu acum... dacă nu cumva ea le-a făcut accesorii ale patului ei profesional.

— Ce te uiți așa la mine? mă întreabă senin, surprinsă.

O scrisoare pe toate fețele, cu litere mai lungi parcă...

Scumpă Emy,

Trebue să-ți scriu căci am impresia că e singurul mijloc în care mai pot comunica, de o săptămână încoace, cu tine. Nu mai pricep nimic. M'am întâlnit eri prin fața teatrului cu Gina și n'a fost chip să scot o vorbă de la ea... Ce sunt ascunzișurile astea ?... Până și Valeria a început să aibă de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/m21933-1947

câte ori o văd un acr încurcat... Repetiții și iar repetiții, deși am impresia că totuși nu joci de cât prea rar pentru atâtea repetiții. Emilia, mai fii puțin și-a mea... E așa de puțin ce-ți cer. Imaginea ta n'o mai pot deslipi de viitorul meu... De altfel e posibil să intervie o mare schimbare în viața noastră. Sunt în preajma unui mare eveniment... S'ar putea, Emy, ca în scurtă vreme să avem bani... bani... să ai ce-ți trebue, oferit de mine... Asta ar fi cea mai mare bucurie a mea, azi... Nu pot spune pentru moment... Ai să vezi... Ba da... trebue să-ți spun... Îți reproșez că tu îmi ascunzi lucruri, și chiar în aceeași scrisoare, eu însumi mă fac vinovat de asta... Emy, un prieten mai tânăr, foarte, foarte bogat, mi-a telefonat acum două seri la gazetă, căci se vede că nu știa că am demisionat... Noroc că Negrea secretarul, îmi știa adresa și mi-a trimis vorbă... A doua zi de dimineață m'am întâlnit cu el... In biroul lui am stat de vorbă un ceas întreg. Nu stă acasă, are locuință în oraș pe Cometa. Foarte frumoasă, cu mobilă modernistă, care mi-a plăcut foarte mult. Uite, despre ce e vorba... Un frate mai mic al lor a murit... și vor să facă o Fundație culturală... Bătrânul vrea să dea toată partea eventuală de moștenire a celui mort — sau o bună parte, pentru această fundație... E vorba de vreo 7—8 milioane. N'au vorbit până acum cu nimeni și prietenul meu a ținut să mă consulte întâiu pe mine. Din venitul cam de un milion pe an se vor face 100 de burse pentru școalele primare, căci bătrânul n'ar vrea să mai rămână nici un neștiutor de carte. 10 burse pentru școalele secundare, 4 burse pentru universitate... Din restul venitului, cam 5—600 de mii de lei se vor da anual premii pentru literatură, muzică, pictură și teatru. Astea le-am fixat eu... A vorbit cu bătrânul și cred că au căzut de acord cu mine. Va fi și un fond de ajutorare... Faptul că mi s'au adresat mie, mi-a făcut o nesfârșită bucurie... E posibil să fiu numit secretarul

Muzeul Digital al Romanului Românesc

acestei Fundații... Ar părea lumea altfel construită Emy.

Ca să discutăm mai mult am luat eri masa cu prietenul meu la Modern... a plătit el. Mâine ne întâlnim deadreptul la masă, ca să continuăm. M'a invitat tot el, dar acum trebue să găsesc parale undeva, că n'are nici un Dumnezeu să-l las tot pe el să plătească.

G. D. L.

Emilia vede că nu mai dau nici un semn de viață, ca un bolnav în criză.

— Ce-ai rămas așa ?... Ia uite cum a rămas !.. Își încruntă puțin privirea, ca să înțeleagă mai bine, cu ochii aceia mari, care nu văd decât simplu... Ți s'au umezit ochii? Ce e?

Noroc că pot minți așa, reflex aproape.

— Mi-am adus aminte de fratele meu care a murit și el.

Din cauza fratelui mi s'au umezit ochii, dar trebue să mărturisesc, oricât ar fi de monstruos, că nu din cauza lui Sorin, ci din pricina acestui biet frate, frate adevărat, din același altoi de suferință, care era grav ca un profesor universitar, de o politețe de ambasador pensionar, surâzând puțin îndepărtat, cu ochii calzi în orbitele prea mari... al cărui destin eu aș fi putut să-l schimb în această lună Aprilie, și n'am știut.

— Era fratele tău mai mic ?

— Da...

E înduioșată...

Aproape că a turtit cutia cu scrisori, trebue să se ridice în cot, ca să luăm alta.

Emy,

Ce-a mai fost eri ? Știam că nu ai de cât în actul trei și am venit să te iau... M'am jenat să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

intru în cabina voastră... îmi închipuiam că se îmbracă fetele, şi ţi-am trimis vorbă... Mi-ai spus să te aştept şi pe urmă n'ai venit... Fetele mi-au spus că te-a chemat directorul... M'am interesat însă şi am aflat că nici n'a fost directorul în seara aceea la teatru şi nici nu vine de obiceiu la spectacol. Te-am căutat apoi pretutindeni... Nimeni nu mi-a spus... Nu te văd aproape două săptămâni şi atunci ne pierdem unul de altul?... M'am întâlnit cu Gina care vrea să-ţi vorbească... Spune că nici ea nu te vede....

Întoarce spre mine capul rotund de pisică de lemn, cu orbitele geometrice.

— Ce-a fost şi atunci... Traian mă aştepta la Elysée şi nici prin cap nu-mi trecea că Ladima vine să mă ia... A trebuit să rog fetele să-l ţie de vorbă până plec, căci dacă s'ar fi luat după mine, îl ştiam, nu mai scăpam de el. Pe ele le amuza foarte mult asta... Vivi l-a luat în cabina cealaltă, şi el a marşat... Ele râdeau să se prăpădească... Nu pricepea nimic şi era mirat de atâta prietenie şi dragoste din partea lor.

Acum ţine ea în mâna grăsuţă scrisorile şi eu citesc peste umărul ei rotund. Am făcut-o înadins pentru ca să mi le comenteze, fără să-i cer anume asta, căci desigur că, numai aşa din reacţiune animală, ar refuza... Subt pretext că stau mai bine, m'am rezemat de ea, cu un soiu de familiaritate complice şi tandră... Creşte în mine o durere mărăcinoasă şi sunt actor într'un teatru care, ca teatrul în teatru din Hamlet, corespunde unei drame adevărate.

Scumpa mea.

Mâine vreau să te văd neapărat Emy, am veşti bune de tot... Nici nu ştii ce înfrigurat sunt... Eri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramanului1933-1947

am luat din nou masa cu prietenul meu, afară din oraș... Nici nu mi-am închipuit că s'au deschis grădinile și mai ales că se poate mânca și ziua acolo... La Flora, la prânz, parcă ești într'o stație climaterică în străinătate... Grădina mare cât un parc cu parmalâc verde, cu mese afară, așa în plin soare... Galantarul bogat cu mâncăruri, chelnerii îngrijiți, îți dau impresia de odihnă, de curat, ca de sanatoriu. M'am simțit așa de bine... Pe urmă după ce am luat cafele și cognac, un cognac tare și ușor ca o flacără galbenă, am făcut un tur cu mașina până la Otopeni... Cu toate că șoseaua era stricată, mi se părea că nici în leagăn când eram mic, nu m'am simțit așa de bine, la ora două, după o masă bună, ca în fotoliul adânc și elastic al mașinei (puțin amețit de vin e drept). Ei bine, Emy, Fundația e pe cale să se realizeze... S'ar putea să mergem încă din vara aceasta la Râmnicul Sărat... Căci acolo vreau să mergem, Emy. Obligațiile mele de secretar nu mi-ar impune să stau în București... Așa încât în loc să trăim prost aci, am putea trăi curat și frumos acolo.

Când îți spuneam : Emilia, dă-mi un an de așteptare și încredere, și totul se va schimba...

Fii mâine acasă... Trebue să stăm de vorbă.

G. D. L.

— Mi-era imposibil... Traian nu mă lăsa nici un minut liberă... Dormeam și mâncam la el, dar Valeria nu-i spunea lui Ladima... Veneam numai să mă schimb acasă... El venea însă în fiecare seară și juca tablinet, așteptându-mă, cu Valeria.

— Și cum s'a terminat cu Traian ?

Trăsăturile caligrafice adică fruntea senină cilindrică, sprâncenele aduse din condei, ochii mari neadânciți în pleoapele grăsuțe, catifelate, se strâmbă într'o denunțare :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

— Intrigile dragă... Că în teatru e ca un viespar... l-au scris scrisori...

Aşi vrea s'o mai întreb, dar e în mine o drojdie de oboseală şi nemulţumire, când îmi amintesc...

Fundaţia s'a făcut. Nu are venituri de un milion, dar are, e adevărat, un secretar. Nici o clipă, nici ca o bănuială măcar, nu mi-ar fi trecut prin cap că am putea oferi unui domn atât de bine, postul acesta... In îmbrăcămintea lui serioasă de profesor, în tonul, academic, cum să-ţi spun? cu care vorbea, superioritatea intelectuală, şi de om de lume, pe care o manifesta, nu ţi-ar fi permis nici o clipă să crezi că unui asemenea om îi poţi face ofensa să-i oferi un post de secretar al unei fundaţii particulare pe care noi l-am încredinţat unui tânăr student recomandat de un profesor. S'au dat premii, e drept, între altele şi unul de poezie. Tata a cerut Academiei şi unor scriitori cunoscuţi să decearnă „premiul Sorin Vasilescu" de 30 de mii de lei. Trebue să spun cu sinceritate că auzisem că e un excelent gazetar, dar n'am ştiut, până la sinuciderea lui, că Ladima e şi poet, şi mai puţin, cum au scris unii atunci, că e un foarte mare poet.

— Vrei să trimit să mai aducă ţigări? La ce te gândeşti?

— Da... mai pe urmă...

— Chestia cu ce credea el nu s'a făcut, dar pe urmă a găsit ceva la o revisă, nu ştiu unde... Lucra... era aşa... secretar... dar nu câştiga mai nimic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro nr.11935-1947

Emy scumpă,

Ţin foarte mult să te rog un lucru... Am invitat la masă... mergem într'un loc unde se mănâncă admirabil, e o cârciumă pe Buzeşti la Nepotu — trei buni prieteni ai mei... Le-am spus — numai lor Emy — pentru că suntem foarte buni prieteni, căci ne vedem în fiecare zi la cafenea, că va veni şi logodnica mea... Emy, nu-ţi închipui ce cald mi se pare cuvântul acesta şi înflorit, numai când îl pronunţ: logodnica mea... Aşi fi fericit să fiu într'o seară în mijlocul prietenilor mei buni, cu logodnica mea... (N'am mai spus la altcineva la nimeni că suntem logodiţi, nu te supăra...). Dar cuvinţa cere să ţi-i prezint încă dinainte.

...Iată-i de pe acum, în scris. Unul, Bulgăran este un mare savant, Emilia... Fireşte, nu e profesor universitar... pentru că numai diplomele contează în ţara asta... Are o teorie extraordinară asupra atomilor... pe care o va scrie şi o va traduce în franţuzeşte. A făcut descoperiri literare care au revoluţionat istoria literaturii noastre... Cibănoiu a fost cancelar la externe... n'a înaintat pentru că ştii ce înseamnă să înaintezi la externe; să fii din lumea lor şi să perii toată viaţa... Acum vreo cincisprezece ani Cibănoiu a pus semnul mirării într'un ordin al secretarului general, care credea că St. Louis e un oraş din Franţa şi numise un consul acolo... E un mare teosof. Emy ai să-l cunoşti... Colaborează la o mulţime de reviste teosofice franceze şi germane... Are o bibliotecă imensă .. Penciulescu cel care întregeşte trinitatea, e fără îndoială cel mai deştept om din ţara românească... Ripostele lui sunt celebre... Ras, negricios, cu o faţă de consul roman, blazat, e de o cultură care sperie şi pe profesorii universitari. N'a primit nici odată o catedră, a socotit nedemn de el asta... A preferat să fie suplinitor la un liceu particular, de cât să se preteze la compromisuri. Un profesor universitar care îşi pusese ochii pe el, de când era student, şi-a dat catedra şi fata

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1933-1947

după altul, când a văzut că Penciulescu face... mofturi. Ai să-i cunoşti, Emy, şi ai să vezi ce tipi interesanţi sunt.

Prin urmare, dragă, trec mâine să te iau pe la 8½, nu ?

G. D. L.

Se întoarce, şi acum încă deziluzionată, schimbă picioarele... se întinde voinică a plictiseală.

— Am fost... Vai ce seară... Erau nişte rable, de parcă eram în spital... Unu n'avea dinţi şi făcea spirite... altul făcea pe curtezanu. Ce prieteni şi-a găsit el!.. Am stat numai până la 11 că mi s'a părut o prostie să pierd noaptea cu o adunătură ca asta.

Biletul ăsta (de la mine din mână) l-am găsit de dimineaţă, vârît pe sub uşe, e iscălit de ei trei.

Păcat, Emy că n'ai stat... Pretenii mei te găsesc foarte bine... Le-ai plăcut enorm... Noi acum am încheiat... dimineaţa... Ei mi-au spus să trec să-ţi las pe subt uşe biletul acesta pe care iscălesc cu toţii. Cu cele mai dulci sărutări de mâini. G.

Gedem nu ştie ce comoară are. Bulgăran... Nici ducele de Sagan n'a prezentat o aşa frumuseţe la un supeu prietenilor lui... Cibănoiu.

Dacă aveai de gând să pleci aşa de repede de ce ai mai venit ? Penciulescu.

— Cam în vremea asta, plecam pe câte două trei zile din Bucureşti cu Traian... că încă nu rupsesem cu el. Avea inspecţii şi mergeam şi eu... Stăteam la hotel, până venea el, pe urmă ieşeam împreună la masă la restaurant. La Giurgiu... La Buzău... Odată am fost şi la Roman...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramana.ro/indri1933-1947

Ladima era foarte enervat şi devenise bănuitor [1]). Caută ţigări şi nu găseşte.

— Nu mai sunt ţigări ?

---

[1]) Cam în vremea aceasta Ladima m'a rugat să-l aştept la plecare de la o şedinţă a comitetului S. S. R., ca să mergem împreună. Abia după ce ne-am despărţit de Perpessicius, cu care plecam de obiceiu, în dreptul hotelului Athénée Palace — era în anul când se adăogau trei etaje hotelului Splendid şi circulam numai pe partea cealaltă — Ladima, care mă conducea pe nesimţite spre oraş, m'a întrebat, întâiu cu un aer indiferent, detaşat, cum am petrecut la un „ceai" dat de una dintre tinerele angajate ale Teatrului Naţional, dacă m'am amuzat bine, ce lume a mai fost şi, târziu (apoi şi cu ocoluri, dacă s'a flirtat, cum mergeau simpatiile, până la ce oră din noapte am stat (căci am înţeles că, după câte ştie el, s'a stat până la 9 seara). Bănuiam unde vrea să ajungă, şi-a ajuns foarte târziu, cu un surâs galben şi exagerat de vioiu.

— E adevărat că a fost acolo şi un tânăr inginer... Traian Justiniu ? un bun prieten al meu...

Imi dădeam seama cât de mult ţine să afle, şi înţelegeam în aceeaşi clipă, că nu pot să nu fac parte din acea cumplită coaliţie care se formează de la sine împotriva unui bărbat înşelat... Laşitate, simplă dorinţă de a-ţi simplifica existenţa, teama să nu pari poltron, un sentiment de vulgar orgoliu că eşti în clipa aceea deasupra, nu ştiu ce, m'a împiedecat să-i spun ceeace ştiam, lui Ladima. Poate şi gândul că l-aşi face să sufere — şi toţi dispreţuim, la alţii, suferinţa din dragoste, o credem neserioasă şi găsim că ni se cere prea mult ca să ne „amestecăm" în asta — m'a făcut cred să nu-i spun, că Justiniu a stat tot timpul cu Emilia, care i-a făcut şi scene de gelozie, că toată lumea îi consideră împreună, că acest ceai s'a sfârşit, la nouă, dar a continuat cu o masă la Roata Lumii, prelungită şi ea, că în zorii zilei Justiniu ne-a condus pe toţi acasă cu maşina, rămânând cu Emilia, care probabil a dormit la el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Acum o scrisoare fără titlu, dezordonată, fără scrisul acela culcat şi mare, ci aproape drept şi mai mic.

Aseară treceam, pe lângă un grup, în faţa teatrului. Unul dintre actorii tineri povestea ceva şi toţi râdeau... Când m'am apropiat toţi au tăcut şi păreau jenaţi... L-am luat pe Ion Sârbul deoparte şi după câtva timp, necăjit, enervat, sâcâit, mi-a spus, îndurerat: „Gedem eşti un dobitoc fără pereche... Niţescu povestea ce i-a făcut Traian, Emiliei, pentru că a prins-o în cabină la un teatru particular cu un coasociat director... A văzut-o mergând cu el la teatru, la o oră când nu putea fi nici măcar repetiţii... A urmărit-o, a intrat în teatru şi de la uşa cabinei a ascultat şi a înţeles totul. Pe urmă?... Gedem eşti un dobitoc fără pereche... cu tot geniul tău... La revedere... Nu te mai apropia de grupurile care râd cu hohote... Nu uita să depui cărţi de vizită la anul nou şi la ziua onomastică lui Traian Justiniu. La revedere"... şi a plecat bătând mătănii.

Nu sunt Emy nici furios, nici nu sufer. Mi-e numai o imensă, o nesfârşită milă de mine... Fiecare suntem ursiţi de la facerea lumii, să fim aşa cum suntem, aşa cum e ursit sâmburele să dea bostan şi bobul de grâu, spic... S'a făcut în mine ca o lumină de moarte şi înţeleg acum, neaşteptat, toate întâmplările şi toate faptele omeneşti ale acestui an de delir, de când te cunosc... Cu bine, Emy, fii fericită, căci există soiuri de fericire pe lumea asta pentru tot ce a creat Dumnezeu.

Demetru Ladima.

— Am crezut că acum s'a sfârşit... A fost în Mai asta, într'o ghină mizerabilă... Ştiam că pe 1 Iunie sunt concediată dela Naţional. Speram să intru la alt teatru, particular... L-am pierdut şi pe Traian... Şi acum se mai supăra şi La-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cvestitoris.ranla.ro/mdr/1933-1947

dima. O lună, n'am mai ştiut de el nimic... Pe urmă am aflat că e bolnav.

In anul acela în Iunie am avut şi eu un conflict cu el... Era în comitetul unei expoziţii de câini... Pentru că se ştia că e unul dintre cei mai buni cunoscători ai raselor de câini din ţara noastră. Pe maidanul fostei Primării se făcuse o curticică prăfuroasă, mărginită de cuşti şi cotețe, cu tot soiul de câini şi căţei. L-am rugat să dea, în loc de premiul doi, premiul întâi, pentru un pekinois mătăsos al unei prietene care nu-mi mai da pace.

— Nu te supăra domnule Vasilescu, dar premiul întâi a fost dat de vre-o zece ori până acum. Asta mă plictiseşte... Scuză-mă. Plec acasă. M'am săturat.

Emilia a luat un bilet, care de altfel venea la rând.

— Ce bilet este ăsta ? şi îl cercetez mirat.

— Dela un prieten al lui.. dela Ciobănoiu.

Domnişoară,

Iertaţi-mă dacă intervenţia mea este inoportună şi deplasată. Dar ştiu ce inimă bună aveţi şi sunt sigur că dacă sunteţi cauza unei atât de mari suferinţe, e că nici nu bănuiţi răul pe care-l faceţi... De vreo săptămână, domnişoară, prietenul nostru merge spre moarte... Pe căldurile acestea grozave, e singur, fără nimeni lângă el, şi sunt sigur că prezenţa d-voastră câteva minute lângă patul lui... ar fi ca un balsam... Doctorul i-a interzis să coboare şi noi facem cu rândul pe paznicii lui, dar avem foarte puţin timp liber.

Cibănoiu.

— Eu tocmai plecam într'o excursie cu auto-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/dr1955-1947

mobilul prin Ardeal... Dar s'a dus Valeria numai decât... Ce a găsit acolo, zice că nu poate spune. El sta tocmai sus, la al treilea, pe Rahovei... Nu era măturat de zile întregi, o gândăcime să te sperii, haine și ghete murdare, resturi de mâncare. Pe cărți sta praful de un deget. El avea nevoe de pungi cu gheață pe frunte și seara comprese calde la ficat... Era slăbit, ne ras, cu rufăria patului murdară, căci era o singură servitoare la toate trei etajele. Venea numai să mături și să aducă apă dimineața. Valeria a venit înapoi acasă... A luat ciocan, cue, cearșafuri de pat și o pernă cu fețele ei, a luat un reșod, că eu am vreo două, trei, că mereu se strică și nu vreau să rămân fără nici unul.

Casa lui, era veche, ca o cazarmă, dar avea electricitate și priză pentru reșod, așa că tocmai bine putea să încălzească apa.

Impreună cu Ciobănoiu l-au coborît jos din pat... L-au așezat pe saltele în fundul culoarului. A deschis ferestrele, a curățat puțin de păianjeni, a măturat bine, a pus praf pentru ploșnițe și pâine muiată în acid boric pentru gândaci. A dres ea singură patul, că Ciobănoiu nu se pricepea la nimic... A potrivit rafturile de cărți. Pe urmă a primenit așternutul, a spălat vasele și paharele... Ciobănoiu se minuna, nici nu mai recunoștea odaia... In fiecare zi, că eu eram plecată, se ducea la el; de câteva ori, când avea dureri, a stat și noaptea lângă patul lui. Că era bolnav de ficat, nu știu ce avea, că nu avea voie să bea decât lapte. Spune Valeria că avea niște dureri îngrozitoare, uneori își mușca mâinile ca să nu strige... Când,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cv.statiunilemari.ro/mdr 2933-1947

îi treceau crizele stăteau de vorbă... Şi ei şi lui le plăcea să stea de discuţie... Spunea Valeria că despre mine n'a spus o vorbă tot timpul... Ea adusese un borcan de dulceaţă de acasă şi pregătea la reşod, cafele, de trata prietenii când veneau... Seara se adunau toate rablele acolo şi zice Valeria că petreceau foarte bine.

De văzut nu ne-am văzut toată vara... Eu fusesem la Bârlad tot timpul... El mi se pare că a fost la un cămin de scriitori prin Transilvania... S'a angajat pe urmă la o gazetă dela Chişinău, dar nu ştiu de ce n'a stat decât două luni. Pe la sfârşitul verii mi-a venit un angajament dela Teatrul Naţional de acolo. Am bănuit eu că trebue să fie ceva cu el acolo... Dar n'am primit... Trebuia să transportăm casa şi ne era greu.

Valeria dragă,

Nu înţeleg de ce te-ai grăbit atât să-mi trimiţi cărţile împrumutate... Imi făcea plăcere să le ştiu la d-ta... Dacă vrei altele, oricând, toată mica mea bibliotecă îţi stă la dispoziţie... Ştiu că nici odată cărţile pe care le iubesc atât, nu vor fi în mâini mai bune, mai îngrijitoare, şi atât de iubitoare ca ale d-tale. Mereu îndatoratul

George Demetru Ladima

— In Septembrie, când ne-am întors, Valeria, care împrumutase nişte cărţi dela el — nu le-a cetit, că nu i-a plăcut nici una — i le-a trimis înapoi... Despre mine nu spunea nici un rând, nici n'o întreba niciodată... Aflase şi el poate, că în toamnă era să mă mărit cu Arghiropol. Eram ca şi logodită...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

— Arghiropol era un societar al teatrului? Nu l-a scos la pensie? Așa auzisem parcă...

— Da, și a stat la noi în casă vreo două săptămâni... De cât să fiu metresă pe degeaba a unui tenor, mai bine nevasta unui societar, că amanți găsesc eu câți vreau... (Ea nu spune limpede că vrea un bărbat „complezent") Arghiropol a și stat aci, vreo trei săptămâni... Ladima știa... când ne întâlneam pe stradă, mă saluta foarte rece și așa... foarte demn... Că nu mai venea nici la noi... Îi spusese Valeria că m'am logodit și că de Sf. Dumitru ne mutăm într'o altă casă, mai mare. La Național însă tot n'am mai putut să intru... Nici Nae Gheorghidiu nu putea face nimic, că acum fusese scos dela minister și îl atacau mai toate gazetele.

Domnișoară,

Am publicat astăvară în cea mai de seamă revistă literară „Cugetul" în care public de obiceiu versurile mele, trei articole despre decadența teatrului românesc, care au avut oarecare răsunet, în deosebi în generația tânără, dornică de o spiritualitate nouă. S'a hotărât să facem o grupare pentru teatru, i-am spus: Proscenium. Un tânăr regizor Doriadi, care a studiat la Berlin cu Carl Heintz Martin va pune în scenă. Inainte de spectacol vom ține conferințe arătând ce vrem. Sunt nădejdi mari că vom revoluționa în întregime teatrul românesc învechit, rămas la formule vulgare, bulevardiere. Cea dintâiu piesă pe care o vom juca va fi Invierea lui Tolstoi, într'un singur decor, cu proectoare și recuzită modernistă... Te-am propus pe d-ta pentru rolul Maslovei și după oarecare discuții, deoarece se pare că Doriadi vrea pe altcineva, s'a căzut de acord. Pe bărbat îl va juca un tânăr absolvent al Conservatorului, Priboescu, pe care

Muzeul Digital al Romanului Românesc

probabil îl cunoşti, pentru că se spun despre el lucruri extraordinare. V. I. Stefanovici, unul dintre cei mai reputaţi esteţi de la noi, va vorbi despre „Tolstoi şi teatrul lui Gordon Graig". Spectacolele vor avea loc la „Teatrul Popular". Sala va fi decorată în perdele cenuşii, iar scena transformată.

G. D. Ladima.

— Deşi nu plăteau nimic şi ştiam eu cât timp se pierde cu repetiţiile, am primit... Venea şi el, în fiecare zi, la repetiţii, sta într'un stal în întunericul sălii, şi-mi vorbea foarte politicos. Imi plăcea mult mai mult, aşa cum se întorseseră lucrurile. Miroseam eu câte odată, că trece anume pentru mine pe la uşa regisorului.

— Şi s'a jucat spectacolul ?

— De vreo trei ori... Am aci şi critica... A coborît şi a coborît într'altă cutie unde erau tăeturi din diverse ziare... Afară de Universul care, nu găsea satisfăcătoare asemenea încercări şi spunea că singura care a înţeles rolul a fost d-ra Răchitaru, şi de Dimineaţa, care lăuda mai ales pe Doriadi, pe Priboescu şi remarca în deosebi pe d-ra Răchitaru „care a fost sguduitoare", toate celelalte critici vorbeau aşa, înscilat, despre spectacol, şi rând pe rând arătau că mai ales în scenele de beţie, Maslova, a d-rei Răchitaru, a cutremurat sala... „Are un temperament copleşitor, scria unul dintre critici, şi Teatrul Naţional a făcut o greşeală de neiertat concediind-o". Mai erau câteva reviste, mici probabil, pe hârtie velină, care cereau ca neapărat să se încredinţeze un teatru permanent lui Doriadi.

— Eu eram bucuroasă că asta îmi slujea ca să cer să fiu reangajată la Naţional, mai ales că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

nu mai puteam conta pe Arghiropol... care după ce stătuse trei săptămâni în casă la noi, rupsese logodna... Şi încruntând, prea puţin, linia de întâlnire de deasupra nasului, a atâtor linii caligrafice: Iar intrigi şi anonime... că ştii cum e acolo!... A aflat şi de falimentul băncii...

— Ce faliment? întreb uimit.

Emilia se învineţeşte, se agită toată.

— Să nu mai vorbim. Pungaşii dela Banca Gompos... Mi-au mâncat un milion... Că tocmai vream să iau o casă în parcul Principesa Maria. Că mereu ziceam să ne mutăm... Acum... şi îşi freacă vertical, palmele desfăcute, ca două talgere de fanfară, în semn de „adio".

Altă scrisoare, acum cu un scris mai nervos, mai grăbit şi mult mai oblic, fără titlu.

E peste puterile mele... Trebue să-ţi scriu... Trebue să-ţi vorbesc... Până mâine seară trebue să se întâmple, ceva pentru că mi se rup zăvoarele minţii... De trei luni îndur o suferinţă care întrece puterea de rezistenţă a nervilor mei, depăşeşte tot ce e capacitate de îndurare şi răbdare... Orice Emy... dar vreau să fiu iar lângă tine... Să te aştept jucând tablinet cu Valeria... Mă cuprinde nebunia, mi se pare dintr'altă lume posibilitatea pe care o aveam, de a-ţi auzi paşii pe scară — oricât de târziu — de a te vedea intrând pe uşe, scoţând pălăria cu mâna stângă şi aşezând-o peste mânuşi.

Să privesc, sprijinit în coate pe faţa de masă cu pătrate albe şi roşii, obrazul tău rotund şi rumen, cu ochii mari verzi. Să ne certăm... să spui ce vrei... Sunt cel mai nenorocit dintre oameni. Emy, când sunt departe de tine... Prezenţa ta, alături de mine pe stradă, de cealaltă parte a mesei, în sufragerie, în aceeaşi încăpere, fie şi într'o sală de spectacol,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

mi-e mai necesară ca unui morfinoman, doza lui zilnică.

Cel puțin înainte te puteam aștepta... Sufeream atâta... Azi până și așteptarea aceea, acum când de trei luni nu mai am dreptul acesta, mi se pare un paradis pierdut. Re-dă-mi-l... Pe lumea aceasta e tot ce mi s'a dăruit într'o viață de umilință, mizerie și suferință.

George Ladima.

Nu pot să întreb, decât după o lungă tăcere, în care mă apasă un soiu de desnădejde, cu toate că surâd.

— Ce i-ai răspuns ?

— M'am sfătuit cu Valeria și ea a fost de părere să-l chemăm... Mai ales că acum mă certasem cu Arghiropol și eram liberă de tot. Am întrebat-o pe Valeria, dacă să mai spun vreo minciună ca rândul trecut, să mă desvinovățesc... Ea a spus să tac din gură... Că e mai bine pentru mine, ca el să știe adevărul.

I-am scris o scrisoare că îl aștept a doua zi seara, cu mare plăcere... Și uite ce nebunește mi-a răspuns.

Era într'adevăr o scrisoare de înnebunit. Pe patru pagini nu era scris decât cuvântul „mâine", în coloană, pe fiecare pagină :

Mâine.
Mâine.
Mâine.
Mâine.
Mâine.
Mâine.

Și așa toate fețele. La urmă doar atât : „Va mai fi mâine ?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— După aceea ne-am văzut cam în fiecare seară... Avea bilete de cinematograf și teatru luate dela ziare și am ieșit împreună. De câteva ori am stat amândoi acasă de vorbă, și se ducea Valeria la teatru.

— Ascultă, ai fost din nou a lui ?

— Nu... că nici n'a fost vorba de asta... Stăteam numai așa de vorbă, că altminteri era idealist.

Mă uit la ea, e tot senină, mare și goală.

Draga mea,

Toamna târzie e de aur, părul tău bălaiu e de aur, ochii tăi au licăriri de aur... Săptămâna asta e aurul vieței mele... Sunt un nerod... Un nebun, că trei luni am suferit atât... Trimit două locuri din vreme pentru Valeria s'o invite pe prietena ei. Cibănoiu îmi spunea azi dimineață, că ar merge și el bucuros cu Valeria la cinematograf. Noi care am văzut și „Carnea Diabolică" și „Lord Satan" vom rămâne acasă...

George.

Să rămâi acasă, cu Emilia, fără s'o ai !

In definitiv ce-o fi fost intimitatea cu femeea aceasta, mai ales când nu e desbrăcată ?

— Ce vorbeați seara ?

— Până noaptea târziu... Despre teatru, despre actori, știa o mulțime de lucruri. Uneori jucam și noi tablinet... Îi plăcea, așa, să stea aci.

Emy scumpă,

Ceiace-ți spuneam aseară e pe cale să se împlinească. Azi m'a chemat prietenul de care-ți vorbeam și m'a prezentat unui deputat, n'ai de unde să-l cunoști, Nae Gheorghidiu... A rămas să ne întâlnim diseară din nou acasă la el... Prin urmare nu pot veni... N'am vorbit încă despre condiții...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ncri1933-1947

Știu că va fi un buget foarte scăzut și lefuri foarte mici. Sper să iau cronica dramatică... Gândește-te puțin la mine diseară.

G. Ladima.

— Când am primit scrisoarea am rămas trăsnită... Nici azi, jur, nu mai înțeleg cum el nu a văzut că Gheorghidiu este, știi ? arendașul pe care l-a văzut la noi.

Urmează cred o seamă de bilețele scurte... fie că Ladima nu mai avea timp să scrie, căci acum scria aproape singur jumătate din gazetă, și încă articolele cele mai de seamă, fie că nu mai avea nevoie să scrie, căci pe Emilia o vedea în vremea aceasta probabil când vrea. Era o activitate înfrigurată, politică, războinică... Poate o fi fost și o diversiune sufletească... Nu sunt decât mici bilete :

Treci cu Valeria diseară pe la mine pe la redacție... Mă luați și mergem să mâncăm la Mircea.

Sau altul, pe hârtie cu antetul „Veacului".

Nu te pot aștepta... Vino direct la teatru... Eu iau un ceaiu la redacție... Vezi să nu pierzi actul I căci e o scenă foarte importantă... Observă că locul gazetei s'a schimbat, căci din cauză că, apărusem târziu, ni-l dăduse la fund, și l-am trimis înapoi.

G.

Rămân din nou îndelung pe gânduri... Toată vremea aceasta de vreo câțiva ani încoace e a vieții mele, și trebue să precizez că orice dată, chiar străină, trece prin existența mea ca un amestec de vis și realitate... Ceasul care a bătut orele regulate până am împlinit 28 de ani, e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

de atunci puţin strâmb. Trăesc o viaţă, în care nimic din ceeace se întâmplă nu mai e cu semnificaţie simplă... Totul trebue să corespundă, ca în vis, la altă situaţie, faptele capătă înţelesuri noui, unele printr'altele. Cuvintele nu mai sunt semne, pentru ce e dincolo de ele. Mai înainte viaţa mea avea zilele săptămânii: luni, marţi, miercuri, etc., care corespundeau cu zilele cifrate în calendar... când era ora 12, era ora 12... Dacă era cald, mi-era cald. Dacă aveam guturai, strănutam... Aveam un program, sau o lipsă de program, care se suprapuneau exact faptelor... Când cunoşteam un domn, era un domn, când cunoşteam „alt domn" era „alt domn", când mă culcam cu o femee însemna că am avut-o, când un cunoscut spunea că-i plac ţigările Lucky Strike însemna că-i plăceau Lucky Strike. Dar de câţiva ani, printr'o acumulare de împrejurări deosebite, care ele înseşi or fi având vreun tâlc, semnele nu mai corespund conţinutului lor stabilit, faptele au alte cauze de cum le ştiu eu ; dacă o femeie, care e zodia mea, râde, nu mai înseamnă că e veselă ; când un domn e grav, corect şi important, nu înseamnă că nu depinde în toată soarta lui de un cuvânt al meu. când fug de un surâs, poate însemna că îl doresc, iar un domn cu mustăţi războinice, pe care-l prelungeam într'un raion universitar, aflu azi că ducea pantofii Emiliei la cismar... Ştiu că asemenea devenire e normală pentru nenumăraţi alţi oameni, dar ceeace nu e normal e transformarea mea, automobilistul şi ataşatul de legaţie Fred Vasilescu. Iar acum când eu nu mai sunt cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evsteteris.ranla.ro/mdr1933-1947

am fost, ochii mei, prin care văd lumea, sunt, mai mult ca ori când, cum n'au fost niciodată, numai ai mei, și înapoia lor sunt eu, numai eu... Nu pot să fiu înapoia altor ochi... Noțiunea de normal eu nu o am decât comparând existența mea de dinainte de a întâlni pe d-na T. cu existența mea de acum. Vedeam mai puține culori, doar câteva nuanțe, mult mai puține fapte, alte bucurii... nici nu bănuiam atâtea înțelesuri decât îmi sar în ochi de atunci încoace. Erau chiar mult mai puține întâmplări pe lume și semănau, groase, oarecum toate. Mi s'au ascuțit simțurile ? Nu vedeam mai înainte nimic, ca atunci când treci pe lângă un copac, plimbându-te fără să-l vezi măcar, deși nu ești distrat, numai pentrucă nici nu-ți închipui ce ai putea vedea la un copac. Și nici nu-ți pui problema asta. Dar când tovarășul s'a oprit privind, și te oprești și tu, descoperi nenumărate forme și fapte. Coaja copacului e crăpată într'un anumit fel, care te sperie cu diversitatea lui, sunt flori la rădăcina lui, de soiuri foarte diferite, e și un mușuroiu de furnici, pe care dacă-l privești atent descoperi alte întâmplări mici, dar neasemeni una alteia. Femeea aceasta e tovarășul care m'a oprit din drum, numai ca să privească el ceva, și de atunci am început să văd și eu o mulțime de lucruri. Mă gândesc că fără doamna T. n'ar fi existat în nici un fel Ladima în viața mea; iar întâmplarea de acum, care mă înghiață, și mi se pare în amurgul acesta călduros, în camera aceasta, dospită de suferințe și semnificații, nu m'ar fi oprit în loc nici cât să fumez o țigare. Fără să-mi descopere ea anumite resfrângeri de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1933-1947

orgoliu şi anumite gingăşii, fără să-mi fi arătat savoarea umilinţei, nu m'aşi fi întovărăşit niciodată cu un om, care m'a făcut „gujat" în plină lume; fără ea n'aş fi ştiut că a te întâlni noaptea cu un astfel de om, şi a porni cu el apoi la Sinaia, poate însemna o bucurie scăzută, grea, mai adâncă decât o călătorie la Londra, pe care o aşteptam atât când eram student.

Şi dacă toate acestea există, şi mai ales există aşa, e pentrucă în toate, în orice lucru, în orice întâmplare şi neîntâmplare de când am cunoscut-o, dăinue ceva din existenţa ei, imaterial, cum vibrează în orice organ, cât de neînsemnat, energia întregului. Mai ales de când a venit şi lovitura cumplită (care m'a făcut să citesc atât şi să caut explicaţii) lumea e azi pentru mine ca privită printr'o lupă şi impregnată de gândul existenţei acestei femei, cum e orice obiect înmuiat, vag verzui, când priveşti lumea prin ochelari verzui.

A bătut cineva în uşe.

— Emilia!... şi, mai sec, Emilia!... Vino puţin afară...

Işi aruncă una peste alta pulpanele chimonoului roşu, lucitor ca atlasul, şi după ce a vorbit ceva dincolo, închizând uşa cu grije, se întoarce înodând făşiile pe şoldul plin, cu o mutră mieroasă.

— Ascultă, nu te superi... dacă te las singur puţin... A venit croitoreasa. Se scuză şi nu ştie că asta mă împacă, mă domoleşte de parcă a sunat de recreaţie... Ii spun cu un accent de sinceritate, pe care nu l-am avut niciodată în casa asta :

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Dar Emilio, crede-mă... mă simt foarte bine... singur... Sunt obicinuit... îmi place.

Mi-a fost destul de greu să-l conving pe Nae Gheorghidiu să-l ia director la Veacul pe Ladima... El se gândea mai mult la un fost gazetar pamfletar, care schimbase câteva partide şi trecuse cu dezinvoltură pe la vreo cinci gazete de toate nuanţele... I-am spus însă, pentrucă mă consultă foarte adesea, de se miră şi tata, mai ales decând la Londra, l-am pus în legătură, foarte solid, cu fabrica de arme şi muniţii cu care ne-am asociat, că trebue să punem în fruntea gazetei un om nou, cu un trecut fără toartă de care să se poată agăţa învinuirile, ca să dăm autoritate campaniilor noastre... Nae Gheorghidiu socotea că fusese „lucrat" de către colegii de partid, şi că numai din pricina aceasta fusese remaniat... Se duseseră împotriva lui, câteva campanii foarte susţinute, pe chestia fabricei de muniţii din Ardeal şi mai ales pe chestia recepţiei avioanelor... O gazetă scrisă cu multă vervă pamfletară vorbea în fiecare număr, despre „cosciugurile sburătoare" şi de „fleoarţa dela Comunicaţii". Gheorghidiu, deşi în oraş răspundea foarte cinic, şi uneori spiritual, în birou, acasă, era foarte abătut... De multe ori dela Cameră, după şedinţele de noapte, venea la noi împreună cu tata şi — îmi spunea mama — discutau în biroul cu foteluri negre, cu abajur verde, până târziu, spre ziuă... Aci tata era cel mai curajos şi mai cu poftă de luptă: — Coane Nae ascultă-mă pe mine... n'au nici o importanţă toate atacurile lor. Cine citeşte prostiile dela gazetă ?... Ascultă-mă pe mine...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Totuşi Nae, neştiind ce crede Ionel Brătianu despre el, părea foarte enervat. De două ori a încercat să răspundă prin Viitorul, dar a fost cu neputinţă, deşi personal era unul dintre favoriţii lui Vintilă Brătianu... A bănuit aci un ordin al lui Ionel. Când s'a dus să întrebe cum de i s'a putut refuza un articol, lui, fost de două ori ministru, Ionel Brătianu l-a primit prietenos şi absent, avea aerul că nu-i vine să creadă. Pe urmă l-a întrebat cum merge fabrica de muniţii, dacă speră să înceapă curând producţia... Când Gheorghidiu a adus vorba despre Viitorul, a spus că nu citeşte nici o gazetă, că toate sunt proaste şi „fără îndoială Viitorul mai proastă decât toate".

După vreo câtva timp, mai ales că foaia pamfletară, îl batjocorea îngrozitor, a hotărît să scoată şi el o gazetă... Ca de obiceiu, mai toţi banii i-a dat tata, căci Gheorghidiu socotea că în afacerile comune, el aduce destul, inteligenţa şi influenţa lui, urmând ca tata — asociatul fidel de zece ani — să aducă materialul.

George Ladima, om în toată fire, cu reală prestanţă ca să zic aşa, a făcut o foarte bună impresie... Mustaţa blondă, întoarsă în sus, bărbăţia lui bătăioasă, un fel de încredere în sine l-au impresionat pe tata. Eu îl sfătuiam să aducă şi un proect de buget lunar, pe care să mi-l arate mie mai întâi... Am luat masa împreună în garsoniera mea... Bietul om era foarte mirat când a văzut la masă pahare de Murano şi, timp îndelungat, a privit ca un copil cupele joase de forma ghindei, cu muchiile poligoanelor albastre şi cristalul pereţilor albăstrui, în locul paharelor albe,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaroumaine.ro/mdr1933-1947

drepte sau cu un picior. Abia în anul acela începuse moda, şi primisem cadou un serviciu pentru douăsprezece persoane, garnitura întreagă, dela o doamnă prietenă, care niciodată nu vrea să vie în garsoniera mea, dar spunea râzând că: „veghiază asupra ei". Bilanţul lunar adus, arăta 280 de mii de lei tipografia, 22 de mii localul, 100 de mii cheltueli de administraţie, 300 de mii lefuri redacţia şi administraţia. In total 700.000 de lei pe lună. In afară de 200 de mii cheltueli de început (mobilier, instalaţie, reclamă)... Ladima îl scrisese pe o coală de hârtie cu foarte multă grije, caligrafic aproape.

Mi s'a părut foarte rezonabil. Tata a întrebat însă câte exemplare vom trage. I-am spus că Ladima socoate că vom putea scoate 10 mii de foi zilnic. Gânditor, şi-a aprins ţigarea şi pe urmă m'a întrebat, cu privirea puţin obosită, fixă, fără ochelarii negri, cu un aier somnoros: „Câte se vor vinde din ele?" I-am spus că toate, el a fost însă de părere că nu vor merge mai mult de şapte mii... „Cât face şapte mii înmulţit cu doi?" —!?—„N'o s'o vinzi cu doi lei bucata?"— „Cât face paisprezece mii înmulţit cu douăzeci şi şase?" — !? — „Păi nu ai douăzeci şi şase de numere pe lună? Am înmulţit, am adunat... „364 de mii". — „Atâta e bugetul". Eu acopăr o eventuală pierdere de 100 de mii de lei pe lună".

Tresar... dincolo a căzut ceva, un obiect... numi dau seama ce, dar e profund neplăcut să te simţi gol cum sunt eu, prizonier într'o casă necunoscută. Nu ştiu cine e acolo... Nu ştiu ce se vorbeşte, ce fac cei din camera vecină... Bubuitura asta îmi dă o enervare acră. Aşi vrea să trec

Muzeul Digital al Romanului Românesc

dincolo să văd ce e, dar ar trebui să mă îmbrac, iar îmbrăcat nu știu cum aș mai ceti scrisorile. Aș deștepta atenția Emiliei asupra interesuui pătimaș cu care le descifrez. Aș pierde și comentariile și amănuntele ei. Rămân așa... Aprind o nouă țigare și simt că a gândi, a rememora azi, îmi face bine, că e o circulație în mine ca o descongestionare. A deslușì, a trăi în trecut e ca o voluptate, fie și dureroasă, pe care nu pot s'o întrerupt, cum creșterea niciunei voluptăți nu poate fi întreruptă, prin propria voință.

A doua zi am mers cu Ladima la noi acasă. (îi spusesem să vie bine pregătit, arătându-i ce reducere avea de gând să facă tata) și a fost o discuție de trei ceasuri.

— Domnule Vasilescu, spunea Ladima, gesticulând așezat, cu amândouă coatele pe masă, cu un zâmbet binevoitor, e cu neputință să scoatem gazeta cu suma asta. Uite aci oferta tipografiei ; 60 mii de lei un număr în patru pagini, pe săptămână, socotit un sfert de pagină reclamă, 10 mii de foi tiraj. Și, ca în paranteză: 5 mii e zațul și tiparul, 5 mii hârtia. Aci nu încape nici o reducere. (Totuși tata a obținut cu 50 de mii de lei pe săptămână, la tipografia unui fost ajutor de primar liberal). Local, în centru, mai ieftin de 200 de mii de lei pe an nu se poate găsi... Nu-i așa?... Deci 16 mii pe lună. Lumină, apă, încălzit 3000 pe lună, servitorul 3000... Adică 22 de mii pe lună...

Și a rămas, ca la un sfârșit de demonstrație cu umerii aduși în față, cu palmele desfăcute înlături, cu buza de jos resfrântă. Convins.

— Dece un local de 200 de mii pe an ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ro/index.php/1933_1947

Ladima, încurcat, dar cu superioritate, a ridicat brațele :

— Un birou pentru d-voastră...

— Nici eu, nici Fred, nimeni nu va călca pe la ziar... Nici nu se va ști că am vreun amestec în această chestiune... D-ta ești directorul... Trei camere ajunge... una directorul, una redactorii, alta administrația... Mai departe... și înfundat în fotoliu, fără să privească, sprijinind cu mâna, de prisos, ochelarii negri, tata aștepta, oarecum agresiv.

Ladima și-a răsucit mustața, a consultat notele.

— 3 mii cheltueli de administrație și expediție, de număr.

Bătrânul, a ridicat capul, cu ochii pe jumătate închiși a nedumerire.

— Asta ?

Ladima a înșirat profesoral.

— Timbre, sfoară, transport, telefon, hârtie de împachetat...

— Pune 1500... de număr... 26 de numere... Și se îngâna după obiceiul lui ca să aibă timp de gândit : ă-ă-ă... iar 15.000... ă-ă-ă... zi 40 de mii...

Ladima ridica din umeri exasperat, cu mustața blondă bătăioasă...

Și pe urmă sec :

— 6000 Rador... Telegramele din străinătate...

— N'avem nevoe... apărem la două după masă, le tăiem din gazetele de dimineață.

Spun drept că mă enerva spiritul de speculă al tatei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— 300 de mii lefurile în administrație și redacție.

— Adică ? Și tata și-a ridicat ochelarii care-i căzuseră pe nas, cu o mână, ca să privească mai drept, mai pătrunzător [1]).

— Un administrator 20 de mii...

Tata a sărit din fotoliu, a trântit brațul în cămașe, cu manșeta burlan pe masă (că era cald de tot).

— 20 de mii pe lună ?

Ladima a scăzut tonul, și a luat o manieră domoală de tratative diplomatice.

— Domnule Vasilescu, administratorul e tot atât de important la o gazetă cât și directorul. El răspândește gazeta.

— Iți dau eu un om priceput cu 12 mii pe lună...

Cred că tata vrea să „dea omul" ca să aibă și pe cineva de încredere la administrație.

— O dactilografă 6000.

— Ca să scrie articolele ?

— Nu, adresele abonaților, corespondența administrației.

Intors așa, cum sta, a întrebat mirat :

— Adresele abonaților nu se tipăresc ?

---

[1]) Când îl cunoscusem personal, pe Tănase Vasilescu, mă surprinsese că poartă ochelarii fumurii și seara chiar. Mi-a explicat un prieten, că acești ochelari erau la el o mască. In afară de faptul că îl ajutau să escamoteze drama neștiinței lui de carte, împiedicau pe cel cu care discuta, să-i citească intențiile în privire, în schimb el putea examina în voe pe cel din față. Ii punea deaceea, când trata afaceri, chiar seara. In ceeace privește socoteala, e de reținut că de atunci până acum cifrele au scăzut într'o proporție de 20—25%.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaniamag.ro/mdr1933-1947

— La început, până se fixează, se scriu numai la maşină.

Tata a mârîit, şi-a ciupit mustaţa tunsă...

— Hm ! Hm !

— Cinci mii de lei un expeditor.

— Asta ce e ?

— Expediază prin poştă gazeta, o dă în Bucureşti, vânzătorilor.

— Asta nu poate s'o facă administratorul ?... sau servitorul ?...

— Nu, aceia au altceva de făcut.

— In redacţie : trei redactori a câte 20.000 pe lună... 60 de mii... doi a câte...

— Mă rog, întâi, pune un director cu 20 de mii pe lună... Doi redactori, unul cu 10 mii şi altul cu 8 mii pe lună.

Lui Ladima nu-i venea să creadă : „Domnule Vasilescu, dar e peste putinţă să găseşti redactori cu 8 mii de lei pe lună".

— Cum nu ? Lasă... Cunosc eu gazetari care pentru 8000 de lei pe lună, îţi scriu o gazetă întreagă... că mor săracii de foame...

Ladima s'a sculat din fotelul negru dela birou, unde semăna cu Marcel Prevost, luminat de lampa cu abajur verde...

— Domnule Vasilescu, aşa nu se poate face gazeta.

Şi tata a simţit că a mers prea departe.

— Domnule, de ce-ţi trebue atâţia redactori?

— Imi trebue în fiecare zi : un articol de fond, un articol în mijloc, un articol coloana 6—7 în margine, un foileton... Unul dintre acestea îl voiu scrie eu, celelalte trei, aţi trei redactori... Vom face rotaţie la fiecare dintre catego-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mcr1933-1947

rii. Mai sunt necesari, doi redactori, pentru cursive și pagina literară, că trebue s'o punem, câțiva cronicari, trei reporteri, un secretar de redacție, un ajutor, doi corectori... E un minimum de personal la gazetă... Cum vezi, în total 166 de mii pe lună...

Tata a zâmbit aproape cu duioșie, ca unui bolnav.

— Ță... ță... ță... Asta nu se poate domnule Ladima... nu se poate... Reporterii, n'ai nevoe de ei, tai din alte gazete.

Ladima a sărit în sus, cu mustața indignată, și ceea ce mă uluiește azi când știu din scrisorile Emiliei, ce lipsuri ducea, e îndârjirea și hotărîrea cu care dicta sutele de mii.

— Dar atunci vom apărea cu material trezit cunoscut din ziarele de dimineață.

— Il mai aranjați d-voastră... In afară de d-ta, doi redactori și un secretar de redacție ajunge... Patru inși pot scrie foarte bine, o gazetă.

Amicul meu a făcut ochii verzi mari cât prunele, obrajii porosi i s'au contractat :

— Dar secretarul de redacție... nu scrie la nici o gazetă din lume. El numai adună materialul, îl pune în ordine, paginează...

— De ce să nu scrie ? Va scrie...

Rezultatul a fost că Ladima a plecat acasă... declarând că în condițiile acestea el nu poate să-și „ia răspunderea".

L-am căutat cu mașina... am trimis șoferul sus să-l cheme, căci îl luasem dinadins (și pe urmă l-am trimis acasă pe jos). Am fost la șosea, și i-am explicat ce greșeală ar face să refuze.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://www.sirarom.ro/index1933-1947

Știu că tata e în stare să discute, cu sanse de succes, orice i se prezintă, chiar chestiuni pe care nu le cunoaște, căci aplica principii permanente de conducere în afaceri. La fel a câștigat și acum, căci Ladima a cedat și bugetul a fost fixat la 336 de mii, (adică mai puțin chiar decât fixase tata însuși, în cea dintâiu hotărâre a lui) plus o sumă de 100 de mii pentru „lansare".

Localul a fost găsit pe strada Matei Millo la etajul al doilea... Nu știu cum era, că n'am fost nici odată...

Ușa se deschide, fără nici un avertisment, și apare din nou Emilia, care se îndreaptă spre șifonier.

Tresar enervat :

— Dragă închide, te rog, ușa bine...

— Dar nu e nimeni... Dacă-ți spun... c o verișoară a noastră, croitoreasă, care a venit să-mi probeze rochia. Trebue să-i duc niște garnitură.

— Și-adineauri, ce a fost sgomotul acela ?

— Care sgomot... N'a fost nici un sgomot.

— O bubuitură, nu știu ce-a fost.

Cu fața mirat caligrafiată :

— A ! a căzut un ghiveci cu flori, când s'a întors Cleo în jurul meu, să prindă cu ace. De ce n'ai dormit ?....

— Dragă, n'am nevoie să dorm, mă simt bine și așa... Mai fumez... Dar închide repede ușa.

Caută în sertarul de jos și cum stă așa cu bucile pline așezate pe călcâie, șoldurile și coapsele imperiale, care întind chimonoul ca pe o piele, desfăcute, i s'au dilatat enorm. E un maximum de Emilia, e propria ei statue.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.stefanmaria.ro/mdr/1933-1947

— Viu numai decât, nu te supăra... Mai avem puțin.

E o situație imposibilă. Deși m'am acoperit cu cuvertura până la gât, mă simt gol, penibil de stânjenit pentru mine, pentru ele, pentru aceea care e afară și nu se poate să nu gândească, să nu-și închipue ce e înăuntru... Dar...

Succesul gazetei, trebue să recunosc, a întrecut cu totul planurile dintâi. George Ladima, după ce s'a ocupat cu pasiune de organizarea ei, o scria — căci el o scria mai toată — cu atâta înfrigurare și cu un soiu de curaj aspru, neașteptat, încât isbutise să surprindă atenția și interesul publicului. O botezase „Veacul" și când propusese numele acesta, Ladima avea o voce gravă și groasă, cu o drojdie de dispreț, căci îl transformase în simbol. Nae Gheorghidiu, nu numai că nu apărea în nici un mod la gazetă, dar nu lua parte nici la reuniunile de seară, după masă, la noi în biroul cel mare și întunecat, cu fotele de piele neagră răbufnită, prea mari, cu lămpi cu abajur, care nu luminau în jos, auriu, decât mescioarele pe care erau așezate... Tata era cel care discuta cu administratorul și cu Ladima. Dar nici tata nu apărea nicăeri ca proprietar, numai la tribunal, unde gazeta fusese înscrisă pe numele lui. Nae Gheorghidiu adusese însă în redacție un fel de prim redactor, pe care-l impusese anume, cu indicația că nu trebue să știe nimic. Ladima... Mărturisesc că nici n'am văzut vreodată atât devotament, ca la acest gazetar, pentru Nae Gheorghidiu. Discreție, spirit de apărare, umilitate... El trecea dimineața pe la patronul lui și se ducea la redacție, cu ar-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
bibliotecadigitala.ro/mdr1933-1947

ticolele uneori scrise gata. Dela început am bănuit însă că va fi greu de colaborat cu Ladima, căruia nu i se putea spune clar care va fi direcţia gazetei. I s'a afirmat numai, că va fi o reacţiune împotriva „conducerii" liberale. El, mi se pare, după cele ce au urmat, a înţeles că e vorba de o reacţiune împotriva doctrinei liberale, ceeace era cu totul greşit, căci şi Nae Gheorghidiu şi tată-meu înţelegeau să facă cel mult un soiu de dezidenţă în partid.

Incă din primele numere Mateevici (aşa se numea devotatul lui Nae Gheorghidiu) a pornit un atac împotriva foii pamfletare, în care patronul lui era tratat de „fleoarţă" şi „negustor de cosciuge". Din greşeală, fără să ştie cine a scris articolul, cel atacat a răspuns cu o notă veninoasă împotriva lui Ladima, personal. Seara la noi acasă, acesta tremura de enervare. Era uluit că a putut fi atacat personal şi se vedea hotărît pe o polemică violentă, ceeace convenia firește lui Gheorghidiu.

Timp de două săptămâni Veacul a deslănţuit o campanie aproape sălbatică, împotriva celui în care toată lumea vedea un fel de dictator al polemicei românești. Acesta nu numai că atacase pe Gheorghidiu, pentru „afaceri veroase", dar isbutise să-l facă să treacă drept un imbecil ridicol, deşi înainte de campaniile acestea, deputatul avea reputaţia unui om de spirit (nu-şi mai amintea nimeni de asta). Ziaristul acesta, în aparenţă violent şi dezordonat, nu era lipsit de o judecată rece, reţinută, ca să zic aşa... Cred că el şi-a dat seama că opinia publică, la noi, e incapabilă de discernământ, dar în acelaş timp şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 2933-2947

mult mai sensibilă ca orice altă opinie publică. De asta sunt sigur. Din pricina acestei lipse, orice e scris produce impresie profundă şi întotdeauna cel care scrie are absolută dreptate. Ştiu o anecdotă, care mi se pare că s'ar aplica foarte bine opiniei publice româneşti. Se zice că un sultan a vrut să judece el însuşi într'un proces. I s'au înfăţişat deci părţile şi a început să vorbească cel cu plângerea... Uluit, sultanul s'a întors către cadiul, care făcea un soiu de oficiu de grefier şi i-a spus, ca omul care a descoperit America: „Asta are dreptate... Să ştii că are dreptate". Dar a vorbit şi pârîtul, vreme îndelungată, după cât se pare, căci sultanul s'a aplecat către cadiu, din nou: „Şi ăsta are dreptate!"... Atunci nedumerit, cadiul i-a atras cu temenele, luarea aminte, că nu e cu putinţă ca amândoi să aibă dreptate... Şi sultanul uimit de această descoperire, i-a spus mângâindu-şi cu înţelepciune barba: „Şi tu ai dreptate!"... Oricine „injură" pe cineva la noi, în gazetă, „are dreptate" şi tulbură. Se înţelege dela sine că această excesivă sensibilitate a opiniei publice româneşti, faţă de orice afirmaţie, însemnează anularea însăşi, a oricărei opinii adevărate, capabile de luptă şi rezistenţă. Pamfletarul acesta extrem de inteligent, a înţeles acest lucru şi atunci a adoptat ca principiu deliberat: beştelirea crâncenă a celui pe care vrea să-l combată... Ca urmare a faptului că nu sunt în stare de o opinie reală şi de discernământ, românii sunt poate şi neamul din lume cel mai sensibil la ridicul exterior. Am înţeles asta în timpul cât am fost la legaţia din Londra. Nicăeri nu sunt cred eu, mai puţini mani-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

aci, adică în realitate mai puțini oameni cu viața interioară, ca la noi. Aș vrea să fiu limpede, dar când nu știi să scrii poți s'o faci boacănă; nu vreau să spun că toți maniacii au viața interioară, dar țin să afirm că după părerea mea, după câte am înțeles de pe unde am fost, orice om cu viața interioară, trebue să-și organizeze traiul de toate zilele, să și-l simplifice pe baza câtorva deprinderi sistematice, manii, cum le numesc ceilalți, care-l scutesc de atenție exterioară, de explicații și de pierdere de timp... Dacă nu e încă limpede, poate că am să mai revin, căci faptul că englejii, francezii, germanii și nordicii dau cel mai mare număr de maniaci, mi-a dat mult de gândit când eram în streinătate. Și cred că e și ușor de constatat din istorie, că mai toți oamenii mari au avut manii, adică au avut curajul să treacă puțin drept ridiculi. Un om ridicul e însă un om pierdut într'o țară incapabilă de discernământ și aprofundare. Asta a priceput uluitor de precis, pamfletarul acesta care ridicase, ca să zic așa la rangul de principiu, beșteleala... Găsea fel de fel de calificative oamenilor politici, unele de mare succes, cum a fost de pildă acel de „bezofonul" cu care l-a pricopsit pe un șef de organizație liberă provincial, gros, cu gâtul îndesat și vocea pârîită. Pe Nae Gheorghidiu, pe care-l botezase „fleoarța", (ras de mustăți, cu obraji căzuți de primadonă de 60 de ani, se cam potrivea ca înfățișare) „târfa", „negustorul de cosciuge", timp de un an în fiecare zi, îl distrusese. Cred că dacă, după demisia cabinetului Știrbey, în care Gheorghidiu alături de alți trei liberali, reprezentase partidul, Ionel Brătianu nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1933-1947

l-a mai luat în noul minister din August, e poate și rezultatul acestei beșteleli care uluise publicul și făcuse din cel atacat în fiecare zi în articole și note, o figură popular ridiculă... Bietul Gheorghidiu aștepta la noi acasă, în frac, căci trecuse să iscălească niște hârtii, sigur că o să fie chemat să depue jurământul, și nu-i venea să creadă, când a aflat din ziare, lista noului cabinet liberal, fără el. A fost bolnav o săptămână... Cum am spus, campania dusă împotriva lui nu numai că infiltrase tineretului liberal convingerea că Gheorghidiu a compromis, prin afaceri veroase, prin contracte scandaloase partidul, denunțându-l în fiecare zi, ca miliardar din furnituri și prevaricator, sau ca asasin al aviatorilor, încât toți îi cereau capul în partid, ca pe al lui Moțoc ; dar îl și înfățișase, pe omul acesta, care înainte de războiu trecea drept un om „șarmant" și spiritual, drept un idiot, pur și simplu, chiar puhav, respingător... Am încercat să arăt, și uneori am isbutit, celor cu care am discutat, că nu e adevărată legenda afacerilor fabuloase a acestui om... Ceeace n'am isbutit însă nici odată, a fost să mai creadă cineva că Nae Gheorghidiu e inteligent și spiritual.

Și totuși dovadă că e inteligent, e faptul că și-a dat seama de cauza răului, și a și găsit leacul. Trei săptămâni după campania cu accent feroce a Veacului, și numele lui, nici în vreo aluzie măcar, nu mai exista în gazeta care-l terfelise atât [1]).

[1]) Cred că pot să confirm, și din propria experiență, în viața noastră gazetărească, această impresie că — împotriva tuturor așteptărilor — nimeni nu e mai spe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/ro/ro/1933-1947

Incălzit, clocotitor, cu un soiu de răutate în expresie, Ladima atăca acum întreaga clasă conducătoare... In gazetă, singur Mateevici publica articole de laudă, şi acelea priveau întotdeauna, firește, simpatiile şi aranjamentele lui Nae. De asemenea Mateevici mai ataca, tot fără semnătură, evident, căci gira Ladima, pe toţi conducătorii tineretului. Erau loviţi cu câinoşenie, urmăriţi personal, unii cu adevărat desfiinţaţi... Veacul semăna teroare, mai ales — ceeace m'a surprins mult—în partidul liberal... La club, la consfătuiri Nae Gheorghidiu era acum temut şi ascultat... Mai ales că tata obţinuse din partea lui Ladima, făgăduiala că nu va atăca personal familia Brătianu (pretexta o îndatorire sentimentală din vremea războiului) şi nici partidul însuşi (care făcuse Unirea, etc.). Căci aceste atacuri, se ştia, sunt singurele pe care nu le iertau nici odată Brătienii [2]).

---

riat şi nu-şi pierde capul mai uşor, când e la rândul lui atacat personal, în viaţa lui proprie, decât un „temut pamfletar". Oamenii aceştia sunt în situaţia acelor chirurgi, care opresc hemoragiile organelor rupte în accident, desfac vintrele oamenilor, dar devin palizi şi se zăpăcesc când întâmplător se înţeapă la deget şi văd sângele propriu, apărând în picături roşii.

[2]) E de prisos să mai atragem luarea aminte că tot romanul acesta e ficţiune pură. Chiar dacă unele întâmplări aci anonime, sunt născute prin sugestie, dintr'altele care s'au întâmplat aevea, dimpotrivă toate numele autentice, citate negru pe alb, fie al autorului, fie dintre cele cunoscute, corespund unor momente strict imaginare. Acest „dosar de existenţe", se înţelege de la sine, este închipuit tot, şi numai unele necesităţi de convenţional, pe care le impune tiparul, ne-au făcut să-i dăm o formă care poate să înşele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarsilvaniei.ro/anii/1933-1947

Succesul cel mai neașteptat a fost poate cel de ordin material... „Veacul" atingea, după două luni, tirajul excepțional de 14 mii de exemplare. Presupunând că aveau să se încaseze toți banii, era limpede că foaia, nu numai că nu mai era o sarcină, dar aducea oarecare câștig, mic ce-i drept. De altfel era făcută și cu o cruntă economie. Faptul că Ladima era absolut invulnerabil — și se făcuseră investigații la tribunalul din orașul lui de naștere, detectivii îi urmăriseră, tot firul trecutului, îi scrutaseră viața... — făcea posibilă orice campanie. De el nu se putea agăța nimeni... Nu i se putea riposta cu violența personală, penibilă aproape, cu care ataca el.

Nae Gheorghidiu, Miercurea seara, când mânca la noi acasă, surîdea cu fălcile rase și căzute, de copoi bătrân : „Să știi că-l fac om pe ăsta... Imi place... Unde naiba l-ai găsit Lumânărarule? Uite, îți dau cuvântul meu că-l fac om". Când Nae Gheorghidiu spunea : „îl fac om", punea în asta un fel de religiozitate înduioșată, sinceră, ceva care venea dintr'un trecut îndelungat, că mă întrebam, la urma urmelor impresionat: Oare Ladima nu e într'adevăr om? [1]).

---

[1]) Tânărul Fred Vasilescu, fiul unui industriaș de mai bine de o sută de ori milionar, nu știe pare-se sensul perfect conturat și fără echivoc, al acestui cuvânt în românește, el care la 22 de ani era atașat la legația din Londra (probabil, că își închipuia că pe baza meritelor proprii) ca să fie apoi mutat la Geneva, în timp ce atâți dintre camarazii săi, cu aceeași vechime și cu un plus de examene, făceau oficiul de copiști în Palatul lui Sturza. Prin urmare nu știe că românii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaroman.ro/ro/ro/1933-1947

Pot să spun că în zilele acestea am văzut încă o trăsătură de caracter, a lui Nae Gheorghidiu, care m'a impresionat... Veacul ducea o campanie de ecouri și guerilla mai ales împotriva unuia dintre fruntașii liberali, Anibal Dimescu,

---

se împart în două clase distincte: oameni și ceilalți. Un om e cel care are existența civilă, adică își poate valorifica, și supravalorifica orice merit, căci i se face credit prin simpla prezență, pe când ceilalți nici nu sunt încercați. El participă din privilegiul unei foarte restrânse categorii. (Sunt vreo câteva mii de oameni în România, la 18 milioane de locuitori). Dintre oameni se recrutează miniștrii de profesie, deputații din oficiu, personalul legațiilor din străinătate, membrii ai tuturor celor câteva mii de consilii de administrație, plătiți cu tantieme care echivalează titlurile de nobleță, voiajorii speciali în streinătate, sau, scoborând, să zicem între alții directorul Teatrului Național, directorul institutului de Radio (cum credeați că se recrutează altfel?) și, mai jos, tot soiul de directori și intendenți de muzee și instituții publice, care acordă locuință, luminat, încălzit, etc.

Fred Vasilescu, care fusese pe front, numai pentrucă întâmplător voise el, anume, asta, nu s'a întrebat de loc după ce criterii s'au recrutat atât de numeroșii ofițeri tineri, ai tuturor cartierelor generale? S'a ținut oare vreun concurs pentru șefii de popotă? dar pentru celelalte servicii, au fost luați din tren la întâmplare? Inainte de Revoluția franceză, privilegiul, era favoarea regală: titlu, deci avere (mai totdeauna) dar acum formula e mai simplă: avere deci titlu, adică privilegiu. In războiul pentru întregire, soldatul pur și simplu, (adică provenit din locuitor) avea dreptul și mai ales datoria să meargă zi de zi, în linia întâia de tranșee și de foc, pe când soldatul om, avea dreptul și datoria (neînscrise e drept în constituție, dar fixate printr'un ordin al Ministerului de război), să cumpere un automobil și să rămână atașat

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cel care trecea drept unul dintre conducătorii spirituali ai tineretului, şi care obţinuse remanierea lui Gheorghidiu... Erau mai mult note de ironie şi compromitere politică, fără vreo accentuare morală, căci Dimescu părea inata-

---

pe lângă el, la cartier, la Iaşi, Bârlad, Bacău, Roman, Botoşani sau Oneşti etc. E adevărat că ordinul publicat în ziare, în mod cinstit, nu fixa nominal pe cei care aveau acest drept şi această datorie, dar de vreme ce numai „oamenii" aveau bani, să cumpere un automobil, chiar dacă sumele proveneau prin fraudă, e dela sine înţeles că restul, locuitorii, era excluşi. Un om are dreptul să fie unde e, chiar dacă altul aduce meritul şi soluţia. Recent, un ministru nu a invitat, oare, de pe banca ministerială, mărturisind că n'are soluţii, pe cei care au soluţii pentru remedierea crizei, să vie să i le dea, ca să le aplice el, fiindcă el nici odată n'a făcut presupunerea, că dacă n'are soluţii, n'are dreptul să stea în locul acela, căci, el se ştia pe sine om. Gheorghidiu avea deci perfectă dreptate, şi ştia bine ce spune : Ladima nu era un om. El nu putea fi numit de pildă membru în nici un consiliu de administraţie, aşa cum sunt numiţi şi încasează jetoane, oameni care n'ar putea să scrie exact, titlul mai complicat şi mai nuanţat al vreunei instituţii, în consiliul căreia figurează. El nu putea fi numit nici director de bibliotecă la vreun Senat, nici la vreun muzeu, nici ataşat de presă, ca atâtea zeci, în cine ştie în ce capitală străină. Nici Eminescu, de pildă, n'a fost om. N'a putut fi făcut mai mult de cât revizor şcolar (şi deşi a fost un excelent revizor n'a putut rămâne nici acolo). Cu toate că a gândit, a formulat şi a impus doctrina partidului conservator, el n'a fost nici odată deputat, nefiind cum am spus, om. Toată lumea îl compătimeşte înţelegător, pe omul care din pricina vreunei neşanse nu poate „să trăiască după rangul lui", dar Ladima poate să crape într'o mansardă oarecare, în luna Iulie, căci toţi ceilalţi oameni, vor găsi asta aproape firesc. Bănuesc că pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuleana.ro/mdr1933-1947

cabil mai serios. Se vede că vreun dușman, probabil chiar din cercul familiei, în sfârșit cineva care nu avea curajul să atace pe față, dar îl ura atât de mult, încât ar fi vrut să-l vadă prăbușit, chiar fără ca măcar să ție să se știe că dela el îi vine, a trimis la redacție un dosar, a cărui publicare scotea pe acest fruntaș nu numai din viața politică, ci și din cea publică... Până în cele din urmă, am ajuns la convingerea că a fost trimis de o femee, care n'a ținut să păstreze, pentru folos personal, un asemenea document. Pagina era gata aproape culeasă, cu clișee fotografice și fac-simile, care ar fi produs senzație. Ladima care se înverșuna ușor, când nu-și vedea victimele în față, așezase totul cât mai expresiv. Nu știu dacă Gheorghidiu a aflat întâmplător, sau i-a spus Mateevici de acest chilipir polemic, destul că dând un telefon acasă la noi, a cerut ca tata să se ducă neîntârziat la redacție și să scoată pagina cu fruntașul liberal. S'o aducă la noi, unde avea să vie și el. A cerut, frământat de gânduri, cu un zor nervos, și dosarul și corectura foii.... Le-a examinat îndelung... Pe urmă a împachetat-o frumos și a chemat la telefon, chiar dela noi, din birou, pe

---

început, acceptându-l în calitate de paj într'ale „omeniei" Gheorghidiu i-ar fi găsit lui Ladima două-trei sinecure, mai târziu l-ar fi ales, poate cine știe, în vreun consiliu de administrație și, dacă ar fi dovedit însușiri și suficientă domesticitate, poate chiar deputat.

P. S. Atragem luarea aminte că tot ce e tipărit cu litere mică în josul paginelor, nu e din cuprinsul caietelor lui Fred Vasilescu, astfel că aceste lungi note, care vor mai urma, pot fi eventual sărite la lectură.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

414
Anul 1933 Feb. 16

INTR'O DUPĂ AMIAZĂ DE AUGUST

(urmare)

BIBLIOTECA „ASTREI"
(Asociațiunea pentru lit. rom. și cultura poporului român)
Centrala Sibiiu.
Nr. 54566.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.romanulromanesc.ro/muzeu 1933 - 1947

cel amenințat. Eram și eu acasă. „Allo... domnul Anibal Dimescu...? foarte bine... Aci, Nae Gheorghidiu"... Nu pot să știu ce mutră a făcut celălalt, dar cel de lângă noi avea fălcile rase, mari, căzute, iar ochii verzi știnși totdeauna, îi avea acum ficși, își absorbea buzele... M'a uimit ce palid devenise. I se vedeau, mai puține, dar clare ca o stropeală roșie, păienjenișurile vaselor sângerii din obrajii căzuți, din spinarea nasului poros și coroiat. Ședea în fotoliul larg, de piele neagră burducată, împărțit în romburi molâi de uzură. Avea emoția unui debutant... dar, făcând o sforțare de bolnav cu voință, a vorbit cu un aer de familiaritate, de indiferență și bunăvoință de neașteptat. „Uite ce e, dragă, una din gazetele de după amiază pregătea pentru astăzi o pagină de necuviințe la adresa d-tale, pe baza unor documente probabil apocrife"... Și se strâmba țuguind buzele, ca un dos de găină, chiar la telefon. A tușit puțin gros hm... hm! „Intâmplător am aflat, din fericire la timp, și sunt bucuros că am avut atâta trecere ca să împiedic apariția... Iți trimit foaia, în corectură, ca să vezi despre ce e vorba și eventual să iei măsuri... Pretinsele documente eu nu le-am văzut". Cred că omul nevăzut dela capătul firului a leșinat, după ce a bâlbâit câteva vorbe amărîte, la care Nae Gheorghidiu a mai adăogat: „Ți-am telefonat ca să fii acasă și să primești personal corectura, să nu cadă, cine știe, în mâinile cuiva. La revedere, la revedere".

Pe urmă a rămas o jumătate de oră în fotoliu, emoționat, în lumina verde gălbue a abatjurului, fumând țigare după țigare, fără să știe

Muzeul Digital al Romanului Românesc

că mama i-a dat bună ziua. Abia târziu a văzut-o și i-a spus cald mulțumit, cu o voie bună obosită după atâta emoție: „Ce mai faci, spălăcito?" și a primit invitația la masă, căci la el acasă erau obicinuiți să nu-l aștepte. Tata a chemat un servitor, pe care l-a trimis cu corectura. Gheorghidiu a luat apoi dosarul, l-a băgat în servietă la el. La masă a fost drăguț cu toată lumea, parcă mereu înduioșat, liniștit, radios. Au devenit, de atunci, el și Anibal Dimescu cei mai buni prieteni... Nae Gheorghidiu a căpătat o sinceră afecțiune pentru celălalt... I se părea acum, nu știu cum, mai uman prin greșeala lui, mai aproape de sufletul lui, și-l iubea. A început să-i laude calitățile politice cu o ostentație exagerată. Au fost mai târziu mereu alături, mai pe toate chestiunile.

Ușa se deschide larg... și Emilia apare din nou cu o tavă pirogravată, și pe ea o linguriță de dulceață și cafea. Mi-e o silă cleioasă.

— Valeria spune că ți-o fi sete... cu căldura asta....

Intreb cu jumătate voce :

— Croitoreasa, vară-ta a plecat ?

— Nu, mai avem puțin.

Sunt stânjenit de parcă sunt un caz patologic. Alături de mine, în casa asta streină, e o viață de familie cotidiană. Mă simt, gol așa în pat, ridicul.

— Ascultă dragă, mi-ai adus cafeaua, așa prin cameră cu ea ? Știe că sunt aci ?

Imi răspunde cu buza de sus în piele scurtă, firesc ca și cum ar mânca :

— Și dacă știe ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuleana.ro/mdrr2933-1947

— Cum: și dacă știe ?

— I-am spus că e un coleg dela teatru cu care repet... și că tu acum citești până mă întorc. Ce vrei să fie ?

E stupid, dar în definitiv poate să fie și așa.

— Da... dar atunci închide ușa repede.

Intr'o Miercuri seara venisem pentru masa de seară, căci Luni, Miercuri și Vineri, luam seara masa la părinți ; când am văzut din birou, pe fereastră, în lumina felinarului, oprindu-se la poartă Steyrul, lung și înalt, ca un șlep vehiu, cu cioc, ultimul în București cred, al lui Nae Gheorghidiu, și el a urcat cele câteva trepte, greoi și cu obrajii căzuți subt fălcile strânse, cu hainele cu pulpane așa de lungi, că-l făceau pitic. Când era necăjit, și era cazul, părea mult mai bătrân. Era afară sloată și fulguia. S'a oprit obosit în vestibul, unde i-a ieșit înainte tata, și a rămas pe gânduri, cu paltonul pe el, îndelung. Târziu, ca din senin: „Tu nu știi ce scriu gazetele?"... Și cum tata în vestă după vechiul lui obiceiu, era nedumerit, i-a întins un ziar independent de seară, cu o notă pe care o găsești la colecție, căutând numărul gazetei, nu știu care dintre cele trei, dar data da, căci era aproape de Sf. Dumitru, cred 19 sau 20 Octombrie. Țin minte data, pentrucă alte întâmplări, mult mai personale, din lunile acestea mi-au rămas limpede în minte, și îmi servesc, ca puncte de reper [1]).

---

[1]) Iată după colecția ziarului, nota.

„D. Perieteanu a făcut marele act de curaj de a atrage atenția că adevăratul dezastru de la C. F. R. își

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafrontiera.ro/muzeul-digital-al-romanului-romanesc

Își sprijinea bărbia în ambii pumni, pe marginea fotoliului.

— Nu-ți miroase ?

— Pe cine bănuești?... Vreo încercare a gazetei de a stoarce bani.

— Nota e din afară... E probabil să fie dată de cineva din partid... Ascultă, Lumânărarule, dacă apar articolele astea o să transpirăm mult, cu tot frigul de afară...

— Să întrebăm la gazetă ?

— De prisos... Nu e pornită din redacție, iar ei nu dau amănunte.

Au discutat îndelung și eu i-am lăsat foarte necăjiți, căci aveam treabă în camera mea, ca să caut niște cărți de mecanică vechi. El a mâncat la noi și a doua zi tata era tare mulțumit... Nu știu ce au făcut, dar era încântat, căci gazeta de seară, într'adevăr n'a mai publicat nici unul din articolele promise „pe mâine".

Nu știu însă ce cap au făcut însă amândoi, unde se vor fi găsit, când au cetit, în după amiaza aceea, gazeta lor proprie.

Eu am trecut pe la 5 după amiază pe acasă, ca să aduc mamei niște cumpărături, și i-am găsit

---

are obârșia în combustibilul cu care sunt aprovizionate C. F. R.

Cu venirea d-lui Nicu Teodorescu la direcția generală a C. F. R. s'a instalat la această direcție o concepție cu totul, diametral, opusă. Căile noastre sunt furnizate de întreprinderile particulare cu o cantitate de 250 de vagoane de cărbuni anual.

Deocamdată, și din primul moment ținem să se știe, nu avem nici o obiecție de făcut în privința sprijinului, întregului sprijin, la care are drept industria minieră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdr/1933-1947

pe amândoi, plimbându-se prin birou de parcă aveau nevralgie. In pagina ultimă a Veacului, un articol tipărit cu litere negre şi dese, denunţa „scandalul nemai pomenit al furniturilor de cărbuni pentru calea ferată". Un subtitlu pe trei coloane sporea în tărie: „Statul jefuit cu un miliard anual".

Gheorghidiu, avea din când în când câte un surîs strepezit de parcă ar fi mâncat aguridă...

— Ce-i de făcut?... şi a ridicat receptorul, căci sunase, cu gândul aiurea: Da... Tănase Vasilescu... da eu... Tata întreba cu privirea nedumerit, cine e ? iar eu îl priveam surprins... Allo... Allo... Cine-i acolo ?... iar după un minut de ascultare cu fălcile căzute ca la un copoi, de culoarea tărâţelor, sec: „Dute'n... (şi mai departe).. înţelegi ? du-te'n"...

Şi întorcându-se către noi.

— Unul care ne felicită pentru „admirabila campanie din Veacul în chestia combustibilului dela Calea Ferată".

Tata a întrebat apoi la telefon, probabil pentru a doua oară, dacă a venit la redacţie Ladima... De data asta l-a nimerit şi l-a chemat la noi... A venit într'un palton, marron, scorţos,

---

De existenţa acestei industrii recunoaştem, fără înconjur, că sunt legate mari interese de viitor naţional.

Afirmăm însă pe baza datelor pe care le posedăm, şi care vor fi relevate cu ocazia discuţiei la Budget, că foarte uşor şi fără nici o atingere serioasă a intereselor industriei miniere se pot reduce cheltuelile la C. F. R. cu mai multe sute de milioane, ba prin oarecari sforţări cu miliarde.

Despre asta pe mâine".

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cu fular de cașha galben-roșu. Când a sunat, Nae Gheorghidiu, a trecut într'o cameră mai mică, vecină cu biroul, și a urmărit fără îndoială de acolo discuția.

Tata l-a poftit jos, a insistat, când Ladima voia să stea în picioare: „Nu, ia te rog loc".

Și apoi, indulgent :

— Domnule Ladima, buna d-tale credință a fost surprinsă și azi a apărut în gazetă un articol, despre care, ce să-ți spun?... Sunt uimit.

Ladima, parcă suflecat, cu buzele strânse și mustața ridicată:

— Da... care articol ?

— Cel cu căile ferate... cu furnitura de cărbuni".

A precizat deadreptul, oarecum bătăios:

— Eu l-am scris.

Tata a început să se bâlbâie... Și-a ridicat ochelarii negri, i-a pus iar... Nu găsea cuvinte... Cred că dincolo Gheorghidiu fierbea...

— Să știi că n'ai dreptate... Lovești prin asta în 15.000 de muncitori și într'o industrie națională necesară apărării statului.

Ladima fierbea.

— Domnule Vasilescu, e o glumă liberală această industrie, necesară statului... Deocamdată văd că pentru moment, îi e mult mai necesar statul, ei, decât ea statului... Dacă s'ar arde păcură, dacă s'ar importa chiar cărbuni, d-le Valescu, statul ar realiza o economie de un miliard anual... Am socotelile în sertar la birou... Acest miliard e băgat în buzunar de câțiva excroci, care constitue un consiliu de administrație și clientela lor. (Președinte al consiliului de admi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr.1933-1947

nistrație al uneia dintre aceste mine, era Nae Gheorghidiu). Nu există stat în lume mai jefuit decât acest stat românesc.

— Domnule Ladima... Te'nșeli... te'nșeli grozav... Acolo sunt oameni încercați... cu dragoste de țară...

— O dragoste foarte costisitoare... Cunosc oameni care și-ar iubi țara și pentru mai puțin de un miliard... Domnule Vasilescu... eu nu vă înțeleg... Ceeace am admirat la d-voastră, era despărțirea de liberali, căci vă bănuiam, desgustat fără îndoială, de spiritul lor de jaf în averea statului... „Veacul" trebuia să fie — așa am crezut că doriți — un tranșeu de protestare împotriva unor metode vechi... O tribună pentru promovat tot ce e dorință de reînoire în moravurile noastre politice... Așa a înțeles și publicul și de aceea ne caută, și ne sprijină.

— Domnule Ladima... Domnule Ladima... poate că ne-am înțeles greșit. Dar noi nu luăm atitudine nici împotriva lui Ionel Brătianu, nici a lui Vintilă, nici chiar a partidului.

— Dar parcă e cineva care să vrea asta ? Se îndoește cineva de cinstea lui Ionel Brătianu sau a lui Vintilă? La urma urmelor nici cu partidul liberal n'am nimic, ca flamură, dar statul lui major e o adunătură de jecmănitori ai statului. De altfel, dacă nu ne înțelegem... e o soluție foarte simplă... Vă rog să primiți dimisia mea... Și s'a sculat nervos în picioare, a vrut să facă un gest și pe urmă, prea schematic : Bună ziua.

Și a plecat pur și simplu. Tata a rămas în fotoliu, cu mâinile moi împreunate pe pântec... Și-a

Muzeul Digital al Romanului Românesc

scos ochelarii şi a început să-i şteargă apoi, nedumerit.

Nae Gheorghidiu a apărut de dincolo, greoi şi aşa de îngândurat, încât capul îi părea şi mai mare.

— E nebun... şi după un răstimp... pentru el însuşi, e nebun !...

— Ai văzut ?... pleacă dela gazetă...

— Cum o să plece ? Moare, fără el...

— Păi atunci ?... după cum văd nu e nici un mijloc...

Nae Gheorghidiu a fumat pe gânduri, a murmurat apoi, cu mimică şi cu sinceră părere de rău : „Păcat de el... Ce-o să se facă ? rămâne pe drumuri iar". Şi tot mai întristat: „Nu se renunţă aşa uşor la douăzeci de mii de lei pe lună"; pe urmă s'a întors spre mine...

— Ascultă Fred, tu eşti prieten cu el, tu ni l-ai adus. Na, două mii de lei şi dă-i diseară să mănânce într'o cameră separată la Chateaubriand dacă mai e deschis.

Am respins firește banii.

— Coane Nae... lasă banii acum...

— Nu, i-ai dela mine... E adevărat că trebuia să fie o întâmplare absolut excepţională, ca să dea dela el...

Surâd, căci mă simt ca legănat, de nedumerire.

— Incerc... Numai că o să fie de prisos... E foarte încăpăţânat...

— Fred, ascultă ce-ţi spun eu... Fă-i binele acesta, dacă ţii la el. Că are talent. Gazeta e bine făcută. Şi, ca în paranteză: E ca vaca nărăvaşe, după ce a umplut şiştarul, dă cu piciorul în el

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/romdi1933-1947

şi-l răstoarnă. Vezi... Incepe cu icre negre... Dă-i şi homar, fripturi în sânge şi nu uita şampania... E ne dus la dame de multă vreme se pare... Şi scurt... Acolo dă tu dela tine, hai...

N'am avut încotro şi i-am telefonat lui Ladima, întrebându-l dacă vrea să luăm masa împreună... A primit bucuros...

Dar toate încercările mele de a-l înmuia au fost de prisos. Stătea pe gânduri rezemat de spătar, fuma ţigare, după ţigare. Mi-a spus apoi cu o tristeţe, care m'a uimit şi m'a acoperit ca un doliu.

— Dragă, domnule Vasilescu... Nu te supăra... Eu sunt un om care scrie... Şi dacă nu scriu ceeace gândesc, de ce să mai scriu ? Nu pot altfel. Totuşi în zorii zilei am obţinut făgăduiala că în chestia aceasta a cărbunilor va amâna campania pentru mai târziu.

De altfel şi tata şi Nae Gheorghidiu erau din ce în ce mai neliniştiţi şi mai preocupaţi de soarta colaborării cu Ladima... El scria gazeta ca şi când ar fi fost a lui, şi nici nu concepea măcar că ar putea să scrie altfel... Negreşit, aceasta aducea cetitori, dar contrazicea prea mult intenţiile proprietarilor... Din ce în ce mai mult Veacul devenea un organ duşmănos industriei şi comerţului, ceeace în nici un mod nu se potrivea gândurilor tatei, sau lui Nae Gheorghidiu... Intr'o zi acesta ne-a arătat enervat un anunţ ironic în pagina întâia a Veacului, pe două coloane, în chenar, cu litere groase: „Fabricele de gheaţă cer sprijinul statului. Gerul excesiv face inutilă ghiaţa artificială, năruind astfel o industrie atât de necesară apărării naţionale. Se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1933-1947

cere ca statul să ia asupra sa cel puțin în timpul iernei, cumpărarea întregei producții de gheață, altfel fabricile vor fi nevoite să închidă, lăsând pe drumuri pe lucrători".

Pe urmă, ieșirile împotriva industriei „parasitare" au devenit tot mai numeroase... La început lui Nae Gheorghidiu îi era teamă că această campanie împotriva industriei naționale, să nu supere pe șeful partidului... Ionel Brătianu era însă atât de preocupat de problema regenței și a menținerii „actului dela 4 Ianuarie", încât tolera orice divergență, pe orice chestie, era gata să trateze cu orice partid, subvenționa chiar gazete care atacau pe liberali, cerând numai atitudine convenabilă pe această „chestie închisă"... Mai cu seamă în zilele acestea, ale procesului Manoilescu, îngăduia orice, devenise împăciuitor, părăsind cu totul faimosul sectarism, numai în schimbul admiterii „actului". L-am văzut în ziua proclamării la Cameră: albise, obrajii i se micșoraseră și se adânciseră mult, părul dat peste cap, era ca o chică de poet cărunt, ciocul era de asemenea schimbat. Nu l-ași mai fi recunoscut pe stradă. Și asta numai în câteva luni de zile.

La început îi fusese teamă, că supărat, din pricina remanierii, Gheorghidiu să nu se adaoge cumva la numărul acelora care, politicieni încercați și abili, știau ce înseamnă „o chestie", refuzând să recunoască „de drept" „actul dela 4 Ianuarie" căci de fapt îl recunoșteau mai toți. Ii era teamă că „Veacul" ar fi putut să aibă o atitudine echivocă... Cum dimpotrivă gazeta părea să fie anticarlistă, căci se făcea, vag de tot e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

drept, ecoul ştirilor defavorabile prinţului exilat, cu două sau trei zile înainte de serbarea donaţiei Muzeului Simu, cu o săptămână deci înainte de moarte, Ionel Brătianu i-a telefonat pe la 2 după amiază lui Gheorghidiu, care a primit vestea năucit de uimire şi de fericire, că vrea să-l viziteze, dacă e acasă.... Când a sosit, a fost primit dela portiţa de fier de Gheorghidiu, iar după ce a luat loc în biroul cu uşile-oglinzi, împărţite în careuri, şi cu muchii de aur, liniştit ca un stăpân acasă la el, a spus că ţine să-i aducă personal cordonul Coroanei României (pe care, după tradiţia liberală a remanierilor i-l dădea drept consolare) şi se scuza că nu avusese timp, din cauza împrejurărilor (moartea regelui, aranjarea practică a regenţei, etc.), să i-l înmâneze... E de prisos să spun ce speranţe — împotriva evidenţei — a legat Gheorghidiu de acest „gest" al lui Ionel Brătianu. A crezut că s'a întors iar roata norocului politic. Venirea peste o săptămână abia la şefie, a lui Vintilă Brătianu, marele pontif al industriei naţionale, l-a făcut să îngheţe de teama vreunei imprudenţe. E uşor de înţeles că a avut aproape o sincopă când a cetit chiar în ziua aceea, în Veacul, un articol îndârjit împotriva industriei şi băncilor „parazitare". Prăbuşirea băncii Elino-Române dela Galaţi, urmată de sinuciderea directorului general, ca şi prăbuşirea în aceeaşi săptămână, a altor bănci, ieşene, se dovediseră un grav simptom de maladie financiară. La rîndul lor băncile bucureştene începură să avizeze la măsuri de salvare. Fiecare din ele avea imobilizate, în poliţe dubioase, sume mari de foarte multe mili-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

oane, împrumutate de altfel, prietenilor politici, pe polițe de complezență, bani dați cu intenția să nu mai fie achitați vreodată și care nu erau în realitate decât plata unor servicii pe care aceștia le făceau, când erau la putere, băncilor și industriilor lor. Acum acestea încercau să treacă statului, rând pe rând, aceste „portofolii dubioase" [1]).

---

[1]) Articolul din „Veacul" e într'adevăr de o violență surprinzătoare de la titlu : „*Portofolii putrede și suflete descompuse*" până la afirmația, că : „ne aflăm nu numai în fața unui procedeu de un sadic cinism, care impune astăzi Statului jefuit să plătească, tot el, păgubașul, comisioanele prevaricatorilor, în sumă probabil de miliarde ; dar și a unui act de demență politică, sortit să ducă la ruină Statul actual, prin secătuirea tezaurului și prin distrugerea oricărui prestigiu de guvernământ".

In felul ei redacția Veacului era foarte interesantă. Cu discuții vecinice... cu vizite de actrițe, căci Emilia venea des cu prietene de-ale ei. Personal n'am făcut parte dintre redactori... Intr'o zi însă, ieșind împreună la o ședință a comitetului S. S. R. am stat mai mult de vorbă cu Ladima și i-am arătat absolut sincer și fără nici o intenție (deși ma'ș fi simțit bine la o astfel de gazetă ; căci am aflat abia mai târziu că e a lui Gheorghidiu), cât de mult prețuiam atitudinea, și nervul cu care e scrisă foaia... M'a invitat să colaborez, însă numai după un timp de reflexie vagă, mai mult așa ca o politețe... N'am putut să-mi dau seama dacă succesul îl zăpăcise într'atât, încât credea că nu mai are nevoe de nimeni, sau dacă nu era poate cumva faptul că, deși eram de atâtea ori de acord, mă prețuia totuși prea puțin. A adăogat mai târziu, e drept puțin cam stânjenit : „Avem un buget panibil... Dă-mi din când în când câte un foileton... 500 de lei. e tot ce putem plăti..."

Am primit și mă duceam adesea pe la redacție, unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdr/1933-1947

Nae Gheorghidiu a telefonat îndată după apariția ziarului, tatălui meu, să vie neîntârziat la el.

---

după un timp începuseră să vie câteva figuri de „suprafață politică", dacă e permis cuvântul... Excesiv sentimental, Gh. Ladima lua drept prietenie gestul acestora de a-l vizita — poate era și destul de măgulit de actul lor, de vasalitate oarecum — iar ei erau bucuroși ca, pentru două țigări fumate acolo, să-și asigure prietenia unei gazete atât de temute, unde se puteau face dări de seamă interesate, sau publica note, care totdeauna vizau ceva, caricaturi etc. Se făcuse astfel un fel de redacție onorifică, făcută din foști și viitori deputați, secretari generali, ba și vreo doi foști miniștri care treceau între 12—1 și 6—7, ca „să mai dea bună ziua campionului".

Birourile ziarului erau tot așa de primitive ca o baracă improvizată... Pe strada Millo, trei camere mici, de apartament banal, la etajul doi. Una pe dreapta cu anunț: Administrația... O masă neagră mare pe care veșnic erau hârtii în dezordine și registre încălecate... Expediția o făcea servitorul la o masă rudimentară. Prin colțuri colecții, pe culoar alte teancuri. In stânga era o măsuță cu mașina de scris... Altă cameră, era a secretarului de redacție și a redactorilor... O masă de bucătărie, lungă aproape de la un perete la celălalt și în jurul ei câteva scaune... Nu era vopsită în nici un mod... bradul purta încă urma rindelei... Era doar acoperită cu hârtie albă de ziar prinsă cu pioneze. E adevărat că nici odată nu erau mai mult de doi redactori acolo... Altfel n'ar fi fost de ajuns nici scaunele, nici cuerul.

Și mai era biroul directorial... Foarte mobilat în contrast cu sărăcia improvizată a restului... Dar era ușor să vezi că mobilierul era adunat cu pantahuza, de la proprietari, probabil... O canapea și un fotoliu vechi, de piele, scoase din uz, un biurou mare de tot, de stejar căptușit cu foițe de nuc, scorojite și căzute ici colo, ca la o casă pereții leproși. Pe jos nici un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarsilvaniei.ro/mrr1933-1947

I-a cerut să-i spue limpede lui Ladima, că „Veacul" nu numai că nu poate lua atitudine împo-

---

covor... pe pereți originalele caricaturilor care apăreau în gazetă, înrămate englezește, cu chenar subțire negru... Se așeza fiecare cum putea... Când musafirul era de pildă o fostă excelență care urca scara numai ca să spue „una bună", o replică picantă sau o anecdotă, se antrena povestind, până se instala deabinelea în jumătatea de fotoliu a lui Ladima, care și așa se plimba mai mult prin odaie, iar când venea băiatul cu manuscrise sau corecturi, lucra în picioare pe colțul biroului. Am impresia că toată lumea știa a cui e gazeta, și credea că și Ladima știe, dar cu toți găseau că are atâta libertate ca să poată fi de folos oricui.

Căci orcine era binevenit la redacție în afară de o singură categorie de oameni: economiștii. Orice articol de finanțe îl scotea din sărite... „Veacul" publica din când în când note de batjocură sângeroasă... *Corbii matematici ai mizeriei* sau *Aventurierii și șarlatanii improvizați medici financiari.* O „casetă", grasă, cerea pentru economiști o uniformă deosebită:

„Oameni buni, faceți-le o uniformă ca la cioclii... Un soiu de frac alb cu șireturi negre, ca să-i cunoaștem din depărtare pe stradă, să ne putem feri de ei".

E drept că atitudinea lui era privită cu indulgență, căci chiar în redacția onorifică, toată lumea era mai mult sau mai puțin economistă, ca de altfel nouă zecimi din românii în haine negre, între anii 1918—1928. Deși erau însă de părere contrară, răspundeau directorului cu un surâs de acceptare, care părea să spuie că dacă nu admit ideile, oricum admiră vehemența lor literară... Ceeace e sigur e că în această epocă economiștii erau foarte prețuiți, și în orice caz singurii oameni care aveau, în vremuri așa de grele, leafuri princiare. Mai ales că, asemeni medicilor în timp de epidemie, erau chemați în mai multe locuri odată și nu era unul să nu fie în cinci șase consilii de administrație sau comisii deodată. Condiția, ca să fii economist, era să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaraft.ro/viena/mdr/1933-1947

triva comerțului și industriei românești, dar că înțelege să le sprijine călduros în orice împreju-

---

nu ai nici o profesie și nici carieră marcată, căci atunci erai socotit drept „diletant". Făceau bine înțeles excepție de la aceasta, inginerii și advocații, care erau dimpotrivă bineveniți. Medicii erau admiși numai dacă nu mai practicau. Ceeace e cert, e că mai ales cei necunoscuți în nici un fel, și îndeosebi tinerii se puteau instala, publicând articole cu cifre, drept specialiști.

— Domnule Ladima, cum poți să-ți susții asta?

Ladima se'nfuria și suferea cu adevărat că nu poate convinge. Se plimba furios prin odaie și vocifera. Hainele negre largi de pe el, îi dădeau un aer de pledant patetic. Deși gulerul scrobit era foarte larg avea ticul de a-l tot lărgi, cu două degete, ca și când tot l-ar fi jenat.

— Domnule, toți avocații fără clientelă, toți studenții care nu și-au încheiat studiile, acum au devenit, peste noapte, doctori în științele economice. S'au impus ca niște intendenți excroci în familii burgheze și timorate. Nu e minister fără un oficiu de studii... Ba unele au câte două-trei, și pentru direcțiile generale... Ei bine, asta nu va împiedeca statul ca în curând — ascultă-mă în curând — să facă disperat apel la experți streini.

Un fost deputat, voinic ca un luptător de circ, cu cap de copil, surâdea plin de el.

— Ha, ha, ha. Experți streini... și-l privea compătimitor. Crezi serios asta, domnule Ladima? D-ta știi că economiștii noștri sunt consultați de către streini? Știi ce impresie extraordinară au făcut în comisiile de la Geneva?

Ladima arunca tocul enervat: Asta-i! Lasă-mă... lasă-mă domnule!.. Ascultă ce-ți spun... Vor fi chemați experți streini... Nu e bancă fără zece economiști improvizați directori, cu birouri americane, cu zeci de dactilografe, cu portari în livrea și cinci călătorii pe an la Berlin-Londra-Paris... Nu e bancă fără „oficiul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.vana.ro/mdrr 1935-1947

rare... Să-i spue că orice atac în această [illegible] privință, cu tot regretul, va însemna o încetare de [illegible]

---

ei de studii". Ei bine, asta nu va împiedeca jumătate din ele, cel puțin, să se prăbușească... E un domn director general al uneia, care vrea să ne învețe săptămâna trecută finanțe, la Fundație... Ei bine, prăbușirea ăstuia va fi cea mai tragicomică...

Și, descoperind ceva în gazetă, ridicând mânile cu manșete burlane a trântit foaia pe birou ca jignit personal.

— Uite domnule, un tartor al economiștilor, raportorul general al bugetului, imbecilul de Oromolu. Uită-te și d-ta. Exprimă în raportul lui nădejdea revalorizării leului... Ai înțeles?... Revalorizarea leului! Miliarde se vor cheltui cu asta... Cu aberația revalorizării monedei. Uite ziarul... citește.

In timp ce noi ne grămădisem pe foaie, ca să cetim raportul, el a început să-și ciupească mustața, și-a potrivit gulerul și a redactat o nouă casetă, cu rânduri groase de tot, pe două coloane: *Ministrul „bugetului de așteptare" crede în revalorizarea leului și bazează bugetul pe ea... E naiv, nebun sau de rea credință.* (A doua zi a apărut „Raportorul" în loc de „ministrul" și și asta m'a mirat mult, îndemnându-mă spre tot soiul de presupuneri).

Altă formulă care-l scotea din sărite era „criza". Intr'o seară de ninsoare abundentă și domoală, eram în redacție vreo cinci sau șase inși. Fostul ministru, care spunea anecdote picante Emiliei și unei alte colege de la Teatru, (veniseră să-l ia pe Ladima) un deputat, cunoscut avocat liberal. Ladima care citea ziarele de seară, și-a aruncat ochii pe caricatura dintr'unul, pe care abia îl despăturise... Infățișa pe Vintilă Brătianu stând de vorbă cu doi cetățeni jigăriți. Avea jos următoarea legendă:

— „Lăsați că dacă facem stabilizarea o să treacă și criza...

— „Domnule Ministru de finanțe, să nu cumva să se stabilizeze... criza".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaraza.ro/mdrr1933-1947

borare. Il ruga însă pe tata să facă tot posibilul să-l convingă pe Ladima să accepte punc-

---

Ladima a început să trîntească tamponul sugătoarei și tot ce-a găsit la îndemână, ca un copil înfuriat, căci era, când se aprindea, copilăros, în desenul cu caricatura pe care o svârlise cu furie pe birou.

— Ce cruntă prostie... auzi, criză!

Deputatul a rămas încremenit, fostul ministru s'a întors și el spre noi, dar cu mâna tot pe umărul actriței.

— Cum d-le Ladima, d-ta crezi sincer că nu e criză?... Poeții ăștia sunt teribili, domnule... Căci am auzit că ești poet... Spunea eri cineva la Capșa...

Ladima publica versuri de mai bine de 20 de ani.

S'a oprit din plimbatul în cameră, parcă avea febră, cu ochii albăstrii ca un smalț șters, în orbitele prea mari, cu gulerul scrobit prea larg pentru gât.

— Ce-i aia criză?

Și deputatul avocat, îndesat și mânios:

— Sărăcie generală, domnule... Sărăcie... Ei drăcia dracului. E țara săracă...

— Asta e criza d-tale? Ei, atunci e fals... Nu e criză, e o idioțenie economică... Ascultă ce-ți spun. Lumea e bogată... e mai bogată ca oricând, orice ar spune economiștii d-tale imbecili. Statul, el, trece însă printr'o criză cumplită. Și asta e cu totul altceva... Nu e o criză economică... e o criză a Statului românesc, domnule deputat și domnule „fost și viitor ministru"... Înțelegeți!

Fosta excelență a surâs indulgent, ca de o enormitate și a spus fără emfază:

— Statul e sărac, pentru că e lumea săracă.

Ladima striga, gesticulând, de erau să-i sară mânșetele...

— Nu e adevărat... E sărac pentrucă nimeni nu-și plătește impozitele. Nimeni, înțelegi d-ta?... Pentru că toți îl duşmănesc...

— Aci e un cerc vițios... Dacă n'au oamenii, de unde vrei d-ta să plătească?

— Nu-i adevărat... Dovadă că unii plătesc totuși...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ro/mc?1933-1947

tul acesta de direcție, căci n'ar fi vrut de loc ca el să plece. Când i s'a spus aceasta, direc-

---

Culmea e că plătesc cei mai săraci, singurii... funcționarii.

Sigur de el, tacticos, ca și când ar fi făcut o întrerupere în parlament, fostul ministru se oferi să aducă un argument decisiv cu blândețe retorică.

— Domnule Ladima... nu e chiar așa. Impositul industrial și comercial în 1926 a dat 1.461 de milioane. Anul acesta să zicem că va da 1 miliard. Pe urmă ai avea dreptate... așa ar fi, dacă veniturile Statului ar fi scăzut numai la impozitele directe... Partea gravă și care dovedește criza, este că au scăzut veniturile indirecte. D-ta ești poet, cum spune dumnealui, dă-mi voe să-ți explic pe îndelete asta...

— Nu-mi explica nimic.

— Atunci nu putem vorbi nimic... Eu cum te las pe d-ta ? A scăzut adică venitul vămilor, al taxelor pe consumație. Au scăzut din cauza sărăciei consumațiile... și deci și veniturile statului... Numai la alcool de la un miliard jumătate, au scăzut aproape la câteva milioane anual.

Ladima nu se mai putea stăpâni, și nu conținutul discuției, cât această lipsă de disciplină, în discuție, era pentru cei doi, o indicație despre superioritatea lor.

— Ei, bine, asta e nemai pomenit... Crezi d-ta sincer că se consumă azi mai puțin alcool, decât înainte ?... Cu adevărat, crezi d-ta că azi se consumă numai câteva vagoane de alcool în toată țara românească ?... Știi d-ta câte fabrici avem ? Poate că mii și mii... Știi d-ta câte plătesc impozit astăzi ? Mă întreb, dacă vor fi două, trei, ca să nu fraudeze. Știi că mai toate băncile și industriile lucrează cu două rânduri de registre. (Era în 1927, deci cu câțiva ani înainte de criza mondială). Aci e jaful cel mai sfruntat... Înțelești toți cu agenții statului, nimeni nu mai plătește. Fraudele directe... și evasiunile fiscale vor nărui statul românesc... Să-ți spun eu d-tale un adevăr, ca fierul înroșit, de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

torul Veacului a scris o scrisoare de demisie fără să spună o vorbă... Tata a rupt-o și l-a invitat seara după masă la noi. N'a venit.

---

viu: Nu există dușmani mai mari și mai aprigi ai Statului românesc de azi, decât Ungurii și Burghezia românească. Statul e sărac, falimentar... Marea industrie îi fură anual, subt pretext de furnituri naționale câteva miliarde. Prin jocul taxelor vamale protecționiste, mai jefuește pe consumatori — am cetit un articol foarte interesant în privința asta — încă de vreo opt, nouă miliarde anual. In schimb nu știu dacă douătrei industrii plătesc impozite. Iți spun eu, că nici odată nu au existat un număr mai mare de bogați de cât acum... Dacă s'ar desface safeurile băncilor ar ieși la iveală miliarde. Devenise furios și avea în colțul gurei și puțin pe buza de jos câteva fire de spumă. Mustața i se sbârlise.

— De unde știi asta... ai darul Mafaldei?

— Nu e nevoe să fii prea inteligent, ca să știi asta... Toată lumea se vaită că lipsesc banii din circulație... Da sau nu? E adevărat că nu sunt destui... Dar și așa... sunt vreo douăzeci de miliarde: Ghici ghicitoare boului: unde se găsesc cel puțin 14 miliarde absente din circulație, azi?... Domnule, dacă s'ar publica listele deponenților, ai rămâne uimit de ce ai afla... Dacă s'ar deschide safeurile... Bagă de seamă, că nu vorbesc măcar de depunerile în străinătate, nici de valuta streină pusă la adăpost. Acesta e semnul timpului... Burghezia își distruge propriul ei stat. Nici de armată, care e pavăza și formula ei psichologică, nu mai îngrijește. E în plină criză de inconștiență și iresponsabilitate. Suntem la o răspântie istorică.

Era aplaudat ca să zic așa cu surâsuri și glume admirative, în aparență mai mult, căci în fond îl găseau extravagant, și-l desprețuiau cu indulgență. Fostul ministru rotofeiu și revărsat, l-a bătut pe umăr.

— Simpatic ești domnule... Zi-i poet și pace. Dar cum îți explici asta... că toată lumea se vaită?... Băn-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Nici după moartea lui Ionel Brătianu, Gheorghidiu n'a intrat în minister... După ce s'a cre-

---

cile depun bilanţurile... concordatele sporesc în fiecare zi.

— Ei şi ? Ce înseamnă asta ?... Unul dintre aspectele crizei e şi această văicăreală generală, care are cântecul ei. Domnule, să-ţi spun ceva simnificativ şi uimitor : a apărut la noi în Veacul, acum două săptămâni un articol optimist şi aşezat, intitulat : Sfârşit de criză ? în care se arăta că un soiu de afaceri cunosc o revenire în Ardeal... Ei bine, redactorul nostru a fost apostrofat tocmai de cel pe care credea că-l obligă : ce vrei d-le, să deştepţi atenţia fiscului ?

— Sinuciderile se înmulţesc şi d-ta găseşti că nu e sărăcie ? Ai scris eri un articol care mi-a dat lacrimi, vorba aia, despre muncitorul de la Petroşani, care din cauza mizeriei, şi-a legat un cartuş de dinamită de pântece şi i-a dat foc... (Fusese o sinucidere care a înfiorat toată opinia publică). Ai scris singur alt articol despre advocatul acela care s'a sinucis din mizerie. Adineaori erai înduioşat de băiatul care a fost prins furând o pâine şi arestat... Cum poţi să susţii că nu-i mizerie ?

— Dar cine a susţinut asta ?... E mizerie, cumplită, dar numai într'o parte din populaţie pentru că suntem imbecili... Nu e sărăcie generală... criză... E altceva... E o proastă distribuţie... şi ca şi când a făcut o descoperire... : Uite mi-am găsit subiect pentru mâine... Trecu, la birou unde însemnă vreo două rânduri ca să ţie minte.

A doua zi într'adevăr „Veacul" avea în mijloc cu literă mică, dar neagră, următorul articol.

PROASTA CIRCULAŢIE.

Sergentul din mijlocul străzii ridică şi coboară bâtul, parodiind în faţa Operei, pe dirijorul în frac din năuntru. Automobile cu fotolii adânci ca mormintele, gătite şi iluminate pe dinăuntru ca nişte buduoare. dintr'o lume ireală, se urmează, cerându-şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1955-1947

zut câteva momente într'o remaniere, guvernul s'a reconstituit subt prezidenţia lui Vintilă Bră-

---

nerăbdător, cu ţipăt aristocratic de claxoane, drum. E, astă seară, mare manifestare de artă, v'o spunem serios şi fotoliul, scăldat într'o baie de lumină electrică, a fost plătit cu 1000 de lei, exact preţul a două sute de pâini.

Iată acum, aliniate ca un parter de flori şi plante, femeile cu umerii rotunzi, gâturi marmoreane mângâiate de coliere, mâinile albe încheiate cu cătuşe de aur şi platină.

Suntem, domnilor, o ţară bogată, fără îndoială.

Asta a putut constata eri şi băieţaşul care, flămânzind de două zile pe străzile Capitalei, după ce a privit vreme îndelungată galantarele dela băcăniile împinse până în stradă şi până în nările celor flămânzi, s'a decis să fure o pâine dela o gheretă din marginea oraşului.

Nu l-au tentat nici homarii şi langustele dela Ciobanu, nici şalăul cu spinarea lată de o palmă dela Teişani, nici rodiile, nici perele învelite în vată ca nişte păsări bolnave. El nu vrea decât o pâine şi e mai greu pentru unii, în această ţară, să aibă o pâine, decât pentru alţii să trimită acasă un coş cu icre negre, brânză scump putrezită şi pateuri cultivate încă înainte de gâtuirea păsării.

Băiatul acesta n'avea decât 16 ani, dar mintea lui necoaptă a putut gândi stupid, că e mai bine să fure, cu pereţii stomacului uscaţi şi lipsiţi de foame, o pâine, de cât să aştepte, şi să încerce a obţine dela stat o furnitură. Greşală scump plătită, căci a fost împuşcat de către simbolul ordinei noastre sociale, domnul sergent din post.

Coliba puturoasă, cu trupuri măcinate de mizerie, alături de palate cu multe camere, în care pe divanuri, pe mescioare, fiecare obiect, aruncat parcă la întâmplare, reprezintă o valoare care ar schimba destinul unui om, asta e Capitala simbolică a noastră.

E o proastă distribuţie în ţara asta, ca într'un corp

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/rdr1933-1947

tianu cu aceleaşi elemente. Cum se simţea însă, datorită gazetei şi mai ales prietenici cu leade-

---

bolnav, distribuţia sângelui. Unele organe plesnesc de congestionate ce sunt, pe când altele care lâncezesc, se atrofiază, se descompun, pentrucă până la ele, în acelaş corp, nu ajunge nici o picătură din lichidul nutritiv.

E neîndoios că dacă un aeroplan ar putea sbura deasupra acestei Capitale şi pilotul ar putea privi, ca în poveste, prin acoperişuri, ar vedea în acelaş timp alături de aşternutul cu sdrenţe în care femeea cu trupul mâncat de tuberculoză, îşi alăptează copilul, şi dormitorul luxos, cu trupul curtezanei neroade, frământat de voluptate, după ce a fost aţâţat de bunătăţi, plătite din jaful banului public.

Sufletele copiilor se ofilesc dela duhoarea vieţii din jurul lor încă de mici. La 16 ani sunt împuşcaţi adolescenţi pentrucă fură o pâine, iar la 20 de ani studenţii îşi strâng tâmplele în mâini deasupra cărţii, nu numai pentru că ameţiţi nu mai pricep nimic, dar şi ca să-şi potolească printr'o crispare, crampele foamei.

Ce viitor ne pregăteşte această hidoasă congestie a organismului social, ce posibilităţi să putem întrevedea în ţara lefurilor de 4 milioane anual, care stau în cântar cu pensiile de 500 de lei lunar?

Ce suflete pot creşte într'o astfel de mocirlă morală?

Lişiţă tremurătoare, scoici flasce şi nuferi, frumoşi poate dar paralitici, când noi avem nevoie de stejari şi brazi, de animale sănătoase, îmbătate de aer proaspăt.

Trebue să luăm aminte. E prea multă suferinţă aci şi prea multă juisare nerusinată. Organe prea bine nutrite, năclăite de grăsime... şi inimi prea secătuite şi desnădăjduite.

Se pare că în asemenea maladii chiar şi medicina a revenit acum la anumite procedee terapeutice, care în ultimul timp cereau numai câteva lipitori, dar care într'o vreme foloseau şi operaţii curajoase.

G. D. Ladima.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

rul tineretului, în bună situaţie, Gheorghidiu a cerut altă satisfacţie, anume şefia unei organi-

---

P. S. Pentru o mai bună înţelegere a momentului, pentru a încerca o justificare a violenţelor lui Ladima şi pentru a realiza mai verosimil atmosfera acestor întâmplări, adăogăm, acum, când se tipăreşte cartea, la mai bine de patru ani dela moartea lui, şi reproducerea intocmai a unei scrisori apărute de curând, într'unul din marile cotidiane, subt titlul gros pe două coloane:

IN JURUL CUMPARARII FABRICEI „ASTRA" DIN ARAD.

Din partea d-lui general M. Ionescu, directorul general al căilor ferate, primim următoarea scrisoare:

Domnule director,

In ziarul „Universul" nr. 282 cu data de Joi 13 Octombrie 1932 a apărut o notă în care se exprimă surprinderea că în timpurile grele de astăzi, se cumpără fabrica „Astra" din Arad pentru suma de 360 mil. lei.

Pentru lămurirea acestei chestiuni, socotim necesar să vă dăm următoarele lămuriri: Calea ferată, printre alte contracte de reparaţiuni de material rulant, încheiate cu diverse fabrici particulare, are şi contracte-legi încheiate cu consorţiul „Astra" şi „Romloc", în valoare totală de 445 milioane lei anual, cotă obligatorie şi cu o valabilitate a contractului până la 1 Mai 1936.

Cum în prezent, prin reducerea traficului, s'au redus implicit şi necesităţile de reparaţiuni pe de o parte, iar pe de alta, o clauză din contract impunând Căilor ferate să plătească ca beneficiu net 20% din valoarea contractului în cazul că nu se va da în lucru materialul rulant destinat reparaţiunii, deşi nu a lucrat nimic, şi cum contractul cu fabricile „Astra" şi „Romloc" se cifrează la suma de 445 milioane lei anual, numai prin faptul nepredării de reparaţiuni, Cafea ferată ar trebui să plătească anual suma de lei 89 milioane (0,2×445 milioane lei), iar pe întreaga durată a contractului, ar urma să plătească 383 milioane lei (89.000.000×4,3 ani)

Muzeul Digital al Romanului Românes
revistaarhivelor.ro/mdr1933-1947

zaţii din Banat, căci n'avea nici o situaţie politică definită, şi-i era teamă că dacă partidul tre-

---

fără a avea nimic în schimb, aceasta fiind o penalitate obligatorie a contractului-lege, care nu se poate modifica sau anula sub nici o formă.

In asemenea condiţiuni, consiliul de administraţie a hotărât a se începe tratative pentru cumpărarea fabricilor „Astra" din Arad şi „Romloc" din Braşov, pentru lichidarea acestor contracte, în baza ofertei prezentate în acest sens.

Printr'o comisiune compusă din trei membri ai consiliului de administraţie, un subdirector general şi un delegat al contenciosului, s'a ajuns la înţelegerea ca aceste fabrici să fie cumpărate pentru suma de 360 milioane lei, iar ca rezultat al tratativelor, uşor se poate vedea că e mai avantagios să plătim 360 milioane lei şi să dobândim în proprietate cele două fabrici cu toate instalaţiunile lor, decât să plătim 382 milioane lei fără a repara nimic fiind obligaţi să respectăm clauzele contractului.

Menţionăm că şi suma de 360 milioane lei se va plăti tot din cotele anuale ce se înscriu în buget pentru reparaţiunile materialului rulant în fabricile particulare, modalitatea de plată a acestei sume globale fiind următoarea : 120 milioane lei se va plăti fabricilor „Astra" şi „Romloc" din cota bugetară a anului 1932 ;

120 milioane lei din cota anului 1933 plătibilă în patru rate, iar restul de 120 milioane lei sunt datorii ale celor două fabrici către Banca Naţională, sume pe cari Calea ferată le va lichida ulterior cu această Bancă.

Consiliul de administraţie, prezidat de d. ministru al comunicaţiilor, a aprobat tranzacţia în forma propusă de acea comisie specială, — 18 August 1932 — (procesul verbal nr. 35), iar tot dosarul s'a înaintat ministerului de comunicaţii, care urmează a supune chestiunea aprobării consiliului de miniştri.

In felul acesta, se face o serioasă degrevare a bugetului căilor ferate, iar administraţia intră în stăpânirea a două importante fabrici cari vor completa ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
evistatransilvania.ro/m/1933-1947

ce în opoziție, n'are să aibă unde candida, cap de listă (căci numai șefii de organizații, deveneau în genere capi de listă). I s'a mai oferit de asemeni prezidența unui „Credit național petrolifer" cu un capital de peste 500 de milioane lei... Dar adevărata satisfacție a fost triumful lui în Cameră... De multă vreme pândea o răfuială... Il întrebasem, adesea, pe tata, și eu, de ce Gheorghidiu nu schițează nici un gest de apărare — el pe vremuri atât de spiritual și abil [1]) — atunci când îl ataca o țară întreagă ? și mi-a răspuns așa, gânditor, fără convingere, dar și parcă ar fi știut ceva. „N'au nici o importanță atacurile și... pe urmă nu e momentul".

Acum parcă era momentul... Partidul avea pe cap grija apărării actului dela 4 Ianuarie, prietenia cu ministrul Dimescu îl împăcase cu partidul. „Veacul" îi adusese și concursul celor care aveau nevoie de gazeta lui, deci majoritatea în

---

voile de reparații ale căilor ferate în cele mai bune condițiuni.

Primiți vă rog, domnule director, încredințarea distinsei mele stime.

Director general C. F. R.
General de divizie
M. IONESCU

N. B. — Publicăm această întâmpinare, primită prea târziu, rezervându-ne dreptul să revenim în numărul de mâine cu comentarii, din cari se va vedea că autorul acestei nemernicii este tot faimosul M. pe care regimul de azi l-a mai cocoțat și delegat la Societatea Națiunilor.

[1]) Da, spiritual și abil, câtă vreme nu intrase în marile afaceri, care nu numai că îl amuțiseră, dar îl și demascaseră. Evoluția aceasta de la spiritual (aparent) la veros, e normală la politicianii români.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista-sinteze.ro/romanul1933-1947

Cameră îi era asigurată. Ambele partide mici din stânga, nu ţineau deloc să aibă o gazetă atât de „turbată" împotriva lor. A socotit — şi nu s'a înşelat — că e momentul să pornească bătălia cu maximum de sorţi de izbândă... Timp de trei ore a vorbit explicând, producând cifre, invocând mărturii... Din nou spiritual ca în vremurile bune, a fost foarte adesea întrerupt de aplauze prelungite... E drept că ele fuseseră aranjate încă din timp.

— Tănase, eşti sigur de Covaci ?... Să nu lipsească nici unul ?...

— Ceilalţi nu lipsesc nici unul... Dar Covaci nu poate fi în Bucureşti, are un proces mare la Cluj... pleacă diseară...

Gura mică i se strângea şi mai mult, între fălcile mari cu obrajii căzuţi, de babă.

— Ce proces? Ce proces, Tănase?... Dacă pezevenghiul ăsta nu e mâine în Bucureşti, la Cameră... îl dau afară pe cumnatu-său dela Credit...? Vreau să se ştie cine umblă în două luntre... Înţelegi... unul să nu lipsească... Am nevoie să fiu aprobat sgomotos...

— Coane Nae te mai îndoeşti... Toată Camera are să fie cu d-ta.

— Pentru asta e nevoe de cheag, Tănase... Nu se poate face o găleată de iaurt fără o lingură de chiag... Douăzeci de inşi care să dea semnalul... să mă susţie... sigur... sigur, înţelegi ce înseamnă : sigur ?

Dealtfel Camera întreagă se simţea supraveghiată, şi nu numai interpelatorul, căruia i s'a publicat în „Veacul" un cazier penal, lui şi unui fiu al lui, inginer, dar şi cei ce l-au aplau-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

dat sau au întrerupt în sensul interpelării, au fost amenințați la gazetă: „un fost erou al navetelor a găsit eri de cuviință să se ilustreze printr'o întrerupere care a sfârnit ilaritatea Camerii" [1])...

---

[1]) Succesul lui Gheorghidiu a fost într'adevăr remarcabil... Dacă într'unele gazete, atât interpelarea cât și răspunsul n'au luat de cât abia câteva rânduri mai mult de cât o comunicare despre un pod rupt („d-l Gheorghidiu în chestie personală") „Viitorul" și gazetele cu tendințe liberale au publicat coloane întregi. „Veacul" avea firește titlul pe o întreagă pagină : Spulberarea unui sistem de calomnii... Și în cuprinsul paginei numeroase subtitluri, pe câte două sau trei coloane. Evident că nu e locul să-l redăm aci în întregime, deși ni se pare caracteristic și pentru personagii, și pentru viața politică, și pentru modul în care Statul românesc e servit.

Iată totuși câteva fraze și momente, de la început și altele de la sfârșit.

„Domnule Președinte, domnilor deputați.

Onoratul meu coleg de Galați a pus d-lui ministru al Industriei și Comerțului câteva întrebări, care denotă la d-sa o curiozitate de invidiat aproape, căci psichologia ne învață d-lor, că această însușire e caracteristică inteligențelor desvoltate... Peștii de pildă, s'a dovedit științificește, nu manifestă în nici o împrejurare nici un soiu de curiozitate" (mare ilaritate).

Ilaritatea era provocată nu atât de calitatea spiritului, cât de agresivitatea aluziei... Căci chiar în ajun „Veacul" publicase niște scrisori din care reeșea că interpelatorul fusese în tinerețe întreținut de o femee, pe care azi nici măcar nu mai vrea s'o mai recunoască, deși era, biata, în mizerie.

„Nemulțumit cu răspunsul care i s'a dat, a desvoltat în fața d-voastră o lungă interpelare, dovedind, cum s'ar zice, grai excesiv (ilaritate) dar după cum vă vom dovedi în detrimentul, și al său propriu... și al into-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaroman.vanu.ro/mdrr 1933-1947

Seara, după şedinţa Camerii, acasă la noi a fost un soiu de sărbătorire. S'a băut şampanie,

---

reselor ţări şi — îngăduiţi-mi s'o spun — şi al bunului simţ.

Mi-a făcut onoarea unui capitol întreg, din romanul d-sale atât de specializat în romane (ilaritate)... Domnilor nu mă supără că am devenit erou de roman, dimpotrivă aceasta mă flatează — socot însă că şi prin caracterul meu şi prin gesturile mele, prin coloritul, şi prin pitorescul meu natural — înfăţişez destule note pentru un roman, şi că nu e necesar ca fantezia fără scrupule a unui autor prost, să-mi atribue altele, care dovedesc cel mult un spirit sărac de invenţie, bineînţeles atunci când nu e în beneficiu propriu (ilaritate).

Trec domnilor peste nota naivă, de soiu mahalagesc că aşi fi miliardar. Averea mea e mult mai modestă, din păcate, şi nu eu de pildă aş fi împotriva unui proect de lege care ar pretinde justificarea averilor (aplauze).

. . . . . .

Domnilor, am fost acuzat că am lovit în interesele ţări, cu care totuş am putut pune la dispoziţia apărării naţionale o fabrică de muniţii şi pentru reparat materialul de război, în campaniile pentru eliberarea Ardealului, pentru care actualul prim ministru mi-a adus mulţumirile sale... Sunt acuzat, eu care în vremea neutralităţii, cu două luni înainte de începerea ostilităţilor, am isbutit să smulg Germaniei 25 de vagoane de aramă, care s'au transformat în obuze întoarse împotriva năvălitorului (aplauze puternice).

O voce ironică: Dând în schimb o sută de vagoane de grâu...

— „Nu ştiu de unde a venit întreruperea, dar bănuesc că e a unui om de onoare şi de conştiinţă. Îl întreb deci loial: Crede d-sa sincer că a fost o faptă rea acest schimb care sporea cât de puţin mijloacele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramanu.ro/mdr/1933-1947

s'a comentat în toate modurile ședința, acuma faimoasă, și s'au făcut planuri de viitor. Veni-

---

de luptă, așa de puține, ale unei armate viteze, împunând în schimb oarecare lipsă — ușor de suportat într'o țară agricolă, — celor rămași acasă? (aplauze puternice).

După războiu aceeași grije pentru Stat și neam, înscrisă în tradiția partidului nostru, m'a făcut să iau o serie de inițiative, toate menite să sporească mijloacele de apărare ale țării... Că mă lovesc de critici cu atât mai îndârjite cu cât sunt mai nedrepte?... Nu trebue să ne sperie aceasta... Nimeni nu aruncă cu pietre de cât în pomii cu rod... De altfel, domnilor, partidul liberal e obicinuit cu astfel de atacuri... Ingăduiți-mi să amintesc, domnilor, un mic episod din trecutul nostru... (E supărătoare această repetire a unor cuvinte, dar e cu totul obicinuită în oratoria parlamentară, ca un tic, care probabil înlesnește ritmul gândirei, sau respirația. De obiceiu la corectură oratorul o suprimă, dar Gheorghidiu n'a făcut-o. N. R.). Domnilor, s'a dus împotriva partidului nostru și în deosebi împotriva actualului președinte al Consiliului, una dintre cele mai sălbatice campanii, s'au ridicat cele mai deșanțate acuzații de necinste împotriva unui om despre a cărui onestitate azi nu e nimeni în cuprinsul României Mari, oricât de adversar, să se mai îndoiască.

De ce era denunțat, de ce trebuia înfierat cu „fierul roșu", primarul Vintilă Brătianu? (aplauze puternice). Pentru că dăruise acestei capitale tramvaele electrice... (aplauze puternice). Mai e cineva azi să nu-și dea seama ce binefacere a fost pentru această Capitală minată de războiu, ca să se găsească după încheerea păcii, măcar cu o rețea modernă de tramvaie, în locul rușinoaselor cotigi cu un cal care îi străbăteau străzile? Asta a fost una din crimele partidului liberal" (aplauze prelungite).

Abilitatea lui Gheorghidiu, de a trage în rândul atacaților cu el pe Vintilă Brătianu, pe o chestie care a produs la timpul ei desbateri atât de pătimașe, a fost

Muzeul Digital al Romanului Românesc

seră, invitați de tata, vre-o câțiva deputați și senatori care, acum după succes, își dădeau un

---

incontestabil dintre cele mai reale și mai pline de efect, mai ales că reportajul, indica în fruntea miniștrilor prezenți... pe șeful guvernului.

Interpelatorul produsese liste întregi de cifre și rapoarte, care dovedeau că fabrica de muniții al cărui președinte de consiliu de administrație era Nae Gheorghidiu, și acea de avioane, al cărui administrator delegat era, nu produc de cât foarte puțin, de calitate inferioară, și mult mai scump de cât am putea obține din străinătate.

Timp de 3 ore Gheorghidiu a cetit alte cifre și rapoarte din care rezulta că fabricele produc, că produsele sunt de o calitate excepțională și că nu sunt de loc mai scumpe de cât cele streine, dimpotrivă.

Și ca o concluzie...

„Dar eu vă întreb altceva... domnilor... Poate fi prea scumpă o industrie națională, care ne-ar permite în caz de războiu să fabricăm avioanele și armamentul de campanie în țară, în loc să mai așteptăm așa ca în 1917 — ca ele să ne sosească prin Dardanelele închise sau prin Arhanghelskul înghețat — adică să nu ne sosească, așa cum nu ne-au sosit? (aplauze îndelungate pe băncile majorității).

Domnilor, dacă m'au îndurerat atacurile primite, în ceeace privește persoana mea, m'au revoltat cele aduse împotriva intereselor țării.

Domnilor, știu care e gândul nemărturisit al celor ce mă atacă, dar nenorociri se pot întâmpla oricărei familii... Sublocotenentul de rezervă Ștefan Gheorghidiu și-a găsit pedeapsa în fundul ocnei... și nimeni dintre noi, dintre cei de acelaș sânge cu el, n'a făcut vreo dată cel mai mic demers, ca pedeapsa să nu fie executată până la ultima ei literă... Găsesc că este însă o neiertată lipsă de scrupule să fie atacat, fie și numai prin aluzii perfide, unchiul care a contribuit la înarmarea armatei române, pentru vina nepotului care a trădat această armată... (vii aplauze).

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

fel de aer de grup, „grupul Nae Gheorghidiu". In realitate el exista mai de mult, dar compo-

---

Domnilor, am fost atacat cum puțini oameni din țara românească au fost. Puțin îmi pasă când știu că acțiunea mea e spre folosul obștesc. Nici n'am căutat să răspund vreo dată insultelor, care, recunosc, au devenit, nestânjenite, avalanșe... In ziua însă în care calomnii de cafenea și de club cu cagnotă (aplauze vii) au ajuns până la tribuna parlamentului, aduse de un om fără răspundere, atunci din respect pentru această Adunare m'am simțit obligat să lămuresc acest caz, chiar cu riscul de a-i răpi din prețiosu-i timp (aplauze prelungite) nu fără speranța că asemenea ușuratice acuzații, nu vor mai fi formulate aci împotriva nimănui (aplauze puternice, repetate)".

Din pricina că nici o gazetă nu mai îndrăsnea, nu să-l atace, dar nici măcar să comenteze atacurile altora, succesul lui Gheorghidiu s'a prelungit și în săptămânile următoare în cercurile politice. A dat câteva zile impresia că e un neînțeles, un nedreptățit, un element de sprijin al statului, calomniat. „Orice-ai zice", îmi spunea un fost ministru, într'o seară, la teatru, dar statele nu se crează și nu durează prin oameni ca Ștefan Gheorghidiu, ca George Ladima (cred că ar fi adăogat și pe Fred Vasilescu, dacă l-ar fi cunoscut), ci prin contribuții pozitive ca Nae Gheorghidiu. Pentru un stat e mult preferabil un constructor, chiar veros, unui individualist oricât de strălucit, dar dizolvant... Nae Gheorghidiu a apărut — asta e impresia mea — într'o altă lumină Camerii, a isbutit să schimbe punctul de vedere, a convins... și asta a fost cauza succesului lui care a fost realmente foarte mare, și impresia unanimă e că va fi rechemat, pe viitor în orice guvern liberal.

Adevărul e că s'a vorbit din nou, după ce înainte se ceruse atât de stăruitor „epurația partidului", de oamenii de afaceri, de reintroducerea în minister a unor elemente „constructive" ca „deputatul de Oravița".

Muzeul Digital al Romanului Românesc

nenții lui erau atât de demoralizați de atacuri, încât, solidari prin interese, nu îndrăsneau să se afișeze și prin convingeri. Ba unii își pregăteau, așa pe dibuite, alte orientări în partid.

In biroul cel mare, de o solemnitate veche și neagră-verzue, cu toate luminile aprinse, Nae Gheorghidiu era plin de voe bună, deși cu un aer de primadonă obosită și amabilă. Asculta bucuros și cu o falsă absență amănunte și întregiri de felul acesta: „Coane Nae când ai spus că Fabrica de armament și muniții a fost o inițiativă și o dorință a lui Ionel Brătianu, m'am uitat la Duca. S'a întrerupt din cetirea unui dosar, și a făcut o mutră acră către Tătărăscu". Sau: „A, știi? Chiar Dinu Brătianu a dat semnalul aplauzelor, când ai adus vorba de procesul tramvaielor". Sau, după o altă cupă de șampanie :

— Ascultă, Sassu a fost în incintă, tot timpul ?

— L-am urmărit, a stat o bucată de vreme în picioare lângă banca ministerială, și pe urmă când a văzut că Vintilă Brătianu te ascultă atent, s'a dus spre băncile opoziției. Era otrăvit rău.

— Dar Dr. Lupu? Știi cum asculta? N'a lucrat nici o clipă, tot timpul a fost atent și când erai întrerupt de opoziție dădea semne de nervozitate.

Cu fălcile împăcate și gura de babă, Nae Gheorghidiu confirma.

— Când am coborât de la tribună mi-a întins cel dintâiu mâna, sculându-se în picioare și aplecându-se peste banca ministerială : „Foarte bine !"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1933-1947

Cineva a întrebat :

— Tancred unde era? Nu l-am văzut deloc.

La care tata a jucat cu înţeles de nedumerire, nemulţumit, degetele mânei stângi, iar Nae Gheorghidiu a clătinat din cap, a privit pe gânduri, în gol.

— Tipul e cam suspect. Trebue urmărit... Am uitat să spun. Ştiţi cine m'a felicitat când am ieşit pe culoar? Mirto... Mirto care mă întrerupsese tot timpul... Spun serios... Nu s'a oprit în loc, dar mi-a strâns mâna, aşa, grav: „Mi-ai plăcut... Atât îţi spun: Mi-ai plăcut".

Altul a observat, mirat şi bucuros :

— Domnule, Dimescu a fost magnific la întreruperea lui Madgearu... Să ştii, coane Nae, că a făcut o foarte bună impresie că el de pe banca ministerială te-a sprijinit aşa de frumos.

Gheorghidiu zâmbea, împăcat cu tot universul.

— Dar bietul Dumăroiu...? Ce cumsecade... N'am schimbat în viaţa mea zece vorbe cu el, şi ce frumos m'a susţinut eri... S'a repezit când vociferau naţional-ţărăniştii să se ia de piept cu ei, şi cerea furios lui popa Imbroane să cheme la ordine pe Madgearu...

Pe urmă timp de vre-o săptămână Nae Gheorghidiu a primit necontenit telegrame şi scrisori

Masa de miercuri de la noi, căci Nae se simţea de felicitare.

strein la el acasă, de când îi murise băiatul cel mare, a fost mult mai bogată ca de obiceiu Tata l-a invitat şi pe Ladima, care deşi se considera demisionat, conducea încă, girând gazeta... Se conta pe o destindere şi socoteala n'a fost gre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramis.ro/mdrr/1935-1947

șită... Ladima a fost cucerit pur și simplu de verva și cordialitatea lui Nae Gheorghidiu... Deși unele spirite ale acestuia îl făceau aproape să se înroșească... La sfârșitul mesei, era limpede că povestea cu demisia va rămâne moartă.

Gheorghidiu l-a tachinat afectuos și l-a obligat să fumeze o țigare de foi.

Ce mai e și asta? Alături e un scandal absolut de neînțeles... Emilia vociferează, amenință... bate cu pumnul în masă... Nu înțeleg tot ce spune, căci nici nu spune nimic în definitiv... Sunt numai apostroafe, care corespund altora mai scăzute, dar tot așa mânios îngrămădite unele într'altele. Asta îmi mai trebuia, gol cum sunt acum... Incep să regret totul... Am impresia că am intrat într'o aventură stupidă... Nu trebue să te scufunzi în anumite promiscuități, ispititoare o clipă, dar care te pot târî fără să știi unde. Din când în când tonul invectivelor scade ca să se ridice iarăși — discuția trebue să aibă loc acum în antreu — cum se ridică și scade răpăiala ratalelor de ploaie, pe acoperiș.

E ora aproape opt. Perdeaua gălbue nu mai pare luminată din afară, a devenit aproape fumurie. Incep să mă îmbrac și las totul baltă.

Emilia intră cu chimonoul strâns pe ea, ca o mantie de căpitan, cu mâna în șold, încruntată. Când face pașii mari și energici, piciorul dus înainte iese până la jumătatea coapsei de subt pulpana de mătase. Are o plinătate de modelări de gutue molatecă, și te miri că baboșii de mătase cu toc subțire pot suporta atâta autoritate.

Nici nu ia notă măcar că m'am sculat să mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

îmbrac... E în exercițiul demnității ei și nu mai există nimeni pentru ea.

Ba nu, acum mi se adresează deadreptul, pasionată, cu un ton de autoritate... Nu mai are nimic din Emilia veche... S'a încălzit.

— Ascultă, dragă, să-ți dau un sfat... Ascultă-mă pe mine... Uite, să-l vezi pe om că moare în drum și să nu-i faci un bine... Să știi de la mine : azi e o prostie să ai inimă bună.

Filosofia Emiliei are ceva peremptoriu și primar de fasole prost fiartă.

— Dar ce e dragă, ce s'a întâmplat ?...

Nu poate să-mi răspundă, clocotește încă, plină, ca o căldare închisă.

— Aaa... Aaa... Pe mine să nu mă scoată cineva din sărite... C'oi fi eu bună... Că dau și bucățica dela gură dacă văd că omu e cumsecade. Da' știi, vorba aia, să nu mă calci pe picioare mult că te plesnesc... Auzi colo? Mie mi-e milă de ea, și ea ?...

— Dar ce e dragă, lămurește-mă și pe mine.

S'a oprit din plimbare.

— Pramatia de vară-mea... Auzi colo... Eu îmi lucrez rochiile la ea numai de milă, că o știu nenorocită, părăsită de bărbată-său cu doi copii pe cap... de n'are nenorocita ce să mănânce, că stă tocmai la dracu 'n praznic... pe Raion... Dacă am nevoe de ea, trebue să-i scriu cu o săptămână înnainte ca să primească poștala.

— Ei și ?

— Că „să-i plătesc"... Bine, să-ți plătesc, cât face socoteala ? Că „atât și atât"... Cum „atât și atât?" Păi, să vezi, două rochii din nou și

Muzeul Digital al Romanului Românesc

două transformări". Care transformări? Că, rochia de casa, una, și ailaltă frez. Să-ți plătesc pentru rochia frez, că i-ai pus o garnitură acolo? Ei, știi că-mi place ?... A început să bâzâie, ba pe urmă a devenit și obraznică... Că ne batem joc de munca ei, că se trudește de dimineață până seara...

— Dar cât îi plătești tu pentru o rochie, întreb cu oarecare bănuială.

— Cât, ne cât... Vorba e c'o plătesc cât n'ar merita ea... Că sunt proastă de bună... Uite, recunosc singură, că sunt proastă de bună... Că vezi că unele se laudă... Eu nu mă laud, da' așa e... Când am auzit-o mi-a sărit mustaru... „Madam... Madam..! Ține-ți morișca madam, că ți-o aduni de pe jos... Ee... Când mi-oi înfige mânile în claia d-tale ți-o fac ondulație permanentă..." Am dat-o pe ușă afară.

Sunt îndepărtat ca un astru.

M'am uitat în curte dând colțul perdelei puțin la o parte... Radiația luminii se domolise, spre apus cerul era ușor gălbui... Dintr'un soiu de culoar au ieșit doi tineri, studenți pare-se, care probabil așteptaseră să treacă dogoreala soarelui. O bătrână încovoiată lua apă dela cișmea, împroșcând caldarâmul strâmb al curții... Nici ei, nici ea, fără îndoială, nu se știau priviți în clipa aceea de sus, și n'aveau în nici un mod reprezentarea interiorului răvășit, și goliciunea de aci.

— Ce, vrei să pleci ?

Își sprijine corpul de mine și îl simt în toate accidentele lui. Brațul pus pe umărul meu, rotunjimea de fruct a sânului elastic și robust,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.stafranaviana.ro/nr:1933:3947

platul cald al pântecului apăsat pe şoldul meu, cu greutatea voluptoasă în plus a micului pântec de grăsime, şi pe urmă lipită de piciorul meu, coapsa ei caldă. Simt în mine o voinţă încropită şi streină, o iniţiativă de ciudată independenţă a şalelor, care contrastează cu liniştea gândurilor şi intenţiilor mele. Memoria a tot ce e desagreabil în intimitatea Emiliei, mi-a dispărut cu totul. O clipă mi-am spus că, din pricină că a stat mult în cealaltă cameră, trupul femeii şi-a dobândit iar personalitatea, pielea i s'a aerisit, are ceva nou, o nedefinită impresie de început. Nu, poate să fie şi asta, dar trebue să fie şi altceva. E o constatare pe care o fac întâia oară, dar o simt verificată printr'o serie nesfârşită de experienţe anterioare, deşi nici odată nu le-am gândit ca atare, e mai mult ca o concluzie a unor amintiri, de împrejurări diferite, dar în acelaşi ordin de senzaţii. Corpul Emiliei e altul din cauza mătăsei. E de neexplicat ce acuitate dă simţurilor mele, pipăitul unui trup tânăr de femee, printr'o suprafaţă mobilă de mătase. Dubla alunecare a mâinii care vrea să prindă, întâiu pe luciul artificial şi, în acelaş timp, pe deasupra trupului însuşi, ridică parcă sensaţia, în mod material la pătrat. Insuşi felul ţesutului mătăsei parcă prinde capetele nervilor din palmă şi totdeodată întăreşte conturul şi plinătatea formelor femenine. E drept că nu orice mătase, ci un fel intermediar între crèpe de chine-ul prea moale, şi atlasul prea păios, aşa cum era chimonoul de acum al Emiliei (şi cu adaosul că pentru mine în deosebi mătasea neagră e nesfârşit mai tulburătoare decât celelalte). De

Muzeul Digital al Romanului Românesc

altminteri cred că e mai uşor de controlat afirmaţia, observând ce relief ferm capătă orice picior de femee, prins în teaca diafană şi mângâetoare, ideal adaptată, ca o pieliţă de lux şi lucioasă, a unui ciorap de mătasc. Când înainte treccam podul palmei peste sfârcul sânului, pielea era lipicioasă şi sensaţia avea ceva năclăit. Când acum, prinzându-i talia cu stânga, îi trec podul palmei peste învelişul lui întins de mătase, îl simt lunecând din ce în ce mai viu parcă frecarea şi lunecuşul lucios degajează cu adevărat un vag curent electric...

Şi totuşi după câteva ocoluri mâna se insinuiază, cu o fatalitate ancestrală, pe sub învelişul mătăsos, căutând oricum, pielea adevărată, ca şarpele culcuşul. Braţul îmi alunecă, simţind totul, pe şanţul suav al şirei spinării în sus, spre grumazul voinic...

— Mai rămân... Ieşim mai târziu la masă, împreună...

Dar din nou nu ghiceşte nimic, trupul îi e fără antene capabile să capteze realitatea clipei.... Dintr'o intrare sec dreptunghiulară, cafenie de tot, apare o femee păios de blondă, cu faţa puţin cadaverică, pe care nici măcar fardul nu poate prinde, şi devine de aceea strigător.

— Uite vezi pe asta, săraca, e bolnavă de rinichi, de nu ştiu doctorii ce să-i mai facă... Nimeni nu poate să spună ce are". Parcă mă deştept dintr'un somn haotic... Parcă se întrerupe circuitul care trecea prin mine şi prin femeea aceata, şi recad amorf. S'a sfârşit. Gândului de adineaori i se asociau necontenit altele, dublate în acelaşi timp cu anumite estompări, căderi în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramsinaro/mdr/1933-1947

subconştient, pentru ca totul să mă poarte către răsturnarea femeii pe pat... Acum totul se asociază în mine cu sugestii de scursori mirositoare, de membrane veştede, negre, vinete.. Aşa cum adineaori Emilia devenea femeea unică din lume, acum toate femeile, după felul celei de jos, sunt făcute din putreziciune în toate organele lor, şi scursori.

— Când mi-aduc aminte, reia gânditoare Emilia, ce-am păţit şi eu cu rinichii...

M'am dus şi m'am trântit pe patul larg, cu cearşaful împărţit de tăvăleală în mici arhipelaguri de cute.

— Vino să mai cetim scrisori... Dacă s'o mai răcori mergem să mâncăm undeva afară... Iau o altă scrisoare. Asta când ţi-a scris-o ?...

Emy,

Treci mâine pe la Teatrul Naţional... Vezi că directorul vine pe la 10 dimineaţa, înţelegi la zece ? şi te primeşte imediat. De altfel am vorbit şi cu Bulfinsky, directorul Teatrului Mic. Mi-a spus că ei vor juca deocamdată numai comedie şi că viitoarea premieră e sau „Antonia" sau „O lună în paradis" o comedie nemţească... Ar fi admirabil să intri însă la Naţional... Săptămâna asta se pune în repetiţie „Invierea"... ar fi s'o dublezi pe Marioara Voiculescu.

Scumpa mea, nu fii supărată. Bilete pentru conferinţa lui Dekobra diseară, nu ne-au venit la ziar. Dacă vreţi, aveţi locuri la cinematograf la Capitol. E Casanova cu Mosjouckine. Concursul de fotogenie al gazetei nu e serios. Mai bine ar fi să trimetem fotografiile direct la Paris. Spune dacă vă duceţi diseară. Mie mi-e cu neputinţă să viu... E o masă colegială, cu toţi redactorii... N'are nici un sens să vii şi tu, nu vine nevasta nici unuia.

G.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.stelransilvanica.ro/ro/1933-1947

— Era așa pe toamnă. Incepuse el să scrie critică de teatru. Dar știi, ce critică !... Ii speriase pe toți. Toate fetele se luau bine cu mine, din cauza lui.

Incă o scrisoare fără titlu.

Valeria spune unchiului tău că am vorbit la Casa Pădurilor... Dacă are actele în regulă, să se ducă la subdirectorul Nicolaescu. Spuneai că vrei tu să te ocupi puțin de camera mea ? Dar nu e nimic de aranjat Valeria... Cum n'am bagaj decât un geamantan, iar cărțile, le-am și expediat astăzi... Camera e mobilată : divan roșu, scaune cu spate de catifea roșie, un birou (scaunul înalt cu catifea roșie parcă e jilțul lui Ștefan cel Mare). Totul e cam vechiu, dar îmi convine mai ales că are și baie... Imi place că nu mai am scări de urcat și cum îți spun am și baie. E un fost vestibul, neacoperit între două camere, căruia i-au făcut acum un acoperiș de sticlă... și au instalat baie... Cam scurtă pentru mine, nu e vorba, dar merge...

G. D. L.

Pe un bilet dreptunghiular, lucios, cu antetul Teatrului Național.

Esti angajată stagiară clasa III pe ziua de 1 Decembrie... Vino azi să mă iei la masă și să-ți dau amănunte.

G.

— Te-a angajat ?

— A, păi acum îi știau de frică. Ce-a fost cu cronica de la Faust. Toată lumea a cetit-o și în foaier și la direcție.

Nu te supăra, dar nu pot veni... Vreo câteva zile sunt foarte ocupat și ziua și seara... Voiu trimite bilete pentru cinematograf. Te-a căutat azi la prânz, credea că vii pe aci, Gina...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.arsliviana.ro/rl/1933-1947

Emilia râde cu ochii limpezi ca o cană cu apă, și încearcă, fără succes, un surâs cu gura mare de țărancă de pe Volga : „Imi aduc aminte... In serile acelea vream să mă întâlnesc cu Stoianovici la el acasă... Că de, începusem să mă feresc... Nu se știa cum aveau să iasă lucrurile... Imi băteam capul cum să fiu liberă vreo câteva seri... Că acum de cu zi aranjam ce facem, în fiecare seară, nu mai era chip să dispar fără să-i spun unde mă duc... Mi-am adus aminte că el, când se supără, nu mai dă pe la noi câteva zile... Nu știam ce să mai inventez. Și am început să-i spun încet la ureche Ginii, care era la noi, o mulțime de prostii. La început n'a întrebat, nimic, dar cum eu nu mă lăsam, a spus așa, în glumă mai mult, într'o doară...

— Ce șușotiți, fetelor, acolo ?

Eu i-am răspus însă acru : Nu te interesează... A rămas trăsnit. Pe urmă, continuam, iar jucând teatru. El s'a sculat în picioare, și a spus întristat : atunci plec, dacă sunt de prisos... Fără să mă uit la el, i-am spus că n'are decât să plece, dacă nu-i place, că nu-l ține nimeni... S'a ridicat în picioare, alb ca varul, și n'a mai spus o vorbă... Trei zile n'a mai dat pe la noi... Pe urmă, când am văzut că nu e nimic serios cu Stoianovici, mi s'a făcut milă de el, și m'am dus la redacție... — Era prăpădit de bucurie, eu însă făceam pe îmbufnata ca la teatru... S'a apropiat de mine și mi-a spus glumind : „Bună ziua domnișoară... Ați terminat secretele ?“ Stăteam bosumflată, pe urmă am început să râd cu hohote... Mi-a luat mâna și mi-a sărutat-o. „Astăzi pot să întreb ce-i spuneai ?“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafrisvanie (vmdr) 2933-1947

— Du-te și întreab-o. Îi spuneam că eu cunosc un tip bine, care scrie la jurnal... I se făcuse ochii cât pumnul și i se ridicase mustața în sus toată...

— Îi spuneai asta, Ginei ?

— Te cred... dacă râdea ea cu hohote, când întrebai ce-i șoptesc și eu nu vream să-ți spun. Râdea, fericit, și-mi mângâia părul : „Ce copil ești ? ce copil năsdrăvan care complică totul"... Mă gândeam zău, pe vremea aceea să mă culc iar cu el... Dar Valeria mi-a spus că e mai bine să-l duc așa cu zăhărelu, mai ales că el nici nu cerea nimic.

In vremea asta spre Sf. Niculae, într'o seară era Gina la noi, îmi dădea replica și a venit vorba despre viitor... așa... că e bine să se asigure omul... A doua zi mi-a și scris o scrisoare, care trebue să fie aci... era chiar pe vremea asta.

Emy dragă,

Deși n'am scos o vorbă, să nu crezi că nu mi-a dat de gândit ce ai spus tu aseară... Emy, îți spun astăzi limpede, fără să mi-o ceară nimeni. Nu am părăsit nici o clipă nădejdea că tu ai să fii nevasta mea. Dacă nu am făcut nimic, care să-ți arate cât de adâncă și nestrămutată e dragostea mea, dacă nu ți-am cerut de cât câte un sărut, a fost pentru că te iubesc atât de mult, că nu doresc să fii a mea de cât ca nevastă... Și dacă gazeta prinde, dacă voi dobândi posibilitatea materială, îți voiu cere să fii nevasta mea. Până atunci cu surâsul tău din fiecare zi, cu săruturile furișate, sunt cel mai fericit logodnic din lume.... Îți sărut cu recunoștință ochii a căror lumină îmi limpezesc turburările și amărăciunile.

George

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1933-1947

Emilia e amuzată, cu dispreț, de ideea lui Ladima că i-ar fi putut fi nevastă.

— Ascultă, Emilia, la urma urmelor, de ce nu te-ai fi măritat cu el ?

A răspuns, îngânând ca o precupeață chibzuită :

— Ei, pentru ce vrea el !... și fără să termine... revinind cu ocol. Nu se putea... Era și caraghios îmbrăcat... Parcă era un tată... Nu-mi venea să ies cu el, și ca și când ar goni un gând... nu, nu se putea...

Nu mi-e prea greu de întregit schema gândurilor ei: El vrea o nevastă numai a lui... Vrea să merg cu el la Râmnicul Sărat sau mai știu eu unde... Pentru asta, avea prea puține mijloace... Poate că ar fi fost bun ca un bărbat „înțelegător", care să știe să închidă ochii când e nevoie. Dar nici pentru asta nu era bun, căci era prea puțin prezentabil... Se îmbrăca prost, prea prost pentru ca să servească drept paravan unei asemenea actrițe.

Poate că acesta a fost și norocul lui Ladima, fără ca lui să-i treacă măcar prin cap.

Îi era rușine să iasă cu el... E drept că era ceva ridicul în silueta demodată, ca o figură dintr'un catalog vechiu prăfuit, a lui Ladima... Prea avea aerul unui profesor, înăcrit, de geografie, de provincie. Simțeam asta și eu, când ieșeam cu el seara la masă. La Chateaubriand sau la Cina. L-am lăsat să înțeleagă odată ce gândesc, ba chiar i-am propus să meargă cu mine la un croitor.

Intr'o seară însă, eram la Elisée, mi-a spus așa în bătaie de joc: „d-voastră snobii care urmați

Muzeul Digital al Romanului Românesc

moda"... Deşi tonul era glumeţ, nu era lipsit de puţină acreală. I-am spus atunci, foarte serios, mai serios decât se aştepta el :

— Iartă-mă, domnule Ladima, ce găseşti d-ta, la modă, exagerat, în îmbrăcămintea mea ?

A surîs şiret pe sub mustaţă, posnaş ca un copil, care însă, vedeam că nu vrea să mă supere, ci numai să mă tachineze.

— Hm... hm... Cămaşa de mătase...

— Nu e de mătase... E o simplă dejalenă...

— Aaa... deja... cum ai spus, dejalenă ?...

— Da, dejalenă. Dar aş pune orice, cu condiţia să fie de calitate bună ; pentru că revine mai ieftin, chiar dacă pare altfel. Cum observi, n'am măcar gulere cu colţurile exagerate. Mânecile cămăşii, e adevărat, sunt strânse pe încheetura mâinii... Dar, sau largi, sau strânse, ce sens ar avea din punctul d-tale de vedere ?

Râdea, gâdilat, convins că m'a lovit unde mă doare.

— Dar costumele pe care le schimbi mereu?... parcă eşti cucoană... La cinci după amiază : hai acasă să mă schimb.

— Vorbeşti serios ? Mi s'a părut ciudat că l-a impresionat asta. Garderoba mea e compusă în totalul ei, domnule Ladima, din următoarele rânduri de haine : un frac, un smoking, o haină neagră cu pantaloni cu dungi, cenuşii. Un costum marron pe care-l pun de dimineaţă... Îl schimb în fugă spre seară, cu unul bleumarin pentru că nu voi să atrag luarea aminte în localurile în care intru, printr'o culoare bătătoare la ochi. Şi nu-i drept că marron-ul se vede dela distanţă ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista anilor interbelici 1933-1947

— Zi-i „castaniul", sună mai românește.

— Dacă aşi fi scriitor, poate că aşi zice şi eu „castaniu" în loc de marron, dar când vorbesc nu vreau să mă deosebesc de cei din jurul meu.

Pe urmă, crezând că m'a prins, sorbea din paharul auriu, privind şiret, de jos în sus.

— De ce nu pui costumul bleumarin şi ziua ?

— Pentru motivul foarte simplu că, purtat mult, bleumarinul capătă luciu şi se învechește numai decât. Decât să le port 6 luni fiecare, le alternez mai bine pe amândouă în decurs de un an.

Işi tăia friptura în farfurie cu o pedanterie de copil bine crescut.

— Lasă, că vara pui altele. Crezi că eu nu te-am văzut, şi parcă denunța un flagrant delict, în costumul acela de flanelă cenuşie... la modă ?

Firește, ironia era neînțelegătoare.

— Recunoşti că trebue să pun din cauza căldurii un costum uşor?.. Flanela aceea specială, nu ține cald de loc... Dacă aşi pune unul de dril, ar trebui să-l spăl în fiecare zi !... Şi ipocrit : Nu-mi dă mâna.

— La Tekirghiol purtai pantaloni albi totuşi, cămaşe albă cu mâneci scurte, abia de-ți treceau de umeri.

— E mai greu să-ți explic... dar d-ta eşti un artist şi trebue să înțelegi asta... Mi-am aşezat tacticos cuțitul şi furculița în farfurie. Am văzut la Movilă oameni tineri care, chiar pe căldura aceea, purtau haine negre, cămaşe cu guler legat care se îmuia ca o cârpă, de parcă aveau, în Iulie, bandaje fierte în jurul gâtului. Nu găseşti că era urît lucrul acesta? Nu mai spun că, acolo în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.strainsmonarom.md/1935_1947

praf, hainele se stricau foarte repede... Eu făceam o economie considerabilă, timp de trei luni, de haine, purtând două perechi de pantaloni, foarte ieftini, de flanelă pe când altfel, în trei luni, aşa tăvălit, se poate strica un costum bun de ştofă scumpă, mai ales la volan.

— Dar albul acela care se spăla în fiecare zi?.. şi râdea aşa ca şi când mi-ar fi spus: şmecherule!

— Vara, totuşi trebue să porţi alb... Incă odată, d-ta eşti un artist, înţelegi, aşa ca dispoziţie: într'o staţie de vară, albul dă o impresie de proaspăt, de curat, de înviorare şi vacanţă...

— Ştii ce mi s'a părut însă caraghios? Am văzut că prietenii d-tale, snobi şi la modă, purtau în jurul gâtului o batistă roşie, sau dacă vrei o basma cu nodul într'o parte... de parcă ar fi suferit de gâlci...

— Da... asta da... Dar, nu-i aşa? Eu n'am purtat-o. Nu aşa înţeleg moda, care are lucruri bune.

Surâde ca un profesor indulgent, care la cafea, vrea să facă mici pozne protejatului lui.

— Da... scrobeală englezească, tăietură englezească, stofă englezească... Hm!...

— Ascultă-mă, domnule Ladima, trebue să ştii că o ştofă bună englezească....

M'a întrerupt comic, pipăindu-mi haina, de am devenit livid, căci ne-am fi trădat obiectul convorbirii pentru cei din boxele cu fotolii, din faţă.

— Englezească... hm!... hm!...

I-am prins mâna şi i-am dat-o jos.

— Acum te rog crede-mă... Pot să-ţi spun că

Muzeul Digital al Romanului Românesc

noi — adică tata — suntem acționarii principali, la cea mai mare fabrică de postav românească... Ei bine, stofa noastră, iese la soare, îți transformă mânicele în covrigi de stofă, îți face genunchi după două zile, iar după alte trei luni se roade. Costă 600 de lei metru... Cu stofa de pe mine nu se întâmplă nimic din toate astea. (Era un bleumarin închis, dar cu țesătura în dungi împletite fin, ca brodată).

— E drept că e foarte frumoasă!

— Costă 2.000 de lei metru... Te miri, nu? Ți se pare enorm... De când crezi că o am?

A spus așa într'o doară, jucându-se cu șervetul, glumind:

— N'o fi de anul trecut?

— E de acum patru ani, căci îți dau cuvântul meu că de acum trei ani mi-am mai făcut doar un costum, deși dumneata mă faci snob și mă ironizezi că mă schimb ca o cucoană.

S'a mirat cu un accent sincer.

— D-ta, despre care se spune că ești cel mai elegant om din București? Ei, n'am să cred asta acum.

— Te rog să crezi că nu fac mai mult de un costum pe an. Mai întâi că n'am bani. Cheltuesc prea mult cu pasiunea mea pentru avion. La patru ani odată fac patru-cinci costume pentru patru anotimpuri... pe care le schimb între ele... Trebue să știi însă un lucru... Că e bine să lași stofa să se odihnească.

— Ei asta-i acum? Și ironic... pipăindu-și mustața ca să vadă dacă e bine răsucită. Dar dacă vrei d-ta, o s'o facem și pe asta.

— Vorbesc foarte serios... Purtate prea mult,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ştofele îşi pierd elasticitatea... Ce să mai vorbesc de pantofi? Un pantof purtat neîntrerupt se arde, şi arde şi piciorul. Pantofii trebue schimbaţi de câte două, trei ori pe zi.

— Nu zău, îţi spun drept am numărat, odată, uimit, la d-ta, în şifonier jos, douăsprezece perechi de pantofi.

— Ca şi hainele, ca şi cravatele schimbate des, unele perechi sunt vechi de ani de zile... Durează indefinit când nu-i porţi în fiecare zi neîntrerupt... De ce surîzi ? Uite am cetit într'o gazetă că la New-York se face în fiecare an revizuirea podului dela Brooklyn cu grije, căci se ştie azi, că şi fierul oboseşte. Nu râde... pe mine mă amuză foarte mult almanahurile, şi le citesc cu plăcere... D-ta ştii că şi bateriile electrice, care fireşte folosite se descarcă, atunci când îşi întrerup serviciul, dacă nu sunt cu totul descărcate, adică dacă sunt lăsate să se odihnească, îşi revin binişor ?

— Ascultă, toate le înţeleg, că văd că eşti doctor în materie, mă rog dacă eşti doctor, eşti doctor.

— De ce eşti ironic ?...

— Dar explică-mi un lucru... De ce plăteşti o pereche de ciorapi 350 de lei... Iţi spun drept că am îngheţat, când am văzut asta, săptămâna trecută, când am intrat amândoi la magazinul de lângă teatru.

— Am să-ţi răspund la asta, spunându-ţi ce-am păţit odată... Intr'o zi, întârziind la Roman, într'o chestie de aviaţie, mi-am cumpărat dela un magazin de acolo trei perechi de ciorapi, pe care i-am găsit mai buni de altfel... Era

Muzeul Digital al Romanului Românesc

vară, alergam mult, că era vorba să fixăm acolo un aerodrom intermediar. Spre seară, eram extenuat și cu picioarele umflate, mi-era aproape rău... Timp de trei zile am crezut că sunt bolnav... Am venit în București... Aci nu mai aveam nimic... Din când în când însă mi se umflau picioarele... Până când, așa printr'o asociație de idei, am descoperit că de câte ori puneam ciorapii cumpărați la Roman, de atâtea ori mi se umflau picioarele. I-am aruncat și-am scăpat de necaz. Mai târziu un chimist mi-a explicat, că erau vopsiți, economicos, cu vopsea toxică, proastă, neprecipitată, care intra în pielea piciorului, umflându-l și provocând o transpirație toxică.

Ladima se făcuse palid, în mod comic, ca un sergent major care are lipsă la magazie.

— Știi că eu sufăr foarte mult de picioare... Mi se umflă...

Am început să râd, eu acum.

— La d-ta trebue să fie altceva... Așa sunt scriitorii... N'ai văzut că în scrisorile lui, Eminescu se văita mereu că-i sunt picioarele umflate.

M'a privit în ochi, mirat, și foarte serios, așa grav, deodată.

— Ascultă, e adevărat, ai citit scrisorile lui Eminescu ?

Am ridicat din umeri afirmând nedumerit, am înțeles însă că și el, ca și cealaltă lume, mă crede și mai prost și mai incult de cât sunt. Nu știam dacă să mă bucur că fac o impresie atât de neașteptată, sau să mă întristez, că dacă spun ceva rezonabil, surprind, uimesc. Am so-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaniamia.ro/mdr/1933-1947

cotit că e mai bine să nu stărui [1]). E drept că aceste scrisori le citisem pentru că îmi spusese d-na T. să le citesc. Căci ea citea memorii și colecții de scrisori cu pasiune. Abia după un timp a reluat, încât m'am mirat.

— Bine, bine, dar cum se face că totuș costumele d-tale nu se demodează ? După câte știu, apar în fiecare an modele noui, în jurnalele de modă.

— Dl, însă diferențele sunt foarte mici... vorbesc de moda bărbătească... Reverurile ceva mai late sau mai înguste, aripioara lor când în unghiu ascuțit, când în unghiu drept cu ele. Variază iar, puțin, lungimea vestonului. Altă schimbare privește spatele. Acum cinci ani, chiar după răs-

[1]) Această reputație de prost și incult, de care se bucura Fred Vasilescu „Lumânăraru", era una dintre cele mai false din câte se pot închipui. Am vorbit cu el foarte adesea și m'a surprins prin spiritul lui — domol oarecum e drept — dar foarte aplicat. Nu mai vorbesc de priceperea lui în motoare, electricitate, sau cai de curse, care era cu totul remarcabilă. Il ascultam adesea îndelung, explicându-mi calități, particularități... Dar și așa, cum fusese câțiva ani atașat de legație, călătorise mult, văzuse multe, avea o lectură de tânăr diplomat francez și de amator de cai, englez, în acelaș timp, făcută, în afară de cunoașterea oarecum anecdotică a istoriei, cerută de carieră, și dintr'o lectură de magazin ilustrat englezesc, la curent cu noutățile și curiozitățile practice ale culturei, foarte interesantă... Dar cum lumea rareori admite că o femee frumoasă e și inteligentă, hotăra că un monden pieptănat, lipsit de spirit (adică incapabil de „spirite", glume, jocuri de cuvinte, căci altfel nu era lipsit în convorbire de un umor, abia perciptibil, dar pătrunzător) blond, ca un amorez de teatru englez uneori prea tăcut, e neapărat prost.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

boiu, talia era sus, adică haina era mai îngustă, ca pe un corset de mușchi, ca la ofițeri,.. Acum doi ani, era talia jos, iar în dreptul spetelor, spre coastă, cobora în două mici falturi. Acum se poartă spatele hainei de sus până jos, egal de lat, dreptunghiular, peste câțiva ani s'ar putea să se poarte, iar cu vreo mică modificare. De altfel e foarte important la bărbați, căci asta dă o impresie de îngrijit — l-am privit cu intenție — să aibă ghetele frumoase și cămașa, cu guler care-i vine pe măsura lui. Aci m făcut o pauză cu înțeles, căci el purta niște gulere largi, scrobite, care-i îmbătrâneau gâtul, dându-i ceva rahitic. De asta vream să-l desvăț mai întâiu, făcându-l să puie gulere moi, de culoare, care ar fi fost și mai ieftine. și mai ușor de spălat.

— Domnule Vasilescu... Uite pe tânărul acela care dă bună seara cucoanei de vis-à-vis, cela în haine cafenii... Are vesta încheiată cu un șir de nasturi până la nodul cravatei, ca un abate. de nu i se vede deloc cămașa... Haina abia-i trece de șolduri, iar pantalonii sunt jos strânși pe glesnă, ca niște pantaloni de pielea dracului, din cei care poartă pictorii... E sau nu, la modă ? Să-ți spun sincer, nu mi se pare o vanitate mai puerilă decât aceea de „a fi la modă". Ce lecție de modestie ar trebui să li se dea acestor domni.

— Domnule Ladima, dar e o glumă... Asta numești modă ? Dar așa se îmbracă pe stradă. câțiva dansatori care apar seara, la varieteuri în frac vărgat, de „fantezie", ca să-și debiteze numărul și câțiva băeți de liceu, care dezorientați îi imită. Un mare croitor la Paris, mai curând se

Muzeul Digital al Romanului Românesc

spânzură, decât să facă asemenea costum. Nici măcar la București, nu are să accepte vreunul dintre cei doi-trei mari croitori, să „taie" un asemenea costum. Aceștia în principiu nici nu lucrează pentru băețandrii de douăzeci de ani, oricât de mult ar plăti ei. Costumele astea de prost gust, le fac deobicei croitorii de mâna doua de pe strada Regală, Academiei, Brezoianu sau mai știu eu care...

— Ei cum, tăgăduești că e o modă ?

L-am privit lung.

— O modă bărbătească, de când lordul Derby a adoptat fracul negru și de când s'a fixat costumul acesta „nemțesc", cred că nu există... Mici deosebiri de amănunte, fără nici o importanță... E drept că, în genere, bărbații care au trecut drept faimoși eleganți, care au prețuit în mod deosebit accesoriile, le rămân credincioși... Sunt așa de mici, în cât nu sunt remarcate în genere decât de cei care sunt de obicei atenți la îmbrăcăminte. Vreau să spun că mai toți bărbații rămân la idealul de eleganță pe care l-au avut când au îmbrăcat primele haine „la modă", nu fără un desgust de aristocrați conservatori, față de inovații. Uite acest superb exemplar, care e Tony Bulandra, a rămas la culoarea verde, care azi nu se mai poartă, la manșetele scrobite, la monoclul cu șnur negru, iar când vine în salon intră cu mănuși albe, purtând mereu tocurile înalte [1]). Acesta era maximum de eleganță când a început el să joace pe cuceritori. Uite regisorul Teatrului Național, Soare Z. Soare, care a ri-

[1]) In 1927 firește.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ro/mdrr1933-2947

sipit foarte multe milioane. Nu va renunța decât simțindu-se nenorocit la cămașa și gulerul scrobit, la vesta cu tiv de pichet. Când Păstorel Teodoreanu a terminat liceul se purta, provincial, la Iași, haină neagră, pantaloni gri și gambetă. E îmbrăcat foarte luxos, poartă cămașe de mătase de patru mii de lei, dar nu a renunțat la nimic din felul primului lui costum.

Aș fi vrut să-i spun mai multe atunci, dar deși știam ce vream, nu aveam gândurile limpezi, nu isbuteam să mă exprim. Când scriu însă acum, e cu totul altceva. E foarte ciudat cât mă ajută scrisul să gândesc. Spun lămurit: să gândesc. Până aștern o frază pe hârtie, alta se formează, dela sine, în minte, adâncind-o pe cea dintâiu. Când sunt în fața cuiva, nici nu pot să gândesc ca lumea, întocmai ca în liceu, când știam lecția foarte bine, dar dacă mă scotea la tablă, din cauză că eram în fața tuturor, din pricina profesorului, nu mă puteam concentra și deci nu puteam să gândesc.

Căci e îngrozitor să gândești în fața tuturor... cum nici încă altceva nu pot face cu martori, ca la examen. Am fost unul dintre cei mai proști elevi ai liceului Lazăr, și au trebuit multe intervenții ca să trec. Prin urmare nici lui Ladima nu i-am spus, ceeace acum îmi apare foarte lămurit. Găsesc, împotriva convingerilor obicinuite, că tocmai a nu urma „moda", adică a nu fi îmbrăcat ca toată lumea, e o dovadă de vanitate puerilă... Cei care vor să fie individuali în îmbrăcăminte, tocmai ei se fac vinovați de lipsă de modestie... Trebue să ai o astfel de înfățișare, ca să nu te deosibești niciodată din mulțime...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Câte odată mă gândesc pe mine însumi cu barbă şi mă simt, aşa din senin, umflat în pene. E impresionant ce idee înaltă, trebue să aibă un om tânăr despre capul lui cu barbă... Eu de câte ori văd unul, aşa, impozant, îl şi rad în gând, iar rezultatul, imaginea realizată astfel, mă amuză enorm. De aceea când Ladima a vorbit de vanitatea puerilă a modei, îmi venea să-i spun că mai curând mi se părea puerilă, vanitatea asta a mustăţii lui imperiale, care atrăgea luarea aminte, acum când eram cu el în restaurant De altfel tocmai poeţii care disprețuesc moda sunt cei care caută să se deosebească prea ades printr'o înfăţişare prea personală, pe care unii o afişează ca pe o firmă prea indiscretă. Multă vreme am crezut că redingota neagră, închisă la gât, cravata lată tot neagră, gulerul scrobit, milităresc, pe care le poartă profesorii nemţi, sunt o dovadă de modestie şi dispreţ, pentru cele lumeşti, de ignoranţă simpatică şi naivă a „modei" actuale. Când am fost însă în Germania, am înţeles, cu o uimire pe care nu poţi să ţi-o închipui, că dimpotrivă ei sunt foarte mândri de această adevărată ţinută, pe care o cultivă de altfel cu multă grije, ca pe o uniformă de intelectualitate, menită să-i deosibească de restul mulţimii de rând... Dacă mă gândesc şi mă gândesc. îmi vine să cred că şi o îmbrăcăminte urîtă, cu o cravată înnodată neîngrijit, într'o lume corect îmbrăcată, e o dovadă de suficienţă... Intâi, dovedeşte că nu te sinchiseşti de părerea celor în mijlocul cărora trăeşti, iar pe de altă parte, că nu te stinghereşte să atragi luarea aminte şi să fii comentat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1933-1947

Dar atunci nu i-am putut spune lui Ladima nimic din toate acestea, iar el a continuat convorbirea, după ce şi-a ars romul din ceaşca de şvarţ.

— Atunci, dacă nu fac haine la modă, de ce mai sunt mari croitori ? De ce snobismul cutărei firme? Atunci, mai bine să-ţi cumperi haine gata.

— Nu... nu... nu... Vezi aici te înşeli... E o deosebire hotărâtoare. N'ai decât să priveşti atent un rând de haine gata... Au întotdeauna umerii prea înguşti, încât cusătura nu vine ca o trăsătură caligrafică dela umăr la subsioară, ci căzut scurt şi nesigur, din pricină că sunt tăiate în serie... pentru orice întâmplare... De aceea gulerul nu cade la ceafă, pe gulerul cămăşii, frumos, ci rămâne căscat ca o gură de ştiucă. Haina jos e totdeauna prea largă — pentru că fabricanţii presupun că media cumpărătorilor au oarecum burtă... Mânecile au jos la pumn deschizătura prea mare, pentru orice mână... De pantaloni, ce să mai spun? In faţă, chiar acolo unde orice ai spune, cade întâi privirea, sunt strâmţi, scoţând în relief oasele, în loc ca toate cusăturile să cadă frumos la vale, ei au încheetura trasă într'o parte, şi alta, ca şireturile la ghete. De altfel însăşi marginea, conturul hainei de-agata, are cusătura vizibilă, nu e la vreo doi milimetri mai înăuntru, acoperită... O haină gata e ca şi o haină de împrumut. E făcută, pentru un tip mijlociu, standard... pentru altul decât tine. Pe când un croitor mare e un adevărat artist... El face o singură haină, pentru un singur corp... Atunci haina capătă galba ei, unică, aşa cum îi e desti-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/dr1955-1967

nația. De cele mai multe ori, firește el aranjează natura... Nu mult, căci nu i se poate cere imposibilul, dar cât de cât. Haina lui are cusăturile, dela umeri la subsioară, așa, cum să spun, ca niște jumătăți oblice de paranteză (nu i-am spus așa, dar așa trebuia să-i spun), la ceafă gulerul nu cască, reverurile se petrec frumos unul peste altul... Haina cade pe corp, fără să se agațe nicăeri, cum învăluie, căzând, mătasea, rotunjimea unui manechin. Jos e adunată rotund pe pantalon ca să nu rămâie loc gol sub ea ca sub o umbrelă. Pantalonii, se fac, cu ajutorul câtorva cute, foarte largi sus, ca să nu sublinieze, ca un tricou de tenor, partea din față, și să nu acopere dosul, strâns ca niște cioarecі.

— Domnule, dar te pricepi... Când mi-oi face haine te rog să vii cu mine ca specialist.

Aproape că jubilam că am câștigat partida. Mă și vedeam la croitor cu el.

— Dă-mi voie să-ți spun că mai toți prietenii mei mă roagă, și nu refuz, să viu cu ei la probe. De ce n'ași face-o și pentru d-ta ?... oricând.

Eram convins că mi-am atins scopul și mi-am împăcat mica mea manie. Dar parcă necunoscutul i-a apărut plin de pericole. A devenit gânditor.

— Lasă, că mă intimidezi... și-l speria ideea. Nu știu, mi-ar fi făcut plăcere să-l transform pe acest demodat prieten, într'o singură zi, ca în filmele americane. Să-l fac să-și tundă mustața, să pue cămăși care să nu-i mai stea independente de corp, scrobite, ci cu gulere care să-i mângâie gâtul, cravate frumos înnodate, pantofi englezești, haine sprintene... Sunt sigur că ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

plăcut mult femeilor. Și fără îndoială că leafa destul de frumoasă pe care o primea acum, i-ar fi permis să cheltuiască, două mii de lei, cel mult, pentru îmbrăcăminte.

— Va să zică modă nu e? Ci numai croitor mare? mi-a spus, după ce și-a răsucit o țigare, dintr'o tabachere plată de lemn, fapt pe care îl înțelegeam, căci dovedea pe fumătorul de gust, care știe că e mai bun tutunul din cutie, și după ce a pus-o cu grije într'un țigaret special, cu vată înăuntru.

— Nu, nici așa... E modă... Insă privește mai curând ștofele... Asta e drept. Țesătura stofelor și culoarea se schimbă destul de des. Nu numai din progresul natural al chimiei și țesăturei, dar și ca să depărteze frauda... In general stofele bune au preț de producție foarte ridicat, din cauza materialului scump folosit. Din pricina asta, alți fabricanți fără scrupule, din cei ce produc și vând în cantități considerabile, imită stofele și țesăturile la modă, bune. Totdeauna însă cu o întârziere de doi-trei ani, ba și mai mult, până își lichidează imensele lor stocuri... Observă vitrinele scumpe, să vezi că au mai totdeauna alte culori decât vitrinele bazar. Alte cravate, alți ciorapi, alte cămăși, alte stofe... A fost la modă imediat după război, un poplin gălbui destul de fin. Imediat, după ce au terminat vechile stocuri de zefir, marii fabricanți, au produs depozite întregi de poplin galben, mult mai vulgar însă, făcut cu multă economie din spirit de speculă... Atunci poplinul din material bun, produs cu grije, a căpătat linii și vărgi. Peste trei ani a fost imitat și acesta... Acum maga-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1933-1947

zinele de lux fac cămășile de dejalenă... Peste câțiva ani vom avea și dejalenă pentru strada Carol. Dacă ești atent la cravate observi că — la un interval de trei-patru ani — ți se oferă la colțul străzii o cravată „la fel" cu aceea pe care ai cumpărat-o dela magazinul de lux, însă de zece ori mai ieftină. La adăpostul culorii și desenul caută să te înșele la calitate... De aceea producătorii „scumpi", schimbă imediat. De aci moda țesăturilor.

Era trecut de miezul nopții... Grigoraș Dinicu trecuse dela bucăți moderne, la cântece sentimentale, languroase... Unele mese se goleau, imediat curățite de chelnerii „eleganți" ca niște diplomați. Femeile, toate interesante, din pricina îmbrăcămintii și a coafurii care le îngăduia să arate și să sublinieze ce au mai frumos, camuflând restul, mai formau, în boxe ori în fotoliul care era dealungul peretelui, subt căderea bogată a luminei, centrul de atenții calde pentru cei de la masă, sau fermecau strict iluzoriu, în parabole largi, pe cei din restul restaurantului. Îl vedeam limpede pe Ladima amețit de frumusețea lor, dar fără să isbutesc să-l fac să simtă, deși era în realitate o problemă de stil, adică așa cum înțeleg eu, de unitate; cât de grotescă, iar în fapt imposibilă (spre sincera mea părere de rău) ar fi fost alăturarea lui, așa cum era, de un trup femeesc, cu grije și gust îmbrăcat, ca o floare studiată. In realitate, el care era împotriva atragerii atenției, isbutea să isbească toate privirile, să se izoleze între toți, prin îmbrăcăminte, în acest salon cu oglinzi multe, prea luminate. Am vrut să-i subliniez

Muzeul Digital al Romanului Românesc

asta cu oarecare brutalitate. La masa din fund, spre masa casieriței, era un grup mare de domni tineri și alții mai în vârstă... Intre ei era unul, un fel de cazac uriaș, cu barbă albă, scurtă, răzvrătită, cu plete, șuvițe cărunte lipicioase, cu un chimir lat, care atrăgea toate privirile...

Mi s'a părut că aș putea bate șaua pentru Ladima.

— Crezi că domnul acela n'ar fi atras mult mai puțin atenția, îmbrăcat așa ca să nu difere de cei din jurul lui ?... Moda uniformizează... e o lecție pentru amorul propriu.

I s'a coborît mustața pe colțul gurii de spaimă, m'a privit cu ochii înfundați în orbite.

— Taci... taci... E marele poet german Däubler, sărbătorit de redactorii unei reviste literare.

Am înghețat cu sentimentul, disperat, că am comis una dintre cele mai crunte gafe din viața mea, și întâmplarea m'a vindecat definitiv, de a mai da asemenea lecții.

Și totuș Emilia asta nu are dreptate, căci dacă l-ar fi privit cu cât de puțin sinceră simpatie, ar fi trebuit ca ea să-l facă să-și schimbe îmbrăcămintea.

Arunc mucul de țigare surâzând și examinez, întâiu eu, biletul pe o hârtie cu antetul Veacului.

Emy,

La regisor nu se găsește rolul. Trebue scos din nou. Am rugat pe domnișoarele dactilografe. Treci după masă să-l iei.

Am reținut pentru Revelion o masă de patru locuri la Enescu. Se mai pot pune la nevoe două scaune... Vreau ca 1928 să fie început cu frenezie. Acest 1928 vreau să fie anul vieții mele.

George

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeuldigitalromanesc.ro/mdr1923-1947

Anul morții lui... Nici o bănuială...

Aşi vrea să nu mai recad în mine însumi, dar biletul acesta singur stârneşte în minte o goană de forme şi lumini. Incerc să rezist şi n'am punct de sprijin.

Revelionul din 1928... Viaţa omului acesta mă târăşte în vremea care s'a scurs, cu propria mea viaţă, cum trage un fluviu apele râului afluent... Nu vorbisem cu d-na T. de un an şi jumătate... Amintirea îmi îngreuiază tristeţea... Las totul şi fumez. Gândul că venea al doilea revelion pe care nu era să-l facem împreună, mă umplea de o disperare care mă pătrundea ca un frig... Trotuarele înguste erau pline de o lume grăbită, numeroasă de obiceiu, dar devenită manifestaţie de stradă în zilele acestea de târgueli... Toţi oamenii aceia aveau un rost, aveau un ideal măcar de 24 de ceasuri, căutau o beţie... Pe Calea Victoriei zăpada se pulverizase, încât făcuse ca un soiu de tărâţe, deşi rămânea, din cauza pavajului neîndreptat dela războiu, mici mormane de ghiaţă stratificate. Parcă din cauza atâtor respiraţii, gerul se înmuiase. Primisem de dimineaţă telefoane dela prieteni pentru invitaţii şi desigur că peste tot oraşul gânduri se căutau într'o circulaţie ameţitoare, ca mişcarea în filmele voit accelerate. Am primit cea dintâi dintre aceste invitaţii, la L. C., pentru că înţelegeam că e de prisos să mă rezerv, ştiam că ori câte vor mai veni, una singură va lipsi dintre ele....

Fiindcă la băcănii târguia atâta lume, pentru că în blănuri şi în şoşoni scurţi de tot ca retezaţi, lăsând să se vadă ciorapul de mătase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanulromanesc.ro

între ei şi strânsoarea mantoului, treceau atâtea femei... era în mine un neastâmpăr altoit cu tristeţe. Mi-a venit şi mie o poftă nebună să târguesc şi să fac bucurii la întâmplare... Aş fi vrut să ştiu ce va face ea seara... cu cine va ciocni un pahar de şampanie. Bună cum e, cui va ura, cu obrajii rumeniţi, cu rombul înflorat al surâsului, cu ochii strălucitori şi lichizi: „Noroc şi an bun"...? Va avea în toată seara un gând bun şi pentru mine? Cine-i va lămuri, în minte, ametitor, umerii mobili ca merele în decoltajul mătasei, şi rădăcina nervoasă a cefii?

Am început să colind magazinele, ca să văd cum târgueşte lumea.

Pentru nepoţei cumpărasem de Crăciun un cinematograf „Baby", un aparat de radio şi tot soiul de jucării de pom... Am luat pentru cumnatu-meu o garnitură de birou cu tocuri-rezervor, pentru soră-mea am găsit la un magazin o lampă minunată, făcută din cuburi, ca s'o determin să adopte mobila modernă. Micei actriţe i-am trimis un aparat fotografic promis cândva în glumă.

Aş fi vrut să-i trimit ei ceva, nu un cadou, un buchet de flori. De şapte-opt ori am trecut, alunecând peste muşuroaele de ghiaţă prin faţa magazinului... Am zărit-o de vreo două ori înăuntru, ocupându-se de clienţii, foarte numeroşi pentru lămpi, mescioare şi obiecte de artă, care îşi alegeau singuri şi probabil cereau lămuriri, întrebau de cost... Trei sute de mii de oameni, din acest Bucureşti, dela trecătorul în maşină, la comisionarul trimis să ia pachetul, oricine ar fi putut intra s'o vadă pe femeea asta în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revistafantasmania.ro/indri1933-1947

pullover roşiatic şi rochie de culoarea cafelei cu lapte, să-i vorbească, să vadă figura puţin băeţească, oricând gata să se transforme într'un surîs de soră sau „regină care vrea să se facă populară", numai eu nu... Aş fi putut sărbători revelionul la Cina între femei pe care alţii le găsesc „splendide", aş fi putut colinda cu maşina, pe la jumătate din locuinţele luxoase din Bucureşti, în noaptea asta, când toate femeile erau decoltate şi împodobite... Ori unde aş fi fost primit... Dar totul era anulat de faptul acesta, net, că nu puteam urca două etaje, în parcul Bonaparte ca să mă trântesc pe un divan, eveniment care ar fi corespuns pentru mine cu o de neînchipuit întoarcere, permisă numai de încheerea păcii, dintr'un război de patru ani în tranşee.

Aş fi fost bucuros, s'ar fi potolit tumultul din mine, dacă aş fi avut măcar posibilitatea, să întreb la telefon ce face seara şi să-i spun, fie şi cu un surâs îndurerat : „Mult noroc... multă sănătate" după ce i-aş fi trimis un dar.

Nici măcar o floare anonimă nu-i puteam trimite... Ar fi ştiut de unde vine şi asta însemna pentru mine prăbuşirea.

Experienţa unui revelion precedent îmi arătase riscurile unei astfel de încercări.

Acum doi ani, cel dintâiu revelion, pe care nu-l făceam împreună, ne găsea certaţi, de mai mult de patru luni... Imi spuneam totuşi că n'o să poată trece acest început de an fără să-i fac un dar, care aş fi vrut să fie şi o recunoştiinţă, şi un cheag de emoţie risipită într'atâta vreme departe de ea, şi o durere nouă, arzătoare..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaraza.ro/mdrr1933-1947

Aş fi vrut de asemeni să aibă şi o valoare comercială... Mi-era teamă să nu aibă dificultăţi materiale... Era singura femee care mă interesa pe lumea asta, şi cum nici odată nu primise în cei doi ani de dragoste, nimic dela mine, socoteam că n'ar fi rău s'o scutesc, într'o măsură oarecare, de cine ştie ce întâmplări viitoare...

Cu o lună jumătate înainte am studiat un catalog de bijuterii şi am comandat în Belgia, prin cel mai bun bijutier din Bucureşti, o brăţară de platină cu brilianţe. Era făcută din opt dreptunghiuri de mărimea unui mic ceasornic, cu câte un briliant mai mare la fiecare capăt... Costase opt sute de mii de lei... Mă gândeam să i-o ofer de ziua ei, dar şi mai bine de revelion, căci atunci cadourile au un aer mai puţin direct şi personal... Sau dacă nu, eram hotărît să-mi crez, dela o zi la alta, o împrejurare oarecare.

In cele din urmă m'am hotărît s'o aştept la eşirea din magazin... Bănuiam că nu are să închidă de loc, dar îmi ziceam că tot va merge la masă... Aşteptarea asta a fost una din cele mai grele din viaţa mea... Mi se părea că toată lumea ştie ce aştept, rezemat de bara galbenă din vitrina unei drogherii vecine, dar nu chiar din faţa magazinului, şi credeam că toţi mă compătimesc şi mă găsesc ridicul... Zeci de prieteni, care au trecut pe acolo, văzându-mă, m'au tachinat, întrebându-mă dacă aştept vreo midinetă... Mereu trebuia să găsesc motive şi explicaţii... Abia pe la 2 şi jumătate a ieşit... Când a trecut pe lângă mine, în mantoul de taupe, rotunjit, castaniu-verzui, cald, de simţeam o pornire nebună să-l mângâiu, să-mi lipesc obrajii de el,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://istoriaromanului.ro/mdrr/1923-1947

am înghețat. Surprinsă însă, după ieșirea din magazinul cu lumina artificială, de albul ametitor al nămiezii, era probabil puțin zăpăcită, și de mișcarea curgătoare de pe trotuar.

M'am urcat în mașina lăsată pe str. Sf. Ionică și am pornit după ea, încet, hotărît să provoc în dreptul ei o încurcătură, care să mă oprească în loc... Nu era prea greu în ajunul acesta de An nou... Când am ajuns, am cerut sgomotos loc... A întors capul tresărind. căci îmi cunoștea clacsonul. Am privit numai cu coada ochiului... Ea a rămas aproape încremenită în loc și toată figura i s'a strâmbat ușor ca de durere... Albul ochilor s'a făcut mai mare, mai limpede și platina cu reflexe liliachii a pupilelor mai intensă, mai alarmată. Buza de sus, din cauza gurei desfăcute într'un surâs de tristețe, lăsa să se vadă dinții albi din față... li înflorise toată fața, mărginită de bordura ca de șapcă a pălăriei cloș, de gulerul mare al mantoului care-i înconjura capul, și-l depășea, de fularul de mătase, care era ca un plastron de culoarea caisei, înfoiat, pe piept. O vedeam în oglinda dela volan și am întors capul încet... Deși se uita la mine n'a prins de veste, de parcă plutea în nereal — și m'am mirat de asta — căci pe urmă privirile noastre s'au întâlnit... Am ridicat pălăria și mi-a răspuns liniștit și cald, parcă ne certasem aseară, de parcă n'ar fi trecut patru luni fără să ne salutăm. Am oprit pe dreapta în dreptul Pasajului român, deși îmi veneau mașini în față... Am coborît și i-am ieșit înainte.

— „Sărut mâinile"... și tremurând aproape... „La mulți ani".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafluturi.ro/mdrr/1931-1957

Avea ochii mirat deschişi, mai viorii, înlăcrămaţi... N'a spus o vorbă şi mi-a luat apoi braţul. Mi l-a strâns, pornind alături, lipită de mine ca o strângere la piept, transformată din cauza locului. Simţeam parcă prin stofa paltonului mângâierea mantoului ei castaniu-verzui.

— Unde mergeai ?

Nu mi-a răspuns nimic... Tăcea, aşa, nervos, la braţul meu... fără să mă privească...

Mi se părea că am febră, nu mai am nici un contact direct cu lucrurile. Pe orice aş fi pus mâna, n'aş fi putut prinde bine, vorbele nu veneau singure, iar în jurul meu nu mai treceau oameni, ci mergeau forme... De nervos ce eram, simţeam nevoia să vorbească neapărat.

— Pot să te întovărăşesc puţin ?...

Era puţin cam caraghios, de vreme ce ea îmi luase braţul şi mi-l ţinea strâns.

Abia acum m'a privit liniştit şi voit.

— Mă duceam să mănânc ceva la un mic restaurant aci...

— In pasaj ?

— Da... dar acum nu mai pot mânca... Hai, pe stradă...

— Magazinul e închis ?

— Nu, a rămas acolo doamna Landrino, care a fost mai de vreme la masă.

La Riegler în faţă, erau ţigănci care se instalaseră ocazional cu coşuri mari de vâsc şi mimose; alergau uşor după trecători.

A surâs limpede, cu faţa mereu uşor crispată, ca o strâmbătură de voluptate şi durere în acelaş timp, iluminată de ochii vii care parcă descopereau acum lumea. A luat o ramură de mi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

moză ca un mugur de salcie, mi-a desfăcut paltonul şi mi-a pus-o la butoniera vestonului... A desfăcut apoi poşeta neagră mare. Am vrut să duc mâna în buzunarul hainei, dar m'a împiedicat, aducându-mi aminte :

— Diseară e anul nou.

— A da ! E anul nou... Atunci primesc... Primesc cu o condiţie... Să-mi dai voie să-ţi fac şi eu un dar... Şi am scos mimoza ca o ameninţare.

I-a îngheţat faţa şi a capitulat frumos.

— Primesc.

Eram chiar în dreptul marelui bijutier... Nici n'a mai avut timp să protesteze. Pe galantarul acela care e ca o vitrină de fluturi şi şerpi albi în muzeu, şi-a aşezat coatele nervos şi a început să caute... A descoperit cel mai cuminte inel... ca un fir de sârmă, de aur, cu un safir... de altfel foarte frumos...

S'a întors surîzătoare, arătând încântată, jumătate din dinţii albi de sus, mai limpezi ca bijuteriile mici de fildeş.

— Am găsit.

Am privit glumeţ, scoţându-mi mănuşile groase de piele şi dictând cu o prefăcută energie.

— A nu... Cine oferă aci ? Eu sau d-ta?

A devenit palidă, de i-a rămas numai gura roşie, în toată faţa, şi s'a sprijinit de galantar... In clipa aceea, eu am avut, înţelegând, ca o declanşare fluidă... Fără să mă gândesc, automat, parafrazasem una din glumele noastre cele mai intime, cele mai sensuale : „Mă rog, aici cine iubeşte !" spuneam uneori, când o ţineam îmbrăţişată, exasperată de dorinţă, şi când ti-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ramuri/1933-1947

ranic, sadic, nu-i îngăduiam nici o mișcare, de rămânea cu tot corpul întins, încordat, crispat, în așteptare. Am transpirat întreg, ca de un scurt circuit în artere, și abia după câtva timp am putut vorbi, dar nu către ea, căci între noi totul era epuizat ca după o posesiune, ci către bijutier, întrebându-l, așa, stupid, ce rezultat știe dela Consiliul de Coroană din ziua aceea dela Sinaia, unde fuseseră chemați toți șefii de partide și vre-o doi jurisconsulți. Pe urmă am căutat câteva brățări, am rugat-o să le încerce, ca să maschez premeditarea, și privindu-i vinele încheeturii, subt pielea subțire, împletite ca dorințele, i-am prins în jurul mânei întoarse, care era ea însăși o bijuterie, brățara comandată.

De plătit, firește că m'am făcut că plătesc imediat, dar mă întrebasem mereu dacă să-i spun prețul bijuteriei, sau să-l las să-i fie surpriză... Mi-am spus însă că e o copilărie... că ar fi putut să cadă mai târziu pe mâna vreunui șarlatan, și că era mai bine să știe prețul adevărat... Am iscălit deci în fața ei un cec, anulat în prealabil, de 800.000 de lei, cât costase brățara. Era cel dintâiu dar pe care i-l făceam de când ne cunoșteam... Aveam superstiția stupidă că dacă îi ofer măcar o floare, dragostea noastră se termină... Și de aceea, luptând cu mine însumi, în doi ani, nu-i oferisem nimic. Cu sufletul alterat de sentimentul irevocabilului, cu care de altfel eram de acum familiarizat, resemnat după nădejdi contradictorii și înfrângeri definitive, îi pregătisem acest întâi dar.

Când am ieșit, apăruse de după norii lânoși, iar soarele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Mai ai o jumătate de oră... Nu ți-e frig ? Mantoul castaniu-verzui deși își îngusta forma, acoperind cald genunchii, era scurt și nu ciorapii de culoarea nisipului aveau să-i țină cald, mai ales că șoșonii erau atât de scăzuți și mici. „Vrei să mergem să mâncăm împreună la o grădină oarecare ?

Am oprit o mașină de piață... Nici odată nu primise să meargă în mașina mea... In cei doi ani, iubirea noastră rămăsese oarecum secretă... Din când în când ne refugiam în câte un orășel de munte, de cele mai multe ori plecând cu trenul: Deva, Sighișoara ,Bran, Nehoiaș sau, când nu era sezon, pe coasta mării. Chiar la teatru, aveam aerul că ne-am întâlnit acolo, la masă eram împreună numai la ea, sau numai la mine în garsonieră, unde ne închideam uneori de Sâmbătă până Luni dimineața, ca niște condamnați ai voluptății.

Am mâncat la un restaurant de pe 11 Iunie, singuri în tot salonul, în acest ajun de An nou. Era pentru mine o bucurie, chiar numai s'o privesc, cercetând-o ca pe un tablou... Femeia asta, care la început nici nu mi s'a părut frumoasă, m'a făcut să descopăr frumusețea. Cădea pe gânduri uneori și, ferindu-și parcă privirea de a mea, rămânea în profil. Pălăria părea o glumă, iar marginea ei, ca o mică streașină, de fetru castaniu, tăia o diagonală sinuoasă ocolind pe deasupra sprâncenei stângi, peste ochiul drept, peste obrazul rumenit de trecerea dela frig la cald, până la lobul urechii, pe urmă, arcuit spre ceafă, lăsând câteva bucle de un arămiu des, întunecat, afară. Zâmbea lumii gân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafrontiniana.ro/mdr 1933-1947

durilor ei, arătând trist dinții albi de sus. Sprijinită în cot, își rezemase bărbia de dosul mânei sucite, cu degetele mângâietor lipite de gât. Era într'o vestă de jersei cu linii dungi paralele, roșcate, negre, cafenii, pe care o purta, văzusem pe fereastră, și în magazin.

Am vorbit despre multe, fără să cerem nici unul, nici altul, explicații pentru ce a fost.

— Ce faci diseară? am întrebat, neliniștit că îmi va pleca într'o lume necunoscută.

— Nimic... Vin-o la mine... și fără să se gândească : Vreau să bem, diseară, șampanie...

Mi-am simțit obrajii moi și năclăiți de o sudoare rece... Să fiu cu ea diseară, în dormitorul fără mobilă, fără covoare, ca o cameră în care azi te-ai mutat, numai cu un pat alb și o mescioară joasă, fără șifonier pentru haine — căci se desbrăca într'o odaie alăturată în care erau dulapurile și masa de toaletă, după ce ieșea din bae. Să fie din nou goală și să bea șampanie... Ca un sinucigaș, care dă totul pe o clipă îmi vine să zic... da.

— Ce rău îmi pare, nu știam că te voi întâlni, și m'am angajat pentru toată seara... M'am gândit la cei care se duc la operație, fără anestezie... „Dar poimâine, nu la... haide la... Acum e partea cea mai grea... Firește oriunde, în afară de : la mine sau sau la ea acasă... Când iubirea noastră a fost timp de doi ani interioară, va trebui să fie acum numai pe drumuri. E o schimbare ca o răsturnare în existență.

— E la Cartea Românească expoziția lui Teodorescu Sion... Vrei să vii s'o vedem ?

A rămas contariată, cu surâsul trist care îi ri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

dica puțin colțul gurii, arcuindu-i buza de jos, făcând-o paralelă oarecum, cu conturul bărbiei; căci atunci când zâmbea, gura i se încadra ca într'un romb instabil, fără cele patru unghiuri, fiindcă unul era înlocuit de nas, altul topit într'o gropiță în bărbie, iar două schițate, aproape imperceptibil, în obrajii arcuiți ușor.

Și ridicând din umeri, jucându-se cu mănușile de piele neagră.

— La 11 dimineața... ?

Ca și când ne-am fi descoperit o vocație nouă, am vizitat în cele două săptămâni care au urmat, toate expozițiile și muzeele din București... Eu eram într'o aiureală de fericire continuă...

Știam însă că totul va avea un sfârșit, deci după două săptămâni am început să lipsesc de la rendez-vous-uri... M'a găsit odată, chemându-mă la telefon și am rugat-o să mă ierte, pentrucă sunt puțin bolnav... Sunt nevoit să stau în casă.

Speriată.

— Ce-i asta...? Ce ai ?

— Nu știu... puțină febră...

— Dă-mi voie să viu să te văd.

— Ești prea bună, dacă... nu te reține nimic...

M'am desbrăcat numai decât, am întredeschis buzele ca să mi le ardă puțin respirația, am făcut un adevărat exercițiu de paloare...

A venit, și-a aruncat mantoul și pălăria în fotoliu, și s'a așezat doar jumătate lângă mine, pe divan, cu picioarele lungi, oarecum paralele cu divanul, cu genunchii lipiți goi și strânși în mătasa ciorapului, căci rochia de serge bleumarin, era prea scurtă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Mi-a luat mâna, dând o clipă în lături buclele arămii care-i cădeau pe față din cauză că aproape își smulsese, preocupată de mine, pălăria.

— Dar pentru Dumnezeu, ce ai ?...

— Nu știu, nimic, puțină febră...

Mi-a mângâiat matern părul, m'a privit în ochi, cu zâmbetul acela care-i încadra gura întredeschisă în acel romb inefabil, îndurerat, cu acea strălucire a ochilor viorii de tot, care făcea să fie văzută de departe... Și pe urmă hotărît și-a lipit buzele de ale mele. Am făcut o grimasă.

— Nu... nu... Cine știe ce am...

A început să mă strângă în brațe...

— Mi-e tot una, orice ai avea...

M'am desprins, moale de desnădejde.

— Te rog, astâmpără-te... nu... nu...

Și ca să nu creadă că ar fi altceva, după ce m'am desprins, i-am sărutat mâinile ca pe unele frumos așezate dintr'o icoană.

N'avea totuși mână mică și cu degetele molatece de madonă, ci lungă și subțire. Articulațiile apăreau la orice îndoitură pe dosul mânei, altfel delicate ca niște vii accente circumflexe, subliniind vâlcelușele dintre ele, bune de umezit cu vârful limbii. Degetele albe, prelungi, nu se terminau în unghii ascuțite, ci mai curând late, ca niște petale mici lăcuite roșu, mâini fără grăsime, nervoase, de prințesă, pe care, resfirate, le ducea necontenit, când ca să aranjeze o buclă, pe după ureche, imaginar căzută, când ca să strângă mica eșarfă în jurul gâtului, ca un domn care și-ar potrivi cravata.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— De ce-mi priveşti mâinile ?

Surîdeam, fără să ştiu ce să spun.

Am prelungit o săptămână boala aceasta închipuită, care mi-o dăruia pe ea în fiecare după amiază la ora 7 jumătate precis... Mâncam seara împreună, la mine, lângă divanul larg, pe o mescioară joasă, şi o priveam fericit cum îşi plimba mâinile pe olanda feţii de masă, printre cupele joase de cristal albastru de murano, pe tacâmurile de argint, căci totul căpăta viaţă când era ea acolo.

Eram din nou ca în liceu, când visam să fiu bolnav, numai ca să vie îngrijorată, să mă vadă, o doamnă frumoasă, soţia unui prieten al tatei... N'am mai lăsat-o să mă sărute, spunându-i că doctorului îi i-e teamă de un tifos... Îşi apăsa gura pe a mea cu o dorinţă de împărtăşanie a răului care mă cutremura.

Peste o săptămână, ridiculul situaţiei nu mai putea fi prelungit şi am anunţat că plec în Franţa să-mi recepţionez un avion comandat.

Intr'adevăr am lipsit o lună de zile... Eliberat de groaza apropierii, i-am scris de acolo în fiecare zi, scrisori de dragoste smintite, cu voluptatea de a urla în fiecare rând că o iubesc, de a mă umili în declaraţii de robire absolută.

M'am întors în sbor pe la începutul lui Aprilie şi am început probele de antrenament şi încărcare de benzină... Vream să bat recordul în linie dreaptă fără să mă decid în ce direcţie... Bănuiam că până în cele din urmă voi porni spre Capetown.

Veneam pe la ora trei acasă foarte obosit, mâncam, fumam o ţigare, şi pe urmă, îmi luasem o-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistarmr.ro/romanul1933-1947

biceiul să mă duc s'o văd la magazin: Era întotdeauna dela 9—1 acolo şi dela 3—7... Se ocupa foarte serios, îşi sfătuia clienţii în alegere, lăsând fetele să se ocupe numai de mărunţişuri... Studia modelele noi în revistele streine de artă, discuta cu maestrul pe care-l aduseseră dela Berlin despre modificări şi materiale... Ajunsese foarte pricepută... De altfel citea toată ziua, şi nu numai romane, ci tot soiul de cărţi: tratate de drept şi medicină, colecţii de acte, sociologie. dar mai ales istorie... Până şi din cărţile mele, şi nu numai din cele adunate de carieră, ci şi de aviaţie, a cetit. Reviste de artă şi literatură (dela ea am luat obiceiul să citesc şi eu Nouvelles littéraires şi Candide). Dar ceeace m'a mirat mai mult. era că nu lăsa să treacă nici o zi, ziarele... Odată i-a spus cineva că asta e o apucătură bărbătească.

— Iartă-mă, eu nu mă duc la ceaiuri să aflu „noutăţi" dela cucoanele care ştiu atâtea, şi nici nu mă interesează cam ce spun ele.

Când se mira cineva că o femee atât de frumoasă ca ea, se ocupă atât de mult de magazin, rămânea totdeauna pe gânduri.

— Munca aceasta înseamnă pentru mine independenţa, banii câştigaţi îmi dau dreptul să fiu eu însămi, să cumpăr cărţi şi lucruri frumoase, să nu fiu jignită de proprietar şi să fiu scutită de oferte necuviincioase.

Avusese norocul ca întreprinderea să realizeze câştiguri foarte frumoase, încât după doi ani, mai împrumutând bani, isbutise să clădească în Parcul Filipescu, în spre Calea Dorobanţilor, o casă mică, dar foarte modernă, cu două apar-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

tamente de închiriat, în afară de cel mic oprit pentru ea.

Nu a lipsit, în decurs de câțiva ani, decât de câteva ori dela magazin, și numai din cauza mea... dar și atunci ruga pe asociată să fie prezentă... Nici Sâmbăta măcar, nu făcea weekend. Magazinul avea un fel de retragere ca o strană, mare cât o cameră... acolo era o masă groasă modernă, cu câteva fotolii joase în jur, o etajeră cu cărți și reviste. Citea, desena și aștepta să fie întrebată de fete. Mi se pare că și d-tale ți-a răspuns odată : „Dar asta e viața mea... Ce vrei să fac ?".

— Te împaci cu gândul că ai să trăești 30 de ani așa ?...

— Uneori n'aș vrea să trăesc de loc... Dar dacă mă gândesc bine... nu e chiar așa de rău... Stau acolo între lucruri frumoase, alese, uneori gândite, mângâiate de mine... Dacă n'am nimic de făcut, citesc toată ziua și tot e un câștig. In fiecare seară merg la cinematograf... O lună pe an călătoresc, dar e cinstit să adaog că nu uit interesul magazinului, vreau să văd ce mai aduce nou modernismul în mobilier.

— Dar iubești ?... Nu ești geloasă ?... Nu ești neliniștită ?...

— Nu cred în iubire.

— Nu crezi d-ta în iubire ? Nu te atrage iubirea ?...

— Ba da, mă atrage... Poate că e singurul rost al unei vieți mărginite, comune, cum e viața noastră. Și-mi place... dar știu că nu durează.... că nu corespunde unei realități... Imi place mult să privesc o noapte cu lună... și uneori stau vre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

me îndelungată la fereastra mea privind, dar știu bine că luna e altceva decât ceeace pare... Nu întind mâna s'o prind. E mult și ceeace dă, fără intenție și sforțare.

Aproape toată luna lui Aprilie, am fost în fiecare după amiază în magazin. Era o bucurie liniștită, între mobile noui, frumoase... Retras în firida aceea (încăperea fiind prea mare, de când cu criza de magazine, se construise în interior ca să zic așa, sau mai bine se împărțise încăperea în două, dar unul dintre magazine, o tutungerie, nu mergea până în fund, lăsând astfel o bună porțiune celuilalt), parcă mă afundam într'un vis.

Am învățat o mulțime de lucruri în aceste trei săptămâni. Ce nu-mi explica femeea aceasta! Aș fi ascultat orice... Ne consumam într'o iubire rarefiată, prelungită după amieze întregi. Și totuși simțeam, nefericit, că nu e cu putință ca femeea asta să nu se întrebe de ce n'o chem la mine, de ce, logic, nu transform în fapt pornirea mea.

In ajunul Sf. Gheorghe... catastrofa atât de temută luni de zile n'a mai putut fi ocolită...

După amiază mi-a trimis un buchet de liliac și o mică valiză cu pijamaua ei, peria de dinți, un alt obiect de toaletă mai intimă și papucii, ismeniți ca doi porumbei... „Astăzi este aniversarea iubirii noastre... Voiu dormi la tine... E cu neputință altfel".

Mi-am dat seama cât de mult mă lăsasem târît de această paralizantă cedare din fiecare zi... Numai un gest disperat putea restabili situația...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

I-am înapoiat totul cu două cuvinte : Cu neputinţă.

Probabil că a sosit într'un automobil, căci peste o jumătate de ceas a fost la mine, forţând aproape uşa.

— Fred, ce înseamnă asta?

Cred că eram palid ca dr. Tokeramo din Taifun.

— Nimic... Răspunsul meu.

M'a certat cald... gutural...

— Dar Fred... Fred eşti nebun... Tu mă iubeşti.

Am luat, cu o voinţă de ghilotinat, o atitudine aproape necuviincioasă.

— Doamnă, cred că faceţi o confuzie... Vă preţuesc nesfârşit ca inteligenţă... şi-mi place prezenţa d-voastră... dar nu mă interesaţi ca femee.

A rămas ca paralizată... i-au dat lacrimile... Nu putea să spue nimic, scâncea.

— Dar Fred... Fred... mă iubeşti, nu e gest al tău să nu-mi spună că mă iubeşti. Am luat o atitudine de diplomat insultat:

— Doamnă, găsesc că e de un gust îndoelnic şi această presupunere, şi această insistenţă... De altminteri, ţiu să vă previn, că aştept din moment în moment o femeie...

S'a frânt toată, părea mult mai mică... îşi muşca buzele, cu ochii plini de lacrimi. S'a întors spre fereastră, s'a sprijinit cu cotul de o etajeră de cărţi, cu capul rezemat în palmă. Părul scurt şi fluturat, din cauză că îşi scosese pălăria repede, era tot înapoi, lăsând descoperită fruntea şi urechea. Ochii priveau pe jumătate închişi, în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

dureraţi; distanţa dintre pleoape şi sprâncenele chinuitor înălţate, se mărise mult. Buzele erau trist întredeschise, puţin de tot, nu se vedeau dinţii. Linia maxilarului de jos se vădea accentuată nervos. In gulerul de batist al bluzei, gâtul îi palpita în gropiţa dela claviculă.

S'a întors ca subt o povară, şi-a luat rar, ca un somnambul mănuşile, şi-a pus peste tailleur blana de vulpe în jurul gâtului şi a plecat. Aşa au luat sfârşit trei luni, de trăită nerealitate.

In Maiu a avut o legătură de două săptămâni, pe care a rupt-o brusc, pare-se, după ce acumulase destul desgust... Am fost fericit când s'a împrietenit cu Eleonora Demetriade... Sufăr mai puţin când văd că se interesează de o femee... Când a plecat la Movilă în August, căci la Berlin, nu avea să plece decât în Septembrie, m'am dus, bine înţeles, după ea... ca să ajung la conflictul cu Ladima, din grădina Popovici. Când nu pot să-mi închipui în amănunte, în cadrul ei viaţa pe care o duce... mi se aprinde ceva în minte, ia foc totul în mine...

Ar putea fi altfel ? De doi ani viaţa mea e un şir de contraziceri stupide, de hotărîri mari şi gesturi curajoase, alternate cu acţiuni gratuite şi greşeli mici, infame, de o inconştienţă care mă îngheaţă pe mine însumi, şi anulează totul.

Emilia îmi flutură mâna în dreptul ochilor, ca şi când ar vrea să mă trezească.

— La ce te gândeşti atâta ?

— Nu ştiu, e atât de bine la tine aci. Afară trebue să fie oribil, până s'o mai răcori puţin.

— A fost azi o zăpuşeală. Mă mir că nu plouă. Plictisită, mai ales că suportă greu căldura,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeuldigital.ro/mc?1933-1947

s'a sculat și s'a așezat pe marginea patului, cu trunchiul puțin cam strâmb. Picioarele cu coapsele mari, lățite de marginea drotului, îi atârnă dela genunchi în jos... Pernița mică a muntelui lui Venus îi acoperă cu totul, când stă așa, floarea de mătase. Pântecul deși ferm, mai face încă o cută ceva mai sus, paralelă cu pernița... Sânii par și mai mult două gutui pline de sevă. Fesa din stânga îi e mai turtită decât cea din dreapta, așa cum stă cam aplecată într'o parte... sprijinită într'o mână. S'a gândit parcă la ceva. S'a dat jos și a căutat o fotografie... „Uite o fotografie a lui Stoianovici". Numai să vezi...

O cercetez lung, deși nu mă interesează, dar ca să nu îmi trădez interesul exclusiv pentru scrisori. Pe urmă :

— Hai să mai citim.

Valeria dragă,

Imi pare rău, dar nu pot să te ascult... Nu mai rămân nici un ceas la gazetă... Am primit două scrisori, de la cine știi, dar e de prisos. N'am alt răspuns. E pentru a treia oară când sunt pus în situația asta. Crede-mă, și mie mi-e greu să renunț la o leafă, care așa cum e, îmi e atât de necesară. Mi-e greu să renunț la celelalte avantagii — pe care le enumeri — ale gazetei, dar mi-ar fi silă de mine dacă aș continua.

Nu, Valeria, este peste putință... Imi pare rău de camarazii mei... și mie mi-era agreabil să lucrez cu ei. Toată viața mi-e plină de urîciune. Când alții au vilă și casă, și onoruri, pentru că au renunțat la mândria de a fi ei înșiși, mie nu mi-a rămas de cât dreptul de a scrie și mai ales de a scrie ce gândesc. Dacă nu scrii ceeace gândești, de ce să mai scrii ? Sunt alte mijloace de făcut bani, mai practice, mai rodnice, decât acela de mercenar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

al condeiului... La urma urmelor, pentru ceeace mi se propune e prea puțin leafa de gazetar... Domnii aceștia nu mă cunosc. Dacă e vorba să accept asemenea îndeletniciri, atunci vreau să fiu și eu ministru ca ei, vreau moșie și castel, în Transilvania. Într'o cameră mobilată nu se poate locui bine de cât cu o biată conștiință limpede.

G. D. L.

Emilia își turtește cu regret buzele una de alta, clatină din cap și se lungește iar, plictisită lângă mine.

— Ce nerozie a mai fost și asta! S'a supărat ca proasta, pe gazetă și și-a dat demisia. Ce-am stăruit pe lângă el... Valeria s'a ținut de capul lui o după amiază întreagă. „Nu și nu, că el pleacă". Abia trecusem revelionul.

Din pricina unui articol în care Ladima denunța vehement un cartel industrial, Gheorghidiu, care se vedea în scurtă vreme din nou pe banca ministerială, și de altfel în înțelegere cu tata, au hotărât să se creeze la gazetă o „direcție politică", pe care au încredințat-o redactorului șef, devotat lor. Toate articolele cu caracter politic trebuiau deci revăzute de Mateevici. In realitate nu era prea limpede rostul acestei direcții și mai ales nu era limpede ce rol mai avea în redacție Ladima. După o zi de încercare, când a văzut ce încurcate sunt atribuțiile respective, el și-a dat demisia... Cele două scrisori i le-a scris tata, rugându-l să nu se grăbească, să fie înțelegător și să ia situația așa cum e. L-am rugat și eu să rămână... Mi-a spus cu un gest dezolat: „Domnule Vasilescu, îți spun cinstit, chiar dacă aș vrea să rămân, n'aș putea...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvan.ro/mdrr1933-1947

Nu sunt în stare să scriu două rânduri, care să nu vie dintr'o convingere adâncă. Stau înaintea paginei albe câte o jumătate de oră și nu găsesc nimic, idiotizat. Ce vrei să scriu, dacă nu scriu ce gândesc ?... Nu sunt Mafalda să știu ce ar dori alții".

Emilia clătină din cap cu părere de rău.

— Necazul cel mare a fost altul... Peste două săptămâni era premiera mea... Tocmai atunci nu mai era el critic. Eu știam ce are să fie... Toți dușmanii lui au tăbărât pe mine... Nu mai spun de alea din teatru, care atâta așteptau. Nu-i vorbă, știu eu cine mi-a făcut-o.

Mă uit la ea, cum stă culcată pe o coastă, întoarsă spre mine. Sânul de jos e sprijinit pe brațul de subt el, cel de sus întinde puțin pielea la baza lui, ca un fruct greu și se sprijine pe tovarășul lui de jos. Șoldul îmbelșugat stă arcuit mult și genunchiul plin e adus în față. Din pricină că îi e cald, a desbrăcat iar chimonoul.

Nu știu dacă „i-a făcut-o cineva", nu știu dacă „dușmanii lui au tăbărît pe ea". Ceeace știu e că într'o piesă modernă, omenească și simplă, într'o atmosferă de intimitate, ea s'a apucat să urle ca o disperată. Ceeace ar fi mers într'o melodramă sau într'o dramă bulevardieră, era aci penibil. Emilia era cu totul alături de rol, din care nu pricepuse nimic, și nemai știind ce să facă, deoarece nici regisorul nu știuse ce să-i arate; a încercat să plaseze eternul și teribilul ei cuplet din „Modelul", deși pe alte cuvinte, procedeu justificat doar de faptul că și aci era vorba de o femee părăsită. Cam așa făceau pe vremuri, mi se spune, tenorii de operetă, care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafalticana.ro/mic/1933-1937

rugau pe șeful de orhestră să intercaleze undeva, un cuplet cu care, cine știe când și unde, avuseseră ei succes.

Nenorocirea a fost că s'a rîs în sală, tocmai când Emilia se credea mai dramatică. Și n'a fost o colegă de vină... Am asistat la premieră și pot să spun că rîsul „era în atmosferă". A fost destul un mic accident... Dela galerie, când ea a terminat patetică înclinând capul pe umăr, o frază pe care o credea sguduitoare: „Să te gândești din când în când la mine", un student, probabil, a confirmat apăsat și grav: Bine! și sala a isbucnit în hohote.

De altfel întregul spectacol a fost foarte „înjurat" de presă.

Emy dragă,

Ce vrei? Ce sunt eu de vină... De ce îmi trimiți teancul de cronici?... Pe mine nu mă înjură toți cei pe care i-a mustruluit pagina literară? Uite „Avântul" vorbește de un poet ridicul și agramat: Imi citează o strofă... Am refuzat revuiștilor o cronică făcută de ei însiși, acum Gândacul, uite, scrie despre mine citește tăetura asta, ca să vezi cât de spirituali sunt. „Autorul cunoscutului volum de versuri Spanac (celebrul Ladima, îl știți) a intrat eri să se tundă, într'o frizerie din centru. A fost o adevărată panică în personal și mai ales printre mușterii. Atunci patronul care-l știa după caricatură, din revista noastră, a avut o inspirație genială... Domnule, eu cumpăr Spanacul d-tale? Nu. Atunci d-ta de ce vrei să fii clientul meu?... Mândru Ladima a scos de subt paltonul ros ca o capră rîioasă, trei volume de versuri: Spanac. „Le ofer gratis... dacă și d-ta mă tunzi gratis..." Ștefan, patronul, a căzut lat, în mijlocul prăvăliei și a fost

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuncii.ro/rdm2933-1947

stropit cu toate flacoanele de frecțiuni din galantare, dar până la ora la care închidem gazeta, nu și-a revenit.

G.

— E adevărat că și pe el l-au tăbăcit rău. Ce și-au bătut joc de el! Mereu găseam în cabină ziare însemnate cu creionul. Mi le puneau acolo „inimile bune" din teatru. Că nu s'au lăsat până nu m'au dat afară. Și desgustată, întoarce capul, în partea cealaltă. Se încruntă și nu se mai interesează de mine. Citesc singur câteva bilete.

Emy dragă,

E absurd să-mi reproșezi mie plecarea ta din teatru... Ce înseamnă asta: „Sunt absolut sigură că dacă nu-ți dădeai demisia dela gazetă nu aș fi ajuns unde sunt"? De ce să crezi că eu am atras toate dușmăniile prin „polemicile" mele? Și de ce să nu admiți că a fost o greșită distribuire a ta și că piesa e proastă? Crede-mă Emy, sufer și eu când văd că ești batjocorită prin gazete și reviste. Ai dreptate, în chestia cu scaunul, bănuesc și eu că e mâna vreunei colege invidioase... Mă duc mâine la teatru să vorbesc cu directorul.

G.

Emy... era foarte multă lume și n'am putut intra... voi trece mâine. Diseară ești acasă?

G.

Am vorbit cu directorul... Spune că el n'are nicio vină... Hotărîrea a fost luată de comitet. 130 de angajați sunt prea mult pentru Teatrul Național... In fiecare zi sunt articole în gazetă pe chestia asta... Și din 130 de angajați 92 sunt femei... E o proporție exagerată... Spune că a concediat pe cele mai noi dintre angajate. Mi-a adăogat ridicând din umeri... „Am concediat șase fete, angajate acum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaniei.ro/mdrr1933-1947

doi ani cărora nici nu li s'a dat măcar roluri de încercare, ca să se vadă dacă au bietele fete talent... D-ra Răchitaru cel puțin a jucat și în unanimitate critica cere s'o dăm afară... Ce vrei să fac? Să îndur campanii pe chestia asta? Să dăunăm Teatrului, ca s'o ținem?..."

Emilia, nu-ți închipui cât sufer... nu e decât o singură soluție... trebue să montăm cât mai curând un spectacol de avantgardă... Am să aleg o piesă care să-ți convie. Gerul ăsta mă exasperează și el. Pe Sărindar au desfăcut strada ca să repare canalul sau nu mai știu ce... Mi-e silă... mi-e silă... Scârbos oraș. N'am primit nici o știre de la Gina... Dacă aș putea să plec. Dacă aș putea să mă odihnesc.

George

Emy dragă,

Nu știu de ce ți-ai atât să merei la balul acesta... Am auzit că nici nu mai e ce-a fost odată... Inainte de războiu „Balul Sindicatului Ziariștilor" era un bal la care venea toată lumea bună... Dar acum... E foarte greu de obținut invitații... Am cutreerat eri toate redacțiile. Nu am întâlnit din comitet de cât pe Necșulescu... Imi spune că s'au desfințat biletele de favoare... Că să viu la intrare, că e unul dintre colegi, și mă lasă înăuntru... I-am explicat că e vorba de altcineva... Mi-a spus că am dreptul să viu cu o doamnă. E tot ce am obținut... Imi pare foarte rău, că nu pot să-ți fac serviciul ăsta... Sunt și altfel nespus de trist Emy... In viața mea n'am fost atât de trist... Rămâi acasă... Să rămânem Sâmbătă seara acasă... Vreau să stăm mult de vorbă... Ah... desgustătoare iarnă... Mi-e silă de tot... și sunt obosit... E ceva sfârșit în mine Emy... Vreau să stau puțin lângă tine... Câteva cuvinte... ale tale ar fi ca un balsam. Dacă ți-aș ține o seară întreagă mâna în mâna mea, poate s'ar mai împrăștia gândurile acestea care rotesc deasupra mea ca niște corbi... S'a sfârșit Emy.

Cu sărutări de mâini

George

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/rdm1933-1947

— Dar ce bal era ăsta ?

— Balul ziariştilor, ţineam neapărat să merg, Alea din teatru se pregăteau toate. Nici măcar un bilet nu mai era în stare să găsească.

Imi aprind obosit o ţigare. Mă învălue o tristeţe ca o presimţire. Imi scapă scrisoarea din mână, ca o frunză uscată.

Emy, este imposibil... Deşi spui că ai văzut invitaţia la Gina, mie mi s'a spus că s'au desfinţat... E posibil să fi altceva dragă... Comitetul Sindicatului colindă ministerele şi băncile plasând bilete... Fiecare dintre ministere ia câte-o loje-două, şi douăzeci, treizeci de intrări, pe care ministrul şi secretarul general le împart apoi la prieteni... Probabil că Gina are un astfel de bilet... Dacă aşi avea smoking aşi merge eu cu tine, şi ai intra cu mine... însă l-am vândut de acum 5 ani... Dar mai bine ascultă-mă, încă odată, Emy... nu face să mergi... Vine acum acolo o lume imposibilă : Cocotele şi servitoarele, se spune, fac majoritatea femeilor... Dă-mi mie mai bine, seara aceea, Emy.

Nici odată n'am fost atât de trist şi părăsit ca acum. Am încercat să răspund infamiilor din Semnul, dar mi-au refuzat în toate părţile articolul... Necşulescu pe care îl credeam cel mai bun prieten uite ce scrie :

E alăturat un petec de gazetă, cu un articol pe două coloane. Un pasaj însemnat cu roşu, subt titlul : „Nu e nevoie de o lege a presei".

„O lege de censură a presei e o aberaţie... Chiar când între gazetari se strecoară aventurieri şi şantagişti, ei sunt repede eliminaţi şi exemplul nenorocitului acela de Ladima, care a dispărut din presă în mai puţin de trei luni, e destul de elocvent". Prietenii, Emy... George

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Cam la o săptămână după plecare, el a venit la Veacul, cu un articol foarte violent, un fel de răspuns, uneia dintre gazete, care-l ataca în fiecare zi. Mateevici i l-a adus seara lui Gheorghidiu, care a ridicat din umeri și i-a spus să nu-l publice: „Ce să ne mai băgăm în chestiile astea ?"

Emy, e o copilărie... Frac și nici smoking, închiriat nu pun pe mine... în nici un caz... orice s'ar întâmpla...

L.

— Mă mir, atâția inși împrumută frac și smoking. „Dar n'ai idee ce încăpățânat era". O privesc lung, ca pe o haină și iau altă scrisoare.

Dragă Emy, nu înțeleg de ce atâta insistență... Dar în sfârșit, pentru că ții tu atât... Vin așa în haină neagră și cu un domino... pe care zici că l-ai găsit... Eu trebue să trec mai întâiu pe la Vasiliu... Pe urmă am treabă la S. S. R. Cred că de acolo scap pe la 8½... Voiu veni la tine imediat după masă...

— Țineam să merg cu orice preț pentru că știam dela Gina că o să vie acolo Cobâlcea, un basarabean, prieten cu Gheorghidiu... Eu mergeam în rochie de seară nemascată... Găsisem și pentru el un domino... In bal, vorba aia, aveam să ne pierdem unul de altul... dela ușe chiar.

Emy dragă,

Imi pare bine că te-ai convins și tu că a fost o greșeală să mergem la acel bal... Mai întâiu faptul că n'am avut nici măcar domino și a trebuit să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr/1933-1947

îmbrac o jerpelitură de costum de conspirator de la operă, mi-a stricat de la început chefu... Pe urmă, înghesuiala aceea stupidă dela intrare. Să aştepţi o oră până se mişcă gloata dinaintea ta... Nu mai spun, că eu n'am înţeles nimic din tot balul, pentru că toată seara te-am căutat pe tine... De geaba spuneai, că, să nu ne pierdem unul de altul, căci era zădarnic... N'am făcut de cât să urc şi să scobor scările Eforiei, înghesuindu-mă într'un bâlciu de costume de tot soiul, căutându-te de la balcon până pe scenă. Era într'adevăr o striveală şi o căldură înăbuşitoare... Abia se găsca câte un colţ retras... Aş vrea să-ţi spun un lucru... De ce te-ai supărat aseară când ţi-am spus că nu e frumos să vorbeşti cu tinerii aceia, de la altă masă? Tu erai nemascată Emy, eu, de asemeni, din cauza căldurii mi-o scosesem. In asemenea cazuri nu mai eşti în necunoscut. O femee bine, nemascată, chiar la un bal mascat, nu trebue să îngăduie familiarităţi... Bărbaţii aceştia sunt de o necuviinţă nerușinată... aseară tot timpul am avut impresia că ne-a urmărit un automobil cu farurile stinse... Când am coborît ne-a luminat însă de două ori cu farurile brusc aprinse... Cred că au vrut să-ţi fixeze casa...

G.

— Vai ce am mai păţit la balul acela. Dacă l-ai fi văzut în costum. Ce mutră nenorocită avea... Să rîzi să te prăpădeşti... Nu puteam să mă mişc din cauza lui... Aproape că mă ţinea de mână... Şi vorba aia, nu pentru el venisem la bal... Cum ajungeam la înghesuială, şi dispăream... Multă vreme nu i-a trăsnit prin cap să mă caute pe culoare, sus la balcon... Acolo am stat de vorbă cu un tip foarte bine, căruia i-am spus, să ne despărţim şi să ne urmărească până acasă la plecare... că vom pleca la 3 fix... Să aştepte să plece cumnatul meu... (I-am spus că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Ladima mi-e cumnat) şi pe urmă am să apar la fereastră... Am vrut să nu creadă că sunt singură, că unor bărbaţi le face proastă impresie asta... Pe urmă am mai căutat să mai fac alte cunoştinţe... Dar nu puteam scăpa de el... Nemascat, că spunea că-l înăbuşe masca, era şi mai oribil... Când i-am spus lui Miţi să-l ţie puţin de vorbă... nici n'a vrut să audă... Fugi dragă de aici... Ce vrei să rămân de pomină!.. Nu vezi, parcă-i Donchişote. Naiba să-i ia pe bărbaţii dela Operă... Au adus mai multe costume pentru noi fetele, şi pentru bărbaţi... Dar eu m'am dus prea târziu şi n'am găsit decât costumul ăla de cavaler, pentru el.

O privesc atât de mirat şi de strein, că o clipă am impresia că a înţeles totul. Lumina lămpii de pe noptieră, vine însă din spatele meu, încât faţa îmi e într'o umbră uşoară, pe când ea e luminată în plină faţă, iar umerii i-au căpătat luciri de sidef.

Emy dragă, am venit prea târziu, am fost după masă cu un prieten aviator, la aerodrom la Pipera. Imi pare rău că nu te găsesc. Diseară eşti acasă? Vreau să-ţi vorbesc. G.

Treceam cu maşina, dela restaurant, spre aerodrom şi l-am întâlnit pe Academiei. L-am întrebat dacă vrea să meargă cu mine şi am fost bucuros că a primit. Zoream acum antrenamentul, căci vream să plec, cât timpul era favorabil, spre Capetown. Toate încercările din vară eşuaseră şi a trebuit să aduc noui transformări Breguetului, schimbând rezervorul, care nu putea lua decât 4000 de kilograme de benzină — când eu

Arhivele Naționale ale României
Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.stiranonimeinaro/mori1933-1947

aveam nevoie, ca să încerc și un record mondial de distanță, de peste 8000 de kg. — și aducând unele modificări trenului de aterisare. Sborurile de antrenament erau foarte obositoare, mai ales din cauza discuțiilor și a intrigilor, dela aerodromul militar, unde îmi aveam adăpostit avionul... Sunt o seamă de aviatori tineri, foarte curajoși și foarte dornici, să se distingă—cu orice risc —prin biruințe răsunătoare... Din păcate, nu sunt încercați decât arare ori, căci, și pentru ca să concurezi la moarte, trebue, pare-se, protecție. In concursuri internaționale, în raiduri de mare importanță, sunt folosite mai totdeauna cam aceleași elemente, așa cum rolurile se dau la teatrul oficial, acelorași actori favoriți ai direcției. Din pricina asta mocnesc mari nemulțumiri, iar printre cei mai urîți, în lumea aviatorilor, simt că sunt și eu. Faptul că dispun de un avion al meu, faptul că am utilajul aerodromului la dispoziție, faptul că am libertatea oricărei inițiative, îndurerează ca un memento social, pe cei oropsiți, care nu-și pot oferi, la preț bun de glorie, nici măcar viața.

Plecarea mea spre Capetown a fost anunțată în toate ziarele, fără desvoltare prea mare gazetărească, dar repetată cu destulă stăruință... Fixasem întâia dată această plecare la 20 Februarie, la 1 noaptea, nădăjduind să ajung în zorii zilei deasupra Mediteranei, să petrec a doua noapte peste Africa și să pot sbura cea de a treia noapte peste ținuturile necunoscute ale Transvalului... Cum se obicinuește, din snobism mai ales, foarte multă lume mondenă și sportivă, a ținut să asiste la plecare... O telegramă dela Constantino-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafluturii.ro/mmr/1933-1937

pol, anunțând vremea rea, m'a făcut să amân raidul cu două zile. Deși anunțată la aceeaș oră, lumea n'a mai venit în număr mare, având aerul că „s'a păcălit odată". Exasperat însă, a trebuit să amân din nou, din cauza unui incident stupid. Indicatorul de turaj, deși din vreme controlate, acum era gripat. Am crezut că am să leșin, așa de exasperare. Prea era mare ghinionul, prea se amesteca, parcă un geniu al răului.

Firește că am început să fiu ironizat, de către toți cei care, deși nu plătiseră intrarea, pretindeau spectacolul după program. Furios, am decis că a doua zi, voiu pleca fără să anunț pe nimeni, la 4 dimineața, ca să nu mă mai plictisească nepoftiții pretențioși.

Am dormit toată ziua în ajun (provocându-mi o insomnie cu o noapte înainte) și am venit cu două ore mai de vreme să văd dacă mecanicul și inginerul fabricei, mi-au pus aparatul la punct. Era un sfârșit de noapte cețos, cu un orizont alburiu, cu vagi dungi negre fumurii... Stele puține, dar reci și strălucitoare. Deși eram încă în iarnă, bătea un vânt călduț, dinspre miază-zi. Terenul verde, era fără zăpadă, dar ici colo cam moale, și gândul că-l voi străbate cu 8000 de kgr. de benzină, mă irita ca o contrazicere câinoasă. Prin jurul hangarului, pe lângă gheretele sentinelelor, erau mușuroaie de ghiață înzăpezită.

N'aș putea spune că nu eram emoționat, dar putea să fie și din cauza acestor preparative de sfârșit de noapte răcoroasă de tot în Februarie, care aveau un mister de pornire la atac în zorii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista-insite.ro/romanul1933-1947

zilei. Sau poate că era şi neobicinuinţa de a fi sculat la o oră atât de mică, aşa ca un condamnat deşteptat pentru execuţie. (Ar fi fost altceva dacă, nedormind, aş fi prelungit o noapte până în zori).

In afară de inginer şi vreo trei mecanici, de fratele meu, de un căpitan care reprezenta Aero-Clubul pentru omologare, mai erau sora mea şi vreo trei ofiţeri piloţi. Aeroplanul fusese scos din hangar şi adus până în lumina lămpii fotoelectrice. Globurile electrice din faţa hangarelor, din cauza aerului puţin ceţos, rece, dădeau o lumină difuzată, reverberată, de parcă iluminau cavouri aliniate. Imbrăcasem salopeta ca pe nişte nădragi până la piept, pusesem casca cu ochelarii deasupra şi, învăţat de incidentul din ajun, căci altfel aveam încredere în mecanic şi în inginerul fabricei noastre, am început, dând târcoale păsării mele cu formă de torpilă înaripată net, o verificare personală şi amănunţită : jocul elicei, cablurile comenzilor, conductele de benzină şi ulei. La ampenaj, profundorul îmi pare înţepenit şi tresar, dar respir numai decât: mecanicul îl încerca în acelaş timp cu mine, însă în sens invers. Benzina, era pusă, după indicaţia mea, în trei rezervoare. Unul între mine şi motor, iar două laterale. Printr'o apăsare de pârghie, în caz de pericol, puteau fi desprinse de aparat, ca să evit incendiul sau prăbuşirea.

Dela o vreme, am băgat de seamă o maşină de piaţă închisă, izolată de celelalte maşini cu care veniseră cei prezenţi, şi m'a pătruns de odată fiorul unei bănueli... Am ghicit, am văzut cu o putere de dincolo de mine, nu ştiu, dar am

Muzeul Digital al Romanului Românesc

deslușit pe perna din fund ca o arătare, un chip de femee. Mi-am simțit tot corpul, mișcarea sângelui în capilare și mi s'a tulburat respirația... Era linia știută a hainei de blană, și mai ales gestul mânii întinse, aduse pe rever, în mănușa muschetar, ca să acopere pieptul. Așa cum numai unii au văzut pe apostol în noaptea fugii, eu singur vedeam și înțelegeam. Venise, fără îndoială, ca să participe cu privirea la preparativele plecării, ca să aibă ultimele clipe... N'am îndrăsnit să mă apropii, dar acum era în mine ca o povară duioasă, care-mi umezea ochii, și deși eram mai apăsat, mișcările îmi erau mai vii.

Nu mă îmbrățișez cu nimeni dinadins, de altfel mi se pare și prea teatral. Când să urc în carlingă, cu salopeta desfăcută la gât, piciorul îmi lunecă pe treapta de aluminiu. Tresar superstițios și mă îndârjesc în mine însumi. Aparatele de bord au fost examinate eri toată ziua, acum mi-arunc ochii doar asupra compasului. Rotesc manșa, apăs cu piciorul palonierul: Comenzile răspund. In oglinda rotundă, așezată în dreapta, puțin întoarsă ca la automobile, pot privi cu atenție limuzina de culoare pare-se neagră. E nucleul viu al câmpului acesta în sfârșit de noapte.

— Contact !..

— Contact.

Motorul pornește, pocnește, ies scântei. Tresar... Turajul e ciudat... Intreb cu privirea pe mecanic, dar și el jos asculta încremenit. Înțeleg. Am tras prea repede maneta. Reiau progresiv. Motorul prinde și vrambajul lui înfioară zările, ca și vijelia stârnită de helice. Delegatul

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Aero-Clubului îmi înmânează carnetul de rută, cu viza plecării.

Mi-arunc din nou privirea în oglindă şi fac gestul de înnotător, dând braţele înapoi ca să se ridice calele. Flutur mâna către sora mea, care e cu faţa crispată de emoţie. Aparatul a pornit şi iau direcţia în plin vuet. Tremur tot. Din pricina încărcăturii nu mă pot desprinde. Merg interminabil pe iarbă. Trag furios manşa, nici un răspuns. Mă cuprinde desnădejdea că nu voiu putea decola. Intorc înverşunat, reiau terenul dela capăt şi aştept ca avionul să-mi ceară singur, să-l decolez. Gata, hangarele cad în jos, orizonul se desface... Noroc... Am şi pornit spre sud.

Peste câmp aleargă după mine ca un căţel după automobil, o maşină închisă. O recunosc şi am un fior care se adaogă la acel al aerului rece. Fac un viraj larg, întorc cu totul, cobor în dreptul maşinei puţin şi descriu un cerc larg. Reiau apoi direcţia... trag uşor şi sigur de manşă, aparatul cabrează întins spre ultima stea.

De acum voi fi singur între cer, pământ şi ape, ca porumbelul care a sburat peste pământ după potop. O zi şi-o noapte. Solidaritatea femeii cu mine, e ca sborul a două suflete în nesfârşitul lumii. Sunt mulţumit şi de o coincidenţă... Nu-mi închipuisem că are să vie, dar dacă a venit e de o sută de ori mai frumos. Unui tânăr advocat, fost coleg de şcoală, îi lăsasem sigilat încă din ajun, testamentul meu făcut în dublu (o copie în caseta dela bancă).

„Las tot ce am, tot ce mi se cuvine, doamnei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Maria T. Mănescu. Rog pe părinții mei s'o socotească drept fiică a lor"...

Vrambajul motorului cutremură toate straturile golului, și mă așez ca o sentinelă în post, fără sforțări de atenție mare la început, ca să-mi cruț puterile, cu ceafa pe spătarul de piele.

Când m'am întors peste o lună, dela isvoarele Nilului, în cinci șase etape fără glorie, cu un aparat reparat de mine însumi, între atâtea articolașe, scrisori și depeși din inimă unele, atâtea ipocrite, era o telegramă care mi-a transformat tot sufletul într'un surîs neîntrerupt, câteva zile întregi.

„Nu e nimic băiat prost, ai să mai încerci odată".

Repetam cu voce tare, copilărește, textul telegramei și mereu mă emoționam ca întâia dată.

Erau în cuvintele acestea o familiaritate „oarecare" dacă vrei, dar o prindeau, cum o prindea orice gest. Avea o eleganță firească vie, animalică, dacă pot spune așa, care dădea un alt înțeles, sau un surplus de înțeles, cuvintelor și o făcea să-și poată permite orice gest, cât de riscat, orice greșeală împotriva presupunerilor elementare de eleganță, căci în loc să piardă, dimpotrivă aceste abateri îndrăsnețe deveneau la ea noui motive de frumusețe. Putea să ridice și să fluture mâna într'un cinematograf ca să cheme o prietenă, că a găsit loc, însă avea mâna atât de frumoasă, încât acesta era un gest cu adevărat de ducesă familiară. Mânca uneori castane pe stradă, cu o lipsă de cochetărie mondenă desăvârșită. Ei bine, și asta o prindea. Totuși cred că acest cuvânt nu e poate cel mai îndreptățit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Căci se poate spune că „îl prinde" pe cineva un gest, când îl face intenționat și dacă „îl prinde" implică și judecata că „a reușit". Dar doamna T. numai la examen și la reușită nu se gândea. Era atât de proporționată, atât de subțire și plină femeește în acelaș timp, încât își putea îngădui orice atitudine șezând pe scaun, și nu avea nevoie să stea distinsă ca o nevastă de oficiant. Mai ales între prieteni — căci evita din sensibilitate, familiaritatea cu cei streini — ședea la masă sau în fotoliu, sucită, încovoiată, sau de multe ori, cu capul pe un braț al lui, cu picioarele trecute peste celălalt, de parcă ar fi fost dusă pe brațe. Așa cum o pisică oricum ar sta, e totdeauna elegantă (afară de poza caracteristică din abecedar care e singura urîtă). Cred că o femee dacă are ochi inteligenți, dinți albi, mâini subțiri și picioare nervoase, își poate îngădui orice. E un anume soiu de bunăvoe elegantă, care e chiar opusul eleganței intenționate și care decurge din principiul superiorității sufletești, așa cum aș fi vrut să lămuresc când vorbeam de Miți Mărculeanu și de comediana dela Paris. Acea atenție lăuntrică, acea permanentă tensiune intelectuală a doamnei T. nu numai că o scutea de poze exterioare, dar îi valorificau orice mișcare, dându-i semnificația, cum un luminat interior pune în valoare frumusețea unui vas Gallé.

Căci pe când Emilia, de pildă, are ceva dintr'o unealtă prost conducătoare de electricitate, sau îți dă totdeauna impresia unei baterii descărcate, din pricina proastei fabricații, d-na T. pare străbătută necontenit de un fluid, care o face excesiv sexuală, chiar în gesturile de obi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon1933-1947

ceiu inerte la celelalte femei (de pildă, să aştearnă un şervet pe o mescioară, să scrie atent o scrisoare, să privească mirată un tramvai). Cred că acest curent continuu era de fapt gândire. O gândire adevărată, o simţi cum simţi pulsul cuiva, sau mai exact, cum ar trebui să constaţi atingând, că un corp e viu, numai din sensaţia de circulaţie. Mai că îmi vine să spun lămurit că inteligenţa se poate descoperi şi prin pipăit. Şi cum calităţile la nevoe se cunosc, cred că inteligenţa d-nei T. se vedea mai ales în acea grea încercare pentru femei, care e boala. Nimic nu e mai desgustător decât o femee proastă, bolnavă. Îţi aminteşte, fără înduplecare, că omul e făcut din maţe. Sunt unele dintre acestea care vorbesc despre metehnele lor, fără necesitatea unei confidenţe măcar... In tren, în tramvai, în vizită... „A, eu sufer de multă vreme de rinichi". „Nu mai spune ? Şi cum vine ? Că eu am piatră la ficat"... Nu, la mine e numai băşica... şi la ovare, dela o sarcină"... Şi dau lămuriri despre aceste beteşuguri, cu o mulţumire de sine, ca de nişte performanţe. Mi s'a întâmplat să vorbesc uneori cu doamna T. chiar despre purgativ, fireşte. Ei bine, nu era nici senzaţia de „ruşine", stupidă şi mahalagească, dar nici vreun fel de publicitate sau aplicaţie, ca şi când ar fi fost vorba de cine ştie ce ispravă, aşa cum am văzut de atâtea ori. Era ca un fel de intenţie-paranteză, ca să zic aşa — cu un surîs puţin dezolat.

— Te doare capul ? va trebui să iei un purgativ...

— (plictisită, cu o strâmbătură comic jalnică)

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ramuri/1933-1947

Vai! Tocmai când era bolnavă, inteligența ei era deasupra, delicată, melancolică, de prințesă devenită sclavă.

Să ne întoarcem dela acel Capetown, neatins, fără noroc pentru mine, la această Emilie cu carnea de gutue moale, la povestea aceasta, pe care puteam să n'o cunosc și totuș o știu eu singur, în toată după amiaza, asta, în tot orașul. Sting țigarea și iau un scurt bilet.

Emy, nu pot accepta invitația... E o copilărie propunerea ta.

George

— Valeria spunea că de vreme ce Cobâlcea îl invitase și pe el la masă, dându-l drept cumnat... putea să vie... avea să mănânce și el o masă bună la Giordache. Ii cerusem doar un lucru, să-și pună un guler curat, că de când plecase dela gazetă era într'o mizerie...

Emy, nu te supăra că eri am plecat și v'am lăsat pe voi la expoziție... Mi-am adus aminte că trebuia să întreb ceva la fotograf...
Incă odată, nu te supăra.

George

Râde gros, plin, sănătos.

— Era altceva... El nu știuse că se plătește intrarea... Și, când s'a cerut taxa, s'a făcut ca varul de alb... Cred că deși ne invitase, crezând că e gratuit, n'avea bani nici pentru el, necum pentru noi două. A început să bâlbâie, de-ți era milă de el...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

Emy, scumpa mea,

Intotdeauna, nevoia de a-ți scrie crește în mine ca o voluptate, dar poate că niciodată ca acum. Dăinue în mine încă frumusețea orelor de aseară, așa cum dăinue în ghiocul proaspăt, vuetul haotic al mării. Asemenea seri justifică și scuză toate amărăciunele iubirei. Ce împăcare profundă îmi dă surîsul tău așa de cald, când mă privești.

Și trebue să fie asemenea seri lungi, petrecute împreună, ca să-mi dau seama cât de puțin te cunosc, ca să-ți descoper noui însușiri.

Niciodată nu ți-am admirat frumusețea mai mult ca aseară Emy... Nu vorbesc de capul tău, care ți-am mai spus-o, îmi amintește desăvârșit de Lavinia fica lui Titian, purtând, în tabloul, pe care l-am văzut în singura mea călătorie în străinătate, o tavă cu fructe. O impresie de sănătate trupească și sufletească, de bucurie luminoasă, bună și sinceră. E totul numai armonie în tine Emy. Te ascultam aseară, și te-aș fi ascultat încă ore întregi. Regăseam în tine, ca la începutul de neuitat al iubirii noastre, inteligența aceea egală, subtilă și liniștit pătrunzătoare ca o mireasmă. Niciodată n'am întâlnit un mai firesc bun simț, o judecată mai adâncă și așa de frumos domoală. Liniștea ta, când povestești, iluminată de surîsul plin, cinstit, cu care subliniezi unele momente, mă fac să înțeleg, cât de fără pereche ești în această lume cotidiană și meschină în care trăim. Emy, iubirea ta îmi sporește orgoliul de bărbat.

Cu cel mai cald și mai recunoscător sărut.

G. D. I.

O întreb surprins, uimit, despre ce e vorba.

Surâde larg amuzată.

— Am stat cu el de vorbă, săracu, o seară întreagă. Că știi... uneori... când nu era nimeni de față (ca să nu se compromită ?) eram dră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeuldigital.ro/romanul1933-1947

guță cu el... M'a pus să-i povestesc fel de fel de lucruri. Dela Bârlad. Din teatru. M'asculta ca un copil. Nici nu-i mai venea să plece.

Mi-e cu neputință să cred că scrisoarea lui Ladima e sinceră, că toate acele însușiri erau cu adevărat descoperite. E prea mare deosebirea dintre ele și ceeace arată Emilia, ca să fie posibil ca un îndrăgostit, fie el și Ladima, să le și creadă, scriindu-le. Socot că el se amăgea, cu oarecare luciditate. Seamănă, într'un anume fel cu Nd. bătrânul care stă de vre-o câțiva ani la noi la țară. E fiul unui fost ministru de prin preajma războiului pentru Independență. A moștenit o avere frumoasă pe care a pierdut-o la cărți toată. Chinuit până la demență de acest vițiu, după ce a stors de unde a putut și cât a putut, făcând datorii rușinoase, a rămas muritor de foame, prin cafenele, la bătrânețe. Acum vreo zece ani tata, făcându-i-se milă de el, i-a spus să vie la una din moșiile noastre și să rămâe acolo. Are cel puțin casă și masă, fără grije. Ca în totdeauna și acum simte nevoia să joace, dar vechilul și alți câțiva mai răsăriți de pe acolo, nu vor să joace cărți cu el fiindcă n'are parale. Cum face însă rost de bani, dela mine sau dela prieteni, întâmplător, aleargă să-și caute parteneri. Aceștia știindu-i patima, se lasă greu, spunându-i acum că ei nu au parale. Până în cele din urmă tot el le împrumută bani de joc, numai și numai să poată juca. Până la sfârșit rămâne fără nimic, căci ei dacă pierd îi împrumută din nou, la nesfârșit, dacă dimpotrivă câștigă, nu-i dau înapoi decât datoria, dar lui nu-i împrumută niciodată nimic. Multă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanian.ro/?dir=1933-1947

vreme am crezut că experiența asta, măcar în zilele când o încearcă, trebue să-i desguste definitiv de asemenea tovarăși de joc. Totuși nu... Mi-a spus-o singur. E mulțumit că a jucat și așa.

Ceva din această mulțumire, e și în scrisoarea asta a lui Ladima, care pătimaș împrumută Emiliei tot ceeace-i trebue ca s'o poată iubi și o iubește anume, pentru ceeace i-a împrumutat chiar el.

Emy, sunt neliniștit... Lenuța îmi spune că e a treia zi când n'ai coborît din pat... Trebue să faci să te vadă neapărat un doctor. E îngrozitor... Trei zile am lipsit și eu, și trebuia la întoacere, să mi se întâmple ceva... Viu mâine cu un doctor prieten să te văd.

George

Întorc întrebător capul spre ea, căci tristețea din mine, e tot o apă cu durerea omului acesta.

— Era un raclaj, și din cauza lui, o infecție care m'a ținut în pat aproape o lună... de două ori am crezut că mor... M'am opus, cred și eu, să vie doctorul lui, să afle ce am... Cobâlcea, care la început, îmi dăduse bani pentru operație, când a văzut că s'au cam încurcat lucrurile, n'a mai dat nici un semn de viață... Gheorghidiu nici el, deși i-am trimis o scrisoare. In fiecare zi se ducea Valeria cu câte o scrisoare ca să aducă bani, dar mai totdeauna era degeaba... Bărbații sunt scârboși... Când ești bolnavă, nu exiști pentru ei.

Ea a deprins ritmul meu sufletesc, s'a angrenat povestirii înseși, de aceea îmi dă toate explicațiile firesc și ca o confidență simplă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Emy,

Am înțeles aseară, dintr'un gest al Valeriei, că o duceți puțin greu, că boala asta cade prost. Sunt sărac, Emy, și sufer îngrozitor, că la vârsta mea, nu sunt în stare să fiu de nici un folos, femeii iubite care suferă, atât cât suferi... Eri, după ce a plecat doctorul, a cărui privire am pândit-o, ca un câine ochii stăpânului, încercând să ghicesc în ei, am rămas multă vreme, sfârșit de oboseală, și pustiu sufletește, în sufragerie... Mi-e silă de mine, Emy... Să văd cât de greu isbutește Valeria să facă față pentru medicamente, pentru hrana zilnică și să nu pot nimic! Mai ales că am și eu necazuri... Am fost recunoscător eri proprietarului care n'a mai insistat... Ce să fac?

George

P. S. Îți trimit ca să-ți mai treacă timpul, cum stai așa în pat, vre-o două cărți de citit. Îți trimit și „Cugetul" unde am o poezie [1]).

---

[1]) E în numărul de pe Martie al Cugetului.

SAMARCANDA

Muntele sticlos din fund e la trei nopți
Depărtare cu privirea. Șahi răscopți
Plâng ce-a fost cu ochii scoși. Oigurii mei
Cresc în vaduri, văile vuesc de ei.

Merg spre Turnul nalt, cât norii albi de grindeni,
Țările vecine-l văd pretudindeni
Margini nu se știu, priveliștea n'are
Caravanseraiuri fumegă 'n hotare.

Sus pe munți spânzurători cât cerul gol
Cheamă trecătorii șuerând domol.
Muște cât găinele rotesc. Leproșii
Vămuesc chervanele. aprind chiparoșii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaflamura.ro/ro/ndr/1933-1947

— Cum îți spun, am suferit foarte mult, că din toți bărbații care-i vedeam mereu, cât am fost bolnavă unul n'a mai dat pe la mine... La-

---

Curcubeul peste Asia întreagă
Cheamă 'nțelepciunea voastră să aleagă.
Iată flacări, stele, luminează albastre,
Nașterea pe scut a Seminției noastre.

Bajazet închis cu amintirea'n cușcă
Gratiile ca zăbalele își mușcă.
Hoarda, hoarda mea de aur peste tot.
Prapur cu minciună, cepeleag despot.

P. S. Am avut foarte adesea, lungi și nervoase discuții cu Ladima, la redacție, la S. S. R. sau la cafenea despre poezie. Disprețului meu, de altfel numai verbal, pentru această falacioasă preocupare, el îi opunea un dispreț de mag pentru orice altă formă literară, de cât poezia. În acest sens după câte am înțeles, folosea el expresia „poezie pură", voind adică să însemne cu ea anume opera acelor poeți, care n'au scris și nu vor scrie niciodată, nici teatru, nici romane, nici critică, genuri după Ladima, vulgare. El concepea structura sufletească a poetului ca o deosebire de speță, nu ca o simplă polaritate. Creatorul de poezie e un profet, un iluminat, e construit altfel de cât ceilalți oameni, are simțuri în plus și darul de a transforma orice atinge. Pentru el frumusețea, tradusă prin muzicalitate era un rit, îndeplinea un oficiu esoteric. Ironiilor mele pe care le găsea „lipsite de înțelegere" le opunea esența imaterialității lui.

Îl indignau poeziile cu înțeles curent, cu „morală" sau chiar cele cu un tâlc oarecare.

— Atunci ești partizanul „poeziei pure" așa cum o înțelege Abatele Brémond, ca o pură încantație muzicală, indiferentă față de conținutul material al vorbelor, prețuind numai unicitatea lor formală, încercam eu să-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramis.ro/mdrr/1935-1947

dima sta toată ziua pe lângă casă, mereu speriat de orice paloare a mea... Uneori mă plictisea cu tot felul de întrebări prosteşti... Emy, cum

---

determin să-şi formuleze sentimentul interior al ordinei lui poetice.

Spre surprinderea mea protesta cu îndârjire.

— Nici vorbă, nici vorbă! Abatele e un rătăcit, un impostor. Nu există o poezie pur formală. E o aberaţie. Poezia trebue să aibă un conţinut, trebue să exprime ceva.

— Dar atunci nu e poezie normală, „impură" ca să zic aşa? Ridica braţele nervos şi indignat de cursa pe care i-o întindeam:

— Nu, nu, nu... Înţelege...! Ceeace e normal nu poate fi poezie.

— Atunci eşti întocmai de părerea suprarealistului André Breton, care socoate că poezia are ca obiect subconştientul, exprimat mai bine în incoherenţa paraliticilor generali, frenetici, a căror modalitate, suprarealiştii caută s'o realizeze cu oarecare pietate. Ladima se îmbufna şi declara că nu mai discută cu mine, că sunt iremediabil neînţelegător.

Mă prefăceam uimit.

—N'ai spus singur că poezia trebue să exprime anormalul?

— Da... Nu însă orice anormal... Nu mai sunt şi alte stări, supranormale?

— In sensul acesta un fizician de geniu e şi el supranormal... Ii înglobezi activitatea în poezia pură?

Hotărî, indignat, mişca braţele ca nişte vâsle.

— Nu...

— Atunci?

După o lungă pauză, cu emoţie, aproape.

— Dar visul?

Conveneam numaidecât, nu fără ipocrezie.

— Acum te înţeleg. Eşti un adept al onirismului... E un punct de vedere care se poate susţine. Oniricul şi orficul au fost delimitate de multă vreme ca perimetre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaisaliteratura.ro/1933-1947

te mai simți?.. Emy, ia cutare... e foarte bun pentru apendicită... Că-i spusesem că am apendicită... și fetele care știau ce am — ele veneau săracele — rîdeau să se prăpădească, atunci când el da zor cu apendicita. — Ești de vină, Emy, când ai fost la masă la unchiul tău, cu siguranță că ai mâncat ceva cu sâmburi. Nebunele alea rîdeau cu lacrimi, ținându-se de burtă.

---

ale poeziei... Dar atunci revii la lipsa de conținut. Visul și muzicalul sunt pură incoherență.

Mă privea cu o adevărată oroare, și explica domol.

— Nu... Nu... Nici chiar așa... și căutând mereu. Există indivizi, care au anumite vise, un fel de realitate transfigurată. Ca viziunea unei supralumi... Nu știu dacă e construită numai cu elemente din realitatea normală, sau e viziunea unui alt plan de existență. E un peisaj diformat, dar nu într'un mod vulgar ca într'un vis de pensionar care a mâncat mult, ci după un potențial superior, care este de esența poetului.

— Dă-mi un nume de astfel de poet, pe care-l socoți apropiat de d-ta.

— De ce nu? Gérard de Nerval, Edgar Poe, Baudelaire, Huysmans.

— Da... pare-se că ne apropiem...

— Am să-ți citez o strofă din Gérard de Nerval, care e, dacă vrei, semnul sub care stă destinul versurilor mele.

„Je suis le ténébreux, le veuf, l'inconsolé,
„Ce prince d'Aquitaine à la tour abolie
„Ma seule étoile est morte. Et mon luth constélé
„Porte le soleil noir de la mélancolie".

— Da... în sfârșit ne apropiem... E întrebarea dacă e realizat în operă. Așteptăm volumul promis de vreo zece ani... Poeziile d-tale sunt prea risipite prin reviste.

— Nu știu dacă-l voiu publica, zece ani de aci încolo.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
CAMIL PETRESCU
Înregistrare cu ajutorul 1933 1947

M'am dus eri la cine ți-am spus, să vând cinci foiletoane, pe care le-am scris... N'a vrut să-mi plătească înainte, de cât pe unul. A spus că după apariție... Mai încerc și la Adevărul... Am vorbit cu dr. Nicolaevici... El crede că se poate.

— Zău, săracu avea inimă bună și noi rîdeam ca proastele. Tot Valeria a avut dreptate. Într'o seară, mai de mult, când avea și el bani, Gina ar fi vrut să mergem undeva să supăm, și aștepta ca el să ne invite, că fusesem împreună la cinematograf. El însă nu ne-a invitat și atunci Gina ne-a spus nouă că sgârcit trebue să mai fie. Dar Valeria ne-a certat rău : „Ia mai tăceți din gură cu asta. Fiecare își știe mai bine socotelile lui decât ceilalți... Nu e bine să judeci pe nimeni".

Și ai să vezi că săracu tot a găsit bani.

Emy, uite aci alăturat 5000 de lei... ți-i trimit mai de vreme, căci eu mă duc să fac corectura la foileton și nu mai e timp... Tiu să știi de ei, cu un sfert de oră mai de vreme... Nici nu-ți trece prin cap de unde-i am. Încercasem în zece locuri să obțin un gir pe o poliță... A fost imposibil... Subt pretexte caraghioase; că „din principiu nu girez"... sau că „am avut odată un conflict" și altele, n'a fost unul dintre amicii cu semnătură, să nu mă refuze. Când, eri, l-am întâlnit mergând pe jos, pe Calea Victoriei, pe Nae Gheorghidiu... De zece ori m'am luat după el și de zece ori am renunțat, convins că mă refuză... La un moment dat, s'a întâlnit cu o doamnă cu care a stat în loc, mai sus de Biserica Albă, poate un sfert de oră... Dacă nu aș fi venit până acolo, aș fi renunțat... Parcă avem tetanos, așa eram de încordat și nehotărît totuși... În fața porții lui, după ce am traversat, ca să am aerul că viu din față și că ne întâlnim întâmplător, l-am salutat. Am spus că vreau să-l rog să-mi facă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanian.ro/mdrr_1933-1947

un serviciu și i-am arătat ce vreau... N'a spus nici da, nici ba, la început... Pe urmă m'a întrebat, ce mai lucrez, și dacă l-am mai văzut pe I. Pillat... Mi-a arătat că el se teme de o nouă prăbușire a leului. Dezolat aproape, i-am amintit sfios: „Domnule Gheorghidiu, dacă mi-ați da girul d-voastră... mi-ați face un enorm serviciu..." A răspuns, distrat, cu două degete în buzunarul vestei ca de obiceiu, că ar fi o adevărată nenorocire, dacă tulburările antisemite continuă. Nu mai știam ce să cred. Peste vreo zece minute i-am amintit iar... Și am rămas uimit când în modul cel mai firesc, ca o paranteză, mi-a spus: „Sigur dragă că da... Se poate... Ai poliță? Bun. Ai complectat-o... Ei, bun". Eram tot dezorientat; Să merg înăuntru s'o semnați? „De ce? E de prisos. Du-te colo, reazăm'o de fereastră și trage-i o semnătură pe dos cu numele meu... La ce bancă o scontezi? 5000?"

— Dar...

— Ce te miri așa... N'ai de gând s'o scoți? Atunci ce-ți pasă?... Semnează acolo cum o fi... Gheorghidiu și pace... La revedere... Du-te, cred, mai bine la Banca Industrială cu care lucrez eu...

L-am semnat... M'am dus, am dat polița și în zece minute am luat banii. Emy... In zece minute... mi-a venit rău... Duceam un petec de hârtie și pentru că era semnată, N. Gheorghidiu... luam în buzunar cinci hârtii mari de câte o mie... Așteptând, am văzut cum cărau acolo în custile sălii mari, coșulețe și coșuri chiar, cu teancuri de mii de lei.

G. D. L.

Ceeace arată până la uimire și dezolare, cât de complicat este sistemul acesta al relativităților în iubire, e că în acest timp eu îl invidiam cu emoție și admirație pe Ladima, care în vremea aceea se ducea foarte ades după amiază să ia o cafea și să citească reviste, la „Arta Decora-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafrontiniana.ro/index1933-1947

tivă". Când îl întâlneam venind de acolo, eu, căruia acest lucru îi era imposibil ca unui condamnat, aveam impresia că el mai păstrează pe haine un soiu de polen sufletesc. De citit, citeam și eu, acum mai mult ca oricând și cu un adevărat soiu de înverșunare, căutând mereu asemănări, cum caută unii bolnavi, care nu știu sigur ce au, în cărțile de medicină, simptome asemănătoare cu ale lor. Și ceeace mă impresiona cu deosebire nu erau analogiile de situație și potrivirile de caracter, oarecum prea tari, prea reliefate, care nu-mi spuneau mare lucru, cât un anumit soiu de corespondențe în sensibilitate, care mă înfiorau, când le descopeream. Este uimitor cât de mult seamănă în reacțiile simțirii lor, doi oameni care iubesc, oricât ar părea că au caractere diferite. (Dar poate că au aceleași caractere și deaceea iubesc cu adevărat?). Determinismul psichologic e atât de mare, încât cu toată iluzia deosebirilor de structură, sunt incidente de asemănare, amănunte, care te înghiață. Ca pe drumuri diferite să ajungi în acelaș punct, îți dă emoția pe care o încearcă cel care, în pădure, vede că, ori în ce direcție ar merge drept înainte, ajunge mereu de unde a plecat. Și cu cât e mai mare finețea și caracterul de nuanță al întâlnirilor, cu atât nedumerirea din noi răsună mai în interior. Că lucrând fără să știe unul de altul Boyle și Mariotte descopere în acelaș timp aceeaș lege, a gazelor, sau ca Newton și Leibniz, mereu fără să știe unul de altul, calculul diferențial, e mai impresionant, decât să afli faptul că doi oameni încearcă aceleași simptome psichologice din pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuromanesc 1933-1947

cina aceleeaşi boli fizice, în senzaţii pe care le cred de neexperimentat, indicibil personale. De aci vine prestigiul imens al doctorului care ştie să întrebe pe un bolnav nu despre simptomele globale, puternice, ci despre impresii crezute pur subiective. Nu despre durerea „în dreapta", despre crampe, sau despre junghiul din piept şi tuse, ci despre cele care traduc senzaţii, crezute cu neputinţă de întâlnit la altcineva. Nu-i aşa că uneori ai impresia unui miros de cârpă arsă ?... nu ai adesea senzaţia că pleoapele sunt de carton ? Simţi nevoia să te întinzi? Îţi face rău carnea cu fibre mari şi dimpotrivă plăcerea cea cu fibre scurte, dese ?

Adică dintre cele care-ţi par implică la medie sagacitate şi deci cunoaştere profundă.

La fel te câştigă prin pătrunderea lui, nu autorul care prezintă în carte cazuri şi caractere groase, cam unanim cunoscute, ci anumite nuanţe considerate aproape secrete, care sunt însă cu atât mai revelatoare, căci garantează ele singure şi de adevărurile generale, de suprafaţă. Uimirea cea mare, înspăimântătoare uneori, e să descoperi cât de total seamănă între ei oamenii prin ce au mai subtil şi mai secret, când se cred aşa de diferiţi ca aspect.

Cam prin Martie am aflat dela Ladima, pe care l-am întâlnit venind într'o după amiază dela Arta Decorativă, de oare care dificultăţi. cu care lupta d-na T. şi care se puteau sfârşi într'un mod aproape dezastruos pentru ea. Dar mai întâiu ar trebui poate să spun cum a devenit proprietara, asociată, a acestui magazin, căci e în legătură cu câteva întâmplări.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ramuri/1933/1947

După divorț, din pricina prăbușirilor valutare, care reduceau toată averea părintească la casa din Câmpulung și la câteva petece de livadă, d-na T. a trecut prin clipe foarte grele. Când mai târziu i se spunea, în glumă firește, că este o excelentă negustoriță, răspundea ades pe gânduri: „De câte josnicii mă scutește asta".

Mie mi-a povestit cât de silă i-a fost de ea însăși, când la vreun an după divorț, locuia la o prietenă, și nu se hrănea decât cu câte două ouă la pahar pe zi: „Mi se scâlciaseră pantofii, și-mi ardeau ciorapii de atâta purtat, nu puteam să mă spăl în fiecare zi ca lumea, ca să nu deranjez prea mult, pe prietena care mă găzduise. Devenisem acră, de desgust trezit, de umilințe înghițite și neajunsuri". Pe vremea aceea a încercat să intre dactilografă la birourile din Capitală ale fabricei noastre (am aflat mai târziu) dar după trei luni Gheorghidiu a dat-o afară... probabil înșelat în așteptări. Mi-a spus cineva că era urîtă pe vremea aceea, și prost îmbrăcată. După ce a încercat, vreo două bănci, ca dactilografă, i-a venit ideea care a salvat-o. Pe Calea Victoriei, o doamnă bătrână, dar de familie bună, ținea un magazin de mobilier și obiecte naționale... Firește, pirogravura și țesăturile sătești erau principalele mărfuri ale prăvăliei care mergea acum prost. D-na T. care trăise doi ani aproape la Berlin, unde arta modernă făcuse începuturi puternice, și care păstra legături frumoase cu casele de acolo, căci fostul ei bărbat, fiind inginer al unei fabrici de tractoare, frecventa mult industria, s'a gândit să folosească această împrejurare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.statrano.ienia.ro/mcri1933-1947

S'a adresat bătrînei doamne, propunându-i să facă amândouă tovărăşie. Una aducea magagazinul cu chiria plătită, alta un transport de marfă modernă şi serviciul de „directoare". Cu puţinii bani pe care i-a obţinut de acasă, cu bunăvoinţa prietenilor dela Berlin, i s'au dat o seamă de obiecte de artă în comision. La început o garnitură de biurou, de nuc placat, cu lac modern cafeniu, alt biurou cu plăci groase de stejar sprijinite pe alte două ca un paralelipiped culcat. Etajere mici, asimetrice, scăzând ca treptele, capricios... biblioteci cubice, de arţar placat şi lăcuit, tot cu rafturi asimetrice... Pe urmă lămpi ca zarurile mari, mate, şi nu mai ştiu ce statuete, subţiate, stilizate.

Succesul a fost neîntârziat, şi-au primit comenzi mai ales pentru bănci. Cum d-na T. cunoştea o mulţime de reviste de artă, peste puţin timp au renunţat complect la pirogravură şi ţesături naţionale, introducând noul stil cubist. Au botezat magazinul : „La Arta Decorativă". (E drept că au început cam în acelaş timp cu un pictor modernist).

Mai târziu, din pricină că transportul costa foarte scump şi mai ales se sporise vama, d-na T. a adus un specialist din Germania pentru preparatul placajului de lemn; i-a dat ca ajutoare câţiva lucrători dela Tg.-Mureş, şi au instalat pe şoseaua Iancului, un atelier de mobilă şi obiecte moderne.

Ore întregi ea studia retrasă în nişa care semăna cu un birou, a magazinului, şi pe urmă, fie că indica direct modelul, fie că făcea schiţe proprii, căci învăţase admirabil desenul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.vanu.ro/mdr/1935-1947

dădea în ficcare zi timp de o oră, sau două indicații șefului de atelier. De altfel nimic nu se întâmpla în magazin și atelier fără știrea ei... Când era invitată se scuza, și la mirarea celorlalți adăoga surîzând cu amărăciune: „E mai bine totuși decât dactilografă"...

Acum avea cele mai diverse modele și realizări, pe principiul dispariției oricărui ornament înflorat, și al geometriei, chiar în asimetrie, căci luxul sta numai în prepararea și calitatea lemnului.

Paturi-divane joase, cu o singură tablie la căpătâiu, placată, fără nici un fel de zorzoane, alte paturi-divan, cu niște lăzi geometrice la un capăt, pe care se puteau pune vase moderne și statuete stilizate, iar înăuntru așternutul. Fotolii ca niște cuburi scobite liniar, sau scaune simple ca acelea țărănești, dar din lemn placat, dădeau o impresie de lux nou. Un paralelipiped, pe el o placă mare patrată, era o masă de sufrageric. Lămpi, sfeșnice de birou, făcute din arcuri negre simple, sau lămpi de tavan, în loc de lustre, cu niște cutii de sticlă mari, mate. Covoare colorate împărțite geometric și asimetric, împreună cu draperii de culoare întregeau totul.

Cam în vremea asta am cunoscut-o eu. Hotărîsem să-mi montez o garsonieră și, cum nu știam ce îmi trebue, am intrat așa la întâmplare la „Arta decorativă", atras de vitrină. Am fost întâmpinat de o vânzătoare simpatică. Purta ușor o rochie neagră serge, cu o floare de piele, neagră deasemeni, la piept în stânga. Figura era prea pronunțată în trăsături, ca de băiat, cu ochii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revista Arhivelor din 1933-1947

destul de mari, dar cam apropiați... Mai târziu, numai, am văzut că sunt viu colorați. I-am explicat ce vreau și mi-a dat sfaturi cu un aer atât de detașat, atât de indiferent față de vânzare sau cumpărare, că m'a convins... Se înțelege că și asta e o tehnică negustorească, mult mai fină și mai abilă, decât lauda deșanțată și puerilă a mărfii, în principiu. M'a întrebat câte camere sunt, ce formă are garsoniera, ce culoare au tapetele, câte ferestre, etc. Și cred că am spus o mulțime de prostii, căci nu prea știam ce vreau. Și nu înțelegea nimic.

Nedumerit și simțind nevoia să fac o glumă...

— Nu rămâne decât să veniți, s'o vedeți.

Se așezase cu coatele pe o vitrină, aducând umerii cam prea rotunzi, ca merele, legați în arc la spate, încovoiați în față, căci rochia deschisă sus în clipsă, descoperea când pe unul, când pe celălalt.

— Nu văd de ce n'aș trimite un maestru în locul meu, dar nu văd iarăși, dacă țineți să vin, de ce n'aș veni... Și zâmbea cu o amabilitate de vecină, parcă, atât de îndepărtat și indiferent, că nu știam ce să cred.

Ii priveam mâinile subțiri, nervoase, care nici un moment nu stau în loc, și contrastau astfel cu imobilitatea limpede și absența ochilor.

— Domnișoară, îmi este imposibil să știu ce vreau. Spun sincer... Dar uite, dacă ești bună, spune-mi, suma de 200 de mii de lei cât vreau eu să cheltuesc, ajunge pentru ca să-mi mobilezi trei camere ? Uite asta e cheea apartamentului... care e într'o casă nouă și e gol. Il poți vizita, poți hotărî mobila cum crezi d-ta că e mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc

bine... După vitrină, văd că în orice caz te pricepi mai bine ca mine... La 22 Aprilie vreau cheea și apartamentul... Te previn domnișoară că la nota d-tale voiu face o reducere de 20 la sută.

M'a privit foarte mirată, măsurîndu-mă cu capul întors, lung, spre mine.

— Da, desigur că da...

— Atunci...

Și nedumerită...

— In sfârșit... dacă d-ta vrei așa...

— De ce nu? Tot acolo ajung...

A mai șovăit puțin.

— Dar... vreau să spun... știi... se obicinuește un așa numit acont...?

Cred că l-a cerut pentru că în prima clipă i-am părut neserios.

— A, da... N'am însă bani la mine...

— Nu face nimic. Veți trimite suma de 50 de mii de lei, în cazul acesta, după masă sau mâine.

Bună negustoriță mi-am spus.

— Aveți vreo preferință?

— !?

— Spuneți-mi cel puțin ocupația? îmi îngăduiți să întreb, nu?

— Sunt secretar de legație în Ministerul de externe.

In prag i-am repetat: In seara de 22 April dorm la mine acasă! Nu?

Cum ași putea să-ți descriu bucuria pe care am simțit-o intrînd în noua mea locuință... Era și ceva din plăcerea cu care pui întâia oară un rând de haine, dar era de vină și frumusețea locuinței.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
existențialismul în romanul 1933-1947

După amiaza era cu soare de început de April, cald, cu razele foarte lungi, parcă umede și nu știu cum să-ți spun, mai grele, decât de obiceiu, când am trecut pe acolo. Dar servitoarea angajată de harnica mea furnisoare, nu m'a lăsat să intru „că așa a spus d-ra". Este caraghios, însă deabia așteptam să văd cum e, așa cum îți dai seama că e caraghios să aștepți să vezi dacă ți-au reușit niște fotografii, dar tot aștepți cu nerăbdare.

Trebuia să mă duc la club, la o partidă de bridge și nu m'am dus. Azi mă gândesc, de ce puțin depind întâmplările esențiale din viața noastră. Am pornit-o cu „rabla", spre șosea... Aș fi vrut să fac o plimbare de o oră până la Ploești, lunecând ușor, numai ca să simt pe ochi, în jurul gâtului, pe mâini, prospețimea care adia a primăveii. Dar dela aerodrom gropile îți tăiau orice poftă de viteză și de îngândurare la volan.

M'am întors pe la 8 jum... Se înserase... Vestiarul nu era gata, n'avea nici măcar cuer și am trântit pălăria pe parchet, așa copilărește, ca să fac tot ritualul... Din vestiar o ușe, în față, da în birou iar alta, mascată, în stânga, da într'un hall mic... Mi-a deschis ea însăși când am sunat și, emoționat, am intrat în birou... Dădea o impresie de întunecare geometrică intimă. Il tapetase cu un fel de sac fumuriu. In loc de birou propriu zis, o masă foarte lungă, fără sertare, ca o blană groasă, de stejar lăcuit afumat... In spate, trona un fel de casă de bani, de stejar lăcuit, cu o ușe groasă, nu cu sertare... Peretele opus era ocupat de un divan-colțar, lung și în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista-insula.ro/romanul1933-1947

gust, deasupra cu raft de cărți, în lături cu etajere subțiri. tot pentru cărți sau vase de flori. Un alt cufăraș lăcuit pentru licheururi, o masă din trei blăni, două întretăiate și acoperite cu alta patrată, în mijloc. Fotolii mici, cubice. Pe jos un covor de o singură culoare, cafenie, verzue, ca și ștofa divanului, ca și draperiile.

— Aci ai să-ți primești prietenii. Aci, nu în dormitor, și surîdea... Un birou mare, fără sertare că nu ești profesor. Dosarele diplomatice, te întorci și le pui în dulapul acesta masiv. Prietenii d-tale vor vrea să stea comod... de aceia divanul lung... N'am pus jilțuri adânci, ci jumătăți numai, în jurul acestei mese de licheururi, și arătându-mi dulăpiorul; acolo păstrezi sticlele de băuturi. Raftul acesta jos, e mai puțin pentru cărți, mai mult pentru bibelouri. Cubul acesta e lampa de birou... Lângă divan sunt alte două mai mici cu abajur de hârtie pergamentată.

Ceeace mă încânta era simplitatea geometrică, fumuriul acela lăcuit pe care luneca privirea... impresie de confort și strict necesar, în cel mai real lux.

Trecând ușa subțire :

— Cu hallul ăsta mic, era mai greu, că are prea multe uși... Noroc, că trei din ele sunt mai spre capătul acesta. Am pus și aci un divan larg de tot de forma locului și taburete, cuburile astea, cu aceeași pânză ripsată, căci am impresia că nu vei primi vizite solemne și oficiale, ci de prieteni care vor să stea tolăniți. Când îți vine în birou cineva, cu care ai de vorbit mai important, ei pot trece aci. Mescioara asta joasă

Muzeul Digital al Romanului Românesc

e pentru lampă, ceaşca de ceai, cafea, dar poate sluji şi ca etajeră de cărţi şi bibelouri. Dar şti că îţi trebuesc tablouri ? O mescioară pătrată uite, dacă ei fumează, sau beau cafele. Am pus dormitorul acolo, ca să fie mai ferit. Intri şi de aci din hall, dar mai are dacă vrei o eşire, sau intrare, căci prin hall, comunică foarte comod, cu sufrageria, iar de acolo, cu scara de serviciu. A întregit surîzând : dar e păcat că şi ieşirea din fund e tot prin gangul dela intrare Hallul era albastru ca sineala.

Dormitorul dominat de fumuriu lăcuit şi de auriu, căci şi tapetul era cu pătrate de culoarea paiului degradate, avea un pat-divan mare foarte jos, sprijinit pe picioare mici ca un scaun, scurte şi drepte. Pe el o mare cuvertură de catifea păroasă, aurie, jos un puf, cât o roată, de reps albastru. Un dulap care abia îmi venea până la piept, dar gros, cu uşi laterale, era între căpătâiul patului şi peretele din fund.

— Să-ţi încapă hainele bărbăteşti lateral. La noi, cu rochiile înguste e mai uşor. „Deşi pare bloc cu patul, se detaşează însă ca să se poată curăţa uşor". Deasupra e suprafaţa lăcuită cât o masă de mare, poţi pune lampa, cărţi, bibelouri, orice vrei. Opus dulapului, era o oglindă mare dreptunghiulară, cu o monogramă de metal negru în stânga, aşezată deasupra unei lăzi de arţar lăcuit, lungă şi joasă.

— Mobila asta nedefinită e un fel de cuier dacă vrei, de atârnat seara hainele, căci nu mai sunt scaune cu spătar şi de pus obiectele pe masa lui. — Mai erau două fotolii joase, largi, cu spate de divan şi cu rezămătoare laterale de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cv.statrand.ro/arhiva/mdrr/1933-1947

nuc lăcuit, arcuite până în podea, comode, cu duble perne de mătase înflorată, albastre de tot.

In colțul liber dinspre fereastră, îmi cumpărase, cu o amuzantă competință, aparate de gimnastică de cameră, vâsle și mingie de box.

Am trecut apoi în sufragerie prin baie, pe care o lăsase montată cum a fost, adăogase numai o etajeră de sticlă și nichel, în fața unei oglinzi, mari de cristal. Sufrageria cu tapete ca nisipul, avea un dulap scăzut și lung cât peretele, iar în fața lui o masă lungă... „Dacă ai prieteni, ori o așezi în mijloc, ori o transformi în galantar cu gustări... Când mănânci singur acasă, ai masa asta pătrată, din mijloc. Ți-am pus scaune înalte, țărănești, ca formă, dar modernizate. Ușa astălaltă dă în hall, adică e aproape lipită cu ușa biuroului, deci când le deschizi pe amândouă, musafirii d-tale pot avea biroul, hallul și sufrageria la dispoziție, lăsându-ți odaia de dormit în pace. De aceea i-am pus și o perdea groasă de stofă... Știi, uneori e bine să nu știe camera din stânga ce face camera din dreapta. Mai lipsesc, firește multe lucruri... Tablouri... bibelouri... Poate un aparat de Radio, pathefon, telefonul, pentru ca locurile să devie confortabile pentru d-ta.

Treceam amețit dintr'o cameră într'alta... Azi, mobila cubistă s'a generalizat și nu mai face impresie, dar acum patru ani, nu erau în București decât extrem de puține locuințe mobilate astfel. Abia dacă începuseră unele bănci. Mie îmi place nespus de mult și cred că e îndreptățită această preferință a mea... La o masă oficioasă, când eram la legația dela Paris, nu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ro/1933-1947

mai decât după război, se discuta despre epoca noastră... Pe drept cuvânt, un invitat francez, spunea că e o epocă mare, căci are în ea războiul mondial cu întâmplările şi forţele manifestate în el. Un scriitor tânăr, dela secţia de propagandă a ministerului de externe francez, susţinea însă dimpotrivă, că e o epocă de imitaţie şi crasă vulgaritate.

„O epocă fără stil, spunea el, atunci în 1919, o epocă fără spirit de invenţie în artă. Nu vezi, casele noastre mari, practică stilul vechiturilor? Resturi: Louis XIV; Louis XV; Louis XVI, Empire, etc. cumpărate scump la licitaţie, ceeace e o ruşine. Obiectele uzuale n'au nici o formă, sunt degenerate din modelele vechi, casele imită tot arhitectura Renaşterii, a Baroqului, a Rococoului". „In schimb, a întregit cineva ironic, avem revoluţia în artă: Cubismul, şi toţi ai început să rîdă. Mi se pare însă, dacă mi e permis şi mie, un profan, să am păreri în această privinţă, că dacă acest cubism e poate caraghios când desenează, capete din triunghiuri, diferit colorate sau alte năsbâtii, nu se poate însă tăgădui că în arta decorativă, (căci e singura artă care se schimbă dela epocă la epocă, pentrucă Shakespeare şi Racine rămân permanent valabili) adică în arhitectură şi mobilier, Cubismul a creat „stilul epocei" cum se va zice probabil mai târziu, dându-se semnul deosebitor de alte timpuri, şi deci, chiar titlul de noblete, pe care îl cerea tânărul scriitor încă din 1919...

Dacă o fi aşa, dacă n'o fi aşa, eu tot eram plin de bucurie.

— Domnişoară, trebue să bem neapărat un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://revistatransilvan.ro/mdrr1933-1947

pahar de vin pentru inaugurarea locuinței mele. Și pe urmă, zăpăcit : „Dar mai întâi s'o plătesc".

A zâmbit.

— Da, dacă vrei și asta... nota... este pe birou... Păstrează-o astă seară, verific-o... Mâine e Sf. Gheorghe... Treci Vineri pe la magazin.

— Da. Vineri... Te rog mult însă domnișoară să bei cu mine un pahar de vin.

A aprobat, cu un surâs nedecis, cu o ridicare nedumerită a brațelor.

Scriam un bilet ca să trimit servitoarea la club, să-mi trimită un menu și câteva sticle de șampanie.

Citea peste umăr și m'a întrerupt.

— Dar bine, ăsta e un banchet întreg...

— Un simplu dineu, menuul clubului.

A privit surâzând, răsfățat.

— Știi ce? E obicinuită șampania pentru inaugurări... Eu însă prefer un vin franțuzesc, cu condiția să nu fie Bordeaux... Eventual un Hermitage roșu, sau un Château neuf-du-Pape. Nu?

Am privit-o, mirat de preferințele atât de precise și oarecum savante. Mi-a cerut apoi lista, și a tăiat tot ce cerusem, scriind : șuncă slabă, sau pui rece, brânză albă sau șveitzer cel mult...

— Un rocquefort ?...

— E desgustător...

O priveam mirat, căci femeile preferă mâncărurile și mirosurile complicate.

A scris singură abia descifrabil.

— O cutie de compot de caise... Știrbey — căci prăjiturile nu merg cu Bourgogne — și a subliniat marca.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ro/rr1933-1947

Toate acestea se mai pot lua dela băcănia de sub Athenée Palace, inclusiv vinul.

Acum venea firește bucuria de a mânca în garsoniera mea, despre care în oraș se vorbea cu anticipație, căci anunțasem că mă mut de acasă. Nu avusesem până atunci decât o cameră mobilată, bună când întârziam prea mult în oraș.

Parcă eram un copil care se juca de-a menajul... Și uite nici azi nu-mi dau bine seama, dar cred că dacă mi-a plăcut s'o reținu la masă, a fost, nu ca femee, cât ca parte integrantă a acestui moment nou pentru mine... Era așa de potrivită acestui interior, aranjat de ea, încât mi se părea că dacă o să plece, are să plece sufletul casei. Mă gândeam, mai târziu, îndurerat, dacă nu cumva, mobilând atâtea case, ea nu va mai fi făcut cumva, parte integrantă și pentru alți beneficiari... Știm vreo dată ?

Culmea era însă altceva... De obiceiu nu era nici o femee care să nu-mi dea senzația că pierd timpul cu ea ; în sensul că mi se părea că puteam să fiu, când eram cu ea, mai bine, cu alta mai interesantă, într'alt loc, la șosea, acasă la ea, sau aiurea... Mă plictiseam în mod stupid, rîvnind mereu, fără sens, ca să zic așa, la vrabia de pe gard.. Mai ales după posesiune, era ca un fel de grabă plictisită, fără jenă, să plec numai-decât de acasă... Acum, dimpotrivă, nu vedeam ce ar fi putut să fie într'altă parte mai interesant decât ceeace aveam ; mi se părea că la ora asta, aci trebue să fiu, că nicăeri nu ar putea fi mai bine... dar mi-am explicat atunci că e din pricina locuinței.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista ansiune a romanului 1933-1947

Gustarea a fost delicioasă, de-ţi venea să aduni şi frimiturile de pe masă... Are dreptate... Mâncărurile acestea simple sunt mult mai bune.

— Nu-i aşa ? mi-a spus ea... Dau o impresie de curat şi sănătos... Nu de putred şi amestecat.

— Nu vă plac... preferinţele complicate ?...

Şedea cu amândouă coatele pe masă, cu braţele tinere şi rotunde, îmbrăcate în albul atât de delicat al bluzei, cu mâinile subţiri şi lungi, crescute parcă din manşetele moi de batist şi mereu plimbate în jurul obrajilor, sporindu-le feminitatea. Pe degetul arătător, drept avea un inel cu piatra neagră de onix, banal, dar care o prindea, sporindu-i albeaţa.

— Nu domnişoară, serios, spune-mi ce preferi ?

— Imi place lumina... pământul... cartea... rochia... fructele... zăpada... tot ce e neprefăcut... net.

Şi-şi ducea mereu mâna gracilă şi nervoasă ca să-şi aranjeze când buclele care nu-i cădeau de altfel, când rochia care nu i se părea nici odată decentă.

Mai târziu m'am mirat mai puţin, când am văzut ce îngrozitor de complicate sunt însă aceste gusturi simple, deşi de altfel tocmai pentru acestea şi pentru alte, neaşteptat de simple, o botezasem ciobăniţa, căci avea oroarea oricărui pretins rafinament şi desgustul oricărei perversiuni (ceeace nu excludea, dimpotrivă, epuizarea până la demenţă).

Vinul îi încălzise obrajii.

— Luăm cafeaua în birou ?

— Nu, în micul hall...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Am rugat-o mai târziu să rămâe la mine.

A zâmbit, privindu-mă cu ochii albaştrii, puţin galvanizaţi, cum sta aşa trîntită pe perine în colţ, cu mijlocul puţin frînt, cu un picior întins şi cel desupra îndoit dela genunchi, apărînd mulat prin rochie ; parcă era la ea acasă şi gândul acesta mă amuza.

Surîdea, mereu, cu ochii vioi strălucitori, în albul mat al corneei.

— Vrei să inaugurezi casa?...

— Nu... dar tot eşti aici. Eşti aşa de bine aci... Parcă e un cadru pentru d-ta.

A zâmbit iar. Îşi rezemase un cot de o pernă de catifea albastră de tot, patrată, care înfăţişa astfel braţul nervos ca pe o decoraţie rară. Din când în când îşi trăgea rochia taiorului dedesubt, căci i se descoperea genunchiul îndoit.

— Motivul e serios... şi, lungită acum dealatul divanului, fuma, cu amândouă coatele sprijinite nervos şi delicat de spătarul albastru şi molatic făcut parcă numai din perine scumpe de puf. Dar ştii că la mine acasă am cu totul alt cadru?

Po urmă a stat mult pe gânduri, încurajat am revenit.

— Ai putea să pleci de aci ?

— Vrei să spui de lângă d-ta, şi-i sclipeau ochii de ironie.

— Nu, de pe divanul acesta...

Am venit lângă ea şi am rugat-o — jur — frumos cum n'am rugat nici o altă femee în viaţa mea.

— Rămâi aci.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdrr/933-1947

Gura foarte mobilă în rombul ei inefabil, accentua ironia.

— Nu ai impresia că amorul acesta ia o nuanță conjugală ?

— Dacă pleci de aci... plec și eu... mă duc la club... ori unde... nu știu.

A tras din țigare, s'a gândit îndelung, mi-a întâlnit privirea, care ruga cu emoție, a examinat parcă abatjurul de hârtie pergamentată, albăstrie, sprijinit pe vasul sferic siniliu care purta lampa. Pe urmă s'a întors spre mine, s'a ridicat în picioare.

— Bine, rămân... dar cât e ceasul ? 11 ? Mă duc pentru o jumătate de oră și mă reîntorc.

— Ce mai e și asta ?

— Nu știu ; dacă vrei.

— Pe cuvântul d-tale că te reîntorci ?

Își pusese peste bluza-cămășuță taiorul care-i strângea talia, iar la gât vulpea.

— Mă reîntorc.

— Dă-ți cuvântul.

S'a oprit din încheiatul mănușilor negre care-i veneau peste mâneci, și-a ridicat privirea viorie, umedă, spre mine.

— Nu mi-l dau, pentru că e posibil ca jos în stradă să am chef să nu mă mai reîntorc, dar... cred că... totuși voi reveni.

Ingrozitoare așteptare... nesiguranța asta... emoția că o voi vedea desbrăcată, deși părea să aibă corpul mult prea slab... curiozitatea să știu cum e în felul ei... când va fi goală prin casă... cum are sânii... Am fumat țigare după țigare. S'a întors peste vreo 40 de minute. Când am auzit-o jos, m'am speriat ca de o halucina-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanian.ro/mdrr1923-1947

ție. Aducea un pachet, ca de carton, în hârtie albă. Am crezut că e ceva dela vreo cofetărie.

— Ce mai e și asta ?...

Și-a aruncat vulpea dela gât, a pus pe un taburet pălăria și mănușile negre deasupra.

— Lasă-mă să-l duc în baie... și l-a desfăcut pe jumătate surîzând comic, ca să-mi arate... Erau o perie de dinți, săpun și încă un anume obiect de toaletă.

— Dă-mi încă un pahar de vin, că prospețimea de afară m'a trezit... Am cutreerat pe stradă cu mașina, să găsesc o farmacie deschisă, servită de vreo femee... E stupid, dar mă jenez să cer unui bărbat, fie el și farmacist, asemenea cumpărături.

— Ți-e frică să nu ai copii ?...

— Nu asta în primul rînd, pentru că un copil mi-ar plăcea să am... Dar dacă amețeala dintâiu mă face să accept un bărbat... o clipă după aceea mi-e silă de el... Aș muri, de nu ar fi o cameră de baie alături. Nici chiar bărbatul meu...

Am rămas trăsnit, am întrerupt-o fără voia mea.

— Care bărbat ?

— Nu are nici o importanță, că d-ta îmi spui mereu domnișoară, ca încasatoarelor dela tramvai, dar am fost măritată... Sunt divorțată acum. Am rămas mult pe gânduri... Era ceva foarte jignitor în indiferența asta cu care vorbea.

— Dar știi, că e cam dezagreabil pentru un bărbat ceeace spui ?

— Te simți jignit d-ta ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanian.ro/mdrr1933-1947

— Da...

— Nu știu, poate că aș putea fi altfel, când aș iubi un bărbat, dar nu l-am iubit nici măcar pe fostul meu soț, care m'a desgustat cel dintâiu... De ce ești posomorît? Pot să-ți spun că-mi placi. Dar nu atât de mult — și a scăzut vocea — ca să te iubesc.

Și-a aprins o țigare și am imitat-o... Mă liniștisem cu totul și o simțeam acum puțin cam streină. Așa a început această întâmplare atât de plină de durere, care a urmat. Nu mă iubea și n'o iubeam, nici măcar n'aș putea spune că o doream, căci fusese mai mult enervarea că pleacă, și despre ea cred că, de asemenea, nu mă doria. Ostentația cu care se amețea cu vin mă lămurea cu totul în privința asta. Hotărîsem amândoi, simplu, un fel de posesiune lucidă, rece. Eram așa de stins, că o clipă am avut fiorul că nu voiu putea fi bărbat, mai ales că acum toată curiozitatea de a o vedea goală dispăruse, căci îmi întărisem, așa fără motiv, din simplul fapt că se întorsese, bănuiala, provocată de faptul că avea clavicula, mlădioasă, dar oricum, vizibilă, că e prea slabă.

— Mai e vin?

I-am turnat din nou. Era pe colțul divanului cu mâna sprijinită pe mescioară, cu genunchii mai sus decât mijlocul corpului, și unul peste altul, picioarele întindeau desăvârșit ciorapii, cași când ar fi fost cu intenția de a-i prezenta.

Fuma foarte îngândurată, și eu mă întrebam cum să fac s'o sărut.

S'a ridicat hotărît.

— Nu rămân.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/md/1933-1947

Am tresărit încremenind, căci vedeam că se gândise prea mult la ceva și bănuiam că regretă că a rămas.

— De ce ?

Gândul că pleacă îmi dădea din nou sensația că pierd ceva de preț.

Și enumerînd comic.

— N'am nici pijama, nici cămașe... Și probabil, n'ai nici d-ta. Eu ți-am cupărat numai puțină rufărie de pat și de baie... Mă gândeam că ai să trimiți servitoarea să-ți aducă lucrurile personale de acasă.

Mi s'a părut așa de copilăroasă și comică, încât era să isbucnesc în rîs.

— Atunci, te duci înainte, te desbraci și te culci... Ce nevoie ai sub cuvertură de cămașe?

S'a gândit, a tras din țigare, iar mâna ieșind din manșeta de batist albă, mi-a dat repetat impresia unui pistil palid, de crin alb, uriaș. Bine, mă duc, dar să nu vii decât când te voiu chema eu.

Am fumat încă o țigare cu liniștea unuĭ bărbat care știe că alături o femee se pregătește pentru el. Faptul că era o femee pe care nici nu o sărutasem încă, făcea totuși, stânjenitor de neobicinuită, împrejurarea și aproape că mă întrebam nedumerit ce are să mai urmeze și mai ales prin ce treceri.

Am fost chemat pe nume și am intrat în odaia de dormit... Cu capul pe perină, strîngea, cu pumnii vârîți dedesubt, cearșaful, până sub bărbie sus. Am rămas încremenit... In locul femeii atât de sigură de ea, de până adineaori, atât de conștientă de tot, era acum în pat un cap de fe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeuldigitalalromanului.ro/m?1933-1947

tiță, puțin speriată, cu ochii mari umezi, în cari tremura neliniștea, gura îi era crispată într'un surîs, care putea fi și îndurerat și pedepsit de emoție...

M'a înduioșat adânc. Mi s'au împurpurat obrajii de uimire. Am îngenunchiat pe puful mare cât o roată, de lângă patul scund. Mi-am apropiat capul, privind tulbure, ochii limpeziți și totuși plini de neliniște, care cereau o inutilă și copilăroasă îndurare. Gura sfioasă, ar fi vrut mereu să zâmbească, dar nu isbutea să arate decât puțin de tot din albul dinților de sus. Am apăsat-o și am simțit-o puțin umedă și caldă subt buzele mele. I-am petrecut mâna stângă subt ceafă, cu mâna dreaptă i-am prins bărbia — și după ce i-am desfăcut și sdrobit ușor buzele ca să le potrivesc, în toată suprafața lor, gurii mele, am sorbit toată neliniștea și toată duioșia lor, ca un destin suav.

Dar cotul mâinii mele drepte, ale cărei degete îmi apropiau de buze bărbia și gura ei, a sdrobit, prin pânza cearșafului, un fruct mic și elastic, al pieptului, care m'a înfiorat. Am smuls cearșaful, cu toată opunerea speriată, și l-am aruncat în mijlocul camerii, ca să nu se mai poată acoperi. Am descoperit atunci un corp de femee, despre care pot spune că la fel n'am mai întâlnit, nici odată. Cum stătea așa, culcată pe spate, sânii mici, priviți de deasupra abia se deslușeau, se închega totuși o zonă molatică, deasupra căreia, sâmburele mic înconjurat de un bănuț de culoarea vinului, odihnea ca pe o perniță discretă. Când corpul era privit lateral însă, forma nedefinită a sânului, se unduia cald spre sub-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafrisinara.ro/mdr/1933-1947

sioară într'o suavă adâncitură, pentru ca să revie într'o nouă rotunjime, dedesubt, a omoplatului, care invita subt el palma... Coşul pieptului, lămurit, lăsa să apară ocolul ultimelor coaste, atunci când porneau lateral, iar pântecele se strângea ca un trup de şarpe. Muşchii subţiri, înfăţişând strâns talia, creiau unduiri subt piele şi dau o impresie de susţinut şi robust. O linie pornea dela gât, se adâncea uşor între sâni, se menţinea mai largă între îndoiturile spre afară ale ultimelor coaste, cuprindea în ea melcul minuscul, din mijloc, aşezat ca pe o perniţă, uşor contractată, şi pe urmă se pierdea în liniştea triunghiului ca mătasea porumbului. Încheeturile coapselor se ghiceau şi ele, răsbătând puţin în marginea molatecă a pântecului, lăudând feminitatea basinului, dar la spate şoldurile aveau o rotunzime desăvârşită tare ca de măr, în aşa fel, încât îţi puteai petrece mâna pe sub şalele înguste de copilandră, fără să salţi prea mult mijlocul. Ce m'a uimit în deosebi, erau însă picioarele, care începeau, nu din dreptul şezutului ca la atâtea femei, ci deadreptul din şold, rotunde, lungi, robuste, abia îngustate spre genunchi. Înăuntru, liniile gingaşe, cu împletiri de vine uşor transparente, care arată drumul încheeturilor dintre coapsele rotunjite, tari şi pântecul, mic şi moale, erau limpezi tocmai prin această deosebire de densitate, şi lung oblice.

Şi subt apăsarea buzelor simţeai unduirile de floare tare, ale acestui corp, sprinten chiar când era nemişcat. Era ceva cu totul de necrezut în toate acestea, o nedumerire sporită probabil prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafrancmasonica.ro/rfm/1933-1937

întorsătura nesperată, față de ceeace bănuiam și așteptam.

Ca și când aș fi vrut să văd din nou ce ochi sunt înzestrați cu un asemenea trup, mi-am apropiat fața de fața ei. A întors capul cu un zâmbet rănit, cu ochii de un albastru umed, intens, pe care pupilele mărite mult, îi făceau aproape negrii acum, căutând parcă un sprijin în gol. Ardea toată, cum nu mi se întâmplase să întâlnesc un trup arzând... Cu silnicie am vrut să-i stăpânesc ochii, dar i-a întors tot mai mult. I s'a răsucit puțin și trupul, iar în clipa aceea piciorul dinspre mine cu coapsa lungă, s'a îndoit, lăsând să se vadă pe subt ea, rotunzimea moale, dinăuntru, cu ocoluri de culcuș a celeilalte coapse. Și a fost o întunecare a gândului și a vederii... Ca o răsturnare de oglindă... O arsură a gândurilor. Am adus dintr'un gest cearșaful de olandă, cu suprafața ca de zăpadă întărită, și l-am aruncat peste ea, peste cap, ca un giulgiu, ca să nu mă vadă desbrăcându-mă. Apoi torturat de imaginea acelei unduiri, lăuntrice, de coapsă, i-am răstignit în pumni umerii și, scos din minți, m'am încăpățânat să-i privesc silnic ochii și frângerea buzelor, pândind în întredeschiderea și frământarea lor, vestea urmării de uimiri, în frângerea trupului chinuit.

A stat în camera de baie atât de mult, că am avut timp să fumez trei și patru țigări, cu o senzație de împăcare, de plinătate, cum n'am avut niciodată în viața mea până atunci... Era ca o bucurie egală, liniștită, peste tot ce a fost și peste tot ce am știut, în fața a tot ce avea să vie, în toată existența lumii... Dacă mișcam un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1923-1947

braţ, dacă îndoiam puţin un picior, dacă trăgeam din ţigare numai, această senzaţie de bunăvoie adâncă se făcea şi mai simţită, cum se face mai simţită o voluptate continuă, când intervin atingeri mici noui.

Când a deschis, revenind, uşa mascată, trupul ei a arătat o nouă frumuseţe. Talia îi era lungă, încât sânii săltaţi de tot acum, ca nişte nuferi culcaţi, păreau susţinuţi sus de coşul pieptului, dacă nu ai fi avut impresia că îi trag spre umeri muşchii lungi ascunşi subt piele. Linia plină a coapsei pornea din mijloc, continuând, din şalele înguste şi spatele prelungit arcuit, întinsă până la genunchi, iar de acolo ocolită nervos pe pulpă, spre călcâiul mic, cu tendoane clare.

Parcă puţin zăpăcită de lumină, după ce s'a întors să caute comutatorul ca să stingă, dându-şi seama că e mai aproape patul, a fugit fricoasă spre mine. Când şi-a sucit însă puţin talia ca să caute butonul, am văzut într'o clipă că privită din profil, linia întreagă a corpului ei dela creştet la călcâi, vie, puţin oblică, făcea în dreptul şalelor în zigzag rotund.

N'am vorbit încă multă vreme, iar începutul, după o îndelungă frământare interioară, a fost o întrebare a mea, cu un zâmbet nedumerit de tot, emoţionat.

— Ascultă, şi iar am privit-o uimit în ochii albaştri sfioşi, de ce mi te-ai dat ?

M'a fixat şi ea lung şi nu mi-a răspuns, avea o linişte înduioşată în privire care mă tulbura.

Am venit peste cuta de cearşaf care se for-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

mase între noi și ne despărțea corpurile. O simțeam și prin olandă, caldă ca un trup de pasăre.

Am zâmbit nedumerit.

— Mi se pare atât de ciudat că mi te-ai dat. Spune-mi, mă iubești ?

— Nu...

— Atunci ?

Din nou m'a învăluit cu privirea, ridicând pupila spre mine, spre pleoapa ei de sus. Gura i se mărise într'un zâmbet întristat, și trebue să spun, deși am vorbit despre el adesea, că atunci întâia dată mi-am dat seama de acel romb vag care-i încadrează neasemănat de frumos gura îndurerată, când surîde.

— Nu știu... n'aș putea să-ți explic. M'a impresionat gestul de a-mi da cheea... A dizolvat totul în mine...

— !?

— Trăesc într'o lume atât de rea... neînțelegătoare... Și-a mușcat ușor buza de jos.

— !?

— O lume cupidă, frământată de bănueli meschine... Gestul cam trăznit... așa cu voe bună... m'a cutremurat... Simțeam că trebue să-ți răspund cu ce e mai bun în mine... I-am luat mâna caldă, i-am mângâiat părul. Mi-a zâmbit copilăros.

— Ceeace făcuseși era drăguț, iar lucrurile frumoase sunt puține... Dacă le lași fără răspuns e păcat... Și arcuind ușor umerii, întorcând iar capul, ca o lămurire a gestului ei : Mi-ai cerut asta. Și-a culcat apoi, încet obrazul, cu o bucurie tristă pe brațul dus subt căpătâiu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

De la o vreme simt că Emilia mă privește cu o liniște penibilă. Mă examinează cu o curiozitate de muscă plictisită. Dar trebue să merg spre destinul gândurilor mele, pentru că mă duce într'acolo o memorie care scapă oricărui itinerar al rațiunei, cum viața vegetativă scapă controlului voinței. De altfel această trăire în trecut, aprig și voluptos dureroasă, ține fără îndoială de ordinul vegetativ. N'aș putea să o provoc oricând vreau, și nu mă pot sustrage ei orice sforțare aș face.

Intrebarea Emiliei mi-e penibilă ca o întrerupere dintr'o îmbrățișare prelungită.

— Ai dormit ?

— Nu.

— Erai cu ochii închiși...

— Mă gândeam... Mă gândeam la bietul Ladima acesta... Ceeace calculasem cu grije să nu mărturisesc, mi se pare îngăduit să afirm acum când mint. Pentru întâia dată, încurajată Emilia, are o vorbă afectuoasă pentru el.

— Era băiat bun, săracu... Mă mai necăjea el câteodată... Dar îi părea grozav de rău... Venea pe urmă să-și ceară iertare... Ce puteam să fac?... Mi-era milă de el... Dar... Înțelegea și el că nu se poate altfel.

O privesc uimit...

— Crezi că înțelegea ?

— Daa... mai ales la urmă... sigur că înțelegea... Uite... așa, cam o săptămână după ce m'am făcut bine.... a fost, aci la noi, o scenă grozavă... Iar îl apucaseră aiurelile.

Ascultă, nu știu dacă tu îți aduci aminte... Ai venit tu odată la mine. Așa cam pe la Bunaves-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

tire sau pe la Florii... Nu... nu te-ai urcat sus. A venit singură Gina să-mi spue să mă îmbrac și să viu jos în mașină, ca să mergem la masă...

E adevărat... dar nu pricep absolut deloc... în ce mod sunt amestecat eu în această întâmplare...

— Să vezi... El era la noi... Abia mă făcusem bine și săracul era foarte bucuros... Adusese prăjituri și hotărîsem să stăm, împreună cu Valeria, toată seara, toți trei. Vorbea vesel, rîdea, povestea...

Când a venit, Gina a văzut situația încurcată și nu știa ce să facă. Mi-a făcut semn, și mi se pare că el a văzut, că are să-mi spue ceva... Am trecut amândouă în dormitor și mi-a spus că tu ești cu mașina jos, că mergeți la masă și că ea a venit să mă ia și pe mine, că tot n'am mai ieșit de atâta vreme... Drept să-ți spun, mi-a făcut mare plăcere asta... De o lună și mai bine nu mai mâncasem în oraș.. și am și început să mă îmbrac numai decât... Ea a coborît jos, zicea că ai zis că ți-e urît să aștepți singur în mașină. I-am spus că vin numai decât, dar să așteptați după colț, căci mi-era frică să nu vie Ladima... Când m'a văzut îmbrăcată... el, care amuțise, m'a privit galben.

— Unde te duci ?

Vorba aia, deși mă plictisea... i-am spus :

— Fac doi pași cu Gina pe jos și mă întorc.

— Ce mai e și asta?... Ziceai că rămâi acasă?.. Spune-i Ginei să rămâie și ea.

— Dacă-ți spun că facem doi pași pe jos și ne întoarcem...? Era foarte abătut și-și frîngea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1933-1947

mâinile... Nu știa ce să spuie. Parcă nu mai putea respira.

— Ascultă Emilia, te rog nu pleca... Rămâi aci... rămâi cu noi astă seară.

Avea și el hazul lui, ce să-i faci ?

Imi aranjam lucrurile în poșetă, îmi căutam mănușile... Atunci el a venit spre mine fierbând:

— Te rog să-mi spui cine te așteaptă jos în mașină? Când am văzut obrăznicia asta, m'am enervat... Ți-am spus eu : Bună, bună cât vrei, dar când văd că cineva se obrăznicește...

— Asta nu te privește pe d-ta...

A rămas așa ca năucit.

— Cum nu mă privește ?

— Da, de unde până unde, asta ?

S'a apropiat de mine, că zău, drept să-ți spun am crezut că o să mă lovească. Îi ardeau ochii.

— Ascultă Emilia, nu ți-e rușine să-mi spui asta ?

Imi venea să-i trântesc poșeta în cap, dar mi-era milă de el. L-am repezit scurt.

— Te rog să mă slăbești și să nu te amesteci unde nu-ți fierbe oala.

Am crezut că face spume la gură... a început să urle la mine, trîntind lucrurile pe masă.

— Ești o mizerabilă... Acum înțeleg mai bine ca oricând. Ești cu adevărat... Dar ce nu m'a făcut? târîtură, târfă... Eeee! Eeee! Când am văzut asta, am crezut că-mi vine damblaua.... Când m'am uitat odată la el și când l-am repezit.

— Ia ascultă, domnule Ladima... domnule Ladima... și Emilia pune pe silaba *dom.* un accent greu ca spatele ei, iar repetarea numelui o face cu o ironie șuerătoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

...Unde te trezești, domnule? Dar ce, ai contract cu mine să mă pisezi atât?... Auzi, asta-i bună... Da' ce, d-ta ai plătit chiria aci? Ai numărat d-ta 30 de mii rata la Bunavestire?... Și pe urmă i-am arătat ușa, scurt... Te rog să ieși afară... A început să urle iar... bălăbănind mâinile.

— De plecat, am să plec... Atâta nerușinare m'a săturat. Înțelegi, m'am săturat... M'am săturat... Mi-e silă... Mă sufocă desgustul... Și încă din prag, urla furios... „Mi-e silă!..." Am coborît repede fără să mă sinchisesc dacă mă urmărește... dar nu s'a luat după mine... A luat-o mergând furios spre dreapta...

A doua zi, pe cine crezi că a văzut Valeria venind, palid, domolit și pocăit, ca un câine cu coada între picioare ? Ladima !... Ea, bună, l-a primit, i-a făcut cafea, și el a stat pe divan, fumând până pe la cinci când am venit eu. Ei, ce era să fac?.. Am stat îmbufnată în dormitor vre-o jumătate de oră... pe urmă mi s'a făcut milă și ne-am împăcat.

Povestea asta pune între mine și existență ca un soiu de catifea care împiedecă orice contact și control. Imi amintește organic, de toate indigestiile pe care le-am avut. Atât de multe nu le putem ști în viață, la doi pași de noi...

Emy dragă,

Imi ceri să răspund eu pentru tine la întrebările puse de tânărul gazetar... Lasă atunci pe mâine, Emy, Emy, sunt îngrozitor de obosit. Simt că se macină ceva în mine, „Steaua Vânătorilor" asta nu ar fi o greutate, deși eu o scriu aproape toată, căci și articolele care le primesc de afară, trebue să le re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

fac în întregime... tot eu o corectez, eu o paginez... Trebue să răspund și la corespondența pe care o trimit cititorii... Și pe ce drumuri de viață și de moarte e gândul meu când tai un di ca să pui un de... Sunt obosit... Am și acasă plictiseli... Nu știu dacă am să rămân, pentru că atât cât îmi dau ei, nu scot nici chiria și o cafea cu lapte pe zi... Aș vrea să introduc o cronică dramatică, deși e o revistă de specialitate Emy, dar nu știu dacă o să-mi dea teatrele bilete. În orice caz, la nevoe cumpăr și tot mă duc... Vreau să continui neapărat ceeace am început la Veacul... Imi spui că ai primit cu poșta, tăeturi din gazeta cu ecouri, în care sunt înjurat... nu e nimic... nimic Emy... Nu știu dacă tu cunoști un vers din Rimbaud, care nu-mi mai iese din cap de vreo două luni încoace:

Des serpents geants dévorés par des punaises.

Cu astfel de „oameni" lupta e zadarnică...

Anecdota din gazeta lor despre răutatea mea e o stupiditate... Nu cred că sunt așa cum mă văd ei... Dimpotrivă, simt uneori că e în mine o imensă doză de bunătate inutilă... O bunătate cu care nimeni nu are ce face... O bunătate care se trece ca un fruct necules. O bunătate care se resoarbe, descompusă, ca o otravă.

Cu bine Emy...

P. S. — Am trecut eri pe la cismar să văd dacă pantofii sunt gata... Trec mâine să ți-i aduc.

Înțeleg, intens, ca un șurup răsucit în gândul meu, că va trebui, cu orice preț, să iau aceste scrisori, care nu trebue să mai slujească, pentru nimeni în viitor, drept afrodiziac.

Mă întreb însă dacă nu va fi nevoie, pentru ca să câștig încrederea Emiliei și să-i pot cere scrisorile, să mă culc (ca să întrebuințez barba-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

rismul și eufeminismul acesta) cu ea din nou. Dar numai gândul acesta și mă descurajează... Niciodată n'am avut-o de două ori pe Emilia.... Odată da, căci vin amețit de pe drum de imaginea care mă obsedează, și, oricât de mediocră, întâia ei îmbrățișare nu mă desmeticește decât aproape de urmă. Dar a doua oară nu, căci încep să mi se năzare toate lipsurile ei, și nimic nu vine să-mi contrabalanseze sugestiile de desgust care urmează.

Ceeace mă surprinde însă e constatarea că nu corpul Emiliei mă împiedică s'o am încă odată, ci capul. In anume sens, corpul ei nu e lipsit de frumusețe. Așa cum stă pe spate acum, cu mâinile subt cap, cu un picior îndoit, iar cu celalt dinspre mine întins, nu pot spune că e urîtă. Nici un moment carnea nu atârnă pe ea, căci e tânără. Sânii s'au înmuiat, dar fără să-și piardă conturul. Și-au lărgit numai puțin baza... Pântecele nu coboară brusc, când se termină coastele, căci are coșul pieptului lat, ci rămâne așa între coaste și încheeturile scurte abia aparente, ale coapselor, ca un vas plin, cu câteva ocoluri de gutuie chiar, supt puțin în dreapta și în stânga. Ochiul mic, închis al buricului e subliniat de o cută ușoară, dintr'o parte într'alta, ca un arc, ce se topește ușor spre șolduri. Ceeace are în deosebi plastic, e pernița de carne triunghiulară, care precede cei câțiva cârlionți de mătase blondă ai feminității ei. Acolo încă, are o frumusețe proaspătă de blondă grasă... E sigur că acolo e, în felul ei, mai frumoasă decât doamna T. care este acoperită cu un puf arămiu excesiv.

Toate ar fi cum ar fi, dacă n'ar avea ca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaroscanu.md/1933-1947

pul pe care-l are. Rotund, cu fruntea limpede de orice cută, cu nasul frumos îndreptat în jos, cu arcadele geometrice arcuite spre tâmple. Orbitele ei sunt fără adâncime. Ochii mari, sus sunt despărțiți cu o îndoire, de sprîncenele trase, iar jos obrajii pornesc imediat de subt gene, reducând la minimum pleoapa. O frumusețe ideală desenată de un profesor de caligrafie, fără nici un mister, care ține în acelaș timp și de acadea și de parfum prost. Mă gândesc iar: cap de pisică de lemn cu coc la spate.

Se spune adesea: Femeile nu trebue să arate prea mult din corpul lor, căci atunci dispare „misterul, atracția...“ Ca și când misterul unei femei ar sta în sexul ei, iar nu în sufletul ei. Unii merg mai departe și se întreabă cu îngrijorare, auzind despre progresele nudismului. Cum? să dispară ceeace făcea misterul femeii, îmbrăcămintea? Atunci dispare și feminitatea. Dar sunt femei goale ca un măr, care au mai mult mister decât zeci de femei îmbrăcate până subt bărbie. Numai cine n'a avut numeroase femei în viața lui, poate judeca astfel, și mai ales numai cei care au avut femei care din primele trei cuvinte s'au isprăvit ca farmec. Altfel ar ști că sunt femei, care fac, după amiază, din picioarele lor un colan în jurul gâtului bărbatului, iar seara sunt aceleași doamne cărora el le sărută mâna cu emoție.

Dacă ar fi adevărat că pe măsură ce o femee se desbracă pierde din personalitatea ei, ar însemna că la plaje de pildă, femeile să fie mai puțin considerate, decât pe stradă, ceeace e cu totul fals. Chiar când e aproape goală și leneș lun-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1933-1947

gită în nisipul cald, i se vorbește unei femei frumoase cu trup de șarpe și ochii limpezi, fără îndoială mai frumoasă, decât îmbrăcată, cum i s'ar vorbi într'un salon. De altfel pe plaje se flirtează întocmai ca într'un salon. Într'o convorbire cu o femee interesantă, deci deopotrivă de interesantă și în costum de baie ca și în costum de stradă, după întâiele clipe de examen, ceeace trece în paranteză, nu e cum s'ar crede, psihicul, ci trupul. După câteva zile mai ales, când căldura animală, a pielei, virgine ca să zic așa, a dispărut în plin aer și în bătaia soarelui, când această epidermă proaspătă și lâncedă (căreia protecția rufăriei fine îi dă sugestii de culcuș, păstrând în ea acea căldură animală, care e ca o respirație vie a feminității) se îngroașe și se înăsprește puțin, trupul se apropie de ineficacitatea statuară. Și pe urmă raporturile sunt cu o abstracție mai mult sau mai puțin totală de el; căci rămâne admirat de cunoscători ca o nouă îmbrăcăminte parcă.

De altfel Techirghiolul-Movilă oferă și o altă experiență pe care am făcut-o cu destulă uimire.

Așa zise băile reci în lac, au despărțăminte pentru desbrăcat, deosebite pentru bărbați și femei... Un gard de uluci, prelungit vreo zece pași în apă, deosebește cele două imperii ale goliciunii totale. In lac însă, mai ales datorită soților care caută să-și regăsească soțiile, despărțirea încetează, deși nu sunt nici măcar maillot-uri. Privirile aruncate spre mal îți oferă viziuni de paradis. Nici un amănunt nu scapă, și identificările nu sunt grele. Ei bine, seara dansam cu femeile pe care le văzusem „fără mister" cu a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cersetorii.ramaro.md/1933-1947

celeaşi sentimente, ca la orice bal. Transpusă la altă scară, viaţa dintr'o staţie de mare e absolut la fel cu viaţa corespunzătoare dela oraş: gelozie, prietenie, bucurie, preocupări de interese, admiraţie, emoţie, pudoare psichologică, dacă mi-e permis să zic aşa.

Nudismul nemţesc e camaraderie, cum camaraderie sunt în genere raporturile lor. Flirt ar fi pentru francezi, şi ţigănie pentru ţigani, cum e şi când sunt îmbrăcaţi (dar nu mai mult, căci dispare atunci o parte din obsesia sexuală).

Se spune că bolşevismul, socotind iubirea, cu veleităţi de alegere şi exclusivitate, drept o prejudecată infiltrată de spiritul burghez, a încercat s'o desfiinţeze printr'o educaţie contrară, tratând amorul ca pe un instinct, asemeni celorlalte, fals împodobit până acum cu o aureolă pasională. A fost deci redus la stricta lui importanţă prin educaţia neipocrită a sexelor laolaltă, prin nuduri integrale, pe stradă chiar, şi prin încurajarea împerecherilor libere. Eroarea cea mare a fost că au crezut că amorul în acestea rezidă... Dar doi inşi pe o plaje, în care e o învălmăşeală de picioare şi mâini, se gândesc şi se simt cu totul deosebiţi, între ceilalţi tot atât de numeroşi şi de la fel ca pinguinii pe mal. Numai că s'au gândit, şi au şi creat o nouă realitate.

Iubirea este preferinţă şi, posedată — după regulament — de opt ateliere întregi, o femee nu poate fi împiedecată de planton să prefere în gând şi să surîdă cu privirea, cum nimeni nu poate împiedeca orgoliul de a te şti preferat şi recunoştinţa înduioşată pentru asta. Căci dacă preferinţa însăşi poate fi interzisă, gân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.stefanluchian.ro/inc/1933_3947

dul preferinței scapă oricărei opreliști. Mai mult decât atât nu e necesar pentru iubire. In timpul retragerii, am sosit într'o seară, uniformizați de noroi, neraşi de o săptămână, sleiți, la un conac de pe Jalomița. O doamnă a improvizat o masă... Nemâncați, o parte din camarazii mei s'au năpustit haiducește asupra farfuriilor... Asistam, privind, să termine ei, ca să mă servesc şi eu, dar nu mai rămăsese nimic. Atunci am simțit îndreptată spre mine privirea femeii. Mi-a surîs înțelegător şi i-am răspuns zâmbind. Mi-am aprins o țigară şi am renunțat aproape. După masă cum se mai schimbau câteva vorbe, m'a întrebat: N'ai mâncat nimic ? Vino, pentru că am spus servitoarei să-ți prepare ceva... Şi am mâncat în camera ei unde am rămas până dimineața. E un raționalism excesiv, programatic, în proectul egalizării tuturor oamenilor în materialitatea lor, căci deasupra unor mlaştine chiar, se ridică adeseori jocul flacărilor albăstrui, care poate că pentru animalitatea noastră, e actul gândirii.

De altfel femeile „cu mister" adevărat, nu sunt cele care „fac lampa mică" sau pun abat-jour de hârtie roză (ca acei negustori de stofe, care înadins astupă ferestrele, pentru ca în semi întunericul prăvăliei luminate scăzut, să-ți vândă marfă proastă). Căci femeile frumoase sunt iubite şi după ce s'au dat, desfăcând picioarele ca niște bacante, şi după ce au înşelat, şi după ce au revenit.

Şi oricum, femeile care înseamnă destinul unui om, cele adevărate, care sunt foarte puține (căci restul sunt femele) își încep miste-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramanie.ro/ro/1935-1947

rul după ce s'au răsturnat în patul bărbatului.

„Mister" e acel inefabil care face ca o pereche de ciorapi descălțați și aruncați pe un scaun de o femee oarecare, să fie o pereche de ciorapi, dar să fie cu totul altceva când ți se spune că aparțin unei femei adevărate... să fie ciorapii tulburători ai d-nei N. sau T.

Mai mult decât o văzusem eu pe această d-nă T. nu poate fi văzută goală o femee. Doi ani. Și totuș astăzi e ca și când n'aș fi văzut-o niciodată astfel. Resfrîntă în trecut, închipuirea mi-e încă arsă de goliciunea acestei femei. O văd limpede căci am privit-o cu nerușinare și nu mi-e un colț al trupului ei necunoscut, aș putea să-i descriu cu amănunte orice clin. Și totuș închipuirea nu-mi satisface curiozitatea, am impresia că e ceva care scapă celei mai îndrăsnețe investigații. Atât de chinuit sunt, încât uneori, obsedat de sexualitatea ei, regret că nu o am fotografiată, răsturnată, într'una din acele poze obscene, și aș vrea-o exasperat de obscenă, așa cum se oferă pe subt mână, cu fereală de poliție. Dar simt că și atunci, cu acel document dinainte, nu aș găsi ceeace doresc, cum nu-și poate domoli setea, cel cu gura uscată, în vis, oricât ar bea.

O privesc din nou pe femeea de lângă mine, așa culcată pe spate, oferită neantului, goală și plictisită. Incolțește în mine bănuiala derizorie că din pricina ei, probabil, s'a sinucis Ladima. Din pricina acestei femei lipsită de orice mister lăuntric, pe care el proectase toată imaginația lui ca pe o pânză albă. Mai sunt două-trei scri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeuromanului.ro/mdr1933-1947

sori și nu din ele, fără îndoială, voiu afla taina morții lui.

O privesc lung, dezarmat.

— Ascultă Emilia, când s'a sinucis Ladima?

Pare-se că se gândește, duce un deget la comisura din dreapta a buzelor, cum alții îl duc la frunte.

— Păi să vezi... Era așa cam după Sfântu-Gheorghe... Așa... în... Aprilie... Ba nu... în Maiu... acum știu... la 2 sau 3 Maiu.

Așa dar nu sunt nici patru luni dela moartea lui, și vorbește despre el, ca despre un mort de pe aceeași stradă, sau, așa, din același sindicat. Cât de sincer și total indiferent trebue să-i fi fost el, dacă ea nici măcar după moartea lui, nu afectează acea prietenie, superfluă, ușor de acordat morților, și nu joacă măcar de formă acel teatru ancestral al doliului.

Valeria, a fost numai un schimb de cuvinte... N'a fost bătaie... e încă o măgărie gratuită... Nu mai aduna stupiditățile lor... Dacă ți le trimit aruncă-le... Spune-i și fetei că am fost eri la Banca Industrială să cer amânarea poliței și mi s'a spus că a plătit-o Gheorghidiu... M'am dus la el să-i mulțumesc... nici nu știam ce trebue să fac... mi-a spus că nu-i nimic că o să-i plătesc când oi avea... că să nu mă mai gândesc la ea. Eram așa de emoționat că nici nu știam cum să-i mulțumesc. In mizeria aceasta... în urîciunea acestor zile, când desgustul de toți și de toate mă pătrunde ca o umezeală, omul acesta mi-a adus un surîs și o lumină. In ceasul cel mai greu al vieții lui, Dumnezeu să-i țină socoteala de acest ajutor, dat unui părăsit și înșelat de toată lumea... S'a sfârșit... simt că s'a sfârșit... Sunt încolțit din toate părțile și în curînd nici-o mișcare nu va mai fi posibilă. Vin după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

masă la voi, Valeria. Chiar dacă nu-i Emilia... voiu mai sta așa... fumând în sufragerie...

— Era foarte necăjit. I se promisese un post la o gazetă și se ducea în fiecare zi.. Pe urmă nu l-au mai angajat. Cum n'avea ce face scria poezii. Uite, într'o revistă erau două odată [1]).

---

[1]) Sunt două poezii apărute în Logos, numărul pe Martie.

SECTANT

Dar iezerele unul lângă altul sute,
Când rid arhipelagurile lumii mute ?
Geyserii lungi lumina descompun
Ca munții de cristal și alaun.

Iradiază sorii albi, de odată patru,
Terasele de ape vii în amfiteatru...
Grădinile Semiramidei, lateral
Din răsărit pân'la apus, în sus de val.

Asvârle orgile planetei jerbe grele
De imnuri spre spiralele de stele...
Când evantalii latescente trec domol
Ca reci comete dincolo de gol.

Fășii de lumină caută gândind
Sfârșitul lumii. Rar se sting și se aprind
Așa era... așa era întâiul ceas.
De nu m'ar fi chemat pe Cruce aș fi rămas.

FINAL

Marea crîncenă de plumb visează salbe
Și rezoarbe înveninată, spume albe.
Pe de-asupra-i sârma 'ntinsă între munți
Pentru pașii mei alături, și mărunți.

Doamne, din ce gropi, din ce canal,
Mă asvârli ca pe un cadavru, sideral,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafrontmania.ro/index/1933-1947

— Ce-a fost asta, ce s'a întâmplat... O ceartă?

Se gândește fără o singură încreţitură a frunţii.

— Era, nu ştiu, cam a treia zi de Paşti... Ba nu... nu... că în toate trei zile de Paşte fusesem în excursie cu automobilul la Sibiu, cu Micropolu, un tip dela Banca Generală. Ladima venise în fiecare zi, de sărbători şi stase de vorbă cu Valeria... Mai jucau tablinet, mai mâncau cozonaci aşa... ca de Paşte... El ştia că sunt la ţară la Bârlad şi că viu Miercuri dimineaţa. Şi s'a şi înfiinţat la noi... de nu mai puteam scăpa de el. La 1 trebuia să vie grecul să mă ia la masă... şi Ladima nici nu se gândea să plece... Atunci am făcut pe gentila cu el, ca să nu bănuiască... Ştii, nu mai vream să mai facă iar scandal... I-am spus că mi-a fost tare dor de el... l-am sărutat... I-am spus că tare aş vrea să mergem împreună la cinematograf... Că acum să mă lase că sunt obosită ! Uite... adorm de-a'npicioarele. Vino la patru şi jumătate la Lux... aşteaptă-mă în hall. El a primit fericit... Mi-a sărutat mâinile... Era foarte vesel. Dar ca naiba eu am uitat de el şi nu m'am dus la Lux... Ba a fost

---

Ce descrie cu picioarele lipite
Traectorii în ocol, de monolite ?

Timpul se dilată 'n gol şi vin prin spaţii
Către mine, flămânzite constelaţii...
Sorii noi au nimburi tari de sfinţi. Eu trec
Ca o pasăre salvată de inec.

Semnul e de aur, ştiu, blestem de soi...
Negreşit, Steaua polară. Dar apoi ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

şi mai boacănă... Pe la 5 m'am dus să-l iau pe Micropolu dela Bancă, pe Smârdan, că lucra şi după masă... Am eşit de-acolo, amândoi abia pe la şase... şi tocmai căutam o trăsură prin dreptul Lux-ului, n'aveam nici o grije de Ladima că îl credeam plecat de mult. De unde să-mi treacă prin cap că el o să aştepte un ceas şi jumătate. Ei bine, era acolo... se plimba prin faţa cinematografului... Când m'a văzut la braţ cu grecul i-a venit rău... a venit deadreptul acasă. Nici nu putea vorbi de atâta suferinţă... A stat vre-o două ceasuri, la masă, în sufragerie cu fruntea sprijinită în palmă... Valeria a încercat să-i vorbească, dar n'a răspuns nimic... Ei i s'a părut la început că plânge, dar zice că nu plângea... Sta aşa, cu fruntea 'n palmă, trist şi gândea... Pe la 8 a plecat şi abia atunci i-a spus Valeriei: „Am văzut-o pe Emy cu un domn la braţ". Zice că a plecat surîzând singur ca un nebun. Atunci eu i-am scris a doua zi un bilet, rugându-l să mă scuze că l-am făcut să aştepte şi să sufere... Asta e răspunsul lui.

Dar nu face nimic Emy... găsesc că aşa trebue să se întâmple... Eşti prea bună că te interesezi dacă sufer... Fii liniştită... De altfel, ca să sufer, ar trebui să mai am orgoliu... să mai fiu în stare de iluzii... Să te mai iubesc... Dar asta nu mai e cu putinţă, deşi îţi pândesc poarta şi gesturile, deşi te aştept şi îmi aranjez viaţa, aşa cum îmi e, după tine... Emy, ceeace simt pentru tine nu e nici dragoste, nici ură... E ceeace simte somnambulul pentru lună...

In colo nimic...

Dar peste o săptămână iar a fost scandal...

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Era la noi când a venit Micropolu, care, tâmpit, se jena de el... Atunci, Valeria i-a făcut semn să plece, că nu vream să-l pierdem pe grec. El a plecat, dar a aşteptat un ceas la poartă...

A doua zi, mi-a trimis scrisoarea asta, ultima

Dacă după cele întâmplate eri te aştepţi, de la mine, la o scrisoare furioasă, însângerată, ai să rămâi fără îndoială din cale afară de surprinsă... Loviturile din urmă găsesc locul amorţit. Chiar dacă sunt mai tari sunt simţite ca prin pâslă... ca întâmplate altora... Fireşte, îmi era greu să-mi închipui odinioară că aş putea aştepta la poarta unei femei până i se închee amantul — probabil întâmplător — la pantaloni, dar acum văd că nu moare nimeni din asta...

Te rog mult, un singur lucru... Inapoiază-mi, astăzi chiar, toate scrisorile, şi dacă mai păstrezi, versurile pe care ţi le-am trimis. Te rog foarte mult asta. Trimite-mi-o înapoi chiar pe aceasta pe care o primeşti acum.

George Demetru Ladima

O privesc uimit... Ei bine, văd că nu le-ai înapoiat.

— Valeria a spus ca să-i răspund că le-am pierdut... A spus că, ce e asta să ceară înapoi scrisorile?.. Cum poate să ceară asta un om bine crescut?... Dar până la urmă nu i-am mai răspuns nimic... El a venit singur să le ceară şi i-a spus Valeria că nu mai păstrez nici una.

— Şi pe urmă n'aţi mai vorbit ? Nu v'aţi mai văzut ?

Işi striveşte a nedumerire buzele caligrafice.

— Nu... Că... aşa.., cam la două săptămâni... pe la 3 Mai s'a omorît.

Se închide în mine un iris uriaş, ca peste o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1933-1947

vedere pe ecran. Tac îngândurat și pe urmă întreb privind lung, după ce am tras din țigare.

— De ce s'o fi sinucis ?

Nu șovăie nici o clipă, ridicând spre mine ochii ei mari, inutil deschiși.

— Mai întrebi ? Din mizerie... Vai de capul lui... Intr'o vreme nu mai mânca poate nici odată pe zi.

Că scrisorile acestea nu trebue să mai rămâie în mâna Emiliei, pentru mine e o poruncă inexorabilă... Dacă m'aș găsi într'o expediție periculoasă și un camarad al meu ar cădea sufocat de nisip, uscat de sete, aș căuta cel puțin să-l îngrop ca să nu-l sfâșie șacalii... Mi se pare de prisos orice negociere cu ea. Cred că ar deveni cu atât mai calculată, cu atât mai prudentă, cu cât aș oferi mai mult. Aș vrea să-i cer scrisorile subt pretextul, că aș dori să le copiez și eu. Și pe urmă să nu i le mai înapoiez. Dar chiar faptul că aș manifesta intenția de a le avea în copie, i-ar sugera ei bănuiala că e cine știe ce valoare la mijloc... Mai mult, aș face-o foarte circumspectă și n'aș mai isbuti să le fur. Căci astă seară chiar, le voiu fura.

Incep prin a mă arăta plictisit... și arunc scrisorile, pe care nu le voiu mai pierde din privire, în lături.

— Cât e ceasul? Zece și jumătate... Vai dar mult timp am pierdut... Și mi-e o foame...

Se miră, căci n'am dat nici un semn, în privința asta până acum.

— Ți-e foame ?

— Și ce foame... Știi ce Emilia ?... Hai să luăm și pe sora d-tale... și să mergem să luăm

Muzeul Digital al Romanului Românesc

masa undeva la o cârciumă afară din oraș. Am poftă de mititei și momițe... Mergem la Zahana (acolo, gândesc eu nu vom întâlni pe nimeni).

— Păi ce ? Ai mașina jos ?... Și e bucuroasă.

— Nu, luăm un taxi. Împrăștii puțin scrisorile, ca s'o fac să le puie la loc imediat... Hai strânge astea, că vreau să mă îmbrac.

A îngenunchiat și adună scrisorile din pat. Coapsele, lărgite de sprijinirea pe pulpe, aproape s'au lipit în față și fiecare din ele a făcut parcă un satelit de pulpă, lipit dealungul ei. Cârlionții din mijloc, aurii, au dispărut, căci pernița de grăsime de deasupra lor, s'a lăsat puțin în jos. La fel și sânii care devin gutui atârnate, iar spatele i s'a lămurit în desfacerea șoldurilor, ca un spate de cal tânăr. Strânge foile dintre cutele cearșafului. Subt zodia acestor dungi, adânciturí și plenitudini, a stat întâmplarea acestei după amieze de August în întregime. Va veni o vreme când amorul va dispare, când cei care suferă din cauza iubirii vor părea ridiculi? Cum știe ? Dar ce poate face starea de lucruri care va fi cândva, pentru cei de acum... pentru cei care și-au încheiat ciclul revoluției pe planetă subt această zodie de azi ?

După ce a strâns scrisorile, fără grabă, Emilia, le-a legat din nou cu panglica roză în cruce, le-a așezat fotografia, ca eticheta pachetelor de pesmeți, le-a pus în cutie și cutia a dus-o în șifonier, în sertarul de jos. De acolo iau pachetul, când se duce, rugată de mine, să-i spuie Valeriei să se îmbrace. Il vâr apoi în buzunarul dela spate al pantalonilor, singurul care poate fi mascat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

EPILOG I

Am căutat a doua zi, toate ziarele şi revistele, din săptămâna morţii lui Ladima. Nu mi-era greu, căci faptul intra chiar în colecţiile din anul acesta... Gândul acesta singur şi îmi da o tristeţe grea ca un doliu. Peste sinucidere însăşi se trecea cu oarecare discreţie. Ziarele de tiraj păstrau un adevărat echivoc în privinţa aceasta, căci nu aminteau decât „moartea" unui poet. Era ca un soiu de ciudată pudoare, sau ca o întâmplare nenorocită în familie, care nu trebue comentată. Altfel aceste articolaşe-necroloage erau surprinzător de elogioase, contrastând cu ostentaţia cu care era trecut sub tăcere în viaţă. Dar era un fel de laudă gratuită, ca şi când cuvintele ar fi fost tocite de sens şi trebuiau umflate: „G. D. Ladima un strălucit talent" sau „a fost unul dintre cei mai lăudaţi (?) poeţi de azi". Una vorbea chiar de „o mare pierdere pentru literatura românească". Era în toate acestea un soiu de publicitate indiferentă în ceeace priveşte însuşi obiectul, dar binevoitoare şi amabilă fiind vorba despre un confrate. Revistele mai mici aveau mai mult accent. Una din ele m'a oprit îndelung şi mi-a umezit ochii: „Unul din-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ramuri1933-1947

tre cei mai mari poeți ai timpului... hrănit cu oțet, fiere și desgust de contemporani a dus tăcut țeava rece pe inima caldă și stupidă, și a domolit-o, sfărâmând-o. Noapte bună poet smintit și cumsecade".

Ceeace unora li s'ar putea părea de o grotescă absurditate, anume că un om ca Ladima să se sinucidă din pricina unei femei atât de vulgare ca Emilia, mie mi se părea destul de explicabil. N'aș putea spune cum... Din capete de experiență proprie, din cercetarea cu oarecare atenție a reportagiilor de gazetă, din ceeace știu din jurul meu, am ajuns la convingerea că numai femeile vulgare provoacă „drame din amor", sinucideri sau crime. Neîndoios că din pricina femeilor superioare se suferă mult mai mult, mult mai adânc și subt forme care țin de un desființător sadism psichologic. Dar când auzi despre vre-o sinucidere sau crimă, aproape totdeauna constați uimirea celor ce au cunoscut pe eroină: Cum, pentru asta? Dar nu e nici măcar frumoasă, e vulgară, are o inteligență de vânzătoare de mărunțișuri, aprigă la câștig. Tocmai de aceea din câte femei despre care se spune că sunt bine în București — cel puțin așa știu — nici una nu a dus la sinucidere pe vre-un bărbat. Toate dramele din toți anii, de când sunt atent la lume, sunt din mahalaua sufletească... Cele mai adesea femeile sunt foste prostituate, aventuriere de birje cu un cal. Adevărul e că suferința din pricina unei femei, de inteligență superioară, delicată, sensibilă, oricât de capricioasă, e ca o boală lungă, cu remiteri trecătoare, cu anumite voluptăți în suferință, cu o a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933_1947

dâncire în sine şi cu o iluminare a lumii exterioare nebănuite până atunci. Acele boale despre care un scriitor (pe care l-am cetit undeva) spunea că desvoltă inteligenţa. Dar dacă suferinţa din pricina unei femei „bine" seamănă cu tuberculoza, suferinţa din pricina unei femei vulgare are ceva din usturimea şi exasperarea unei furunculoze, a unei boale ruşinoase. E insuportabilă... Unii bărbaţi aflaţi în condiţii neprielnice „pierzând începutul" şi nevoiţi să „marşeze" apoi din lipsă de puncte de control, alţii lipsiţi de atenţie critică (nu sunt prea mulţi şi nici dramele prea numeroase), cad victime unor asemenea iubite de roman mahalagesc.

(Trebue să punem în paranteză cazul foarte numeros al sinuciderilor femeeşti din dragoste. In cele mai numeroase împrejurări e vorba de complicaţii, ca sarcina, „nenorocirea" sau părăsirea după fugă, fără nici un adăpost material, care deşi sunt consecinţe ale iubirei, nu înseamnă totuşi că moartea a fost aleasă, fiindcă sinucigaşa nu putea trăi fără o anumită persoană, cum e în genere cazul bărbaţilor, sau al tinerilor care se sinucid împreună).

O femee superioară „înţelege" suferinţa pe care o provoacă, e inflexibilă în cruzimea ei de refuz când crede că aşa trebue, dar nu o vulgarizează, nu o trivializează prin scene de teatru bărbieresc... Bine înţeles că de multe ori, vrând să aline, fără să se angajeze, ea complică totul, adânceşte rana, dar pune în toate acestea o stranie noblеţe pentru care victima îi e încă mai recunoscătoare, căci cunoaşte otrăvuri noui... Cine rezistă mult unui asemenea regim, tot se

Muzeul Digital al Romanului Românesc

vindecă însă. O asemenea femee nu trimite un bărbat care cerşeşte un surîs, o clipă: „opt şi cu a brânzei nouă". Obicinuită să fie iubită, nu se laudă în tramvaie şi nu face pe eroul (?) prins, să joace public, exasperându-i suferinţa, nu împinge, prin anularea oricărui răgaz de reparaţie, pe un om năucit, la gesturi desnădăjduite, exasperate. Focul de revolver dela urmă nu e decât în genere, un moment din seria ocărurilor dintre doi amanţi vulgari, a lăturilor svârlite 'n faţă, a feselor bătute 'n public, a lui „măta şi ta'tu, pricopsitule".

Anumite matroane care au o singură servitoare o maltratează în faţa musafirilor, ca să arate tuturor că sunt stăpâne... Cine are mulţi servitori în casă nu are nevoe să facă asta... Cine e mult iubită, nu trivializează iubirea, nu îi dă publicitate cu orice preţ.

Nu mi-a fost greu să aflu chiar de a doua zi, cine a fost procurorul de serviciu care a făcut sumara anchetă asupra sinuciderii lui Ladima. După câteva cuvinte schimbate, am aflat de altminteri că e şi el tot un poet, care însă mai prudent decât Ladima a studiat şi dreptul. L-am rugat să-mi povestească amănunte, şi mai ales, ce crede despre cauza acestei sinucideri.

— Iţi spun drept... Am rămas trăsnit când mi s'a telefonat ştirea... Eu îl socoteam drept unul dintre cei mai de seamă poeţi ai noştri, dela Eminescu încoace, deşi era aproape necunoscut marelui public. Asta a fost însă totdeauna soarta geniilor. Pe la prînz, servitoarea — locuia într'o curte lungă de pe 13 Septembrie — văzând că e uşa închisă, împotriva obiceiului, căci spu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramaniaromana.ro 1933-1947

nea ea, nu închidea niciodată, a bătut în geam, a strigat și cum asta era a doua zi, a chemat pe proprietăreasă... In sfârșit, când m'am dus eu, zăcea într'un pat îngust de tablă, cu capul căzut de pe perină pe umăr. Își trăsese un glonte în inimă, lipind țeava de piept și înăbușind cu pătura sgomotul... Nu s'a putut afla de unde și-a procurat revolverul...

De-abia mai puteam respira... Pe pereții biroului (îl căutasem pe procuror acasă), erau tot felul de fotografii și obiecte delicte. Cadavre fotografiate, în coșuri, sau pe podea așa cum fuseseră descoperite, asasini pociți, rebegiți parcă unii, fălcoși, alții, priveau cu pasivitate dintre jandarmi și polițiști. In cadrul acesta, comentariul morții lui Ladima, devenea insuportabil de adevărat și real.

— Credeți că s'a sinucis din cauza mizeriei ?

— Fie că se sinucid sau nu, mizeria e mai totdeauna cauza adevărată a morții poeților români, domnule Vasilescu. Cam toți evoluiază între spital și ospiciu.

Mă apăsa ca o mână grea, ceva pe inimă.

— Domnule Procuror, credeți că Ladima s'a sinucis într'adevăr pentru că nu mâncase de câteva zile ?

Cu capul aplecat într'o parte, ca să gândească parcă, probabil un tic, și-a lărgit gura, puțin amară, cu un accent circonflex de mustață tunsă, într'un zâmbet greu.

— De foame ? Asta nu... In buzunarul hainei, în ziua sinuciderii, avea o mie de lei în două hârtii de câte cinci sute. Nu e însă nevoie ca un om de patruzeci și ceva de ani să îndure

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelelor.romanulromanesc.ro

chiar foamea, pentru ca să se spună că totuşi a murit din pricina mizeriei. Domnule Vasilescu, poetul Ladima s'a sinucis însă din cauza unei femei.

Am încremenit într'o privire întrebătoare. El, fără să se uite la mine, a mai aranjat puţin tocurile şi tamponul de pe masă şi pe urmă, limpede.

— A lăsat pe masa lui cu cărţi, o scrisoare adresată unei doamne.

— ! ?

— O femee tânără şi elegantă, dacă vrei şi frumoasă, deşi mie nu mi se pare.

Aştept mereu.

— Pare-se că o iubea de ani de zile, cu un soiu de desnădejde înăbuşită.

— Se poate spune cine e această doamnă ?

— Desigur că pentru istoria literară nu va fi un secret. Am însă impresia că, din motive pe care nu le înţeleg, doamna aceasta n'a vrut să se dea publicităţii această întâmplare. Cel puţin aşa am înţeles din exagerat de prefăcuta ei nedumerire. Avea aerul că nu ştie... că nu pricepe absolut nimic.

— Nu e o actriţă ?

— Nu... nu... E cu totul altcineva... E proprietara unui magazin de mobile.

Dacă îmi daţi cuvântul d-voastră că veţi păstra oarecare discreţie, deşi în definitiv doamna nu e măritată, vă pot spune şi numele. Intr'un aviator şi secretar de legaţie cred că se poate avea încredere.

— Aveţi cuvântul meu...

— Doamna se numeşte Maria Mănescu şi e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaraz.ro/anuri/1933-1947

proprietara unui magazin de mobile din Calea Victoriei...

In craniul meu se mişcă spetezele unei mori de vânt.

— Aveţi motive să credeţi că era o scrisoare de dragoste ?

Căută într'un sertar, scoate o cheie, şi descue cu ea alt sertar.

— Când vă spun ce admiraţie am pentru geniul lui Ladima, vă închipuiţi că am avut şi dorinţa de a păstra măcar o copie fotografiată, după scrisoarea în care-şi lămurea pricina hotărîrei de a se sinucide.

Mi-am copiat-o şi eu, năucit, cu o absenţă de histeric.

„Mă gândeam Doamnă, că această parafă a iubirii mele va mai putea fi amânată. Socoteam chiar că, aşa cum dragostea mea s'a mişcat în aproprierea d-voastră, ani de zile neştiută, ca o felină domestică, va continua să se miste ca o umbră vie, indefinit de aci încolo. Să viu un ceas, două, pe zi în refugiul din fundul magazinului, să vă privesc, să vă ascult, reţinut, neînţeles, era pentru mine strict necesar, ca o gravă dietă sufletească. Pentru versurile mele, de ce nu v'aş spune azi ? această prezenţă a fost raţiunea şi însuşi procesul naşterii lor. Ce demon m'a îndemnat atunci spre răzvrătire, cine mi-a sous că am dreptul să pretind şi eu, bucuria de a mângâia o mână subţire, iubită, că aş avea şi eu dreptul să cuprind nişte umeri care-mi sunt dragi, să solicit un zâmbet înduioşat numai pentru mine. Dacă din toamna aceasta am făcut atâtea încercări de a rupe lanţurile nevăzute care mă ţin în mizeria mea sufletească mai rău decât cele de fier, e că nu mai puteam, creştea în mine, streină de mine, o dorinţă mai de neînvins decât orice tărie. Nu m'aţi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaroman.ro/ro/mdr/1933-1947

înțeles cu adevărat ? Toate aceste strigăte mute, disperate, să nu fi fost într'adevăr auzite, înțelese de d-voastră, care aveți mai multe simțuri decât celelalte femei, de cât ceilalți oameni din lume ?

Doamnă, versurile mele nu v'au spus nimic, pentrucă ele nu vorbesc nici odată de dragoste, dar substanța lor era, toată, iubirea acesta eterată și otrăvitoare, care astăzi neînduplecat, îmi apasă teava ucigașe pe piept.

Căci în ultimul timp, când am văzut cu ce indiferență dulce, din alt material, răspundeți nebuniei mele, am înțeles că în această țară, în această lume, eu sunt un paria blestemat, a cărei simplă atingere obligă la ablațiuni, că am datoria să vă evit.

Doamnă, în clipa morții, gândesc halucinat, ce-ar fi fost iubirea aceasta, despre care nu îndrăsnesc să spun: a noastră, și strig în mine însumi, bucuria cumplită, că gestul acesta descreerat, va scoate în privirea d-voastră alt gând, de cât afecțioasa indiferență de prințesă îndepărtată, pe care ați avut-o pentru mine până acum.

George Demetru Ladima

Am căutat să schimb imediat subiectul convorbirii. Tot conținutul sufletesc mi se clătina în simțuri ca apa într'un vas purtat. Nu-mi rămânea decât o capitulare, neputincioasă, totală ca un leșin. Parcă se despicase o catapeteasmă; parcă se anulase în derîdere o întreagă existență. Am ieșit împreună, și l-am condus cu mașina la Capșa, unde mi-a spus că-și ia de ani de zile șvarțul la ora 1 și un sfert. Acum câștigase câteva minute.

Dacă la început am șovăit mult, gândindumă că trebue să-i vorbesc d-nei T. — pe urmă m'am răsgândit cu disperare. Unde așî fi putut ajunge ?... Unde am fi ajuns ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Dar adevărul, sau o parte din el, trebuia să-l cunosc. Eram prins ca într'un remouu circular, din care cu toată rezistența comandelor, nu mă puteam desprinde. Am căutat să cunosc pe cei trei prieteni ai lui Ladima. Câteva zile de-arându-l am luat câte un șvarț, la Capșa în cafenea, unde nu intrasem până atunci cred nici odată, deși luam în fiecare zi într'o vreme, aperitivele cu băieții și fetele, la ora 1, dincolo în cofetărie.

Intrebam la început discret, după ce așteptam singur, și mai ales încet, pe chelner dacă nu e în cafenea d. Cibănoiu, de pildă, sau într'altă zi, un altul. Pe urmă când am întrebat, anume, cu carecare hotărîre, chelnerul m'a lămurit prietenos, că aceștia nu vin decât între 8 și 10 seara.

— Așa sunt clienții noștri, ai localului... cei adevărați... Fiecare are ora lui. Unii vin dimineața, să ia cafeaua cu lapte, alții la zece pentru rendez-vous-urile de afaceri, alții, cei mai mulți, între 12 și 1 la aperitive. Pe urmă cei care între 2 și 4 își iau cafeaua și așa mai departe... Aproape că unii nu s'au văzut nici odată, între ei, deși vin de ani de zile, chiar la aceiași masă... Domnul Ciobănoiu, venea la masa de colo, de sub calorifer, seara între 8 și 10, cu domnul Penciulescu, cu d. Bulgăran și cu d. Ladima... ăl de s'a sinucis.

— Și acum ?

— Acum, unul e mort, d. Cibănoiu nu mai vine de loc. Iar domnul Penciulescu s'a certat cu Bulgăran.

— Și nu mai vine nici unul aci ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Vine, tot între 8 şi 10 seara, d. Penciulescu.

L-am cunoscut, căci aci se fac uşor cunoştinţe, chiar a doua zi. Avea un cap negricios de actor bătrîn, care a jucat numai roluri de senatori romani... El a intrat în vorbă cu mine, fără nici o prezentare, după ce s'a aşezat la aceeaşi masă.

— Ai ţigări ?

Am scos tabacherea şi i-am oferit.

— Bucureşti cu carton? Are şi chelnerul. Nu fumez din astea... Trimite să-mi ia dela debit, Tomis fără carton.

Puţin cam surprins, am chemat pe picolo şi l-am trimis.

Nu ştiam de unde să încep, cum să aduc vorba...

M'a întrebat pe urmă el, cu o severitate de judecător de instrucţie, cu gura lăţită.

— D-ta cine eşti ? cum te chiamă ?

I-am spus, dar fireşte numele nu i-a spus nimic.

Cu fălcile strînse, cu privirea autoritară :

— Vasilescu, Vasilescu... dar cu ce te ocupi ? Ce faci?.. Din ce trăeşti?.. Din joc de cărţi ?..

In sfârşit, după ce am lămurit şi asta, am căutat mai târziu să aflu ceeace doream.

— Domnule Penciulescu... L-aţi cunoscut mi se pare pe poetul Ladima...

— N'am cunoscut nici un poet Ladima.

— Cum ? Nu l-aţi cunoscut pe Ladima ?

— Pe Ladima? pe dobitocul ăla? L-am cunoscut dacă vrei... şi vag, neglijent, arătând parcă lămurit, că n'avea altceva comun cu el nimic... întorcând capul în partea cealaltă: Venea pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc

aici, pe la Capșa.

— S'a sinucis, nu ?...

— Ce vreai să facă altceva ?

Rămân uimit, cu ceașca de șvarț la buze, pe urmă nedumerit.

— Se zice că era un poet foarte mare.

E indignat, ridică brațele îndoite dela cot a uimire, ca un blasfem.

— Poet mare!... auzi, Ladima, imbecilul ăla, poet mare !

Ca și când aș călca în călcâie, de nesigur ce sunt :

— In sfârșit... unul dintre cei mai de seamă poeți de azi.

Acru, cu gura arcuită ca o scoică.

— Ce-i aia „poeții de azi?" Sunt niște cretini toți... n'au nici unul talent...

Nu pot decât să îngân :

— Poate că... exagerați... In sfârșit... despre unii...

Aprig, sec, s'a întors trântit spre mine.

— D-ta știi ce e poezia ?

— ! ?

— Atunci ce tot spui prostii cu poeții de azi?

Sunt atât de surprins că nici nu fac gestul să-i dau cu tava 'n cap. Pe urmă iau lucrurile așa cum sunt. Așa s'o fi vorbind pe aci. Mormăie mereu cu capul într'o parte... Auzi, poeții de azi?... au ajuns toți proștii să aibă păreri despre poezie...

Se întoarce apoi brusc spre mine :

— Să-ți arăt eu poezie ! Și a început să declame, frumos, mărturisesc sincer :

Muzeul Digital al Romanului Românesc

„Tăcere este totul și nemișcare plină,
„Un cântec, sau descântec pe lume s'a lăsat.
„Nici frunza nu se mișcă, nici vântul nu suspină
„Și apele dorm duse și morile au stat.

Ai auzit? „nemișcare plină" și explică ridicând lămuritor un deget, „Un cântec sau descântec pe lume s'a lăsat"... Ei, îți plac?

Convin, sincer.

— Sunt într'adevăr foarte frumoase...

— Ei, știi de cine sunt?

Evident, nu mi se pare greu să ghicesc că sunt de el, dar întreb cu admirație voit nesigură:

— De dumneavoastră?

Ridică mâinile uluit în tavan...

— De mine? și parcă nu-și poate reveni. Auzi de mine! Mama ei de școală, că trec prin ea toți proștii... Sunt de Ion Heliade Rădulescu, domnule, de Ion Heliade Rădulescu... Și decât astea nu s'a scris nimic mai bun în românește.

A urmat o tăcere, căci eu eram literalmente copleșit de această isbucnire a lui. Penciulescu asculta, se vede, ce se vorbea la masa lungă din fund, căci cafeneaua dreptunghiulară cu canapele roșii ca lavițele lungi, de jur împrejur, cu ferestre mari în ziduri groase de închisoare, e destul de mică încât să se poată vorbi dela orice masă. S'a întors către mine, arătându-mi, cu o privire de milă și de ironie pe cei dela masa din fund, și a vorbit ca să audă toată cafeneaua:

— Auzi! dumnealui, fost deputat și economist! și, răstit, către ei: Englejii, domnule, au născocit numai cuvântul Warrant. Dar procedeul e vechi și străvechi, poate dela Fenicieni...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ewstatarans.ranana.ro/mdr/1933-1947

În urmă, l-au reintrodus Tătarii în veacul al XIII. când au cucerit lumea, când au înființat tehnica poștei și au făcut și depozitele warant, dealungul drumului Adriatica-Peking. Și îndesat, încruntat, cu barba nerasă, aspră: Să nu te lași, auzi, să nu te lași până când nu te faci profesor de economie politică... Așa-i trebue țării... mama lui, lui Apolodor din Damasc că a făcut podul peste Dunăre să ne vie toți gușații din Balcani...

A venit picolul cu țigările și mi-a adus și restul la 500.

Penciulescu și-a așezat dinainte cutia cu țigări, ca proprietate.

— Eh, cum asta? Bagi hârtiile, așa, în buzunar fără să te jenezi ?... Dă-mi o sută de lei, că nu mai găsesc curînd un imbecil ca d-ta...

Nici măcar n'am zâmbit, căci nici cei dela masa din fund nu răspunseră nimic și, pe urmă, aveam atâta nevoie de el. I-am împins hârtia spre pachetul verzui de țigări.

— Domnule Penciulescu, vream să te rog ceva... Aveai un prieten, pe d. Cibănoiu.

S'a încruntat ușor și grav, ca un pretorian pe gânduri :

— Cibănoiu !?

— Cibănoiu, fost la externe... pensionar.

Și net, convins :

— Nu cunosc... Nici n'am auzit de Cionoiu.

— Cibănoiu, am rectificat.

— Cionoiu, Cibănoiu... nu cunosc.

— Dar, Bulgăran ?

— Asta da... l-am cunoscut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaraze.ro/romdri1933-1947

— Mai vine pe aci, pe la Capșa ?

Mi-a răspuns convins :

— Nu l-am mai văzut de mult... Trebue să fie închis pentru vre-o excrocherie.

A fost întâia și ultima mea convorbire cu Penciulescu.

Adresa lui Cibănoiu am aflat-o dela Niculae, chelnerul, cu înfățișare de director de minister, al cafenelei. Câteva nopți nici n'am putut dormi de enervare, dorind să știu ce-a fost între Ladima și d-na T.

Fostul cancelar de legație nu e un om cu înfățișarea de bătrân, deși are mustața cărunțită. Stă pe strada General Angelescu într'o curte mare cu niște case vechi, care sunt proprietatea lui. Convinsul teosof trăește, după cum am aflat, din pensie și din ceeace-i vine dela cei câțiva chiriași nevoiași. Cele două camere-vagon și antreul în care locuește el personal, au pereții literalmente căptușiți cu cărți, pe mai multe rânduri chiar, cum se așează lemnele în pivniță. Pe jos, prin colțuri sunt alte cărți... Are de asemeni scoarțe rupte, o mulțime de obiecte vechi, unele de artă... Mi-a servit, pe o tavă de alamă, turcească, o cafea într'adevăr foarte aromată.

— L-ați cunoscut pe poetul Ladima, domnule coleg? dacă-mi dați voie să vă spun așa, îl vedeați ades ?

— Dar domnule Vasilescu eram prieteni foarte buni... Ce groasnică nenorocire, sinuciderea lui.

Adaog cu tristețe :

— Sigur, un poet atât de mare...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rt/1933-1947

— Poet, poate că nu era el... desigur... n'avea talent... Scria şi el aşa... Dar ce om!... ce inteligenţă!... Parcă mi-a murit un frate.. Numai că moartea lui mi s'a părut o nelegiuire...

— ! ?

— Religia condamnă sinuciderea, domnule Vasilescu... Nu ne e îngăduit nouă să corijăm hotărîrile Domnului... Un foarte mare păcat... Din cauza asta eu nici n'am luat parte la înmormântarea lui.

Sunt uimit. Imi aşez încet ceaşca filigeană pe tavă şi-l privesc serios.

— Dar eu nu ştiam că sunteţi creştin, domnule Cibănoiu, mi se spunea că sunteţi unul dintre şefii mişcării teosofice.

Surîde blând, îşi mângâie mustaţa ca a lui Briand.

— Nu, nu, nu... E drept că mai de mult m'am interesat de teosofie... Am studiat de asemeni toate religiile. Uite am aci, cărţi şi dicţionare de tot soiul, dar am ajuns la convingerea că tot creştinismul ortodox e suprema împăcare a sufletului. Ceeace mi-a arătat Cibănoiu, m'a îngrozit de admiraţie ca să zic aşa. Niciodată n'am văzut, în felul ei, o bibliotecă atât de complectă. Cărţi groase cât ceasloavele, sau colecţii mari, legate, ca enciclopediile, franţuzeşti şi nemţeşti despre catolicism, despre sfinţii filosofi, istorii de-ale conciliilor (lexicon judaic, am descifrat pe o serie de tonuri la fel, în limba germană).

— Vezi dumneata, domnule Vasilescu, ceeace are, negalat de frumos, ortodoxismul e faptul că e singura dintre confesiunile creştine, întemeiată pe credinţa adevărată... Catolicismul e ra-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

ţionalism curat... Dogmele creştin-ortodoxe prin cuprinsul lor ilogic, şi intenţionat ilogic, menţinut aşa după lupte de sute de ani, în sinoade ecumenice, înlăturînd orice înţelegere, arată că ortodoxismul nu e o religie de discuţie logică, ci de credinţă totală în Creatorul lumii...

— Dar acest creator, cum îl înţelegeţi, cum vi-l închipuiţi ?

A zâmbit blând.

— Dacă l-am înţelege, dacă l-am închipui, ar mai fi deasupra noastră ? Când eşti pe o movilă, o vezi toată, o închipui... dar când eşti pe un munte uriaş, care trece de nori, nu vezi nimic.

Răsplata noastră va fi în viaţa viitoare, când vom vedea şi vom înţelege nesfârşit mai mult, decât cei care au avut vanitatea ştiinţei pe lumea aceasta...

— Domnule Cibănoiu, dar după câte ştiu Ladima credea în Dumnezeu...

— Şi, dacă ar fi crezut mai departe, dacă ar fi rămas un bun creştin, ar fi trăit şi azi. Dar a avut nenorocirea să întâlnească în cale pe diavolul însuşi, subt înfăţişarea unui prieten.

Arunc chibritul, fără să mai aprind ţigarea.

— Dar Ladima s'a sinucis din pricina unei femei.

— Nu, nu domnule Vasilescu, a suferit din pricina unei femei, dar s'a sinucis din pricina unui mizerabil, Bulgăran.

N'am nici o tresărire, pentru că mi se pare de necrezut.

— Ingăduiţi-mi să vă întreb : Nu s'a sinucis din pricina unei femei, a unei doamne Maria T.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
bibliotecaregala.ro/mdrr1933-1947

Mănescu, pe care a iubit-o, se pare, ca un nebun ?

Își răsucește, din cutia de Macedonia de dinainte, în care sunt puse câteva felii de cartof ca să păstreze tutunul umed, o țigare groasă, pe care o pune într'un țigaret de vișin.

— Ladima, a iubit de altfel, domnule, o altă femee, nu pe această doamnă Maria Mănescu.

— ! ? Totuși i-a adresat o scrisoare, în clipa sinuciderii, arătând fără echivoc că din pricina ei se omoară...

Face un semn blajin, de negație, ca derivat dintr'o binecuvântare.

— Nu, nu, nu... Și s'a ridicat, s'a dus la biurou, din al cărui dulap a scos o sticluță, rotundă ca o eprubetă, de licheur cafeniu, și s'a scuzat, turnându-mi: Îngăduie să te rog să guști acest preparat. Eu ies foarte rare ori în oraș, și asemenea plăcută născocire, sporește încă, farmecul cărților. Era într'adevăr savuros, cu vreo trei soiuri de gusturi de drojdie și arome deodată.

— Domnule Cibănoiu, am vorbit cu procurorul de serviciu... Am văzut fotografia scrisorii lui Ladima.

Nu răspunde nimic, rămâne mult pe gânduri, ca și când, deși știe multe, nu ar vrea să spuie... După ce termină țigarea, scoțând mucul din țigaret, se decide :

— Domnule Vasilescu, acea doamnă, despre care de altfel am auzit mult bine, nu e pricina sinuciderii lui Ladima... Pricina acestei sinucideri e numai acel nerușinat de Bulgăran.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.stelransilvania.ro/mdr1933-1947

— De ce a scris, atunci, Ladima această scrisoare ?

S'a sculat, s'a plimbat puțin prin fața cărților lui, și pe urmă s'a așezat într'altul din jumătățile de fotoliu cu catifea roșie, cu ciucuri joase.

— Domnule Vasilescu, începu iar, cu invocarea numelui meu, ca și celelalte fraze, mă bucură că vă interesați atât de mult de un om, ale cărui merite, a cărui inteligență și mai ales cuviință creștinească, îl îndrituiau spre stima tuturor. Prin urmare am să vă spun ce știu și — datorită prieteniei noastre până în ceasul sinuciderii — veți vedea că știu oarecare amănunte. A dus mâna la bărbie ca o babă, mi-a turnat din nou din sticla eprubetă.

— Trebue să știți că nefericitul de Ladima a iubit, cu o patimă nepermisă, de om descreerat, pe o femee fără suflet, o actriță, fire netrebnică, în carnea căreia înflorea numai ochiul diavolului.

Am răsuflat și totul s'a așezat din nou în mine.

— Am acasă, domnule Cibănoiu, scrisorile lui Ladima, pe care le-am furat, ca să nu mai rămâie în mâinile ei.

Era să-i dea lacrimile, își agita degetele dela mâni, amuțit, de uimire.

— Ah ! domnule Vasilescu, dacă Ladima ar fi avut acele scrisori...

— Vi le voiu aduce data viitoare...

— Le-a cerut în scris, a fost să le ia... Am fost și eu de două ori, dar cum să poți sta de vorbă cu două femei, în care nimic nu amintește de Dumnezeu ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/rdr/1933-1947

— Dacă ai şti de când alerg după lămuriri... Te rog, nu te supăra de întrebările mele directe, de ce a scris atunci acea scrisoare ?

Nu răspunde numai decât, pe urmă, reia cu o nesfârşită tristeţă :

— Domnule Vasilescu, prietenul nostru, din pricina acelei iubiri înjositoare era un om pierdut. Şi-a dat seama de asta singur. Mai ales în ultimele săptămâni din viaţă, ţi-era milă să-l priveşti. Parcă se rupseseră în el resorturi, parcă organele nu-i mai funcţionau. Era cu mult mai rău decât bolnav. Se jurase, că după o ultimă întâmplare umilitoare, pentru nimic în lume nu se va mai duce la ea. Era el însuşi uimit că a putut să iubească o asemenea femee, îmi spunea chiar, că i-ar fi ruşine dacă ar afla şi altcineva, afară de noi, prietenii. Îşi dădea seama şi de aceea i-a şi cerut scrisorile înapoi... „Mi-e silă de mine însumi, Niculae, mi-e silă, de parcă am păduchi în suflet". I-am arătat că numai credinţa în Dumnezeu îl poate îndrepta din aşa cădere.... Şi aşa era să fie, căci era un bun creştin, găsea cuvinte frumoase despre bunătatea Celui prea înalt şi cred că în scurtă vreme s'ar fi împărtăşit din harul împăcării. Negreşit că uneori şovăia : „Niculae, nu mai pot. Sufer ca un câine greu bolnav. Gândul morţii mă ţine ca într'un cleşte zi şi noapte". Îl mângâiam cum puteam : „George, dacă moartea e trimisă de Domnul în înţelepciunea lui nemărginită, e o împăcare şi o binefacere, dar omul nu trebue să se gândească să-şi ia singur viaţa. — „Dumnezeu mă va ierta, Niculae, că ştie ce mult am suferit, şi cât l-a lăudat gândul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

meu, dar acest rău, iubirea asta, mă doare ca o bubă vânătă, scârboasă și nu o mai pot îndura. Dacă nu-mi fac seama singur e că m'așĭ răsuci de desgust în sicriu, dacă așĭ bănui că lumea crede că m'am sinucis din pricina acelei femei... sau poate că din cauza foamei... O asemenea moarte singură ar întrece în rușine, urîciunea suferințelor mele... Orice, dar să nu se știe că am suferit din pricina acelei nerușinate... sau că, om în toată firea, am suferit de foame"... Mi-a strâns brațul, că era de felul lui sbuciumat și mi-a arătat, spre uimirea mea, o hârtie de cinci sute de lei: „Vezi tu asta, Niculae? Vezi banii aceștia? Sunt prețul morții mele. Când am rupt cu femeea aceea, am suferit atât de mult, că din prima seară mi-am spus că trebue să mor. Dar nu trebue să se știe că în viață am suferit de foame, nu trebue să fie cadavrul meu, fără un ban lângă el, ca să creadă cineva că m'am sinucis din pricina foamei. Așa nu mă puteam sinucide. Și atunci am început să adun bani. Am adunat cinci sute de lei, cum se adună o zestre. Mi-au furat viața, m'au înjosit, dar mila lor nu-mi trebuie. Iți pot spune acum, pentrucă de eri mă simt mai bine, gândul morții m'a părăsit". Pe urmă s'a mai potolit, era ca o apă care scădea. Am crezut, domnule Vasilescu, în zilele acelea, că îndemnul morții l-a părăsit și așa era. Seara vorbeam îndelungă vreme aci... Regăsise calea către Domnul și, de ce n'aș spune-o? îl ajutase să se însenineze și convingerea lui că e un mare poet: „Mi-am dat această viață mizerabilă, pentru una infinită, Niculae... Sufletul meu va trăi o nouă viață, iar arta, pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

care ei n'au înțeles-o, o vor înțelege copiii lor, care se vor rușina de neînțelegerea părinților lor". Negreșit, că eu nu l-am contrazis despre asta, de vreme ce poate însăși această credință era inspirată de Domnul. Din nenorocire, prietenii care trebuiau să-l ajute cu vorba și gestul lor, i-au fost dușmani... Tocmai când, din cauza suferinței lui neînchipuite, avea nevoie de credință, ei i-au sdruncinat orice convingere. In săptămâna morții ne găseam toți patru la cafea la Bulgăran, când au început să-și bată joc de el. Penciulescu plin de venin îi spunea tot felul de răutăți : „De ce ai tu nevoie de nemurirea sufletului, Gedeme? Religia impune o ordine prestabilită. Ai fost dobitoc în această viață scurtă, iubind o femee de stradă... Dacă vei trăi încă o sută de vieți, nu e nici un motiv ca, fiind tot atât de dobitoc, să nu iubești tot femei de stradă... Atunci, la ce-ți trebue nemurirea?" Nu poți să-ți închipui cât punea bietul Ladima la suflet asemenea glume grosolane. Bulgăran, a cărui bibliotecă de ateu, e un adevărat laborator al diavolului, i-a făcut lungi teorii, ca să-i dovedească inexistența lui Dumnezeu.

Sunt nedumerit și-l întrerup cu o întrebare :

— Iartă-mă, domnule Cibănoiu, îl cunoaște-ți într'adevăr pe d-l Penciulescu, pentrucă...

— Desigur că îl cunosc, de vreme ce de vre-o cinci șase ani e chiriașul meu gratuit, într'o cameră din fundul curții.

— !?

— Cu cifre, cu păreri de autori, cu poze chiar i-a explicat Universul arătându-i zădărnicia oricărei credințe într'o Ființă Supremă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista arsiva a romanului 1933-1947

Ai să mă întrebi ce-am făcut eu în această împrejurare, ce am răspuns atacurilor şi argumentelor opuse ? Nimic... Existenţa lui Dumnezeu nu se poate dovedi şi e un păcat să cauţi s'o explici cuiva. Crezi numai... şi afirmi. Credo in quia absurdum. Ladima însă a prins să discute şi să apere, asta i-a fost pierderea.

Peste vre-o două zile l-am întâlnit foarte schimbat... Nesfârşit mai trist, ros parcă de un vierme crunt din el. — „Niculae, dacă Bulgăran are dreptate?" Era palid şi îi sticleau ochii. „Ascultă Niculae, dacă sunt ţărînă din ţărînă, dacă am ieşit din haos întâmplător şi nici odată nu vom cunoaşte o nouă viaţă, dacă aceasta, pe care am trăit-o, a fost singura posibilă pentru mine dintr'un miliard de posibilităţi, şi eu mi-am sacrificat-o îndurînd lipsuri cumplite, iubind pe Emilia Răchitaru ? Arde pielea pe mine ca o cămaşe de foc când mă gândesc că asta ar fi posibil".

I-am spus nedumerit :

— Dar Emilia nu există decât de doi ani în viaţa ta ?

— Dar în aceşti doi ani a istovit toate posibilităţile mele sufleteşti. Totul e stors sau sfărâmat în mine. Dacă n'ar fi credinţa în artă...

In seara următoare au fost noui discuţii. Ladima a spus că, chiar dacă nu există Dumnezeu, el crede în supravieţuirea prin artă, a strigat — deşi Penciulescu râdea de el — că totuşi a folosit cât putea mai bine această viaţă, în orice caz mai bine decât oricare dintre ei, crcind o operă care va supravieţui la nesfârşit.

— La nesfârşit? Ce înseamnă la nesfârşit? urla

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaniei.ro/mdrr1933-1947

Bulgăran... Intr'un număr oarecare de ani pământul tot va pieri... Ce înseamnă că opera ta va supraviețui o sută de ani, un milion, când tot se va împrăștia în haos, împreună cu praful pământului și al tuturor operelor, distruse într'un cataclism cosmic... Ascultă-mă pe mine, asta-i singura posibilitate de trăire. Asta... Să te plimbi pe bulevard, să vezi soarele, să iubești, să citești... Asta-i tot, între două nopți de neant -- zece, douăzeci, treizeci de ani de viață ireversibilă. Arta e o vanitate ca toate celelalte. „Zădărnicia zădărniciilor, toate sunt zădărnicii". Nu facem decât să amânăm o scadență. Ladima era alb ca varul: „Crezi asta, Bulgăran cu adevărat?... Am trăit patruzeci de ani". Și și-a cuprins fruntea în mâini cu ochii în lacrimi. „Am trăit patruzeci de ani, inutili".

Bulgăran i-a dat să citească și niște articole de revistă, de un ateism blestemat. Singur de altfel, i le-a cerut... Pe drum îmi spunea: „Niculaie, cel puțin dacă m'ar fi iubit Emy, viața asta n'ar fi fost zadarnică"... Eram îngrozit căci vedeam că iarăși se destramă... A doua zi l-am întâlnit din nou... Acum era însă tăcut... N'am putut scoate o singură vorbă dela el. Mergeam amândoi pe stradă. O singură dată la încercările mele de a redeștepta în el credința, mi-a șoptit îngândurat: „Totul e zădărnicie... Nu mai cred nici măcar în artă. Bulgăran și Penciulescu au dreptate". I-am cerut să-mi dea și mie cărțile care, picătura de apă ultimă, au clătinat și răsturnat un spirit atât de slab, și l-am întovărășit până acasă să le iau. A doua zi, era foarte abătut, ne-am dus să ne

Muzeul Digital al Romanului Românesc

plimbăm, că era în Maiu, la Șosea. Când ne-am întors, prin dreptul Teatrului Național a trecut Emilia la brațul unui bărbat... El mi-a pus mâna pe umăr... I s'au înălbit buzele și s'a răsucit ca o frunză... N'a mai fost chip să vorbesc cu el... A fugit de lângă mine ca un nebun... pe scările dinspre strada Matei Millo și a doua zi am aflat că s'a sinucis... Am rupt și cu Bulgăran și cu Penciulescu... Desigur că au găsit o materie moale ca o pastă, neînstare de rezistență... Nu e mai puțin adevărat că trăește în ei un mârșav spirit de distrugere.

Am mai stat aproape două ceasuri de vorbă cu Cibănoiu. Felul înțelepciunii lui mi-a plăcut foarte mult. I-am spus că eu socot pe Ladima un poet foarte mare și că voiu aduna tot ceea ce-l privește. Mi-a dat fotografia, vre-o două cărți. Ți le alătur de aceste caiete. Ași vrea să mă ajuți să-i publicăm volumul. Am luat și niște reviste cu articole cari pare că l-au tulburat atât. In zilele următoare le-am cetit și eu. Mărturisesc că mi-au dat un fior continuu. Din nou mi-am judecat tot ce-a fost, toate întâmplările cumplite și sbuciumate în lumina acestui Memento [1]). După cum am vorbit aseară la telefon, îți trimit totul. Eventual voiu mai întregi cele povestite, prin amănunte verbale.

---

[1]) Dăm aci în notă, ca să poată fi sărite, două articole, din două reviste dintre cele împrumutate de la Bulgăran, și însemnate cu sublinieri de către Ladima, pe care de altfel pare că l-au impresionat foarte mult. Cel dintâiu e o conferință a savantului Sir James Jeans, ținută la Universitatea din Cambridge, subt titlul „Soarele care moare".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cavatarasi.cimec.ro/mdr/1933-1947

„Cunoaştem stele care abia de sunt mai mari ca pământul, cele mai multe sunt atât de mari că sute de pământuri ar încăpea în fiecare din ele şi tot ar mai rămâne loc destul; ba ici-colo întâlnim câte o stea uriaşă care ar putea cuprinde milioane de pământuri. Şi numărul total al stelelor este fără îndoială învecinat cu numărul total al firelor de nisip de pe toate ţărmurile tuturor mărilor din lume. Atât e de mică locuinţa noastră în spaţiu în comparaţie cu substanţa totală a universului.

Mulţimea aceasta imensă de stele rătăceşte prin spaţiu: unele se grupează pentru a călători împreună, dar cele mai multe sunt călătoare solitare. Şi ele pribegesc prin universul atât de spaţios că apropierea unei stele de alta e un eveniment de o raritate aproape neimaginabilă. Majoritatea lor călătoresc într'o izolare splendidă, ca un vapor pe un ocean pustiu. Într'un model în care stelele ar fi ca nişte vapoare, fiecare vapor s'ar afla în medie la mai mult de un milion de mile de vecinul său cel mai apropiat, astfel că se înţelege lesne pentru ce asemenea corabie ararcori poate ajunge să se întâlnească cu altă corabie.

Noi credem totuşi, că acum vreo două miliarde de ani acest rar eveniment s'a împlinit şi că o stea, în goana sa oarbă prin spaţiu, s'a nimerit să se întâlnească cu soarele nostru. Precum Soarele şi Luna provoacă maree pe pământ, tot aşa steaua aceasta trebue să fi stârnit maree pe suprafaţa solară. Dar cât de deosebite, fireşte, de mareele plăpânde pe care le ridică massa modestă a Lunii pe oceanele noastre! Un val gigantic trebue să fi străbătut suprafaţa Soarelui, spre a alcătui în cele din urmă un munte de o înălţime prodigioasă, mărindu-se necontenit pe măsură ce se apropia cauza acestei tulburări. Apoi mai înainte ca steaua străină să fi început a se depărta din nou, atracţiunea ei deveniso atât de puternică încât muntele acesta a fost sfărâmat şi s'a împrăştiat în fragmente mici până la mari depărtări, întocmai cum coama unui val îşi aruncă departe spumele. Şi de atunci acele mici frag-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramanilor.ro 1933-1947

mente gravitează neîncetat împrejurul Soarelui, părintele lor. Sunt planetele, cele mari și cele mici, dintre care una e pământul nostru.

Soarele și celelalte stele pe care le vedem pe cer sunt toate de o căldură imensă — mult prea mare ca viața să se poată stabili pe ele. La fel erau, fără îndoială, și fragmente expulsate din Soare în clipa sfărâmării lor. Incetul cu încetul însă ele s'au răcit atât de mult că azi nu le-a mai rămas căldură proprie, temperatura lor actuală fiind datorită în întregime radiației pe care le-o dăruește soarele. Pe urmă, nu știm nici cum, nici când, nici de ce, unul din aceste fragmente în curs de răcire a dat naștere vieții. A început cu organisme simple care nu erau capabile a face altceva de cât să se reproducă și să moară. Din aceste umile începuturi însă a izvorît un curent vital care, progresând prin complexități tot mai mari, a sfârșit prin a produce ființe ce își fac un temeiu al vieții din emoțiile și ambițiile lor, din judecățile lor estetice și religiile lor în care sunt conservate cu evlavie speranțele lor cele mai înalte și aspirațiile lor cele mai nobile.

Nu putem afirma nimica, dar e cu totul verosimil că omenirea în acest chip și-a dobândit existența. Instalați pe microscopicul nostru fragment de fir de nisip am ajuns a ne sili să pătrundem natura și scopul universului care ne înconjoară locuința noastră în spațiu și timp. Prima noastră impresie e ceva ce seamănă cu groaza. Universul ne îngrozește prin imensitatea nesocotită a distanțelor sale, prin lungimea de neconceput a perspectivelor sale de timp care reduce toată istoria omenirei la durata unei clipiri din ochi, prin extrema noastră singurătate, prin neînsemnătatea materială a locuinței noastre în spațiu — a milioana părticică a unui fir de nisip dintre toate firele de nisip de pe toate țărmurile lumii. Dar mai presus de toate ni se pare îngrozitor universul fiindcă pare a fi indiferent față de orice fel de viață asemănătoare cu a noastră; emoția, ambiția și succesul, arta și religia, toate acestea par streine de planurile sale. Ar trebui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramaniei.ro/rr1933-1947

poate chiar să se spună că universul pare ostil oricărei vieți asemănătoare cu a noastră. Spațiul gol, în cea mai mare parte, e atât de rece că distruge prin îngheț orice vietate; partea cea mai mare a materiei răspândită în spațiu e, tocmai dimpotrivă, atât de arzătoare că face imposibilă orice viață; spațiul e brăzdat și corpurile astronomice sunt bombardate neîncetat de felurite radiații dintre care multe sunt probabil defavorabile vieții, ba chiar capabile s'o nimicească.

Intr'un astfel de univers am picat noi oamenii fără să prea știm cum, dacă nu cumva din greșeală, în orice caz prin efectul a ceeace se poate numi cu multă dreptate un accident. Intrebuințarea acestui cuvânt nu înseamnă că ar fi surprinzător că pământul nostru există, căci accidente vor fi totdeauna și dacă universul va mai dura destul timp, e probabil că toate accidentele ce se pot concepe se vor realiza la timpul lor. Huxley, mi se pare, a spus că dacă am pune șase maimuțe să bată, fără nici o noimă, la niște mașini de scris mai multe milioane de milioane de ani, ele ar ajunge în mod fatal, cu timpul, să scrie toate cărțile ce se păstrează la British Museum. Dacă, examinând ultima pagină compusă de o astfel de maimuță, am constata, că, întâmplător, tăcăneala ei orbească a produs un sonet de Sheakespeare, am avea dreptul să socotim acest accident remarcabil, dar dacă am trece în revistă milioanele de pagini, produse într'un număr imens de milioane de ani, noi putem fi siguri din nainte că undeva se va găsi un sonet de Shakespeare, produs al jocului orb al întâmplării. La fel e și cu milioanele de milioane de stele ce rătăcesc orbește timp de milioane de milioane de ani prin spațiu; prin firea lucrurilor ele trebue să întâmpine tot felul de accidente posibile; așa încât vor trebui în mod necesar să dea naștere, cu timpul unui număr determinat de sisteme planetare. Totuși numărul acestora va fi infim în comparație cu numărul total al stelelor, de pe cer.

Raritatea aceasta a sistemelor planetare e un punct

Muzeul Digital al Romanului Românesc

important, fiindcă, după câte vedem, viața, așa cum o cunoaștem noi, nu poate lua ființă decât pe planete ca pământul nostru. Ca ea să poată apărea, trebuesc condiții fizice convenabile între care cea mai importantă e tot temperatura care să permită corpurilor să existe în stare lichidă.

Stelele însele trebuesc date la o parte, fiindcă sunt prea calde. Le putem socoti ca o imensă multitudine de focuri împrăștiate prin spațiu, răspândind căldură într'un climat care nu trece de circa patru grade peste zero absolut, cam —269° C. și care e chiar mai rece în vastele spații ce se întind dincolo de Calea Laptelui. Departe de focurile stelare stăpânește acest frig inimaginabil de sute de grade; în apropierea lor e însă o căldură de mii de grade care face să se topească toate corpurile solide și să se evaporeze toate lichidele.

Viața nu poate exista de cât înlăuntrul unei zone temperate ce înconjoară pe fiecare dintre focurile acestea cerești la o distanță anume. In afară de zonele acestea viața ar fi ucisă de frig, mai înlăuntru ca ar fi arsă de căldură. Un calcul sumar arată că zonele înlăuntrul cărora viața este posibilă, adunate toate laolaltă formează mai puțin de o miliardime de milioane a spațiului întreg. Apoi chiar înlăuntrul acestor zone viața trebue să fie extrem de rară căci faptul de-a proecta departe planete, cum a făcut Soarele nostru, e un accident atât de puțin frecvent pentru un Soare, încât probabil deabia una la 100.000 de mii de stele posedă o planetă care se învârtește în jurul ei în zona aceasta redusă unde viața e posibilă.

Pentru acest motiv pare imposibil ca universul să fi fost conceput la origine cu scopul de a produce viața; dacă ar fi fost așa, ne-am fi putut aștepta să găsim o proporție mai echitabilă între enormitatea mecanismului și rezultatul obținut. La prima vedere cel puțin, viața pare a fi numai un subt-produs, fără nici o importanță; noi, ființele vii, suntem într'un fel alături de linia principală.

Nu știm dacă niște condiții fizice convenabile sunt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

suficiente în sine pentru a produce viața. O anume școală pretinde că pe măsură ce pământul s'a răcit, a fost natural și aproape inevitabil să se nască viața. Alta susține că un prim accident dând ființă pământului, un al doilea a fost necesar pentru a produce viața. Constituanții elementari ai unei ființe vii sunt atomi chimici cu totul ordinari: carbon, așa cum îl găsim în seu ori în funigină, hidrogen și oxigen, așa cum se găsesc în apă; azot, așa cum alcătuește cea mai mare parte a atmosferei; și, așa mai departe. Toate felurile de atomi necesari vieții au trebuit să existe pe pământul nou născut. Din când în când întâmplarea a putut face un grup de atomi să se grupeze întocmai în felul cum sunt grupați în celula vie. De fapt, într'un răstimp suficient de lung, trebuia cu certitudine să se grupeze astfel, cu aceiași certitudine cu care cele șase maimuțe trebuiau într'un răstimp suficient, să sfârșească prin a tapa pe mașinile lor un sonet de Sheakespeare. Dar atunci atomii aceștia astfel grupați alcătui-vor oare ei o celulă vie?

Cu alte cuvinte, o celulă vie este ca o simplă grupare de atomi ordinari potriviți într'un fel insolit oarecare, sau este ceva mai mult? Este ea numai un ansamblu de atomi, sau ansamblu de atomi plus viață? Sau iarăși, cu alte cuvinte, un chimist suficient de abil ar putea oare creea viață plecând de la atomii necesari, cum un copil creează o mașină cu piesele din cutia de jucării, și pe urmă să o facă să funcționeze? Ignorăm răspunsul. Când va veni, el ne va indica dacă alte lumi nu sunt locuite ca a noastră și prin urmare va influența considerabil interpretarea noastră asupra sensului vieții; s'ar putea chiar că acest răspuns să producă mai mare revoluție în gândirea umană de cât sistemul astronomic a lui Galilei sau doctrina biologică a lui Darwin.

Ceeace știm perfect totuș este că, dacă materia vie se compune din atomi cu totul ordinari, aceia din care se compune în mare parte, au o aptitudine specială

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ramuri1933-1947

de a se coagula în grupări, în „molecule" deosebit de voluminoase.

Cei mai mulți atomi nu posedă proprietatea aceasta. Atomii de hidrogen și de oxigen de pildă se pot combina pentru a forma moleculele de hidrogen (H^2 sau H^3), de oxigen sau de ozon (O^2 sau O^3) de apă (H^2 O) sau de apă oxigenată (H^2 O^2), dar nici unul din acești compoziți nu cuprinde mai mult de patru atomi. Adăogirea azotului nu schimbă mare lucru: compușii hidrogenului, oxigenului și azotului cuprind toți relativ puțini atomi. Dar o adăogire ulterioară de carbon transformă complect tabloul; atomii de hidrogen, de oxigen, de azot și de carbon se combină pentru a forma niște molecule cuprinzând sute, mii și chiar zeci de mii de atomi. Corpurile vii sunt alcătuite în esență din asemenea molecule. Cu vreun secol în urmă se admitea încă, obicinuit, că ar fi necesară un fel de forță „vitală" pentru a produce aceste molecule uriașe precum și celelalte substanțe care intră în compoziția corpurilor vii. Dar iată că Wöhler, în laboratorul său și prin procedeurile firești ale sintezei chimice, a produs ureea (CO^2) (NH^2) care este un produs tipic animal; pe urmă s'a realizat sinteza și altor elemente ale corpurilor vii. Azi fenomenele ce se atribuiau odinioară „forței vitale" se interpretează unele după altele prin mijlocirea procedeelor ordinare ale fizicei și ale chimiei. Deși problema e încă departe de soluția ei, devine din ce în ce mai probabil că ceeace deosebește special materia corpurilor vii este prezența, nu a unei „forțe vitale", dar a acestui element cu totul banal, carbonul, totdeauna în combinație cu alți atomi, cu care împreună formează molecule excepțional de voluminoase.

Dacă este așa, atunci viața nu există în univers decât pentrucă atomul carbonului posedă anume proprietăți excepționale. Interesul pe care-l prezintă carbonul din punct de vedere chimic rezidă fără îndoială în faptul că acest element formează un fel de tranziție între metale și metaloide, dar până acuma nu se cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cersitarias.ramania.ro/mdr1933-1947

noaşte în constituţia fizică a atomului de carbon nimic ce ar putea explica aptitudinea-i cu totul specială de a lega împreună alţi atomi. Atomul de carbon se compune din şase electroni care se învârtesc în jurul unui sâmbure central ca şase planete gravitând în jurul unui soare; el pare a nu se deosebi de cei doi vecini ai săi mai apropiaţi în tabloul de elemente chimice, atomii de bor şi de azot, decât că posedă cu un electron mai mult decât primul şi cu un electron mai puţin decât al doilea. Totuş această uşoară diferenţă trebue să explice în ultimă instanţă toată diferenţa dintre viaţă şi absenţa de viaţă. Fără îndoială raţiunea pentru care atomul cu şase electroni posedă aceste proprietăţi remarcabile îşi are origina în vreo lege primordială a naturii pe care fizica matematică încă n'a ajuns s'o pătrundă.

Chimia mai cunoaşte şi alte cazuri similare. Fenomenul magnetismului permanent, apare într'un grad exacerbat în fier, şi într'un grad mult mai redus la vecinii săi, nichelul şi cobaltul. Atomii acestor elemente posedă câte 26, 27 şi 28 de electroni. Proprietăţile magnetice ale celorlalţi atomi sunt, în comparaţie, aproape neglijabile. S'ar părea deci că, deşi nici aici fizica matematică n'a lămurit încă chestiunea, magnetismul ar depinde de proprietăţile particulare ale atomilor cu 26, 27 şi 28 de electroni, şi mai cu seamă de ale celui dintâi. Un al treilea exemplu ni-l oferă radioactivitatea care se limitează, în afară de excepţii aproape neînsemnate, la grupul de atomi posedând dela 83 la 92 electroni; nici aici nu ştim pentruce. Astfel singurul lucru ce ni-l poate spune chimia este că viaţa trebue pusă în aceeaşi categorie ca magnetismul şi radioactivitatea. Universul e construit în aşa fel încât să funcţioneze după anumite legi. După aceste legi, atomii care posedă anume număr definit de electroni, adică 6, dela 26 la 28 şi de la 83 la 92, au anume proprietăţi speciale care se manifestă în fenomenele vieţii, ale magnetismului, şi ale radioactivităţii. Un creator atotputernic, pe care nu l-ar fi împiedecat nici o limitare, n'ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc

fost redus la legile care guvernează universul actual; el ar fi putut alege să construiască un univers conform cu oricare din infinita multiplicitate de grupuri de legi posibile. Dacă ar fi adoptat un alt ansamblu de legi, alți atomi particulari ar fi putut poseda alte proprietăți speciale legate de constituția lor. Nu putem spune care anume, dar pare a priori neprobabil că radio-activitatea, magnetismul sau viața ar fi figurat printre aceste proprietăți. Chimia bănuește că viața, ca și magnetismul și radio-activitatea, poate să nu fie de cât o consecință accidentală a grupului particular de legi care cârmuește universul actual.

Este adevărat că cuvântul „accidental" se pretează la discuții. Căci pentru ce creatorul universului n'ar fi ales un grup special de legi tocmai pentrucă aceste legi aveau să tragă după ele apariția vieții? De ce n'ar fi fost acesta felul său de a crea viața? Atâta timp cât considerăm pe creator o ființă antropomorfică, animate de sentimente și de interese asemănătoare cu ale noastre, nu se poate răspunde la obiecția aceasta decât cel mult prin observația că, odată admis postulatului unui astfel de creator, nici o discuție nu poate adăoga mare lucru la ceeace s'a acceptat dintru început. Dar dacă alungăm din spiritul nostru orice urmă de antropomorfism, nu mai avem nici un motiv să presupunem că legile actuale ar fi fost alese înadins pentru a produce viața. Ar fi fost tot atât de rațional de pildă să gândim că ele au fost alese pentru a produce magnetismul sau radio-activitatea — ba chiar mult mai rațional fiindcă, după toate aparențele, fizica joacă în natură incomparabil un rol mai mare de cât biologia. Dacă o considerăm dintr'un punct de vedere strict material, extrema neînsemnătate a vieții ar putea contribui mult la distrugerea opiniei că viața aceasta ar fi putut interesa cândva deosebit pe marele arhitect al universului.

O comparație familiară va limpezi poate mai bine situația. un marinar fără imaginație, obșnuit a face noduri, nu ar putea crede în posibilitatea trecerii oceanului

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1933-1947

dacă n'ar exista posibilitatea de a face noduri. O funie însă nu se poate înoda decât într'un spaţiu cu trei dimensiuni ; nici un nod nu e susceptibil de a se realiza într'un spaţiu de 1, 2, 3, 4, 5 sau orice alt număr de dimensiuni. De aci marinarul nostru fără imaginaţie ar putea deduce că un creator binefăcător trebue să fi luat pe marinari sub protecţia sa deosebită ; că acest creator a voit ca spaţiul să aibă trei dimensiuni anume pentruca în universul creat de dânsul, să se poată face noduri şi să se treacă oceanul — cu un cuvânt că spaţiul are trei dimensiuni pentruca să poată exista marinari. Acest raţionament pare a avea aceeaşi valoare la argumentul de mai sus ; într'adevăr viaţa, considerată în ansamblul ei şi facultatea de a face noduri, au cam aceeaşi importanţă ; şi una şi cealaltă nu alcătuesc de cât o fracţiune cu totul fără însemnătate a activităţii totale a universului material.

Deci, după actualele date ale ştiinţei, în acest fel surprinzător am ajuns să existăm. Iar mirarea noastră nu poate de cât să sporească îndată ce căutăm să trecem dela problema originilor, la aceea a scopului existenţei noastre, adică dacă încercăm să prevedem ce rezervă rasei noastre destinul.

Viaţa aşa cum o cunoaştem, nu poate exista decât în condiţii convenabile de lumină şi căldură ; noi înşine nu existăm decât pentru că pământul primeşte de la Soare exact cantitatea necesară de radiaţie ; dacă s'ar rupe echilibrul într'un sens sau altul, exces sau lipsă, viaţa ar dispărea inevitabil de pe globul nostru. Şi trăsătură esenţială a situaţiei este că echilibrul se poate rupe foarte lesne.

Omul primitiv, trăind în zona temperată a pământului, a trebuit să vază cu un fel de groază epoca de ghiaţă coborând peste aşezările lui ; în fiece an ghe̦ţarii ajungeau mai jos în văi ; în fiecare an soarele părea mai puţin capabil de-a furnisa căldura pe care o reclama viaţa. Pentru el, ca şi pentru noi, universul părea a fi ostil vieţii.

Noi care trăim acum în zona îngustă temperată din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
no.stefanmaiorescu.ro/inc/1933-1947

jurul Soarelui și care căutăm să străbatem depărtările viitorului, vedem că suntem amenințați de o epocă de ghiață cu totul diferită. Întocmai precum Tantal, stând în picioare într'o apă destul de adâncă încât aproape să-l înece, era totuși condamnat să moară de sete, la fel este destinul tragic al rasei noastre de a fi condamnată să moară de frig în timp ce cea mai mare parte a substanței universului va rămâne atât de arzătoare că în ea viața nu se va putea adăposti. Soarele, neavând nici o sursă exterioară de căldură, va emite fatal din ce în ce mai puține radiații generatoare de viață și prin aceasta chiar zona temperată a spațiului în care viața poate exista va trebui să se reducă încetul cu încetul și să-l alunge spre frig și spre întunecimile exterioare.

Pe cât putem prevedea ele vor continua să activeze până când frigul va fi ucis viața pe pământ, afară dacă vreo ciocnire sau vreun cataclism nu vor interveni și nu vor distruge viața mai curând, printr'o moarte mult mai rapidă. Acest destin în perspectivă nu e rezervat numai pământului nostru ; alți sori vor muri ca și al nostru și viața care ar putea exista pe alte planete va avea și acolo același sfârșit fără glorie.

Fizica ne ține același limbaj ca și astronomia. Căci, independent de orice considerație astronomică, principiul general al fizicei cunoscut subt numele de a doua lege a termodinamicei prezice că universul nu poate avea decât un singur sfârșit, o „moarte termică", atunci când energia totală a universului va fi distribuită uniform și când toată substanța sa va avea aceeași temperatură. Temperatura aceasta va fi însă atât de joasă că va face imposibilă orice viață. N'are importanță pe ce cale se va ajunge la această stare finală ; toate drumurile duc la Roma și sfârșitul călătoriei nu poate fi altul de cât moartea universală.

Dar atunci la atâta se reduce viața ? A cădea aproape din greșeală, într'un univers care n'a fost făcut pentru viață și care, după toate aparențele, îi e complect indiferent sau chiar hotărît ostil. A rămânea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.stefanmoraru.eu/mdr/1933-1947

cramponați pe un fragment de fir de nisip până ce frigul morții ne va fi nimicit ; a ne pavana un răstimp de o oră pe teatrul nostru minuscul, știind foarte bine că aspirațiile noastre sunt toate condamnate la un eșec final și că tot ce vom fi făcut va trebui să piară împreună cu rasa noastră, lăsând universul ca și când noi n'am fi existat ?

Astronomia pune întrebarea, dar cred că răspunsul trebue să-l cerem fizicei. Căci astronomia poate să ne demonstreze aranjamentul actual al universului, vidul și imensitatea spațiului, și neînsemnătatea locului ce-l ocupăm noi întrînsul ; ea poate chiar să ne spue câte ceva și despre natura schimbărilor produsă de trecerea timpului. Dar trebue să pătrundem adânc în natura fundamentală a lucrurilor înainte de a putea spera un răspuns la întrebarea noastră. Iar aceasta nu mai ține de domeniul astronomiei ; dimpotrivă ancheta aceasta ne duce de-a dreptul în inima fizicei moderne".

Fragmentul de mai jos, îl scoatem din celălalt articol, împrumutat de Bulgăran, publicat într'o mare revistă franceză, și intitulat „Evoluția e oare revolută ?"

„Ființele vii sunt departe de a fi toate capo d'opere. Cum notase deja Théophraste d'Eresos, sunt în natură multe lucruri rău făcute, sunt multe note false în pretinsa „simfonie a adaptărilor", care ar fi lumea animată.

Se cunosc animale care se împiedecă în ghiarele lor prea lungi, altele care pot abia să se miște, abia să mănânce, sau abia să se reproducă ; în sfârșit animale atât de defectuoase și de greșit făcute, cât pot să fie, așa cum sunt ele. Nedințatele și cetaceele sunt, spune Guyénot „colecții de monstruozități": Furnicarul merge greu pe cioatele lui cu ghiare. Mezoplodonul are dinți mediani și îndoiți înăuntru, care îi închid aproape cu totul gura ; Leneșul are ghiare așa de mari că nu poate

Muzeul Digital al Romanului Românesc

să meargă și e silit să rămâie agățat de ramurile arborilor.

Iată păsări dăruite cu ciocuri straniu de incomode: Rhyncops a cărui mandibulă inferioară întrece cu mult pe cea superioară; Anastomus cu ciocul deschis, Cataoul cu ciocul prea masiv, Avocetta cu ciocul prea subțire. Iată tritonii Molge, Waltlii și Tylotriton ale căror coaste sunt așa de ascuțite că le găuresc pielea. Iată Cetoniile crematoșilide și Clavigeride, pe care o gură prea astupată le face incapabile să trăiască fără ajutorul furnicilor. Iată fluturi, frigani și efemere care n'au trompă. Iată larve de monstrilide lipsite de tub digestiv. Alături de aceste ființe, care abia trăesc, iată încă ființe baroce prevăzute cu structuri fanteziste inutile și jenante: Rhynchophores cu gâtul peste măsură de mare, Macrophtalmes cu ridicule peduncule oculare, Sphonyophore cu uimitoare escrescențe frontale, Acanthocines cu antene nedefinite.

In prezența acestor creaturi schiloade, pocite, caricaturale cum să nu convii cu ipoteza mutaționistă care face să iasă lumea vie dintr'o serie de întâmplări greu censurate de moarte.

P. S. George Demetru Ladima intră cumva și el, în vreuna dintre aceste categorii de ființe, aparent desăvârșite, notate însă prin vreun minus, sau prin vreun adaos, care face viața grea, imposibilă?

Vreau să spui. talentul sau intransigența morală, au ceva din surplusurile ridicule, și periculoase, ale unui Rhynchophores, ale unui Macrophtalmes sau ale unui Sophoryophore? Să fie într'adevăr poetul, un exemplar „greu cenzurat de moarte"?

F. V.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
bibliotecadigitala.ro/mdrr1933-1947

EPILOG II

Dela întâlnirea din dreptul Cercului Militar, când, arătându-mi o trecătoare banală și gândind la poetul nefericit, Fred Vasilescu simțise un gol în propria lui existență, nu ne mai întâlnisem. Ades îi telefonam ca să văd dacă își ține făgăduiala dată.

Până la începutul lui Octombrie, nu se decisese să-mi scrie întâmplarea aceasta, din August, care-l tulburase atât.

— Poimâne e 1 Octombrie... Incep la 1 Octombrie.

I-am arătat că acesta e pretext de școlar leneș... Numai școlarii lăsători, leneși se decid să învețe bine „începând în ziua întâia a trimestrului", sau își fac frumos temele numai când inaugurează caete noui.

— Poate că e adevărat... Dar mai e și altceva... E un reprezentant al unei fabrici engleze de avioane în București și trebue să mă ocup de el. La sfârșitul lunii pleacă...

Intr'adevăr s'a apucat să scrie. Mi-a arătat, tot la telefon, că „merge greu". Că frazele se fac mai mari decât ar vrea el, și-și încurcă propozițiunile. I-am recomandat procedeul excelent al

Muzeul Digital al Romanului Românesc

parantezelor şi, la nevoe, al frazelor fără sfârşit. A râs şi mi-a promis că aşa o să facă.

Pe la jumătatea lunii ne-am întâlnit la curse. Câştigase un premiu însemnat cu un cal în care pusese mari speranţe şi era aproape fericit... Venind dela cântar, după cursă, distrat de bucurie, m'a luat de braţ şi mi-a spus că „trebue" să ne întâlnim, că vrea să-mi vorbească... Era oarecare incoherenţă în tonul lui, din pricină că era aşteptat de un grup de tinere doamne, şi eu îl ţineam în loc. Dar pentrucă mi se părea totuşi că într'adevăr vrea să-mi vorbească, am stăruit.

— Cum merge subiectul ?

Fluid, plutind deasupra momentului...

— Nu ştiu... dacă e bine sau rău... Nu-mi dau seama dacă-ţi va fi de folos, dar de abia aştept în fiecare zi să mă văd în odaia mea de lucru, la masa de scris... E o adevărată voluptate... Dimineaţa nu scriu, numai sbor... Cum sfârşesc masa, de la restaurant mă duc deadreptul acasă... Intre 3 şi 9 seara, căci numai atâta scriu pe zi... nu sunt acasă pentru nimeni... De multă vreme n'am mai fost atât de mulţumit... Ascultă „trebue" să-ţi vorbesc... Dă-mi mâine un telefon... Şi făcând un gest puţin pripit: Nu cunoşti pe doamna Demetriade?.. Hai să te prezint...

Am înţeles că bănuia că îl ţiu în loc anume ca să mă prezinte, cum fac unii vizite riscate în timpul mesii, şi am refuzat, mulţumindu-i. M'a bătut cineva pe umăr şi m'am întors. E un fost colaborator al ziarului Le Progrès, de câteva ori deputat, care m'a apostrofat amical şi mirat:

— Eşti prieten cu Fred Vasilescu ?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeulromanului.ro/mdr/1933-1947

Destul de surprins am fost eu de această mirare.

— Da... e un prieten foarte agreabil...

— Ei, ce spunea?... Era radios că a luat 200 de mii de lei? M'a luat de braţ, protector şi cordial, şi am pornit spre ghereta albă şi spânzurată a potoului... Deşi era o zi de toamnă frumoasă, cu albastrul înalt, era lume puţină... Mai mult obicinuiţii, ca să zic aşa...

M'a surprins acreala cu care fostul deputat şi secretar general, m'a întrebat despre prietenul meu.

— Cred că dacă Fred Vasilescu ar urmări să câştige... bani... în primul rând n'ar ţine grajd de cai de curse, nu ?

Mi-a răspuns cu un ton indiferent şi ironic.

— Crezi ?

— Cum să nu cred... Un grajd de curse costă şi nu aduce nimic.

Mi-a repetat automat şi poros :

— Crezi ?

— Fără îndoială că da...

A început să-şi însemneze cu creionul în program.

— De unde ştii că Fred Vasilescu nu urmăreşte ceva... cu grajdul lui ?

— Ambiţia puerilă de a figura printre proprietari ?

E adevărat că oarecare diferenţă de vârstă putea îngădui convorbitorului meu un ton de superioritate, exagera însă, în maniera lui condescendent cordială.

— Dragă domnule, Fred Vasilescu ţine cu orice preţ, ca la 40—50 de ani să devină mem-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.stethesc.ro/uro/mdm1933-1947

bru al Jockey-Clubului.

Mi s'a părut o glumă dintre cele mai năzdrăvane din câte puteam auzi.

— Cum ? începe cu cai de curse, la 25 de ani ca să pregătească o alegere peste un sfert de veac ?

— Da, şi nici atunci nu va reuşi.

Mi se părea cu adevărat posnaşe afirmaţia, iar nedumerirea mea era atât de evidentă, atât de profund sinceră, că fostul deputat s'a tulburat.

— Ascultă, dumneata nu ţii de pe acum să fii membru al Academiei?.. Tot aşa Fred Vasilescu îşi pregăteşte de pe acum alegerea la Jockey Club.

Imi venea să rîd.

— Trebue să-ţi spun, mai întâi că nici prin cap nu-mi trece să ajung la Academie. Dar în sfârşit, Academia e Academie... fie ea şi românească... Dar Jockey-Clubul... românesc ? iartă-mi expresia! Şi încă, să-ţi faci un ideal din el ? E orice ai spune, puţin comic.

Mai vârstnicul meu prieten era foarte iritat acum.

— D-ta ştii că membrii ai Academiei au căzut la alegerea dela Jockey Club ?

— N'am ştiut... şi, îngădue-mi să ţi-o spun, nu cred nici acum... Mi-a citat atunci nume, care m'au nedumerit, şi a trebuit să convin...

— Bine, înţeleg, aţi refuzat un scriitor, sunteţi oarecum consecvenţi cu d-voastră. Dar Fred Vasilescu e un monden, ca să zic aşa, în sfârşit, unul din ai d-voastră...?

Fără să mă privească, în timp ce ocoleam tribuna spre paddoc, mi-a spus cu o profundă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mc/1933-1947

convingere, cu un accent neașteptat, și inexplicabil de grav și de hotărît :

— Dragul meu, băiatul Lumânărarului, ori ce ar face, nu va fi niciodată membru al Jockey Clubului... De altminteri ce mai vrea ? E imens de bogat, adică tată-său... E tânăr, frumos, are femeile cele mai bine din București... Ce e prea mult strică...

Mărturisesc că așa înțeleg lucrurile, și oricât de comică mi se părea ambiția de a fi membru al Jockey Clubului, conveneam că fostul colaborator al lui Marghiloman are dreptate.

Își nota acum călăreții, deși nu juca, fiindcă era ruinat.

— Și pe urmă, noi nu înțelegem stăruința lui, acum când la Aero-Club a devenit un factor important...

De altfel cred că niciodată Fred Vasilescu nu s'a gândit mai puțin la Jockey Club decât în această lună. Din câteva convorbiri la telefon, am înțeles ce uimitoare descoperire a fost pentru el, posibilitatea de eliberare prin scris. Refulând ani de zile, un mister ca pe un germen distructiv, în adâncul organic, închis cu taina lui, în el însuși, ca și când ar fi fost încarcerat cu un dement, expresia devenită posibilă căpăta pentru el sensul unei evadări.

— Scriu, mă plimb prin casă, gândesc, mă trântesc pe divan, fumez, iar scriu... E o bucurie pe care nu ți-o pot povesti... Mă lămuresc pentru mine însumi... și, așa văzute, chiar suferințele trecutului capătă un soiu de îndulcire care le face suportabile... O durere povestită e o durere, nu diminuată, dar armonioasă, așa ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.stefanmaiana.ro/mc/1933-1947

un soiu de operație pentru care ești pregătit cu cocaină. Bucuria scrisului e mai tare ca heroina însăși. Și chiar la telefon, i-am simțit prin voce. frângerea de înjunghiat : ah. dacă s'ar putea povesti totul...

Caietele, pagini mari de coală, mi le-a trimis tocmai o zi sau două după cincisprezece Noembrie... Mi-a dat un telefon la gazetă...

— Disearâ la 9, vine șoferul meu să-ți aducă o mapă cu toate prostiile pe care le-am scris.

I-am răspuns cu promptitudine.

— Astă seară, până dimineață la nevoe, citesc tot ce mi-ai trimis.

— Da ? vrei să ne vedem mâine ?... să-mi spui dacă îți pot fi de folos ? Hai să luăm masa împreună mâine seară...

— Negreșit.

— Unde ? ai vre-o preferință ?...

Și am fixat un restaurant în oraș.

— Vii la timp ?

— Mâine de dimineață sbor, după masă dorm, iar la 9 seara viu să stăm de vorbă până dimineața, dacă vrei... Voiu fi absolut punctual.

La 9 seara n'a venit și nu va mai veni niciodată.

La Cameră se anunțase un discurs la mesaj de mare răsunet, dar un pisălog lungise oratoria lui provincială, amenințând să ocupe toată ședința de după masă. Celălalt a trebuit să fie amânat deci pentru a doua zi.

Culoarele circulare, cu draperii și fotolii verzi dealungul pereților, erau somnolente, iar la bufet plictiseala incoloră. Mi-am cumpărat țigări și am coborît de pe dealul Mitropoliei prin șanțul în

Muzeul Digital al Romanului Românesc

fundul căruia era aleea. Toamna târzie era frumoasă, însă în ziua aceea era o lumină gălbue, ceţoasă, un cer scămos şi scăzut, care nu lăsa fumul şi mirosul de benzină al maşinilor să se ridice. Nu era frig... Abia puţină umezeală. Ici colo prin magazine, deşi era numai ora patru, se aprindeau lumini...

In dreptul bulevardului Regina Maria, plin de larmă şi vehicule de tot soiul, vânzătorii de ziare strigau ediţie specială... Oricât au abuzat câteva ziare mici de aceste ediţii, când unul dintre cele două cotidiane mari de informaţii scot o ediţie specială, nu poţi să-ţi stăpâneşti un fior, ca pentru o întâmplare, uneori imens dinamică, în care dăinuirea sau voinţa sunt atinse ca de aripi mari nevăzute.

Erau numai patru rânduri, cu litere cât nucile negre, cu o cerneală groasă care se lua pe degete.

Groaznic accident de avion.

Aviatorul Fred Vasilescu a capotat, voind să aterizeze, din motive necunoscute încă, lângă Ciulniţa. Autorităţile au plecat la faţa locului. Cadavrul svârlit din nacelă şi decapitat e păzit de jandarmi. S'a deschis o anchetă pentru cercetarea cauzelor.

Şi cu litere mult mai mici urma, jos, o telegramă externă fără importanţă.

Se întâmplase în devenirea lumii ceva care nicicând nu se va mai întâmpla. Gândul brutal, aprig, că nu-l voiu mai vedea niciodată pe Fred Vasilescu, orice aş face, de s'ar frînge tot fierul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cvasefanshistoricmdri1933-1947

din lume, de s'ar prăbuşi sorii, mă copleşea şi mă înspăimânta ca infinitul sensibilizat.

Fred Vasilescu, nu bănuia că ei însuşi, chiar prin ce avea mai bun în el, era un exemplar menit „să fie cenzurat prin moarte".

Ziarele de a doua zi au adus coloane întregi de amănunte şi numeroase fotografii, care de altfel erau ele însele un fel de moarte, căci, aşa cenuşii, poroase şi cu liniile simplificate, nu mai înfăţişeau nimic din tânărul blond, cu obrazul limpede, cu trăsături regulate şi evidente ca un cap de statue grecească, doar cu fruntea puţin cam boltită deasupra ochilor verzi adânci. Cu atât mai puţin aminteau de acel corp vânjos din sportivitate diversă, complimentară, cu mişcări mlădioase de haiduc tânăr, afemeiat şi gânditor. Incercase, profitând de toamna prelungită, să bată recordul lumii de viteză, pe 500 kilometri, pe un avion românesc din propria lor producţie. Deşi vremea era puţin schimbată, nu renunţase la sbor. Avea de făcut trei circuituri deasupra Bărăganului, ca să totalizeze kilometrii necesari. După întâiul, s'a răsturnat încercând să ateriseze din motive nebănuite, pe care avea poate să le lămurească ancheta. Impresia produsă de moartea lui a fost adâncită şi de faptul că, abia cu două săptămâni înainte, se prăbuşise un tânăr locotenent, alt as strălucit al aviaţiei româneşti.

Toate ziarele subliniau cu o dureroasă uimire, că aviaţia românească intrase într'o adevărată serie îndoliată.

Cortegiul mortuar, într'o după amiază fără soare, dar nu rece, nici umedă, a scos lumea din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafrontiniania.ro/indir1933-1947

casă, ca o înmormântare de tenor. A luat parte și unul dintre membrii regenței, prieten al familiei.

Eu nu ceteam, așa cum îi făgăduisem, caetele trimise, chiar în noaptea aceea. Le-am descifrat cuprinsul numai în zilele următoare, într'o fierbere sufletească de bătălie. Nu știu dacă vreodată aș fi putut să aflu ceeace constituia dubla lui existență, denunțată aci din capete de mărturisiri, din întorsături de frază, involuntare ca lapsusurile, sau, cine știe, voite de el cu tensiunea de neînlăturat a unei fatalități.

Abia în primăvară, după lungi desbateri sufletești, m'am hotărît să aduc la cunoștința dnei T... manuscrisul lui Fred Vasilescu. Teancul acesta care închidea în el, calde încă de sbucium, două existențe, îmi dădea un vag fior, și prin această coincidență, care făcea ca a doua zi după ce l-a încheiat, Fred să se prăbușească... A fost, parcă, o moarte amânată până la realizarea unui mod de perpetuare... Frenezia cu care el transpunea în aceste pagini, ceeace era transmisibil din existența lui, mă înfiora... De ce n'aș spune, că gândul unei sinucideri amânate îndelung, nu mi se părea incompatibil cu întâmplările din urmă. (Și mai e și faptul că e foarte greu să știi dacă un aviator, dintre aceștia, care încearcă totul, definitiv, la început de tot nu e îndemnat cumva și de isonul unui gând de sinucidere. Căci Fred Vasilescu începuse pilotajul din 1926). Dar în sfârșit, nu e decât — și e mult mai logic să fie așa — o simplă ipoteză dintre atâtea câte se pot face în asemenea îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

prejurări... Și ar trebui să-i atribui un soiu de duplicitate — fie și dezinteresată — dar duplicitate, prea brutală... presupunând că, deși hotărîse sinuciderea, tot mi-a dat întâlnirea, cu atâta voie bună, la masa de seară.

Totuși pe Doamna T. n'am putut-o întâlni decât peste o jumătate de an, la începutul lui Iunie. A doua zi după incinerarea lui Fred Vasilescu (așa ceruse încă de pe când era în viață). plecase la Viena. Când i s'a comunicat că e legatara lui — și numai decât a fost pe șoptite sfătuită să se intereseze de averea și mai ales de obiectele rămase, ceeace a refuzat, — fără să spue o vorbă, cu ochii duși, s'a mulțumit să dea procură unui advocat. In câteva ceasuri a aranjat totul pentru plecare, lăsând pe asociata ei și mai ales pe ajutoare, la conducerea magazinului și atelierelor.

Trecusem pe la ea pe acasă de câteva ori și nu primisem decât lămuririle vagi ale servitoarei, o femee aproape bătrînă, cu un aer de guvernantă. Imi lăsasem adresa, cu rugămintea de a fi înștiințat îndată ce se întoarce. Intr'adevăr am fost vestit printr'o scrisoare a d-nei T. chiar, care-mi da și ora la care pot veni.

De două săptămâni ploua într'una, și pavajul orașului era necontenit spălat de răpăeli, relativ liniștite. Spre seară ploaia înceta, iar crepusculul târziu, avea inutile luminișuri de sidef; ochiurile de apă prin băltoace măsurau golurile pavajului, iar noaptea se anunța umedă, căci și vegetația îmbelșugată după atâtea zile de ploaie, rămânea apoasă.

Revederile acestea sunt penibile prin începu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/arhiva/1933-1947

turile convorbirii... In mașină aveam un trac de actor. Ți-e necontenit teamă că n'ai să găsești tonul just, gestul potrivit. Intâia privire e ca un joc de loterie. Te întrebi dacă ai să aduci vorba despre cel mort, dacă e locul să iei o mutră îndurerată, sau ești obsedat de ideea de a nu juca, dimpotrivă, teatru.

Am urcat șovăind treptele înguste de beton până la etajul al doilea al casei din parcul Filipescu... Mi-a deschis singură, fără să-mi spună o vorbă, dar zâmbindu-mi cu prietenie, cu o mișcare nervoasă de identificare. După ce mi-am lăsat trench-coatul în vestiarul îngust ca o celulă, am trecut în camera mare cât un hall, aranjată, împotriva gusturilor, comercializate, ale proprietarei de magazin de mobilă modernă... Un divan larg, în colț, așternut cu un covor caramanlâu, o masă joasă, făcută dintr'o tipsie cât o roată de car — de aramă bătută. Deasupra, etajere negre, nelăcuite, ocolind pereții, înțesate de cărți... Alte etajere tot negru-mat umpleau și ceilalți pereți. Pe ele, fel de fel de obiecte, amintind probabil, câte ceva. Camera ar fi avut înfățișarea unui birou, dacă în mijloc n'ar fi fost o masă de sufragerie pătrată, acoperită cu un șal mare de tot, din cele cu care se acoperă pianele. In schimb, biroul era un soiu de miniatură, abia mai înaltă de o jumătate de metru... la care se sta pe un taburet ca de pian. Un bufet mare de tot, reprezenta sufrageria propriu zis. Un „ucenic fierar" de Russu, un portret de Marius Bunescu și un „pod în munte" de Sion, erau printre alte tablouri. După ce m'am instalat într'un mic fotoliu de lemn negru, funingi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

nos parcă, m'a întrebat nedumerită, de ce îmi rotesc privirea atât de mirat.

— Mi se pare atât de ciudat, și atât de conform unui proverb, ca d-ta, care ești socotită printre cei care au introdus mobila cubistă la noi, să păstrezi mai departe mobilierul vechiu... Imi închipuiam că voiu găsi aci totul schimbat, într'un adevărat studio, acel gen de cameră modernă care folosește de sufragerie, odaie de lucru, odaie de primire, în sfârșit de toate, în afară de odaie de dormit.

Zâmbea cu fluiditate și cu o participare totală, vag îndureratâ, ca de obiceiu.

— Dacă vrei, e un studio, principial, căci corespunde definiției d-tale prin arhitectură... Dar mobila n'aș putea s'o schimb nici odată.

Am privit-o mirat, luând din cutia cu țigări oferită.

— Niciodată? Și de ce ?

— Nu știu, mi-ar părea că am murit.

— Dar nu înțeleg de loc.

— Nu pot să mă explic... Dar din interiorul acesta, care e viața mea, nu aș putea schimba nici odată nimic.

— N'ai fost ispitită să-l înlocuești cu acea minunată decorativă modernă ?

— Și mie îmi place nesfârșit mobila modernă, și s'a complectat ca în paranteză, bine înțeles când nu e de prisos strâmbată și împovărată, în loc de ornamentația veche de flori, cu muchii inutile și cu temelii greoaie, care nu înseamnă nici un câștig pentru frumusețe. Dar poți să-ți schimbi familia, chiar dacă o găsești puțin demodată? Poate că e și o slăbiciune a mea... Nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarsilvania.ro/mdrr1933-1947

știu, dacă e un fel de oroare de necunoscut și nou, sau mai mult o înrădăcinare în ceace a fost... Sufer când se strică un obiect vechiu, șovăi nesfârșit când trebue să înlocuesc o slujnică obraznică sau leneșă, numai la groaza că nu voi mai vedea un obraz care mi-e familiar, fie și în rău.

Credeam la început că va trebui să mă explic asupra vizitei mele — și era ceeace mă preocupa pe drum, dar i s'a părut foarte firească și n'a fost nevoie de nici-o justificare. Am întrebat-o pe unde a călătorit.

— V'a fost dor de București ?

Părea foarte încurcată și puțin iritată.

— Uite, trebue să te contrazic numai decât... Nu-mi place tot ce e al meu... chiar și orașul acesta de pildă... Nu... In străinătate e totul larg... poți respira în voie... Nu-ți împiedecă prea mult privirea, să zicem, case eșite în mijlocul străzii. Nu te apasă nimic... Totul e curat... înalt... spațios... Și pe urmă noutatea streină e totală, nu e ca o spărtură sau cârpitură în ceea ce a fost. Nici o clipă nu m'am gândit la București... Dar de odăile acestea ale mele, și de lucrurile de aci, îmi era un dor stupid.

O privesc și sunt subt obsesia descrierilor lui Fred Vasilescu. Stă deacurmezișul divanului... Părul desfăcut în plete scurte de un castaniu strict, îi acoperă urechile și îi subliniază fruntea puțin prea dreaptă, perpendiculară pe tâmple. Cu adevărat linia de jos a maxilarului, de la bărbia rotundă la ureche, este de o desăvârșire ușoară de arc destins. Orbitele puțin neregulate, cam adânci și întunecate, sunt înviorate

Muzeul Digital al Romanului Românesc

de albul catifelat al corneei, iar albastrul viu al irisului e acoperit uneori de genele lungi. Gura puțin severă, regulată, dar fără puritatea convențională a desenului, e ușor contractată și mobilă.

Poartă o rochie neagră încheiată cu nasturi mari într'o parte, care-i lasă gâtul gol, bine înrădăcinat în bust, vânjos ca un trup de șarpe când îl privești din față. Din profil e și mai frumos, căci pare scurt la ceafă și prelung dinainte. Jocul vizibil al tendoanelor încheiate limpede la capătul pieptului, îl fac să arate foarte tânăr. Umerii rotunji îi sunt aduși în față, acum când a încrucișat mâinile peste genunchii fără nodozități, dela suprapunerea cărora picioarele cad unul lângă altul drept în jos, cu pulpele suav înălțate, în ciorapii întinși, fumurii, care îngăduie să se strevadă pielea. Rochia cade dedesubt, la marginea divanului, drept în jos, lăsând puțin descoperit din coapse, cât ajung ciorapii, fără însă ca, dela mine, să le pot vedea. Și această libertate ghicită a coapselor dinspre podea, e ca o înrădăcinare a feminității ei în materie și în viața care curge cu legile și instinctele ei.

— Ai de gând să pleci din nou?... Mi se pare mai bună formula asta. Simt că un plural ar părea scrobit, în fața acestei femei adevărate.

— Cred că da... Nu mai e atât nevoie de mine, aci... Magazinul și ateliercle au început să se resimtă de concurență, căci toate fabricele de mobile și-au modernizat producția — și pe urmă totul se resimte de stagnarea aceasta.

Trebue să ajung, chiar fără tranziție, de vre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1933-1947

me ce testamentul e de domeniul public acum.

— Cu familia lui Fred Vasilescu ai avut dificultăți ?

Protestează jignită, fără nici un gest, numai privirea albastră i s'a întunecat, mistuită.

— Nu... nici urmă de dificultate... Chiar în seara înmormântării...

O întrerup nervos.

— Ai fost la înmormântare ?

Genele au căpătat un soiu de mișcare de deschidere... sprâncenele s'au înălțat în accent circonflex... Și pe urmă mă privește cu recunoștința oricăruia dintre cei care au iubit, pentru cei ce se interesează cu simpatie de dragostea lor. In schimb vocea îi e acum ceva mai tăiată de respirația, reținută parcă.

— Am fost.

Și după ce rămâne un timp îndelung răsfrîntă în ea însăși, reia cu un ton de mărturisire :

— Am suferit mult că n'am putut fi lângă sicriu tot timpul, nici urmări de aproape convoiul... Eram într'o mașină închisă cu ferestre mici, alergând și așteptând dricul la fiecare răspântie... Gândul că el e întins acolo, acoperit, mă frângea... mă exaspera... Cred că dacă ar fi fost înmormântat, și nu incinerat, n'aș fi putut pleca acasă, lăsându-l singur, parcă fără apărare, paralizat, în cavou...

Vorbește rar de tot, prin fereastra larg deschisă pătrunde înserarea umedă de afară. Rochia se lămurește vag în umbră, dar fața apare palidă în penumbre. Se ghicesc deasemeni mâinile și micele reflexe mătăsoase ale ciorapilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— E mai bine așa.... S'a ridicat în fum... Tot i-a plăcut atât de mult să sboare.

— Când au aflat ai lui de testament ?

Nu răspunde numai decât, simt material că gândește însă.

— Se vede că după întoarcerea dela cimitir, căci seara au venit, în doliu mare la mine, mama și sora lui. Servitoarea nu vrea să lase pe nimeni înăuntru... Spunea că sunt bolnavă... Stăteam cu fața în jos pe divan, plângând tot ce nu putusem plânge pe stradă. Ele au stăruit să intre și când m'au văzut năucită de durere, au început și ele să plângă din nou. Și cu o nesfârșită părere de rău: Dacă m'ar fi iubit puțin !...

— Crezi că nu te-a iubit ?

— Nu m'a iubit... Mă părăsise de doi ani... Mă evita... Mă umilea...

— Totuș, testamentul?... Desigur că nu avea o avere personală prea mare. Oricum... să desprinzi din lumea întreagă pe cineva... să alegi din *tot*, o ființă anume.

— Averea pe care a lăsat-o e destul de mare: un avion, automobilul, caii de curse, un teren mare în apropierea orașului, pe care-l cumpărase nu știu de ce... Dar asta nu dovedește nimic... Era prea bun... avea remușcări, știa cât îl iubesc. Uneori îmi părea și mie că în ceeace simțea el pentru mine e și altceva decât bunătate și recunoștință de bărbat iubit fără limită... Încercam să mă conving și mă loveam ca de o bară de fier... insultată, uneori bruscată de el... Mai târziu renunțasem.

Tac îndelung, înțelegând cât de puțin bănue cuprinsul caietelor pe care le-am adus înfășu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 2933-1947

rate sul... și sunt ispitit să-mi închipui, printr'o anticipare, frământarea și uimirea ei când le va ceti. Îi voiu lăsa, desigur, originalul. După un timp, întoarce comutatorul și o lumină tare readuce la suprafață din noapte, acest studio demodat și pe femeea de pe potecele neexistenței.

S'a întors dela ușe și s'a așezat acum într'un fotoliu jos. Stă cu picioarele unul peste altul, cu talia puțin sucită, căci se reazămă în cotul drept și își sprijină capul în palmă. Subt rochia neagră dela șold la genunchi, i se lămurește coapsa tare întinsă. Deși rochia e ceva mai lungă decât cele scurte impuse de modă, totuși abia trece de genunchi, acum când stă jos.

Picioarele în ciorapul mătăsos și fumuriu sunt lungi și de o formă cu totul deosebită. Nu sunt nici groase, nici subțiri și nici gradat rotunjite ca niște popice. Sunt vânjoase și parcă din planuri diferite, cu muchile topite și nici un moment fixate într'o formă anume. Jos la glezna mică și nesigură, conturul ar putea fi un vag și delicat trapez, pe care să-l prinzi între arătător și degetul mare, cât ai urca în sus trapezul s'ar lărgi treptat rotunjindu-și formele. Parcă în forma lui dintâiu, dela jumătate în jos, sculptorul a tăiat cu lopățica un plan mai lat în afară, unul mai scurt înăuntru pulpei, un al treilea și scurt și îngust înapoi. Numai în față o linie aleargă lung dela genunchi la vârful pantofului, ca un picior de T dictando. Apropiat, aș spune că pulpa caldă e oferită într'un cornet sucit, dreptunghiular paralelipipedic, lărgit sus. E o impresie de robust și mlădios ca un picior de sălbăticiune. Acolo unde, cambrat, e gata să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaliterara.ro/index1933-1947

intre în adăpostul pantofului, două vine mari și incerte, pe care nu le vezi cum au pornit din glesnă, trădează prin ciorap un animal de rasă.

Imi oferă o nouă țigare, pe care o iau îngândurat. Imi amintesc apăsător, toate descrierile amantului ei și stăruitoarea mențiune că e mereu fierbinte. Imi zâmbește, cu acel romb, pe care l-a identificat el, încadrîndu-i gura îndurerată.

Nu numai indiferența și trupul, dar și duioșia ei de soră, privirea și atenția ei, modul în care întinde țigările, până și melancolia și bunătatea acestei femei sunt sexuale. „Femee iubită de toți bărbații".

Nu știu de ce acum, simt nevoia să folosesc pluralul de politețe ca să-i încerc sufletul, cum ai încerca apa adâncă aruncând în ea o petricică.

— Doamnă, știți că în ultimul timp am fost prieten cu Fred Vasilescu. Din câte am înțeles — căci vorbeam adesea — cred că vă iubea mult... foarte mult.

A ridicat neîncrezătoare din umeri.

— Știi... vreodată? Ai d-ta impresia asta ?

— E pentru mine o certitudine...

— Nu poate să fie adevărat... Uneori și mie mi se părea că mă iubește... Erau gesturi care trădau parcă, acesta e cuvântul adevărat, o iubire pătimaș ascunsă.

— Și cum vă explicați atunci faptul că vă ocolea ?..

— Dar ce ipoteze n'am făcut? Cât nu mi-am ars mintea în îndoeli de tot soiul. Nu știu ce ar fi putut să fie....

— ! ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1933-1947

— M'a chinuit uneori până și bănuiala stupidă, răscolitoare, că într'un accident de automobil sau avion, vre-o rană i-a interzis pentru totdeauna să mai poată fi bărbat.

Imi vine greu să-i spun : Te rog spune-mi sincer ce ai fi făcut atunci, dar îmi dau seama că, lipsită și de solemnitate și de familiaritate, femeea aceasta e totuși mlădioasă psichologiceşte ca o panteră gânditoare.

— L-ai mai fi iubit atunci? și surîd.

Imi răspunde fără pic de șovăială :

— Da, îți mărturisesc că m'am gândit de multe ori... Ei bine, l-aș fi iubit și atunci... Oricum... Dacă ar fi privit cu admirație altă femee, aș fi suferit și atunci. Iubirea mea era asta și mai era și altceva, cu neputință de înțeles.

Sufletul omenesc este alcătuit în afară de instincte și dintr'o funcție creatoare de iluzii, despre care nu poți să știi când devine autosugestie, și orice sinceritate trebue suspectată numai cu măsură.

Imi aduc aminte și îmi fâlfâie în gând ca un refren amintitor, pasagii din conferința lui Sir Jeans :

„Universul ne înspăimântă prin imensitatea nesocotită a depărtărilor lui, prin lungimea de neconceput a perspectivelor de timp, care reduc toată istoria omenirii la durata unei clipiri din ochi, prin extrema noastră singurătate, prin neînsemnătatea materială a locuinței noastre în spațiu — a milioana părticică dintr'un bob de nisip, printre toate boabele de nisip ale tuturor țărmurilor din lume. Dar mai presus de toate ni se pare Universul îngrozitor, pentrucă pare

Muzeul Digital al Romanului Românesc

indiferent față de orice fel de viață, la fel cu a noastră. Emoție, ambiție și succes, artă și religie, toate par deopotrivă de streine planului lui.

...Pentru aceste motive mi se pare imposibil ca Universul să fi putut fi conceput la origină cu intenția de a produce viața"...

Femeea aceasta tânără, din care radiază pătrunzătoare unde nervoase, de parcă e învăluită într'o aură a sexualității, va mai fi răsturnată pe pat, picioarele acestea, cine știe, desfăcute vor mai tresări de căldura acestor coapse, care mai frânge de voluptate, iar mâini bărbătești vor mai tresări de căldura acestor coapse, care dau fiori fluizi și pentrucă firul gândirii ei trece prin rădăcina lor gingașe. Negreșit toate acestea sunt posibile numai pentrucă atomul de carbon, are șase electroni, unul mai mult decât cel de bor, și unul mai puțin decât cel de azot". Ceeace e poate mai greu de explicat e cum electronul acela, al șaselea, se poate gând pe el însuși și iubirea lui. Căci aceasta e voluptatea, conștiinței voluptății, însăși.

Mă ridic și mă duc spre scaunul din colț, pe care am pus sulul caetelor.

Alături e un aparat de radio ca o colivie ermetică.

Îmi spune cu vocea scăzută, bănuind că vreau să umblu la el :

— Nu merge... l-am sfărîmat.

— ! ?

— Eram în timpul mesei și din cutia aceasta am aflat vestea morții lui. O frază spusă răspicat și indiferent, culeasă parcă din văzduh. De atunci nici odată nu l-aș mai putea asculta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rt/1933-1947

Îi aduc caietele și mă privește nedumerită.

— Doamnă, pentru un roman al meu, Fred Vasilescu mi-a scris câteva amintiri din viața lui... Cred că vă vor interesa...

A devenit albă ca varul. Nu mai poate respira.

— Toate caietele astea... întregi ?...

— Da.

Le-am pus pe colțul mesei și m'am așezat pe scaun. Le-a luat cu mâinile crispate și întrebările mele nu o mai găseau.

— Până când mai rămâneți în București ?

— Nu știu, foarte puțin...

— Dintre prieteni ați mai întâlnit pe cineva ?

— Nu...

— Acum vreo două săptămâni m'a întâlnit doamna Demetriade și m'a întrebat dacă v'am văzut... Spunea că vrea...

S'a ridicat freamătând în interior, cu mâinile chinuite, cu privirea mistuită de nerăbdare.

— Te rog... fii bun... vino mâine din nou... lasă-mă acum... lasă-mă cu caetele acestea. Și-i tremura mâna pe ele. De trei ani n'am vorbit cu el...

M'am ridicat și în prag mi-a strâns recunoscătoare mâna în mâna ei fierbinte. Cred că nici n'a închis bine ușa, și s'a năpustit asupra textului. Pe potecile lunecoase ale amănuntelor și ale interpretărilor, va găsi reazăm și o mai adâncită deslegare ? Va afla ceva mai multă împăcare decât acea sete, care nu se poate potoli, în vis ? De altfel, când e un acord aproape unanim asupra relativității spațiale, de ce n'am

Muzeul Digital al Romanului Românesc CAMIL PETRESCU

crede că sistemul de repercutare al cauzelor nu poate afla nicăiri un punct absolut. Taina lui Fred Vasilescu merge poate în cea universală, fără nici un moment de sprijin adevărat cum, singur a spus-o parcă, un afluent urmează legea fluviului.

— SFÂRȘIT —

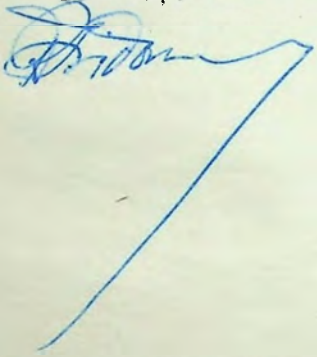

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

CUPRINSUL

	PAGINA
TREI SCRISORI ALE DOAMNEI T.	5
INTR'O DUPĂ AMIAZĂ DE AUGUST	35
EPILOG I	357
EPILOG II	393

S. Gl. 17-V-957

Brătescu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

TIPOGRAFIILE
ROMÂNE
UNITE
BUCUREŞTI, VI. RAHOVEI, 42

BIBLIOTECA CENTRALĂ
„ASOCIAȚIUNII"